יגיל במלכו

מנגינת חייו
של ה'בעל מנגן' מחצר הק' מודז'יץ
מטביע החותם רב ההשפעה
על המוזיקה החסידית בדורנו
ר' **בן ציון שנקר** ז"ל

יגיל במלכו

מנגינת חייו
של מטביע החותם רב ההשפעה
על המוזיקה החסידית בדורנו

ר' בן ציון שנקר ז"ל

יו"ל ע"י העו"ד הר"ר דוד זעירא הי"ו

ליקוט עריכה וכתיבה
הר"ר שלמה אברהאם הי"ו

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

יגיל במלכו

©
כל הזכויות שמורות
לעו"ד הר"ר **דוד זעירא** הי"ו

להארות והערות ניתן לפנות
להר"ר שלמה אברהאם הי"ו
058-3229920

עיצוב ועימוד:
חותם • 077-3088172

בני ברק, שבט תשע"ז

תוכן העניינים

בפתח שער 5

הרהורי דברים 9

מבוא 13

כוחה של מוזיקה • מיקומה של המוזיקה החסידית • זמורות חדשות • ר' בן ציון שנקר • מלך פורץ גדר • בצל גדולי ישראל • יגיל במלכו

פרק א | יתד בארץ חדשה 23

חיים חדשים • ר' מרדכי שנקר • אמריקה • ר' יחיאל שאפראן • עם עיקש תתעקש

פרק ב | צעדים ראשונים 35

בן ציון • צעדים ראשונים • החוויה המוזיקלית הראשונה • בהיכלות המוזיקה • עיצוב אישיותו המוזיקלית • מתיבתא 'תורה ודעת' • ניצני יצירה ראשוניים • פרי ביכורים

פרק ג | ההתקשרות לרבי מרן ה'אמרי שאול' ממודז'יץ 51

אקדמות מילין • המפגש עם ה'רבי' • משולחן גבוה • הרבי שבא בעל כורחו • טוב שכן קרוב • בצל הרבי • יהדות של שמחה

פרק ד | חסידות נקנית בחבורה 67

בשיבתי עם חברים • הרה"צ ר' משה וולפסון שליט"א • תורה הנקנית בחבורה • אשא עיני אל ההרים... בקעטסקילס • 'המנהל' • ראש השנה - יום הכיפורים • חנוכה • פסח - ליל הסדר • סגירת מעגל • בצל השואה הנוראה • ניגוני השואה של הרבי • שירת האמונה הנצחית - אני מאמין

פרק ה | ארץ ישראל 89

ארץ חמדת אבות • שמחתי באומרים לי - בית ה' נלך • שמחתי... בין משברי ים • שבו בנים לגבולם • טובה הארץ מאד • עיר הקודש והמקדש • האדמורי"ם מסאטמאר והוסיאטין זי"ע • ר' יעקב תלמוד - המלחין לבית גור • בעל ה'דמשק אליעזר' מוויז'ניץ • הגה"ח ר' דוד פרקוביץ והסופר ר' שמעון גשורי • אשכבתיה דבעל ה'דמשק אליעזר' זצ"ל • חברון עיר האבות • ביתו נאוה קודש דמרן ה'אמרי אש' זי"ע • ימים מאלפים • הרה"ק מבעלזא זי"ע • ברחובות קריה • בעיר המקובלים צפת •

זמרת הארץ • צאתכם לשלום • ראו! הפירמידות שבנו אבותיכם • תוהים בארצות ניכר • לקראת שבת לכו ונלכה • חנוכה

פרק ו | הפרידה מהרבי - הפטירה **135**

ימי פרידה • על כנפי נשרים • פרידת עולמים • תהי אחריתי כמוהו • השבר הנורא • נחמה יחידה

פרק ז | במחיצת גדולי הדור **153**

איתן מושבו • הרה"ק רבי יעקב מסטאלין זי"ע • הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע • הרה"ק רבי שמעון מאמשינוב זי"ע • הרה"ק רבי חיים מאיר מויז'ניץ זי"ע • הרה"ק רבי מנחם מנדל מחב"ד-ליובאוויץ' זי"ע • ואני קרבת אלוקים ביום ההולדת • הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל • הגאון רבי שניאור קוטלר זצ"ל

פרק ח | מוזיקה חסידית פורצת גבולות **173**

בצל הרבי ה'אמרי אש' זי"ע • ראשית פריחה • זיכרונות מימי תפארת • ניגון 'ספרינג וואלי' • רעיון פורץ גדר • שאלת רב • ישן במלבוש חדש • הכנסות קודש • בארץ ישראל • 'בצאת ישראל' במקום 'צאת ישראל' • אור חדש על ציון • חולי פוליטי ותו לא • רצוי בבית גדולים • הרב יצחק (איצ'א) מאיר לעווין • לירושלים עירך ברחמים

פרק ט | בעולמה של נגינה **203**

שפת הנשמה • כיצד נוצר הניגון • 'המבדיל' בין שבילי ספרינג וואלי • 'אשת חיל' מלבוש נאה ומתוקן • משוש חתן על כלה • עצמו ובשרו הם • מנחות תודה • הטוב... כי לא חלו רחמיך • השטיבעל בימים הנוראים • בית היוצר • זיכרון בספר • השמירה על טוהר הניגון

פרק י | שימור ותיעוד ניגוני בית מודז'יץ **227**

מעתיק שמועת ראשונים • מהותם של תווים • והיו התווים למשמר • דולה, אוגר ואוצר מתורת רבותיו • יליד ביתו • תנועות נכריות בניגונים • כותב ניגוני הרבי • בתי אוצרות • תכתב לדור אחרון • ראשיתו של מכון • הקמת המכון • רגעים מכוננים • גולת הכותרת • טכנולוגיה פורצת גבולות • העבר אל העתיד • ברכה עד בלי די • הפצה חוצה גבולות

פרק יא | הפרידה **265**

כבוד גדול עשו לו במותו **270**

ישבנו גם בכינו בזכרנו את בן ציון • בהמשך דרכו ננוחם • מספד גדול עשו לו

בפתח שער

"ישמח ישראל בעושיו, בני ציון יגילו במלכם"

אודה לה', הבוחר בשירי זמרה, על שזיכני להגיש לציבור ספר זה על תולדות חייו וניגוניו של נעים זמירות ישראל, ר' בן ציון שנקר זצ"ל. ספר זה היה לעיני ר' בן ציון זמן קצר קודם פטירתו והוא נתן הסכמתו וסמך ידו על הכתוב, ולדאבון הלב לא זכה לראותו יורד ממכבש הדפוס.

ששים שנים נמשך הקשר והחיבור העמוק שלי לחסידות מודזיץ, לאדמורי"ה ולניגוניה. כילד, נכספה נפשי לניגונים שבקעו מהשטיבל של חסידי מודז'יץ ברחוב דיזנגוף בתל אביב. בישיבות היינו שרים את הניגונים הנפלאים שהלחינו האדמורי"ם בעל ה"אמרי שאול" ובעל ה"אמרי אש", וכמובן את ניגוניו של ר' בן ציון שנקר שקנו להם שבת בכל בית יהודי ובכל בית כנסת.

בשנת תשמ"ו הייתה לי הזכות ליטול חלק ולסייע בקביעת משכן החסידות בבני ברק, עת האדמו"ר ה'נחלת דן' זצ"ל ירה את אבן הפינה. לאחר מכן התאספו בביתנו חסידים, ידידים ונדבנים, בראשות האדמו"ר זצ"ל, בערב גיוס תרומות להקמת בית המדרש. ר' בן ציון ישב ליד הפסנתר, ניגן ושר בקולו הערב את ניגוני מודז'יץ. מאז נקשרה נפשו בנפשי ונהיינו לידידי נפש למשך שלושים שנה ועד יומו האחרון. טסתי אליו לארה"ב וביקרתי אותו בביתו פעמים רבות, היינו משוחחים בכל שבוע ומתעדכנים

הדדית, ובעיקר שרנו יחד בחדוה ובשמחה והוא היה משמיע לי בטלפון את ניגוניו חדשים לבקרים. אני מצדי לא כבשתי את הטוב הזה והפצתי את ניגוניו בכל מקום עד שבבדיחות הדעת כינה אותי "איש יחסי הציבור שלי בישראל".

בהיכרותי עמו נוכחתי לדעת כי לא רק "בעל מנגן" היה ר' בן ציון. אישיותו האצילית, הדרת פניו, יראת השמים והתורה שבו, כל אלו היוו לווית חן ליכולת ההלחנה, השירה והביצוע המדהימים שבהן ניחן, שבהן היה אחד בדורו. גאוניותו המוסיקלית אפשרה לו להלחין מגוון רחב של ניגונים, ממארשים ועד ואלסים, מניגוני ריקוד ועד ניגוני תפילה ארוכים ומורכבים המכונים "אופרות" ומושרים בדבקות הנפש. הוא היה ה-בעל מנגן של חסידות הניגונים. בו זמנית, הוא היווה אוצר בלום וארכיון מהלך של ניגוני מודז'יץ. את הניגונים, מהקצר ביותר ועד ניגון ה"אזכרה" הידוע, היה מבצע בדייקנות מדהימה והנחיל את הדיוק הלאה.

בביקורו האחרון בישראל בשנת תשס"ו, נערך לכבוד ר' בן ציון ערב ניגונים בבית הכנסת "בית בגנו" בבני ברק. טובי המנגנים, המלחינים והחזנים הסתופפו בצילו, חלקו כבוד למלחין הישיש ושרו את ניגוניו בערב מרגש ומרומם שהונצח במלואו.

בשנת תשס"ה, לאחר קבלת ברכת האדמו"ר ה'נחלת דן' ובעידודו, נוסד "המכון לתיעוד ושימור ניגוני מודזיץ". ביקשנו ללקט את כל ניגוני החסידות (כ-5,000 ניגונים) ולהביאם לציבור. היה ברור מלכתחילה שהאוסף הגדול ביותר של הניגונים והביצועים מצוי אצל ר' בן ציון. טסנו לארה"ב ובחיל ורעדה ביקשנו להעתיק את האוסף. ר' בן ציון שם בנו את מבטחו, הוציא לנו את כל אוצרותיו הנדירים, מאות קלטות, סלילים, אלפי דפי תווים, ואת כל שהקליט, אגר ואסף במו ידיו במשך למעלה משבעים שנה. האוסף היה מסודר ומקוטלג בכתב ידו הבהיר ובשיטתיות שאפיינה אותו. נטלנו את האוסף ביראת קודש, ומאז אנו עמלים על סידור ותיעוד הניגונים ועל הפצתם לציבור המתאווה לניגון ממעין טהור, וזכות האדמורי"ם עמדה לנו שראינו ברכה בעמלנו.

עם הגיעו של ר' בן ציון לגיל תשעים, עלה בדעתי שראוי שהציבור הרחב ייחשף לדמות מופלאה זו. ביקשתי לספר על תולדות חייו, על עולם הנגינה שלו, על הקשר המשפחתי והנפשי לאדמור"י בית מודז'יץ, ועל הסיפורים המלווים את הניגונים. לא בקלות הסכים ר' בן ציון כי ייכתב הספר. הוא היה עניו ורחוק מכל רצון לפרסום אישי. עם זאת הוא עמד על התועלת שבדבר ולשם שמים - הסכים. עדכנתי אותו אודות התקדמות הכתיבה, ובחודש אלול ה'תשע"ו ביקרתי אותו ובידי דפי הספר המוכנים לדפוס. ר' בן ציון קרא את הספר, העיר הערות שתוקנו, ובעיקר שמח בו ונתן את ברכתו להדפסה. מה רב הצער על כך שלא זכה לראות בעיניו את הספר מודפס, אולם בטוחני שיש לו נחת רוח בעולם הבא, ולמשפחתו הי"ו יש נחת רוח על הנצחת אביהם הדגול. אולם, זו זכות בעיקר עבור החיים, שתעמוד לנגד עינינו דמות מופת זו.

ראוי לספר עוד אודות ביקור זה שבו הוצג לעיניו הספר. עת סיפרו לי שהאדמו"ר ממודז'יץ שליט"א טס לניו יורק לשבת פרשת שופטים ז' אלול תשע"ו כאשר ר' בן ציון יופיע אף הוא לשהות בצל הרבי, קפצתי על המציאה והתלוויתי לנסיעה. בשבת לא משה ידי מידו. סעדנו עם האדמו"ר והחסידים את סעודות השבת. התפללנו יחד את כל התפילות. ר' בן ציון שהיה בן תשעים ושתיים, והיה חלש וחולה, התגבר כארי, לא הפסיק לרגע לשיר ניגונים מופלאים. כך היה בתפילות, בטיש, בסעודות שבת, בסעודה שלישית ובמלווה מלכה. כל הנוכחים זכו לחוש שזו שעת רעוא דרעוין ומעין עולם הבא. בדיעבד הבנו כי כך נפרד מאתנו ר' בן ציון, באותה דרך שבה חי ופעל. קשה הייתה עלי פרדתו כאשר לא ידעתי אם אשוב עוד לראותו בחיים.

עד יום שישי ערב פטירתו, המשיך ר' בן ציון לשיר ולהלחין ניגונים, אחד מהם על המילים "ויהי נעם" לכבוד בר המצוה של נכדי, אריה נעם זעירא נ"י. כמו כן שמח שמחה גדולה על יציאה לאור של אלבום מלחניו, ועל הדפסה של אלבום נוסף שאותו לא זכה לראות. מי שיאזין לאלבום יגלה עומק ויופי של ניגונים שצפויים להם חיי נצח.

והנה לא שלמה מלאכתנו. מה שנכתוב יהיה מעט. מה אפשר לומר על מי שזכה שכל העולם כולו שרים בליל שבת את ניגון אשת חיל שלו. מה נספר על מי שאת לחניו "מזמור לדוד" ו"לירושלים עירך" שרים בכל בית כנסת, בכל הישיבות וברבבות בתי ישראל. הניגונים שפרצו מליבו הטהור ילוו את העם היהודי, עד שנזכה והלוויים יעמדו על הדוכן בשירם ובזמרם ובודאי ישירו את ניגוני ר' בן ציון שנקר.

פטירת צדיקים קשה להם וקשה לעולם. גדול צער העולם וצער החסידים, המאזינים והמעריצים. גדול הצער אצל אלפי אוהדים, אצל כל העוסקים במוזיקה יהודית וגדול צערי על אבדן ידיד נפשי. הכרזנו כי המכון לשימור ניגוני מודז'יץ **על שם ר' בן ציון שנקר** ימשיך לתעד ולהפיץ את אוספיו של ר' בן ציון, את ניגוניו ולחניו.

בכל יום בפסוקי דזמרה, אנו אומרים "ישמח ישראל בעושיו, בני ציון יגילו במלכם". לא מצאנו נאה מפסוק זה, להנציח את זכרו של ר' בן ציון. שם הספר, "יגיל במלכו" בא לבטא את התפילה והחיבור של ר' בן ציון לבוראו, ואת הקשר הנפשי והמוזיקלי לחסידות בית מודז'יץ. יהיו הדברים לזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה.

כאן המקום להודות למשב"ק כ"ק מרן האדמו"ר ממודז'יץ שליט"א הרה"ח ר' אריה בקנרוט הי"ו, על הגותו רעיון חשוב זה של הוצאת הספר על ר' בן ציון, שתנציח ואף תרומם את זכרו למען לא יסוף מדור העתיד.

כמו"כ, אודה בזאת להרב החסיד ר' שלמה אברהאם הי"ו מחשובי האברכים בחצר מודז'יץ אשר טרח באסיפת החומר ובכתיבתו בניסוח צח ובשפה עשירה, עדי הגעתו אל המוגמר כפי שתחזינה עיניכם. ויהי רצון שיתקיים בנו "קול צהלה ורינה, שפתינו אז תרננה".

דוד זעירא

הרהורי דברים

אין תוכו כברו

קהל רב גדש את בית החסידים דמודז'יץ בירושלים, בסעודת מלווה מלכה רבתי, שערכו הגבאים לכבודו של האורח הדגול הרה"ח ר' בן ציון שנקר, ששהה בעצם הימים ההם בארץ ישראל.

בעוד קהל החסידים מתענג על זמירות סעודת 'דוד מלכא משיחא', נטל הרה"ג ר' נחמן בולמן זצ"ל את רשות הדיבור ויישא דברו ויאמר: **היודעים אתם! אורחנו ר' בן ציון, "אין תוכו כברו"...** - ולציבור החסידים המשתומם הוסיף ואמר: - **האם חושבים אתם שכאשר חזותו החיצונית נראית, כך הוא באמת... הן מכירו אני משכבר הימים ויכולני להעיד, שר' בן ציון אינו אלא 'ספודיק איד' שמסתתר מתחת למעטה הכובע המודרני והעניבה...**

הרהורים

למען האמת, כאשר שמעתי לראשונה מפיו של העו"ד ר' דוד זעירא את דבר רעיון כתיבת ספר תולדות חיים על הרה"ח ר' בן ציון שנקר ז"ל, עלו בי הרהורים שונים של רגשות מעורבים בדבר נחיצותו של ספר שכזה.

אמת, מדובר באדם אחד ויחיד מגדולי מטביעי החותם על הנגינה החסידית בכלל, וזאת לצד 'העתקת השמועה' של נגינת אדמור"י בית מודז'יץ לדורות הבאים בפרט.

בנוסף לזאת, אף אני הקטן זכיתי לשמוע מפיו מאות סיפורי קודש מרבוה"ק לבית מודז'יץ כמו גם מהווי ה'חסידים הראשונים' שהסתופפו בצילם, כפי ששמעם מכלי ראשון ממקורות שונים ועד למרן ה'אמרי שאול' בעצמו שבערוגתו נבט, צמח והיה לאיש במשך שנות בחרותו.

אך למרות כל האמור - הרהרתי ביני לבין עצמי - שיכתבו על מן דהו ספר ביוגרפי, לא כל אדם זוכה לזה, ומיהו זה שיטול על שכמו תפקיד יומרני שכזה. להביט על אחד מבינינו, להתבונן בפרקי חייו, לנבור בינות להתרחשויות השונות שמהם צמחה אישיותו, "ולכתוב עליו ספר"...

'תוכו וברו'

טרם אחיל דברי לספר את סיפור תולדות חייו - אקדים מילותי בשיח מקוצר שיתן הצצה קלה אל דמותו של יהודי חסידי שורשי, שאכן 'אין תוכו כברו' ומלבושיו האמריקאים טיפוסיים אינם מסגירים אף לא טפח אחד מאישיותו החסידית החמה והמלבבת.

היה זה לפני כחמש עשרה שנים בעת אחת מוועידות ה'קונוונשן' המפורסמות שאגודת ישראל מתעטרת בהם מפעם לפעם בארצות הברית, כאשר מרן ה'נחלת דן' ממודז'יץ נקרא מארץ הקודש על מנת לשמש כאורח הכבוד של הוועידה המרכזית, וכמו כן לערוך בה את 'שולחנותיו' ולהשפיע מהודו על באי הוועידה.

לקראת השבת הופיע למקום אף ר' בן ציון, על מנת להוסיף נופך משלו ולכבדם מגרונו בשירות ותשבחות לא-ל חי.

בליל שבת עלה הדיין הרה"ג ר' אהרן דוד דונער מאנגליה לנאום לפני באי הכינוס. ובסיימו, הרבה להודות למרן ה'נחלת דן' שהגיע במיוחד מארץ הקודש ועל נוכחותו שמקרינה על באי הוועידה ועל מטרותיה.

לאחר שסיים את דבריו וירד מעל דוכן הנואמים, נזכר לפתע שלא הזכיר לטובה את ר' בן ציון על תרומתו הגדולה להצלחת הצד המוזיקלי שהיה לחלק בלתי נפרד מהשבת, ומיהר לעלות ולהתוודות על שכחתו...

בשמוע זאת ר' בן ציון הפטיר מהרה בתנועת ביטול ומבוכה ואמר: **'עבד אברהם אנכי'** ובכך הביע את מורת רוחו מכך שמשבחים אותו על יד רבו.

לא אכביר במילים על הסיבות שעליהם סמכתי את מסקנותיי לגבי הרהוריי ולבטיי הראשוניים, ואקווה שהתשובה לכך תתקבל במהלך קריאת הספר.

שלמה אברהאם

מבוא

כוחה של מוזיקה

מאז ימות עולם, ראו אנשי הרוח מבני כל לשון ואומה את מהות המוזיקה לא רק ככלי להודות, לשיר או לחילופין להביע רגשות צער, אלא אף ובעיקר ככוח עליון לווסת את רגשות השומעים והשרים, לנתבם בינות לתנועות הניגון ולעצב בכך את אישיותם, מהווייהם והשקפתם.

ביציאה למלחמה נהגו להשמיע תרועות קרב וניצחון שהעלו את אנשי הצבא לשיאים של רתיחת דמים, עד שרגלי החיילים נישאו והונעו מאליהם, ששים אלי קרב מתוך רצון עז לנצח את האויב. כמו"כ בשובם כצבא של מנצחים, נהגו לערוך עבורם תהלוכות ניצחון מלוות בשירי לכת קצביים, ובכך הותירו את כלל אזרחי הממלכה בתחושה משכרת של ביטחון בצבא בלתי מנוצח.

את המנון האומה - שבין חרוזיה מדגישים את 'נקודת נפשה' של האומה, גבורתה, ערכה או מעמדה - מלבישים במלבוש מוזיקלי מתאים שיבטא את תוכנם של המילים, ותנועות הניגון לוקחות את לבבות השומעים כחומר ביד היוצר, ומחדירות את תחושת השייכות וגאוות היחידה אל תוך נימי הנפש החבויים ביותר.

זר כי ייסע למדינה כלשהי בלתי מוכרת, יוכל לעמוד על קנקנם ותרבותם של יושביה בשמיעה בלבד לשפת שירתם... האם מדובר בעם חם מזג או

שמא תושביה נינוחים ושלווים. חדי ואניני רגש, יוכלו אף להבחין ברמת ערכיותם וערכם של יושבי הארץ, שמסתתרת ומתגלמת בינות לרבדיה הפנימיים יותר של תנועות המוזיקה, ולזהות בהם את תכונות נפשם ונטיות ליבם.

מיקומה של המוזיקה החסידית

צדיקי החסידות לדורותיהם, למן הבעש"ט הק' ותלמידיו ולאחריהם הרה"ק רבי יעקב יצחק 'החוזה' מלובלין, הרה"ק רבי יעקב יצחק 'היהודי הק" מפשיסחא וחבריהם זי"ע, העלו על נס במהלך מאות השנים האחרונות, את שגב קדושתה של הנגינה הטהורה ורוממו את מיקום מושבה של המוזיקה היהודית-חסידית, לשיאים ולפסגות חדשות ככלי מדבק ומקשר בין הנשמה היהודית ליוצרה שבמרומים. ועד כדי כך הגיעו פני הדברים, שעל צדיקים רבים מקדושי החסידות סיפרו, שכאשר שוררו בדביקות בעתות וזמנים נעלים כ'סעודה שלישית' וכדומה, היו אוחזים בידיהם חפץ גשמי על מנת שנפשם לא תצא בדברם, ונשמתם לא תשוב לצור מחצבתם מעוצמת מתיקות הדביקות בבורא כל חי.

בנוסף, מקפלים ניגוני החסידים השונים בתוכנם, הווי חיים של עולם שלם חי ותוסס. ואופן שירתם ולעיתים אף צורת ביטויים, משקפים את כל אותם קווי אופי דקים, שמייחדים חסידות אחת על פני רעותה - זו רגשנית, האחרת שכלתנית, באחת עיקר הדגש מושם על הדביקות ובשנייה על השמחה, ותנועותיהם של ניגוני החסידים מעצבים ומגבשים בעצם מהותם, את רגשותיהם של החסידים על פי דרכם של רבותיהם.

ביחוד העפילו פני הדברים האמורים אצל אדמו"י בית קאזמיר-זוואלין-מודז'יץ לדורותיהם, ששמו את עניין הנגינה והמוזיקה עטרה לראשם, והציבוה כציון דרך מרכזי ומכונן בדרכם בעבודת ה'.

רגשותיהם, שמחתם, צערם, כמיהתם ותשוקותיהם נוצקו לתוך מאות ואלפי ניגונים שהולחנו חדשים לבקרים בכל עת מצוא - וכפי שהתבטא מרן ה'אמרי שאול' ממודז'יץ, שאותם הרגשות העולים וגולשים ממעל

ללב, הם חומר הגלם שמהם נוצר הניגון - עד שניתן לומר שכמעט כל ספר דברי ימיה של החסידות במשך שנות קיומה, שידעו ימי שמחה ותוגה בענייניהם הפרטיים, וסופות סער, נדודים ומלחמה בעידן של תהפוכות מדיניים כלליים, מתגלמת בתנועות של ניגוניהם, ומשמשים כספר קורות חיים מופלא, שלא רק שמזכירים המה את סיפור מאורעות הזמן, אלא אף מביעים את פנימיות תחושותיהם בכל אותן התרחשויות שונות.

במשך כל שנות כינונם של מקהלות החסידים, למן יסודם על ידי הבעש"ט הק' ותלמידיו, התייחסו החסידים ל'ניגון הטהור' כאל חפץ רוחני נעלה שכל זר לא יוכל לו, ואף בעידן של פוגרומים ופרעות כאשר חוו מוות ושכול, וספרי הקודש, התלמוד ומפרשיו הושלכו לאש בראש חוצות, ריחף רוחו של הניגון היהודי ממעל 'כצלמו וכדמותו', כפי שקיבלוהו מאבות אבותיהם במסורת ללא כל פגם ופגע, מלווה את בני א-ל חי בכל מקום, עת ועונה, כשאותו הוד קדומים של שירת הלוויים בבית המקדש משתמר בין כנפיו, ואף נושא את נושאיו ברוח חדשה ורעננה של אמונה ובטחון בצור העולם.

זמורות חדשות

עם יצורן של מכונות ההקלטה הראשונות, החלו חוקי הגלובליזציה העולמית להחיל עצמם אף על תחום המוזיקה והנגינה, והגטו היהודי השמור החל להיחשף לסוגי מוזיקה חדשים שלא שיערו אבותיהם על שלל משמעויותיהם, כאשר עמם חלחל רוחם של תרבויות לאומים מן המערב והמזרח, והללו פרצו פתח נוסף בחומות הגטו - שהלך ונפרץ בלאו הכי בעידן הקידמה - והעצימו את חדירת חוקות הגויים לכרם בית ישראל.

זעיר פה וזעיר שם, החלו לצוץ אף תקליטים של חזנים יהודיים כר' יוסלה רוזנבלאט, ר' משה קוסוביצקי ודומיהם, אך צמאונם של בני הנוער היהודיים לא הסתפק במועט המוצא, וכאשר הבור לא התמלא מחוליתו, הלכו לחפש את שאהבה נפשם בשדות הזרים.

אף חצרות החסידויות השונות כמודז'יץ, גור, אלכסנדר, חב"ד ועוד, שהלחינו ניגונים לאלפים ושחלק גדול מהם היוו יצירות של ממש בשדה המוזיקה, למן שירי לכת קצביים, ניגוני שמחה ורגש, ועד לאופרות מורכבות שכללו עשרות בבות בנויות לתלפיות, לא תמיד סיפקו את מהוויי קהל שוחרי המוזיקה, וזאת מאחר ששדה הנגינה החל להיכבש על ידי מוזיקה עדכנית וחדשנית, שהולבשה ונעטפה בכלי נגינה שונים שהלכו ורבו מיום ליום, והתקליטים שהיו זמינים בכל קרן רחוב, קרצו ומשכו אחריהם את חובבי המוזיקה שנטו אליהם יותר ויותר, ובמקביל החלה הנגינה החסידית-יהודית המקורית - "הפחות נוצצת" - להיזנח ולהינטש.

ר' בן ציון שנקר

לתוך עולם מעברי, מעולם ישן לעידן של עולם חדש רוויי טכנולוגיה וקידמה, בארץ שבו האפשרויות שנפרצו בפני מיליוני יהודים היו בלתי מוגבלות, נולד המלחין ו'בעל מנגן' ר' בן ציון שנקר, שהפך והיה ברבות הימים לרועם ומורם המוזיקלי של רבים וטובים מבני שוחרי המוזיקה החסידית. ורבים מביניהם אף צמחו והלחינו ניגונים שונים בכוחות עצמם, שמכנה משותף וצבע ברור ואחיד עובר כבריח תיכון בין בבותיהם, וחינם הייחודי מוכיח על בית היוצר ממנו שאבו את כישרונם והשראתם.

מהותו של ר' בן ציון כ'איש של מוזיקה', אינה מסתכמת רק בהלחנת ניגונים ויצירות בכל עת מצוא, שמחה או צער. אלא - שח לי פעם אחד ממקורביו - בעיקר בכך שכל הילוכו ומחשבתו סבים על ציר אחיד וקבוע של מוזיקה, וכל מאורע קל ממאורעות הזמן, בין של שגרה והן בכל סטיה קלה ממנה, מיד מתרגמים עצמם ומתפרשים בצורת תנועות חדשות של נגינה, והללו מתחברות אחת לאחת לבבות וליצירות מושלמות, שלאחר

מכן מתקבלות ומושרות על ידי הקהל הרחב בהתענגות רבה, וללא שידעו כלל על כל אותם אפיזודות, שהרו ואף ילדו את הניגון לעולם המעשה.

מיום החילו לעמוד על דעתו, עוד בטרם התרחקו מעריסת ינקותו, כבר החל לחיות ולנשום מוזיקה כזקן ורגיל, והדבר התבטא בשמיעה במשך שעות ארוכות ובריכוז לקולות צלילי החזנות שבקעו ממכשיר הגרמופון.

בגיל חמש זימר את המנון האומה האמריקאית בפני תלמידי בית הספר בו למד, ובשנות ילדותו המתקדמות התבקש על ידי תחנות תקשורת שונות לבוא ולהנעים לקהל מאזיניהם מקולו ונעימותיו.

תפנית של ממש, קיבלו חייו הן האישים-רוחניים והן המוזיקליים, בעת שפגש בתחילת שנת תש"א במורו ורבו מרן ה'אמרי שאול' ממודז'יץ זצ"ל, שמלבד גדלותו וקדושתו התורניים, נחשב בעולם היהודי כגדול מחדשי הנגינה היהודית בדורנו, ומני אז עוצבה השקפתו ומהותו האישיים בדרכי החסידות, ומעיינותיו המוזיקליים נבעו ונותבו על פי דרכו ומשנתו של מורו ורבו הגדול שלא חדל מחבבו, להרעיף עליו אהבה ולהכניסו, היכל לפנים מהיכל, אל תוך עולמה הקסום של המוזיקה החסידית.

מאוחר יותר, המשיך לינוק ולהעשיר את מבועי נגינתו מבארם של בנו ונכדו מרן ה'אמרי אש' ומרן ה'נחלת דן', ועד לימינו אנו, בהם קשור הוא בלב ונפש למרן האדמו"ר שליט"א, שממשיך במסורת דרכי אבותיו הק' בהלחנת ניגוני קודש.

מלך פורץ גדר

בשנת תשט"ז נפרצה פריצת דרך במסגרת המוזיקה החסידית, כאשר לראשונה הועלו ע"י ר' בן ציון מספר מיצירותיהם של אדמור"י בית מודז'יץ מעל גבי תקליטים, ברמה ובאיכות גבוהים ובליווי מקהלה גדולה ופסנתר.

לא על נקלה קרם הרעיון הנועז עור וגידים וקדמו לכך לבטים והתחבטויות רבות, ורק לאחר הפצרות חוזרות ונשנות מצד מקורביו נענה

ר' בן ציון, וביקש מידידו ר' עקיבא בסר שהתעתד לנסוע לארץ ישראל, שיואיל לשטוח שאלת רב זו בפני מרן ה'אמרי אש', שיורה כדת מה לעשות.

מרן ה'אמרי אש' התעניין רבות בכל פרטי התכנית, מטרתה, יעודה והאופן בו אמור הוא להיערך ולהגיע לכלל הציבור, וכמו כן על ההשלכות שתהיינה לכך, ובכל זאת התמהמה מספר שבועות מלתת תשובה ברורה בנושא רגיש זה, ורק לאחר זמן ולאחר שהוברר לו בצורה מפורשת, שהניגונים יועלו ויוגשו עם כל הטעם, הריח והארומה החסידיים כפי שנשמעו מבית אבי אבא, ניתנה הרשות, ובבחינת 'מלך פורץ גדר' יצאה דברה של הוצאת 'התקליט החסידי הראשון' לאור העולם, בשורה שהייתה לסמל שסלל את הדרך לשלל תקליטים מחצרות החסידים השונות שבאו בעקבותיה.

לראשונה הולבשה הנגינה החסידית על כרעה, קרביה, רגשותיה והווייתה ככתבה וכלשונה, במלבוש חדשני של 'תקליט מודרני' בצורת ישן הממלא חדש וללא שיועם זוהרה ואורה העתיקים אף כמלוא נימה.

כמלחין ומשורר - שפיו לא חדל מלומר שירה בפורומים אין ספור - שישב על צומת דרכים חשובה זו, בתקופה של תקומת היהדות בארץ ישראל ובארה"ב ומעברה לתקופה החדשה, ר' בן ציון שנקר הוא ללא ספק מגדולי מעצבי הגדרת זהות ה'מוזיקה החסידית הטהורה' כפי שהתקבלה והתקבעה בציבור החסידי בפרט ובציבור החרדי בכלל.

ניתן לומר בוודאות, שכל גדולי הזמר החסידיים בדורנו, שעלו אף הם בסולם הדרגות כמלחינים ומחדשים בשדה המוזיקה החסידית, מרכינים ראשם ביראת כבוד בפני ר' בן ציון, בנותנם לו את זכות הראשונים כסולל דרך, שעל אף פשטותו וחוסר התבלטותו, רשם חותם בל ימחה על המוזיקה החסידית, ואופי נגינתו, היווה עבור רבים מהם מעין 'אמת מידה ופלס' שקולים ומדודים, לגבי המרחק שמותר למיתרי הנגינה החסידית השורשית להגיע.

בצל גדולי ישראל

פרק מזהיר בזכות עצמו, ניתן לכתוב על הקשר האדוק והמעניין אותו תווה ר' בן ציון עם גדולי ישראל מחוגים שונים עוד מדור העבר.

נעימות הליכותיו, צימאונו לדעת והתבטלותו המוחלטת כלפי כל גדולי ישראל באשר הם, קירבוהו לרבים מצדיקי הדור וגדולי התורה נ"ע ויבחל"ח, והליכותיהם נאגרו ונחרטו בזיכרונו, ולעיתים קרובות ניתן לשמוע אותו מצטט ברוב רגש, ניואנסים דקים מהנהגותיהם ומדרכם בקודש כפי שראה או שמע לפני שבעים שנה ויותר.

עיון וחקירה בקורות חייו, מעלה מארג מפעים של קשרים שרקם לאורך שנים רבות עם אותם אדמורי"ם ורבנים, והללו אף חושפים פן חדש - בלתי מוכר דיו - על חשיבותה וערכה של ה'מוזיקה החסידית המקורית' בעיניהם.

בעזרת הבורא ית', נגיש בפניכם את סיפור חייו על שלל רבגוניותם כפי ששמעתים בשיחותי הרבות עמו, אותם אף הצלבתי עם עשרות רבות של עדויות שונות ומסמכים מאלפים ונדירים שיראו אור לראשונה בספר חשוב זה.

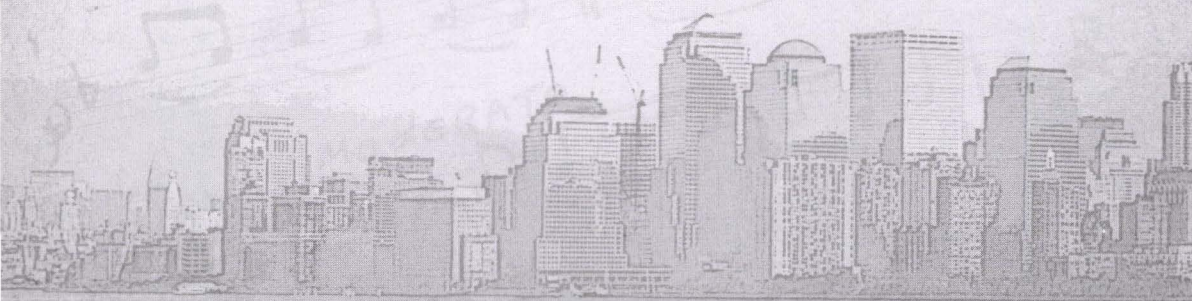
יגיל במלכו

לספר דברי ימיו קראתי בשם **'יגיל במלכו'**, ודומני, שאכן כדאי לשאת שם נכבד זה מי שכיבד ומכבד - מלשון הפעיל - את ה' מגרונו מאז היותו לאיש זה למעלה משמונים שנה, ללא לזוע כמלוא נימה מדרכם של רבוה"ק הבעש"ט הק' ותלמידיו עד לדורנו זה. ובהשתיתי יתדותיו על הפסוק שבתהילים, שבו מרומז שמו, ושממחיש יותר מכל את משמעות חייו ופועלו בהאדרת השירה לא-ל חי - שירו לה' שיר חדש, תהילתו בקהל חסידים. ישמח ישראל בעושיו, **"בני ציון יגילו במלכם".**

תפילתי לא-ל עליון שיהי נועם ה' עלי וחפצו בידי יצליח, אמן.

פרק א

יתד בארץ חדשה

פרק א

יתד בארץ חדשה

חיים חדשים

באמריקה החומרנית של טרום מלחמת העולם השניה ניטעו רגליו של ר' בן ציון שנקר, אך אדני רוחם של בית אביו ואמו, הושתתו על יסודות רוויים בניחוח יהודי-חסידי מזרח אירופי שההוויי הפולני-גאליציאי נדף מהם.

חורבות יהדות מזרח אירופה המפוארת החלו להיערם בזה אחר זה, עוד במהלך השנים שקדמו למלחמת העולם הראשונה, ומעל גביהם החלו להיבנות בקצב מהיר יסודותיה הראשוניים של יהדות אמריקה.

המלחמות הבלתי פוסקות במדינות רוסיה ופולין, המצב הכלכלי הרעוע, ובעיקר ענני האדים המורעלים רוויי האנטישמיות הקלאסית - אותה ינקו האירופאים יחד עם חלב אימם - שהחלו להתפשט בכל רחבי אירופה, הניעו רבבות אלפי יהודים לנטוש את ארצות מולדתם בהם התגוררו למעלה מאלף שנים, ולתור אחר פיסת קרקע רגועה יותר, אותה קיוו למצוא ביבשת החדשה ונטולת הדעות הקדומות - אמריקה.

ברם, הבשורה הרעננה לחיים נינוחים, אותה נטלו עימם המוני בני ישראל עייפי הגלות המרה, יחד עם הניסיונות הקשים בשמירת חיי התורה בכלל והשבת בפרט, בהם נתקלו בהגיעם אל הארץ "המבטיחה", הביאה למגינת לב לנטישה המונית של רבים מקרב המהגרים מרוח ישראל סבא,

ורק בודדים יחידי סגולה מתוכם הצליחו להיאחז בתורת ישראל, ואף לצאת כמנצחים בהמשיכם את שלשלת הדורות לצאצאיהם אחריהם.

ר' מרדכי שנקר

בעיירה הקטנה ביסקביץ הסמוכה לחעלם שבמדינת פולין, נולד ר' מרדכי שנקר - אביו של ר' בן ציון - למשפחה שנמנתה על חסידי הרה"ק ר' משה מרדכי מטריסק-לובלין (או טריסק-קאזמיר בפי אחרים) הי"ד.

בגיל שלוש עשרה התייתם ר' מרדכי מאביו, אך החזיק בדרכיו ולעיתים תכופות בעת חג ומועד, נהג לפקוד ולשחר את פני קדשו של

הרה"ק ר' משה מרדכי מטריסק-לובלין הי"ד

הרה"ק מטריסק-לובלין, שמקום מושבו הועתק מפעם לפעם עקב רדיפת השלטונות. מקאזמיר, חעלם ועד ללובלין.

בהיותו כבן שבע עשרה, קיבל צו התייצבות לצבא ככל שאר בני גילו באותה העת, ור' מרדכי לא ידע אנה ישית עצות בנפשו, שכן השמירה על אורח החיים היהודי כמעט ולא התאפשרה בצבא הגויי והבלתי מתחשב, וזאת מלבד אצילות נפשו של כל נער חסידי צעיר שנשרטה עד לבלי היכר במקום גס ומחוספס זה.

בצר לו, פנה ר' מרדכי לחצר רבו בבקשו רחמים על עתידו הרוחני לבל יפגם חלילה. ובראות רבו את צערו ולחצו הרב, הורה לו להישאר בקרבת מקום לחצרו בלובלין, כאן - הבטיחו הרבי - יוטב לך.

תקופה קצרה לאחר מכן קיבל שוב צו התייצבות, כאשר הפעם היא לוותה באזהרה חמורה לבל יעז לחמוק ממחויבותו האזרחית, ובצירוף עונשים הכרוכים לכל העורק משורות החוק.

בראותו כי כלתה אליו הרעה, שב ר' מרדכי ונכנס לרבי על מנת שיורהו את הדרך בה יבחר, ולהפתעתו אמר לו הרבי: מרדכי, גש נא ללשכת הגיוס לשם הוזמנת, אך ראה! לבל תבוא במגע עם הפקיד... - כאן נקב בשמו של פקיד אחד שונא ישראל - ואז תחזה שישועת ה' כהרף עין.

ר' מרדכי, שמידת אמונת הצדיקים טבועה הייתה בדמו, ניגש ביום המיועד ללשכת הגיוס, ושם נעמד בתורו לקראת הראיון שציפה עבורו.

בעודו ממתין לתורו, גילה לחרדתו שאותו הפקיד שרבו נקב בשמו ואסר עליו להיפגש עמו, הוא בכבודו ובעצמו המראיין שמקבל ביום זה את המתייצבים החדשים, אך כעת כבר היה מאוחר מידי, כל אפשרות לשוב על עקבותיו נמנעה ממנו, ובלית ברירה נאלץ להיוותר על עמדו ולחכות בלב כבד ומפוחד מן המצפה עבורו.

תורו של ר' מרדכי, ששם משפחתו 'שנקר', היה כמעט בסוף שורת המוזמנים, ומשכך התארך זמן ההמתנה במשך שהות מרובה.

לאחר זמן רב מתיש ורוויי מתח, בהגיע תורו של ר' מרדכי לבוא ולהיראות לפני פקידי הצבא, ראה לפתע ר' מרדכי לשמחתו, כיצד אותו פקיד אנטישמי שהיה עייף משעות ארוכות של קבלת קהל, יוצא מן החדר ופונה ללכת לדרכו, ואילו את פניו קיבלו פקידים אחרים רכים ואנושיים יותר, שאכן העניקו לו 'דיחוי' לתקופה נוספת מגיוסו לצבא.

לימים, כאשר נקרא שוב להתייצב לפני שלטונות הצבא, החליט שלא להתייצב עוד, ובמשך תקופה ארוכה נחשב לעריק שדינו חמור ביותר, ומשכך החליף את מקום משכנו פעם אחר פעם.

לאחר נישואיו עם מרת מרים שאפראן ע"ה, החליט ר' מרדכי כרבים ממכריו, שאין הוא יכול עוד לחיות בצורה זו נע ונד רדוף, ללא יכולת לקבוע מקום משכן בטוח לבני משפחתו, ועליו לעבור לגור ביבשת הרחוקה אמריקה, שם הרחק ממוראה של מלכות - כך קיווה - יוכל לפתוח בחיים חדשים נטולי עול ודאגה.

בחגיגות התורה בישיבת חכמי לובלין בשנת תרח"צ נראה כ"ק רבינו ה'אמרי שאול' בש
כשלימינו הרה"ק מטריסק-לובלין ולאחריו בעל ה'כנסת מרדכי' מסאד

ממחשבה למעשה, לקח ר' מרדכי את תעודת הזהות של אחי אשתו שנפטר מספר שנים קודם לכן, ושמשום מה לא הונפקה עבורו כל תעודת פטירה כנדרש, וכך תחת הזהות השאולה של גיסו המנוח, עלה ר' מרדכי בשנת תרפ"א יחד עם בני משפחתו על סיפון האנייה, כשפניהם מועדות אל ארץ החופש.

אמריקה

בלב מלא תקווה ירדו ר' מרדכי ובני ביתו במורד כבש האנייה, כשבחזונם ובעיני רוחם קיוו למצוא מכל טוב ארץ זבת חלב ודבש - עליהם שמעו בארץ מוצאם - ששווקיה מציעים לכל דורש עבודה משלל אפשרויותיה הבלתי מוגבלות. אך ככל קודמיהם ובפרט היהודים מביניהם, נוכחו לדעת שקשיי הקליטה שמקדמים את פניהם של התושבים החדשים, אינם אלא כקוצו של יוד לעומת הניסיון המר בדמות 'שמירת השבת'.

קשיים רבים קבלו את פניהם של היהודים שומרי המצוות שבאו בשערי אמריקה, אך הקשה שבכולם הייתה השמירה על השבת, ומעטים ביותר היו ה'עקשנים' ששרדו בקיום מנוחתה, למרות שכל מקור פרנסה אחר לא היה בנמצא. במקרים רבים הגיעו יהודים אלו עד לפת לחם ממש, ומהם שנאלצו ללקט באשפתות כקבצנים על מנת לקיים את נפשות בני משפחותיהם.

אף ר' מרדכי מצא עצמו על תחילתו של מסלול דומה, ומיד לאחר בואו בשערי אמריקה יצא לרחובה של עיר על מנת לתור אחר מקום עבודה שיתאים לכישוריו. תוך כדי שוטטות אנה ואנה, מצא לאחר זמן מה את מבוקשו, ובעל בית מלאכה קיבל אותו בעבור שכר מסוים אותו קבעו ביניהם.

אך בהגיע יום שישי ערש"ק, כאשר ביקש ר' מרדכי להיעדר מן העבודה ביום המחרת, תוך הבטחה מפורשת להשלים את שעות העבודה בימים האחרים של השבוע, סירב המעסיק ולא אבה בשום פנים ואופן להסכים

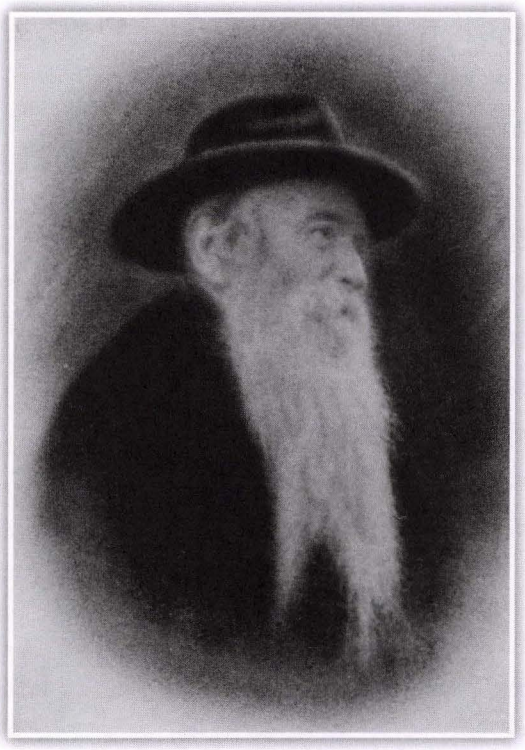

אביו של ר' בן ציון - ר' מרדכי עומד מאחור בין מרן ה'אמרי שאול' ממודז'יץ והחתן רבי אפרים רוזן

לבקשתו ולהפצרותיו, ובראותו את התעקשותו של ר' מרדכי לשבות למרות הכול ביום השביעי, עמד ופיטרו מהעבודה. וכך שב על עצמו כמקרה הזה במשך מספר שבועות.

בראות ר' מרדכי שכל תכלית של פרנסה לא תיצמח לו מדפוס פעולה זה, עמד וקנה לעצמו מכונה לסריגה, ומני אז החל לסרוג באופן עצמאי סוודרים במידות שונות ומגוונות, כשלאחר מכן החל לשווקם בצורה מסודרת בין החנויות, ומכך מצא את כלכלת בני משפחתו ללא שיוצרך להתפשר על אמונתו ודת אבותיו.

ר' יחיאל שאפראן

הגה"ח ר' יחיאל שאפראן אבי אמו של ר' בן ציון

איש חסיד היה ר' יחיאל שאפראן - חמיו של ר' מרדכי שנקר - בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ובכל עת מצוא נהג לנסוע מביתו שבעיר חעלם, ולהסתופף בצל הרה"ק רבי ישראל חיים מפילעוו-קאצק, בנו של הרה"ק רבי דוד ונכדו של השרף הרה"ק רבי מנדל מקאצק זי"ע.

כחסיד קאצק במהותו, ישב ר' יחיאל בין חבריו החסידים, שחיו באטמוספרה משלהם כמימים ימימה בימי ראשית החסידות, מתוך יגיעה מתמדת על מידת האמת בהתעלמם כליל מהבלי העולם, ובלא להתייחס כלל לצעידת האנושות לעידן חדש של פתיחות וקידמה.

מבחינתו ומבחינת חבר מרעיו חסידי קאצק, העולם החיצון לא נלקח כלל כשיקול כלשהו בהתנהגות היום יום. הן ריבון העולם אינו מוחלף חלילה, ויש לעבדו עם כל פנימיות הנפש וללא פשרות, ה'אמת' - כך גרסו הקוצקאים - איננה מקבלת כל זיוף או שקר שהחיצוניות זועקת מהם.

מידי שנה נהג ר' יחיאל לנסוע לחצר רבו שהתגורר בפילעוו, למשך כשלושה חודשים למן ערב ראש השנה עד לאחר חנוכה, שם התעלה בדרכי החסידות בתוספת פרישות על פרישות ובהשאירו את עניני העולם הרחק מאחורי גוו.

ברבות הימים, בעוד ר' יחיאל מסתגר בד' אמות של תורה וחסידות, החלה תחושת המחסור לתת את אותותיה בין כותלי ביתו, ובני משפחתו שממילא לא הורגלו לחיי רווחה ומותרות, החלו לחוש על בשרם את טעמה המר של הדלות, שבה לרש אין כל.

בצר לו, כאשר נראה היה שכל מנוס אין, ולאחר שהחלו שאר ילדיו לנסוע אל מעבר לים הגדול למדינת אמריקה הרחוקה, הגיע בלב כבד לכלל החלטה לנסוע אף הוא לאמריקה המנוכרת מכל הוויי יהודי וחסידי, הרחק - תרתי משמע - מבית החסידים וחצר הרבי שהיו כל קיומו ותשתית חייו, מתוך מחשבה לשוב אליה לאחר כשנה שנתיים שבהם חשב להרוויח מעט כסף, ועל כן אף הרהיב עוז שלא לשאול על כך את רבו, אך עצת ה' הותירתו בסופו של דבר על אדמתה של היבשת המרוחקת.

עם עיקש תתעקש

בשנת תרע"ד, ביום בו פרצה מלחמת העולם הראשונה, דרכו כפות רגליו של ר' יחיאל על אדמת אמריקה, על מנת למצוא כלכלה המקיימת את בעליה, ולהתאחד עם בניו שהגיעו אליה תקופה קצרה קודם לכן.

במשך תקופת מה התהלך נע ונד ללא כל פרוטה בכיסו, מאחר שלא היה בנמצא כל מקום עבודה שלא חייב מלאכה ביום השבת. יתירה מזו, ר' יחיאל סירב בעקשנות לגזוז ולו שערה אחת משערות זקנו הארוך, ואף כשאמרו לו והיתרו בו שלא ייראה כזאת באמריקה הפתוחה והמודרנית. ר' יחיאל, אחת הייתה עמו, שלא לשנות במאום מבית אבי אבא, ואף אם ירעב או יראה מוזר בשל כך.

יום אחד, בעת התהלכו כפעם בפעם לתור אחר מקור טרף לביתו, פגש לפתע יהודי אחד ממכריו עוד מהבית הישן שבפולין. לאחר מספר מילות נימוסין, התעניין הלה הכיצד מסתדר הנך בארץ החדשה והזרה. בשמוע ר' יחיאל את שאלתו, החל לתנות בפניו את קשייו ודלות אמצעיו, ולהפתעתו, שח לו היהודי שהוא הגיע הלום מזה עידן, וברוך ה' עלה בידו לפתוח בית

עסק מצליח לפרווה, ומספר יהודים נוספים יוצאי עירו חעלם מועסקים אצלו, וכעת - המשיך היהודי בדבריו - באם תרצה, הנך מוזמן לבוא תיכף ומיד לבית העסק שלי ולהתחיל לעבוד לצד העובדים הוותיקים.

לאושרו של ר' יחיאל לא היה גבול, ואכן זכה הוא לאשר לא זכו רבים אחרים, וכבר למחרת מצא עצמו עובד שכם אחד עם יהודים כלבבו במשרה נוחה המכבדת את בעליה.

פרק ב

צעדים ראשונים

פרק ב

צעדים ראשונים

בן ציון

בשנת תרפ"ה, נולד הילד בן ציון לאביו ר' מרדכי שנקר שבא כארבע שנים קודם לכן בשערי אמריקה.

בשנותיהם הראשונות התגוררו בני משפחת אביו בצדה המזרחי של מנהטן. לאחר מכן עברו לשכונת ווילִיאמסבורג שבברוקלין ומאוחר יותר התיישבו בשכונת קראון הייטס, בה התגוררו יהודים רבים מיוצאי פולין.

עוד מימי שחר ילדותו, בהיותו כבן שנתיים שלוש חשו בני משפחתו, שמלבד קול זהב, עדין וחלק שבן ציון התברך בו, אין הוא מתעניין יתר על המידה במשחקי הילדות הרגילים, ומידי שמעו צלילים של מוזיקה, מיד מתחדדים חושיו וכשכולו דרוך נעמד להקשיב בריכוז לקולם הערב ששבו את ליבו.

בתחילה לא התייחסו לכך יתר על המידה, אך מאוחר יותר כאשר קנתה אמו מכשיר גרמופון חדש, הפכה המכונה החדשה להיות לחלק בלתי נפרד מחייו.

מכשיר הגרמופון שהחל את צעדיו הראשוניים מספר שנים קודם לכן, לא היה אלא מעין תיבה שעבדה בצורה ידנית, וכאשר היו מכניסים בתוכה תקליט, היו צריכים לסובב ידית מיוחדת שהייתה מחוברת לתיבה, ומכוחה

גרמופון עתיק מימי הבראשית

הייתה המכונה מתרגמת ומשמיעה את הצלילים שהיו רשומים מעל גבי התקליט.

למן היום הראשון שבו הכניסה אמו את מכשיר הגרמופון לביתם, התאהב בו בן ציון ביותר, ומני אז נהג לשבת במשך שעות ארוכות כשהוא מפעיל בידו את המכשיר המשוכלל, מאזין ברוב קשב ליצירות שונות של חזנות, ובמיוחד לקולו האדיר והאגדי של החזן ר' יוסל'ה רוזנבלאט, אותו שמע בשקיקה ובצימאון שלא ידע רוויה. תוך תקופה קצרה ביותר, קלט מוחו הצעיר את תנועותיהם וסלסוליהם המורכבים, ואף הצליח לדקלמם בצורה מעוררת השתאות.

צעדים ראשונים

תפילות השבת אהובות היו ביותר על בן ציון הקטן, ואביו נהג לקחתו לשטיבלעך שהתאפיינו בשירה וזמרה, ביניהם ניגונים גליצאים מבית רופשיץ או דז'יקוב ועד לניגוני מודז'יץ שהביאו עמם יוצאי פולין, ובן ציון היה יושב בשקט על מקומו, מאזין מרותק לנעימות החסידיות שמלאו את חלל בית המדרש.

עם הזמן, החל בן ציון לתת אף הוא את קולו בשיר, ובגיל חמש לערך כאשר היה משמיע בבית הכנסת את קול זמזומו הדקיק והצלול, היו שומעיו מפנים אליו מבטים מלאי השתאות והנאה.

השכנים שהתגוררו עמם בבניין המשותף, כבר הכירו את בן ציון ואת קול הזמיר שלו, ולא אחת אף נראו מתגודדים ומתמוגגים מעונג על יד ביתו, בכל עת שנתן דרור למיתרי קולו להשמיע קטעי חזנות שונים כ'אלוקי נשמה' של ר' יוסלה רוזנבלאט וכדומה.

החוויה המוזיקלית הראשונה

בשנת תר"צ, בעת המשבר הכלכלי הגדול שפקד את אמריקה, ירדו רבים מיהודיה מנכסיהם וביניהם תורמים רבים של מתיבתא 'תורה ודעת', שהייתה ספינת הדגל החרדית באותם הימים. מצבה הפיננסי של הישיבה הורע ביותר, ומנהליה חפשו כל דרך להגדיל את הכנסותיה.

בין האנשים שירדו מנכסיהם ניתן למנות את החזן ר' יוסלה רוזנבלאט, שאף הוא חווה הפסדים גדולים ביותר, ומתיבתא 'תורה ודעת' התקשרה עמו, ויחדיו ארגנו תפילת רבים בהשתתפותו באחד מבתי הכנסת הגדולים והמפוארים ביותר ששכן בשולי וויליאמסבורג, כאשר עיקר הרווחים נתרמו עבור החזקת מתיבתא 'תורה ודעת'.

כך היה, שיום בהיר אחד נכנס אביו של בן ציון לביתו בבשרו לבני ביתו, שבשבת הקרובה יתפללו בבית הכנסת הגדול יחד עם ר' יוסלה רוזנבלאט.

להפתעה גדולה מזו לא יכול היה בן ציון לצפות. תפילת שבת בקורת גג אחת עם מי שהיה עבורו מיתוס וסמל של 'פסגה'.

בהגיע היום המיוחל-יום השבת, נטלתו אמו לקראת תחילת התפילה, והושיבה אותו על ידה בעזרת הנשים שבמרומי קומת הגלריה.

ממקום מושבו התבונן בן ציון מהופנט לכל הגה שיצא מפיו, ובעינים רתוקות בחן כל תנועה קלה של החזן - מהגדולים שבכל הזמנים - שאותו הכיר עד לרגע זה רק ממכשיר הגרמופון, והנה כעת ניתנה לו ההזדמנות לראותו ללא כל אמצעים, אלא 'אותו' בכבודו ובעצמו.

דמותו של ר' יוסל'ה רוזנבלט

קטעי התפילה על כל משמעותם, שבקעו ויצאו מגרונו של ר' יוסלה רוזנבלאט, הציפו את בן ציון בגלי רגש עזים ביותר, שנחרטו בזיכרונו עם כל הניואנסים השונים שנלוו אליהם. חוויה זו - אמר לימים - הייתה החוויה המוזיקלית האמיתית הראשונה בחיי.

בהיכלות המוזיקה

ככל שגדל הינוקא בן ציון והיה לילד בוגר, התפתח כישרונו המוזיקלי בעקביות, וגמישות קולו באה לידי ביטוי בכל עת שהיה פוצה פיו בשירה.

כילד ביישן וירא שמיים, ניתן היה לחזות בו בעומדו על מקומו הקבוע בעת תפילתו, כשהוא אומרן כמונה מעות מילה אחר מילה בהטעמה ובנעימה, כאשר רגישותו ורגשנותו מצטרפים לתכונותיו המוזיקליות הטבעיות, ומעניקות לתיבות התפילה קול והברה רוויי רגשי כמיהה וכיסוף.

שבת אחת - בהגיעו לגיל שתים עשרה לערך - התקיים בבית המדרש בו התפלל בן ציון יחד עם אביו, אירוע של שמחה לאחד מן המתפללים, ואל המקום הוזמן חזן יהודי נודע בשם יהושע וייזר, שהיה מנצחה של אחת מן המקהלות היהודיות המפורסמות.

בעת התפילה, כאשר החל שליח הציבור לשורר על המילים 'קל אדון', הצטרף בן ציון בטבעיות כהרגלו בליווי הקהל, כאשר קולו הדקיק אינו נמהל בשאר הקולות המבוגרים, אלא מרחף מעל גביהם בהוסיפו להם צבע וגוון.

יהושע וייזר שעמד לא הרחק משם הוקסם למשמע שירתו, ומיד בסיום התפילה ניגש לבן ציון ושאלו לשמו, בהוסיפו לשבחו על תפילתו הערבה ועל ההנאה המרובה שגרם לו. בשמעו את תהילתו מפי זר, נבוך ביותר ופניו הוצפו בסומק עז של בושה. והיכן הוא אביך? המשיך וייזר לשאול, ובן ציון מיהר לקרוא לאביו.

וייזר שהיה עדיין תחת רושם התפילה, החל להתפעל בפני אביו על נעימות תפילתו של בנו, ועל כישרונו המוזיקלי הברוך, בו הוא מיטיב לבטא את מנגינות התפילה, ובפיו הצעה לשלב את בנו בן ציון במקהלתו המפורסמת.

החזן יהושע וייזר, הנהיג מקהלה גדולה שהייתה מלווה אותו בעת תפילותיו, ובנוסף לכך גם נהג להלחין מעת לעת מנגינות מיוחדות אותם היה משלב בקטעי התפילה השונים.

מקהלתו התהדרה בקולות מובחרים ומגוונים, וברבות הזמן קנתה לעצמה חוג מעריצים נרחב בקרב שוחרי המוזיקה בעולם היהודי. על חברי המקהלה נמנה בין השאר עד לאותו הזמן הילד ריצ'ארד טוקר, שהתפרסם ברבות הימים ככוכב עולה, וכחזן באחד מבתי כנסיותיה הגדולים של קראון הייטס.

תפקידו של ריצ'ארד טוקר כילד, היה לשיר את הקול השני הגבוה, וכעת לאחר שבגר, רצה וייזר לשלב את בן ציון ולשבצו על משבצת הילד שישיר בין שאר חברי המקהלה.

בשמוע ר' מרדכי את ההצעה היוצאת מפיו של וייזר, נרתע ואמר נחרצות: אח, בן ציון הוא 'ישיבה בחור' ואינו מתאים ל'מקהלה'. יש לציין שבאותם הימים, השתתפו במקהלות היהודיות של החזנים הגדולים אף מחללי שבת רבים, מה שהעצים את התנגדות אביו, שבלאו הכי, לא שש לראות את בנו הצעיר יוצא עם עדינותו ויראתו הישיבתיים, לשורר בין קהל הרחוק מערכיו מרחק רב ביותר.

אך וייזר לא שקט על שמריו, ומיד לאחר השבת מיהר להתוודע למקום מגוריהם, ובאחד מימות השבוע הופיע לפתע בכבודו ובעצמו להרצות בפני אמו את בקשתו, ולראות מה ניתן לעשות בנידון.

אמו, שכבר שמעה מדבר הרעיון, הגיבה אף היא באומרה: ראה, אנו אנשים חרדים ומקהלה זה משהו שלא מתאים עבורנו, לא זה העתיד שאנו מעתדים בעבור בן ציון שלנו.

וייזר האזין לדבריה, ומתוכנם הסיק שעיקר הבעיה שעומדת בדרכו, הוא החשש הכבד של ההורים לחינוכו העתידי של בנם כיהודי חרדי ירא שמיים, ומהשפעה שיכולה להיות לו בבואו במגע עם אנשים שונים הרחוקים משמירת התורה ומצוותיה. אשר על כן עמד ונתן את דברו והבטחתו, שאף אחד לא יקרב אליו יתר על המידה, אלא בכל פעם יופיע לקראת התפילה ומיד לאחריה ישוב לביתו, והיה, וכאשר התפילה תערך בריחוק מקום מביתו, אזי ידאגו לכך מראש שבן ציון יתארח אצל רב בית הכנסת או מישהו אחר המקובל על ההורים.

לאחר שהרבה בדברים והפצרות, ובהסירו מהם כל דאגה מפני מכשול רוחני, נאותו לבסוף הוריו, ובן ציון הצעיר השתלב כחבר מן המניין במקהלתו של יהושע וייזר.

בתחילה התקשו בן ציון והוריו להסתגל לעובדה שהשתתפותו במקהלה מרחיקה אותו מהבית בשבתות, ובעיקר כאשר מדובר היה ביו"ט. כשמפעם לפעם נאלץ לילך דרך ארוכה ביותר, על מנת לשוב לביתו ולסעוד את סעודות השבת בחיק המשפחה, אך ברבות הזמן החל בן ציון להתרגל למצבו החדש, שבו מתארח הוא על שולחנם של זרים, בביתם של אישים שונים שקיבלו את הסכמת הוריו[1].

---

1. בדברו על סוג האישים אצלם התאכסן באותם הימים, סיפר ר' בן ציון, שפעם אחת בהתארחו ביו"ט אצל רב אחד חסיד חב"ד שנקרא הרב כזרנובסקי, בהגיעו לבית הכנסת להתפלל מנחה של צהרי יו"ט, הביא עמו את חפציו על מנת לשוב משם לביתו תיכף לאחר תפילת מעריב, ובראות זאת הרב כזרנובסקי, פנה אליו בחיוך ואמר: כמדומני שאת ה'בני היכלא' אתה כבר יודע היטב, אך את 'מסכת ביצה' עדיין אינך מכיר דייך, שכן שם

עיצוב אישיותו המוזיקלית

בבית מדרשו של יהושע וייזר המשיכה אישיותו המוזיקלית של בן ציון להבשיל, ואופי שירתו החל להתעצב על פי הכללים וההנחיות, שאותם התווה וייזר באימון מקהלתו לקראת הופעותיהם בבתי הכנסיות.

לצורך הכשרת חברי המקהלה, היה וייזר משנן עמם את הצורה בה צריכים להוציא את הקול מפיהם, לצד אימון חוזר ונשנה על קטעי התפילה השונים שהם עתידים לשורר.

לימים, סיפר ר' בן ציון על מקרה מעניין שאירע עמו בעת הופעתו הראשונה בציבור במסגרת המקהלה של וייזר, ושחרט בנפשו רושם עז באותם ימי בראשית - היה זה כאשר שרו כולם 'הללוי-ה' ותפקידו של בן ציון היה לשיר 'סולו' על המילים 'מקימי מעפר דל' אותו אף ביצע בחן ובכישרון רב.

לאחר התפילה, ניגש אליו החזן דוד רויטמן שנכח במקום והתבונן בו במבט מלא משמעות, ובגישתו לוייזר שאל: מיהו הילד הזה ששר 'מקימי'? משנענה, ניגש לבן ציון, צבטו על לחיו בחיבה ואמר: "וועסט נאך אויסוואקסען א לאט" (אתה עוד תגדל ותהיה לאיש), והוסיף לאחל לו שכה ילך ויוסיף. כאמור, המפגש הראשוני עם עולם המוזיקה, ומתן הקרדיט שנלווה אליו מפי אדם מורם בתחום המוזיקה, השאירו חותם בלבבו בצמיחת אישיותו המוזיקלית.

כאשר החל קולו הילדותי של בן ציון להתחלף, שינה וייזר בעבורו את כל הסולואים בטון נמוך יותר, על מנת שישאר במסגרת המקהלה ולא יעזבם. אך תקופה קצרה לאחר מכן הפסיק בן ציון מלשיר, וזאת במטרה לשמור על קולו הייחודי לבל יינזק לעתיד.

הקשר האישי והכימיה שנוצרו בין בן ציון הצעיר לבין וייזר החזן והמלחין הבוגר, חזקים היו מכדי שינתקו לאחר עזיבתו את המקהלה,

---

נאמר שאין להכין משבת לחול, ואכן תיכף ומיד השיב את חפציו לבית המארח.

ולעיתים תכופות נהג בן ציון לבקר את מורהו לשעבר, ולראות מקרוב כיצד וייזר מלמד חזנים צעירים, שזה עתה החלו את פסיעותיהם הראשונות בעולם המוזיקה, ולשפר בכך אף הוא את ביצועיו וכישוריו - וזאת למרות שבן ציון לא ייעד עצמו לחזן -, ווייזר מצדו, שחיבבו ביותר קיבלו בסבר פנים יפות, בהעריכו אותו כבעל קול ייחודי שעתידו עוד לפניו בעולם המוזיקה היהודית.

להערכתו העמוקה של וייזר אליו, נוכח בן ציון ביתר שאת מספר שנים מאוחר יותר - היה זה כאשר פגש יום אחד את ריצ'ארד טוקר, ושיח של זיכרונות מן הימים עברו בהם שוררו יחדיו במקהלתו של וייזר עלה מביניהם, ובין הדברים אמר לו טוקר: זוכר אני היטב את הסולואים שלך שאותם הפלאת לבצע בטוב טעם, וזכורני כיצד וייזר היה מהלל אותם תמיד בין ידידיו.

בשעתו, בעת לימודיו ואימוניו אצל וייזר, לא נהג הלה להחמיא יתר על המידה, ומשכך, קיבלה המחמאה משמעות ייחודית לגביו.

מספר שנים פוריות שורר בן ציון בהיכלו של וייזר, בבתי מדרש שונים, אולפנים ועוד, בהם רכש את הכללים הבסיסיים של עולם המוזיקה. אך בימינו קיימת רק הקלטה אחת ומיוחדת במינה שהוקלטה באולפן גדול במנהטן, ואשר נמצאת בביתו של ר' בן ציון, ובו נשמע קולו הילדותי משורר את הלחן על המילים "דער אלטער חזן" של וייזר, כשמר וייזר בעצמו מלווהו בפסנתר.

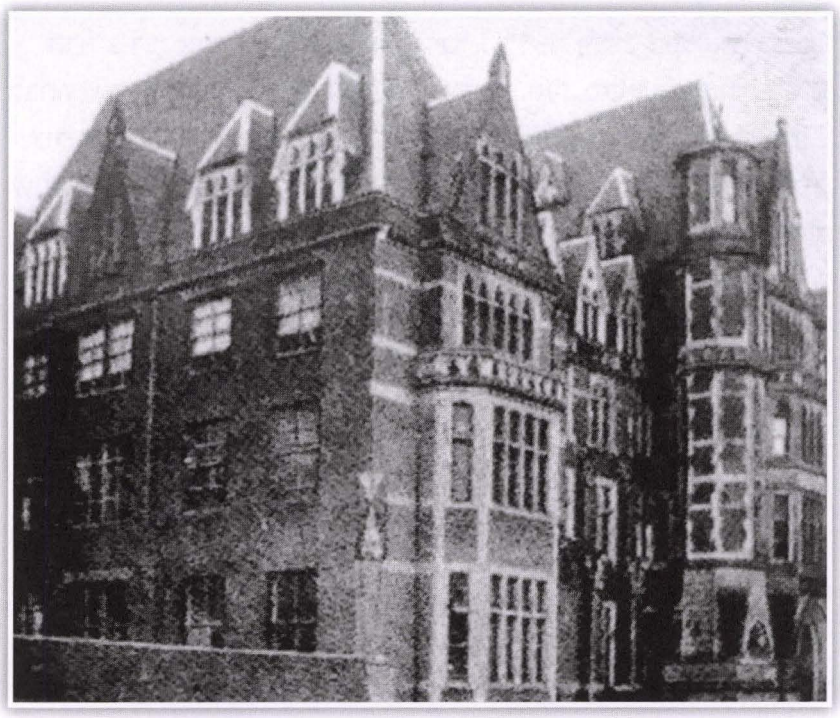
מתיבתא 'תורה ודעת'

בן שתים עשרה וחצי, נכנס בן ציון ללמוד במתיבתא 'תורה ודעת', שעמדה תחת השגחתו ופיקוחו של מנהלה הרוחני המיתולוגי הרה"ג ר' שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל, שהיה מגדולי מקימי עולה של תורה בארה"ב באותם הימים.

בן ציון, שמטבעו האישי הוגדר כביישן וצנוע, השתדל להתרחק מאור הזרקורים ולשקוע בעולמה של תורה ללא כל משא זר. אך נראה שהכוח המוזיקלי שחבוי היה בקרבו, צף בכל זאת ועלה מפעם לפעם, עד שלא היה באפשרותו להצניע.

ומעשה שהיה כך היה - בהתקרבו לגיל הבר מצוה, נטלו אביו יום אחד מהמתיבתא, על מנת לקנות עבורו חליפה חדשה לקראת יום היכנסו בעול תורה ומצוות.

בעוד בן ציון מודד על עצמו חליפות שונות, שוחח אביו עם בעל חנות ההלבשה. בין הדברים נסובה שיחתם על בחור הבר מצווה-בן ציון, ור' מרדכי סיפר על הכישורים המוזיקליים הנדירים בהם ניחן בנו, ועל קולו שכובש את כל שומעיו, ובדברו פנה לעבר בנו, וביקשו שיואיל נא להראות את כוחו בשיר. בתחילה התבייש בן ציון למלא את בקשת אביו, אך לאחר

מתיבתא תורה ודעת

שבקשו שוב ושוב, הסכים לתת קולו בביצוע קטע קצר של חזנות, והמוכר הנכבד נותר פעור פה.

לאחר מספר רגעים, הזדהה המוכר כאחראי על תכנית מוזיקאלית יהודית, שהושמעה באחד מכלי התקשורת ושארכה כחצי שעה, וביקש מר' מרדכי שיאות לאפשר לבנו לבוא ולשיר בתכניתו מידי שבוע בשבוע, וכמובן שמתן שכר מכובד בצידה.

בתחילה לא הסכים האב לשמוע לדבריו, מאחר שהצעתו כללה שירה בין אנשים הרחוקים מקיום המצוות, ובנוסף, לא היה ברור כלל כיצד תתייחס לכך הנהלת המתיבתא בה למד.

אך משהרבה הלה להפציר ולהבטיח ששירתו של בן ציון בתכנית תהיה קצרה וממוקדת, ומשהוברר שהתכנית לא נערכת בזמני הלימודים, נאות ר' מרדכי וביקש מבן ציון שייגש לשוחח על כך עם הרה"ג רבי אברהם פאם זצ"ל, שכיהן באותם הימים כ'מגיד השיעור' במחזור בו למד.

הרה"ג רבי אברהם פאם האזין לדבר ההצעה והגיב בפליאה, וכי מה לבחור ישיבה ולאולפני תכניות תקשורת... ואף משמע את פרטיה, שמדובר בתכנית יהודית, שלא יבוא במגע עם עורכיה וכן על השכר הגבוה שהובטח עבורה, חכך הרב פאם בדעתו ולא ידע כיצד להתייחס לכך, ועל כן שלחו לשאול את ה'מנהל' (כינויו של הרה"ג ר' שרגא פייבל מנדלוביץ) כדת מה לעשות, ושיכריע הוא בשאלה הקשה.

ר' שרגא פייבל מנדלוביץ ששמע כבר את קולו של בן ציון בשירתו, בעת חנוכת הבית לאגף חדש שבנו עבור המתיבתא, שאל על אתר: מה הקשר בינך לבין תכנית התקשורת הזו, ואז החל בן ציון לגולל אף בפניו, על פרשת שירתו בפני המוכר-עורך התכנית, בעת קניית החליפה, ועל הצעתו באותם הרגעים.

למשך רגעים ארוכים הרהר ר' שרגא פייבל בינו לבין עצמו, ולבסוף אמר: למען האמת קשה לי ביותר להיענות לבקשתך, אך מכיוון שמכירך אני לבחור כהלכה וירא שמים, אתן לך רשות. אך זאת ראה! שלא להחסיר

מאומה מסדרי הישיבה, וודאי שלא להשתהות כלל בין האנשים היושבים שם, אלא רק תבוא, תבצע את תפקידך, ומיד תשוב בשלום למתיבתא, שכן האווירה ששוררת במקום זה אינה תואמת לרוח הישיבה וד"ל.

הפסקת הצהריים של המתיבתא הייתה בין השעות 12:00 ל2:00, והופעתו של בן ציון יועדה לזמן זה, כך שהתאפשר לבן ציון לנסוע בחשמלית הלוך ושוב, ואף להספיק להשתתף בתכנית בלא להחסיר מזמני הלימודים.

ר' בן ציון בשנותיו הצעירות

מקים עולה של תורה באמריקה 'המנהל' דמתיבתא 'תורה ודעת' הרה"ג רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל

מאוחר יותר הפסיק בן ציון לשיר בתכנית זו, אך מיד בעקבותיה הגיעה הצעה חדשה דומה לקודמתה, להשתתפות בתכנית יהודית מתחנת תקשורת אחרת.

אלא שבפעם הזו, התכנית המוצעת התקיימה בשעות הערב שבהם למדו במתיבתא לימודי חול - כפי דרישת הממשלה - והרשות ניתנה לו ביתר קלות להעדר מהם.

שנים רבות לאחר מכן, פגש רבי אברהם פאם את ר' בן ציון, ובהיזכרו בבקשתו משכבר ימים להופיע בתכנית תקשורת, העלו פניו חיוך על עצם הבקשה, ועל קבלתו בדיעבד רשות דחוקה מה'מנהל', לצאת מכותלי המתיבתא למטרה שכזו.

ניצני יצירה ראשוניים

בד בבד, בימים בהם עוד שימש כחבר במקהלה עד גיל כחמש עשרה בשנים תרצ"ט - תש"א, החל בן ציון ללמוד 'לקרוא ולכתוב' תווים של נגינה, מפיו של מוזיקאי נודע בשם סיימור סילברמינץ.

סיימור סילברמינץ - אחיו של רבי יהושע סילברמינץ מיסדה ומנהלה של פרחי 'אגודת ישראל' בארה"ב - שהתגורר בוויליאמסבורג באותם הימים, השתלם בלימודי המוזיקה במכללה מפורסמת בברוקלין בה קיבל את תאריו. מאוחר יותר, למד בJULIARD שהיה ביה"ס היוקרתי ביותר למוזיקה של ניו יורק.

מידי שבוע נהג בן ציון ללכת לסיימור על מנת לשמוע ממנו את תורת כתיבת המוזיקה, כלליה, אותיותיה ופרטיה.

בעוד בן ציון מטפס בידיעותיו במעלות תורת המוזיקה, החל סיימור לעודדו לכתוב לבדו ניגונים שונים, עד שעם קצב התקדמותו, צריך היה בן ציון להביא מידי שיעור מעל גבי הכתב, קומפוזיציה חדשה אותה אף הלחין בכוחות עצמו. ואכן היו אלו ניצני יצירה ראשוניים, אך הללו היוו עבורו מעין הכשרה מעשית לפיתוח יכולותיו.

פרי ביכורים

את רגעי השיא בלימודי המוזיקה אצל סיימור, חווה בן ציון ללא ספק בשנת תש"א בהיותו כבן שש עשרה שנים. היה זה כאשר סיימור התבקש להגיש 'עבודת גמר' לקראת קבלת תואר גבוה עליה עמל במשך תקופה ארוכה, שבמסגרתה כתב על 'הניגון החסידי לדורותיו', ולצורך כך ביקש סיימור מחניכו בן ציון להלחין 'ניגון חסידי' שייוחד עבור עבודתו, ויושר בטקס מרכזי במקהלות עם רב.

אף שבן ציון ידע עד כמה רבה היא האחריות הנדרשת להצלחת ה'ניגון', בכל זאת נענה בהתרגשות להזמנה, ולאחר מספר ימים שב ובפיו ניגון מרגש ביותר על המילים 'רחל מבכה על בניה'. סיימור האזין ברוב קשב לתנועות הניגון עד סיומן, ומיד לאחריהן חייך בקורת רוח מרובה, ואישר שאכן זה יהיה הניגון עמו ייגש למבחני הגמר.

תקופה קצרה לאחר מכן, אכן השמיע סיימור את פרי ביכורי תלמידו בליווי מקהלה גדולה, בפני קהל רב שהריע בהתלהבות לניגון, ובן ציון ראה בכך, ציון של פריצת דרך לעתיד. - שנים רבות מאוחר יותר שילב בן ציון ניגון זה באלבום חדש שהפיק, על המילים 'למקדשך תוב'.

לימים, כאשר שח ר' בן ציון על תקופה פורייה זו של חייו בעולמה של המוזיקה, העיר בחיוך: אכן הייתה זו תקופה בה התקדמתי רבות והלכתי שבי בעולמם הקסום של צלילי הנגינה והמוזיקה, אך כל אלו לא יישוו לכל

אשר חוויתי מאוחר יותר אצל ה'רבי' - מרן ה'אמרי שאול' ממודז'יץ - שמאז עברי על מפתן דלתו, קיבלה ה'מוזיקה האמיתית' משמעות חדשה בחיי, אחרת לגמרי ממה שהכרתי עד כה, ושאילו לא זכיתי להכירו, כי אז וודאי שלא היית מכירני כפי שאני כיום.

פרק ג

ההתקשרות לרבי
מרן ה'אמרי שאול' ממודז'יץ

פרק ג

ההתקשרות לרבי מרן ה'אמרי שאול' ממודז'יץ

אקדמות מילין

יושב ר' בן ציון בסלון ביתו במרכז פלטבוש שבברוקלין, כשפיו אינו חדל מלספר מכל אשר ראה או שמע ממורו ורבו מרן ה'אמרי שאול' זי"ע ממודז'יץ, ולמרות השנים הרבות שחלפו, רגש הגעגוע ניכר בהם היטב.

בד בבד, בעודי לומד משהו על חייו האישיים, הוא מדגיש שוב ושוב ואומר: **דע לך, שאני איני יכול לחשוב כלל כיצד הייתי נראה ללא שהכרתי את הרבי, אמנם יהודי ירא וחרד הייתי, אך 'הרבי' שינה את כל השקפתי על החיים והעלני על דרך חדשה...**

אליבא דר' בן ציון, שני פרקים ישנם לחייו, האחד לפני היכרותו את הרבי, והשני לאחר פגישתו עמו.

מידי פותחו פיו, לשוח על אותם שבע השנים שבהם עיצב מרן ה'אמרי שאול' את השקפת חייו ונסך בקרבו נשמה חסידית לוהטת, - משתקפים בין מילותיו, ה'תורה שבכתב' שאותה מספר הוא לפרטים. ומבין השיטין ניכרים אף זיכרונות ה'תורה שבעל פה' - הלא המה דברי החוויה והרגש - שקושי רב נצרך על מנת להביעם על הכתב כהווייתם, אשר על כן ובכדי לקרבם ל'מקור', נביאם בשמו וכלשונו בבחינת בעל המעשה עומד כנגדו ומספר.

המפגש עם ה'רבי'

עוד בהיותי ילד פעוט - מספר ר' בן ציון - נהג אבי לקחתני יחד עם אחי הגדול הרה"ג ר' אברהם זצ"ל לשני אדמורי"ם חסידיים שכבר התגוררו באותם הימים בוויליאמסבורג-ברוקלין, האחד, הרה"ק ר' יהודה אריה לייב מנובומינסק זצ"ל שהיה ידוע כעובד ה' מפורסם, ואבי אף נהג להיכנס אליו עם 'קוויטעל' כמנהגם של חסידים, וכמו"כ אף העריץ ביותר את הרה"ק רבי יעקב מסטולין זצ"ל.

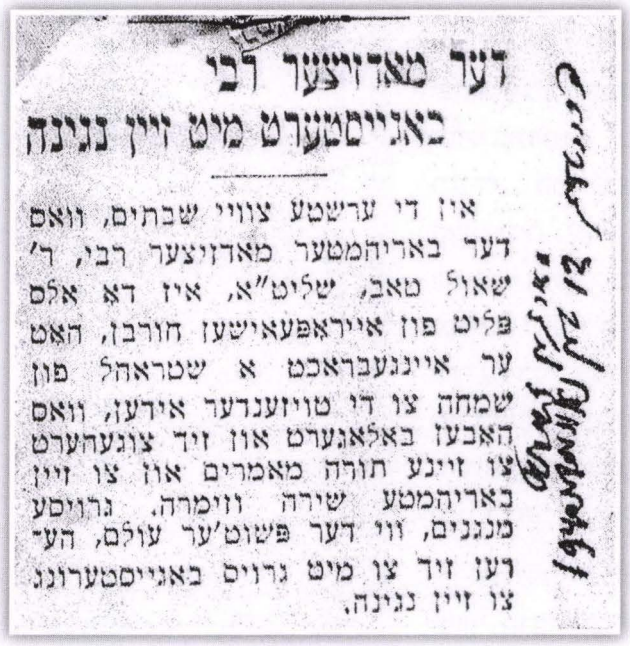

מרן ה'אמרי שאול' ממודז'יץ

אך מעבר לאותם ביקורים, התעצבה אישיותנו על פי הדפוס האמריקאי-תורני, תוך שמירה על קוצו של יוד בהלכה ומסורת בית אבא, ברם, את שיריה של החמימות החסידית המקורית, יכולנו לטעום ולחוש אך במעט מן המעט בשטיבלעך של יוצאי פולין, שהיו ברובם ילידי אוזורוב וראדום, ולחלוחית הווייתה החסידית של ארץ מוצאם עוד נותרה דבוקה בנשמותיהם.

בין כותלי השטיבלעך הללו, ספגתי והאזנתי רבות לזיכרונותיהם של המתפללים, על דרכיהם ותהלוכותיהם של אדמו"י פולין, ואף לשמוע מפיהם מנעימות בית מודז'יץ יחד עם כל ההילה שאפפה אותם, כפי שזכרו הם מארץ הולדתם. אך בפועל לא זכיתי להכיר או לשזוף את עיניי בהיכרות בלתי אמצעית, מכל אותה הוויה ואווירה כפי שהיו נראים במקוריותם.

בתחילת שנת תש"א, מעט לאחר תחילת מלחמת העולם השנייה בהיותי בחור כבן חמש עשרה, החלה התפנית הגדולה בחיי, - היה זה לאחר שהצליח הרבי מרן ה'אמרי שאול' ממודז'יץ להימלט מהתופת הנאצית, ולהגיע יחד עם חלק מבני משפחתו לחוף מבטחים באמריקה, לאחר נדודים ארוכים ומיגעים דרך ווילנא ויפן.

דער מאדזיצער רבי
באגריסטערט מיט זיין נגינה

אין די ערשטע צוויי שבתים, וואס דער באריהמטער מאדזיצער רבי, ר' שאול טאב, שליט"א, איז דא אלס פליט פון איראפעאישען חורבן, האט ער איינגעבראכט א שטראהל פון שמחה צו די טויזענדער אידען, וואס האבען באלאנגערט און זיך צוגעהערט צו זיינע תורה מאמרים און צו זיין באריהמטע שירה וזימרה. גרויסע מנגנים, ווי דער פשוט'ער עולם, הערען זיך צו מיט גרוים באגריסטערונג צו זיין נגינה.

מן העיתונות - י"א חשון תש"א

וואבען פארכאפט דעם געגנער.

פראמינענטע אידען ביים קבלת-פנים פאר מאדשיצער רבי

דער חנוכה-פעסט ביים מאדשיצער רבי איז געווען זעהר אימפאזאנט. א פארבענדייד פובליקום פון פילע הונ־דערטער מענשען, מענער און פרויען, האט אנגעפילט די ציממערען פון דעם רבי'נס וואוינונג.

צווישט האבען אנגעהויבען אנקו־מען די רבנים. מען האט געזעהן דעם רבי'נס ברודער פון די בראנפס; דאן הרב זאלמאנאוויץ, הרב קאפלאן, הרב לוי יצחק כהנא, הרב שמעון מאדדו־כאוויץ, הרב כהן, הרב סאדען, הרב פינקעלשטיין און רעווערענד בעקער־מאן.

צווישען די פילע אנדערע געסט זיי־נען געווען דר. ראזמארין, רעדאקטאר פון "דזשואיש ספעקטיטאר"; י. ל. וואהלמאן, אבא רייכמאן און ד. ל. מעקלער, רעדאקטאר פון "מארגען זשורנאל".

אבא רייכמאן האט געפעענט דעם חנוכה-פעסט, האלטענדיג א וואדעמע באגריסונגס-רעדע און פארגעשטעלט די געסט. מר. רייכמאן האט אויך געדעדט איבער דער פערזענלייכקייט פון מאדזשיצער רבי, באטאנט די פיהר־רענדע ראלע וואס ער האט געשפילט צווישען פוילישען אידענטום און צום שלום באמערקט, אז אין משך פון די זעקס וואכען וואס דער רבי געפינט זיך דא איז נין יארק, האט ער שוין באווייזן צו דערוועבען זיך אזא גרויסע פאפולאריטעט, וואס עהנלי־כעם צו רעם איז זעלטען צו טרעפען.

די געסט האבען דאז געזומען גע־ניסען פון די פיין־סערוירטע טיישעז, וואס זיינען צוגעגרייט געווארען פון די מאדזשיצער לאנדסלייט, וועלכע האבען, אגב, פארנומען א באזונדער פיינעם פלאץ אויף דעם אוועגט.

וועהרענד דער ציים זיינען געהאל־טען געווארען באגריסונגען פון רבי'נס ברודער, פון הרב זאלמאנאוויץ, הרב קאפלאן, הרב סאדען און פון א מא־דזשיצער לאנדסמאן. די הארציגע און טרעפליכע באגריסונגס-רעדע פון דעם "מארגען זשורנאל" רעדאקטאר, ד. ל. מעקלער, האט אלעמען באזיטערט. ביי האלבער נאכט איז אט דער אימפאזאנטער אוועגט געשלאסען גע־ווארען.

קבלת פנים למרן ה'אמרי שאול' בחנוכה תש"א באמריקה - מן העיתונות

כאדמו"ר בברונקס שבמנהטן, והוא אף היה זה שפעל ללא לאות עד שהתקבלו אישורי הכניסה, שפתחו בפני הרבי את שעריה של אמריקה.

השמועה על דבר הגעתו של הרבי עשתה לה חיש כנפיים, ובייחוד בין השטיבלעך של יוצאי פולין שבהם ריחפה רוחו של הרבי - בעיקר בגלל ניגוניו הרבים -. ומשכך, לא ייפלא, שכבר בשבת הראשונה-פרשת נח, לשהותו של הרבי בניו יורק, כאשר שמעתי יחד עם מתפללי השטיבעל שבו התפללנו, שהרבי יתפלל בשבת זו בבית המדרש הבריסקאי - 'בריסקער שוהל' - שבויליאמסבורג, החלטנו בינינו כשמונה תשעה מתפללים, ללכת תיכף לאחר תפילת שחרית של שבת ולקבל את פניו, על אף שהדבר היה כרוך בהליכה רגלית ארוכה ומייגעת.

המראה נורא ההוד שנגלה לנגד עיניי בעת שהגענו ל'בריסקער שוהל' בו התפלל הרבי, היכה אותי בתדהמה - מחזה מרומם שכזה לא ראיתי מעודי... הניגונים שנשמעו מפי הרבי, שירתו השמימית והשתפכות נפשו כפי שנשקפו באותם רגעים מעיני הרבי... היו אלו רגעים נפלאים ומענגים, שכמותם לא חוויתי מעולם... ואף על כלל היהודים, שרבים מביניהם עוד זכרו את השטיבעל החסידי המקורי מ'הבית', ניכרת הייתה ההתרגשות וההתרוממות טפח וטפחיים מעל לשגרת החולין.

אכן היה זה מפגש קצר ביותר, אך במהלכה חשף הרבי בפניי ובפני כלל המתפללים, את

נועם מתיקותה של קדושת השבת, ושהיהדות איננה מסתכמת במסכת כללים יבשים של איסורים והיתרים, אלא כוללת בקרבה עולם שלם והוויי חיים פעיל ותוסס, שכל פאר או ברק חיצוניים לא ישוו בעדם.

מני אותה שבת, נהגנו אני ואחי הרה"ג ר' אברהם ולעיתים אף עם אבי, לנסוע מידי שבוע לסעודת ה'מלווה מלכה' שערך הרבי בבית מדרשו הקטן, ששכן באותם הימים עדיין בביתו שבראסס סטריט 105, וממנו הנהיג את חצר החסידות עד שהחסידים בנו עבורו בנין בית מדרש של קבע.

משולחן גבוה

חודשים מספר לאחר היכרותי הראשונה את הרבי, נקרתה לידי ההזדמנות ליהנות בקרבת יתר משולחן גבוה. שעת כושר שהכניסתני לפני ולפנים להיכלה של החסידות.

ה'אמרי שאול' בחתונת רבי אברהם שנקר ז"ל

היה זה באחד מחודשי החורף של שנת תש"א כאשר הרבי הגיע בשבת אחת להתפלל בבדפורד - סטויבסטנט שבו שכן בית מדרש גדול ומיוחד.

בית מדרש חשוב ומפורסם זה, נהג לארח בין כתליו מפעם לפעם מגדולי וטובי החזנים של העולם היהודי, ואף אני בקרתי בו לא אחת, על מנת לשמוע את החזן משה גנשוף ששימש רבות כחזן של בית המדרש. כמו"כ התפללתי בו כאשר הופיע שם החזן האגדי ר' משה קוסוביצקי, בעת ביקורו הראשון באמריקה, בשנת תרצ"ח.

מאות רבות של יהודים נראו נוהרים מכל עבר לתפילות עם הרבי, ושעה ארוכה טרם תחילת התפילות, כבר היה בית המדרש הגדול מלא וגדוש במתפללים.

בשבת בבוקר - בעת שעברנו יחדיו - אבי, אחי ואנכי - בין קהל המתפללים על מנת לומר לרבי 'גוט שבת' כנהוג, התבונן בנו הרבי במבט בוחן, ככל הנראה מאחר שכבר הכירנו מביקורנו התכופים בעתות ה'מלווה מלכה' שערך בבית מדרשו, ובפנותו אל אבי, הזמינו הרבי לבוא יחד עמנו-בניו, ולסעוד יחדיו את סעודת השבת.

אבי קיבל את ההזמנה בהפתעה גמורה ובשמחה רבה, אך מנגד חש מעט שלא בנוח, שכן הרבי אכל בבית אחד מחסידיו, ואבי פחד שמא אין היא סעודה המספקת לבעליה, מה גם שאמי ציפתה בבית לשובנו, ועל כן ענה אבי שהוא יבוא לסעוד במחיצת הרבי, אך אנו הילדים נלך לסעוד בבית, ולאחר הסעודה נבוא לקראת ברכת המזון.

ואכן לאחר הסכמת הרבי, הלכנו אני ואחי ר' אברהם בכדי לעשות קידוש ולסעוד בצוותא עם אימנו, ומיד בסיימנו לאכול, מהרנו לבית בו התאכסן הרבי ופמלייתו על מנת להשתתף בסעודתו.

בבואנו לבית בעל האכסניה, נכנסנו בהססנות ובביישנות לסלון הבית, וממקום עמדנו ראינו את הרבי יושב בראש השולחן, כשסביבו ישבו מספר יהודים נכבדים שהוזמנו על ידי הרבי. רגעים מספר ניצבנו נכחם, עד שבעל הבית הזמיננו לשבת על ספה שהייתה מאחורי מקום שבתו של הרבי.

ביני לביני, ראיתי לצדי ספר חדש בשם 'לחסידים מזמור' שתיעד ניגוני חסידים שונים, מקורותיהם ומעמדם, אשר יצא לאור בירושלים תקופה קצרה קודם לכן על ידי הסופר ר' מאיר שמעון גשורי[2], ושפרק נכבד מתוכנו הוקדש לאדמו"י בית מודז'יץ, ותוכו רצוף ומשולב במספר ניגונים מובחרים אותם יצרו והלחינו בעתות שונות.

בעודי מעלעל אנה ואנה בין דפי הספר, צדו עיני ניגון מסוים מניגוני הרבי, וכעבור מספר רגעים התחלתי לזמזמו לעצמי חרישית על פי רשומת התווים שלפניי.

איכשהו הגיע קול הברת שפתי לאוזני הרבי, והרבי הסתובב לכיווני בפליאה ובראותו אותי נער צעיר משורר מתוך הכתב, גברה תמיהתו שבעתיים, ובפנותו אלי שאל: דו קענסט ליינען נוט'ן? (האם הנך יודע לקרוא תווים?) מבטו הרך אך הישיר של הרבי הרתיע אותי, ועניתי: א'ביסאלע (מעט). נו, - אמר הרבי - לאמיר הערין (בא נשמע).

קונטרס 'צלילי חסידים', אחת מן החוברות שהוציא ר' מאיר שמעון גשורי לתיעוד ניגוני החסידים

---

2. הסופר מ. ש. גשורי מגדולי מתעדי קורות עיתיהם של קהילות יהודיות שהיו ואינם בשואה הנוראה, ומקורב למרן ה'אמרי שאול' - בהמשך עוד יסופר רבות מן ההיכרות שנוצרה בין ר' בן ציון שנקר לבינו ומקורותיהם המשותפים.

נבוך ומבויש ישבתי נוכח פני הרבי - שכן מורא הרב ששרה סביבו היה גדול מאד, אך בפקודת קודש התחלתי לשיר בעודי אוחז לנגדי את הספר, בעוד הרבי מאזין ברוב קשב. בסיימי, ביקשני הרבי לשיר ניגון נוסף מתוך הספר ולאחריה עוד אחד וכו'. לאחר מספר ניגונים שאותם שרתי, שאלני הרבי לשמי ועניתי לו: "בן ציון".

בסיומה של הסעודה, פנה אלי שוב הרבי ובקשני לשיר 'שיר המעלות' כנהוג לפני ברכת המזון. חיל ופחד נפלו עלי מאימת הרבי הק', ובקושי רב התחלתי לשיר ניגון שאותו חיבר הרבי מספר שנים קודם לכן. הרבי הופתע, ושאל אותי מהיכן אני יודע ומכיר את הניגון, ועניתי שלמדתיו לאחרונה ממספר חסידי חב"ד, ששמעוהו מהרבי בעת שהותם לפני המלחמה הנוראה בבית מדרשו באוטוואצק שבפולין.

בעת זמרי את הניגון על ה'שיר המעלות' התקשיתי להתרכז מחמת מורא הכבוד שתקפני, ותנועותיו יצאו מפי במהירות ובחוסר בהירות.

'בן ציון' - פנה אלי לפתע הרבי בחיוך - אין שרים ניגון כמו רכבת נוסעת "צ'ו צ'ו צ'ו", אלא כשעון, "טיק טק טיק טק" ובקצב אחיד וקבוע...

הרבי שבא בעל כורחו

מידי מוצאי שבת, בשובנו - אחי ר' אברהם ואנכי - מסעודת ה'מלווה מלכה' במחיצתו של הרבי, היינו משוחחים בהתלהבות מן הרבי, מהקולות שראו עיננו והמראות שצפינו במחיצת קדשו. ברם, זכורני כיצד בכל פעם שניסינו להדביק בהתלהבותנו את סבינו החסיד הישיש ר' יחיאל שאפראן שהיה קוצקאי חריף, היה עונה כנגדנו בביטול: - "רבי אמיתי, לא מגיע לאמריקה" - ואכן מימיו מאז בואו ליבשת אמריקה, לא הלך לשום רבי מאדמור"י אמריקה, בהתייחסו אליהם כאל רביים מזויפים שהברק החסידי הטהור מהם והלאה...

אך ברבות הימים, בראותו את התרגשותנו הרבה בכל עת ששבנו מבית הרבי, נאות סבינו לילך ולראות את פני הרבי - היה זה בין 'כסא לעשור' של

שנת תש"ב - בעת הגיע יום 'חנוכת הבית' לבית המדרש החדש של הרבי בוויליאמסבורג, במעמד רבנים ואדמורי"ם, ולהיווכח האם אכן כדיבורנו וכהתלהבותנו כן הוא.

בית המדרש שהיה צר וארוך, קטן היה מהכיל את המוני האנשים שצבאו על דלתותיו ושבאו להשתתף בנביטתה הראשונית של היהדות החסידית באמריקה הצחיחה והחומרנית. והרבי שנפשו הייתה מרוממת ביותר באותו מעמד, הרבה לשיר ואף אמר שמועס (שיחה) חריף ועמוק.

סבי שהיה זקן ובא בימים, עמד כך דחוק בתוך הקהל הרב, ולא הסיר מבטו מהרבי ומעיניו נכרה התרגשות עזה מכל תנועה של הרבי.

אבי שנכח אף הוא במעמד, קירב את סבי עד אל הרבי והציגו בפניו. הרבי, שהתרגש מאד לראות יהודי חסידי בעל צורה שזקנו יורד על פי מידותיו, קראו בחיבה "יחיאל'ך", ומני אז לא הרפה סבי מלשוחח מגדלותו וקדושתו של הרבי.

פעמים רבות, כאשר היה נשאל על דבר קביעתו משכבר ימים על ש"רבי אמיתי לא מגיע לאמריקה", היה עונה: טוב, רבי זה בא בעל כורחו[3].

טוב שכן קרוב

מספר חודשים לאחר היכרותי את הרבי, באחד מימי הקיץ, נסענו יחדיו בחורי ישיבת 'תורה ודעת' לקעמפ' שקיימה הנהלת הישיבה בהרי הקעטסקילס, שם בילינו בלימוד מתוך אווירת נופש, כשלוש פעמים מידי שנה, כאשר בכל פעם שהינו במקום כשלושה שבועות.

בין מבנים ששכנו במתחם רחב ידיים חולקנו לפי הכיתות השונות, ובעת הלימוד, האוכל ושאר הבילויים, חווינו יחדיו ללא כל מחיצות.

---

3. בעת פטירתו, ביקש מרן ה'אמרי שאול' שהלוויה תעבור ליד ביתו על מנת שיוכל אף הוא להשתתף בכבודו האחרון למנוחת עולמים.

מרן ה'אמרי שאול' בפתח בית מדרשו שבווילימסבורג

יום אחד, לאחר שהשתעשענו יחדיו מספר בחורים במקום מסוים, בעת צעידתנו לקמפוס שבו התארחה הישיבה, שמעתי לפתע את אחד מן המיוחדים שבבחורי הישיבה הבחור 'משה וולפסון' (לימים המשפיע החסידי המפורסם הרה"צ רבי משה וולפסון שליט"א) שהיה מבוגר ממני מעט ולמד בכיתה אחת מעלי, מזמזם לעצמו ניגון ארוך ומרגש שאותו הכרתי מהרבי בכבודו ובעצמו, אך מעודי לא שמעתיו במקום אחר מבלעדו. ועל כן על אתר נגשתי אליו ושאלתיו מהיכן הוא מכיר ניגון זה, לתדהמתי, ענה לי שמזה מספר חודשים נוהג הוא להשתתף מידי ליל שבת בטיש שעורך הרבי ממודז'יץ, ומפיו הק' למד את הניגון הנ"ל. בסיימו לספר לי מן הטיש המפואר שעורך הרבי, ספרתי לו שאף אני נוהג להופיע בהיכלו של הרבי בקביעות, אך מאחר ואנוכי מגיע לסעודת 'מלווה מלכה' ואילו הוא לטיש 'ליל שבת' ממילא אף פעם לא נפגשו דרכנו, אך מני אז דבקו דרכנו יחדיו במעלה בית ה'.

בצל הרבי

ברבות הזמן התחלתי אף ללכת רגלי בלילות שבת לטישען שהרבי ניהל בבית מדרשו, ואף לאחר שהעתקנו את מקום מגורנו לקראון הייטס המרוחקת, הייתי צועד רגלי שעה ארוכה, על מנת לטעום את טעמה המתוק של השבת כפי שחשו כל באי בית הרבי.

למען האמת, יהיה זה יומרני למדי לנסות ולתאר לאשורם את התחושות בכל אותם עתות קודש במחיצתו של הרבי. שכן מידי שבת נראו פני הרבי מאירות באור של שמחה עצומה, והיה זה בלתי אפשרי להאמין שהוא הוא אשר צרותיו עברו ראש... ואם בימי החול היה חוט השמחה משוך על פניו, הרי שבשבת ריחף בעולמות אחרים. שירתו הייתה בהשתפכות הנפש שכזו, עד שכל גופי התמלא בצמרמורת ובכל פעם הרגשתי מחדש כיצד הרבי מרומם אותי ומנשא את נשמתי לעולם שכולו שבת... אף דברי התורה, שאמר ביני לביני, במהירות רבה ובאופן חד וחריף הותירו על שומעיהם רושם עז ביותר. ניתן לומר בבירור, שכל מי שנכנס להשתתף

באחד מהטישען או סעודות 'שלוש סעודות', יצא מהמקום אדם חדש לחלוטין...

יהיה זה חסר מן הספר, אם לא נביא את תיאורו המקביל של חבר נעוריו של ר' בן ציון הרה"צ ר' משה וולפסון שליט"א, וזהו תורף דבריו: **...בימים ההם בעת שלמדתי בישיבת תורה ודעת, רוחות קרות לכל דבר שבקדושה נשבו בראש חוצות, אווירת התחרות והרדיפה אחר קריירה ומצליחנות גשמית ריחפה בכל מקום, והתורה הייתה מונחת בקרן זווית... 'גאוות יחידה', ניתן היה למצוא רק 'שם' ואם חשקה נפשך לדבוק בדרך המסורה ללא כחל, היו מחשיבים אותך לבטלן וללא יוצלח...**

בואו של הרבי והשתקעותו בשכונת ויליאמסבורג היהודית, הטישען והתפילות שרוממו מידי שבת מאות יהודים, השמוסען החריפים שאמר... השמחה והקדושה שהקרין על השוהים בצל קורתו, יצרו מהפך אצל יהודים רבים, ובפרט אצלנו בחורי הישיבה שספגנו מלוא חופניים אור ושמחה של השראת השכינה, לצד גאונות וחריפות בלתי רגילה ממעיינות התורה המפכים... שנות שהותו של הרבי בתקופת השואה הנוראה, היו ללא ספק הגרעין והזרע הראשוני לצמיחת העולם החסידי, שהחל לפרוח עם בואם של גדולי החסידות האחרים שהגיעו לארץ זרועה ומעובדת...[4]

במכתב ששלח ר' משה ולפסון לר' דוד פרקוביץ, כותב הוא לו בין הדברים בזה"ל: **...כל ימי נתגדלתי בישיבה תורה ודעת, והיא מפורסמת להיות הישיבה היותר חרדית במדינה. מ"מ הלכתי חשכים ואין נוגה לי עד אשר בשנת ת"ש בא הלום כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אשר פעל למעבד נשמתין ורוחין חדתין לתורת החסידות בפרט בין בני הנעורים, ואז נסתופפנו בן ציון נ"י ואני בצלו, זכינו בעזה"י שקרבנו אליו, ורוח נכון חידש בקרבנו, ונתקררה דעתי שמצאתי את הדרך ישכון אור...**[5]

---

4. הדברים נאמרו בעת משאו במלווה מלכה שנערכה לטובת מוסדות מודז'יץ בארה"ק באולמי 'מנורה' שבבורו פארק - אדר תשס"ו
5. המכתב במלואו מופיע בפרק ה'

הרה"צ רבי משה וולפסון עומד בשורה שמאחורי הרבי ליד הוילון

יהדות של שמחה

זכורני - ממשיך ר' בן ציון ומספר - כיצד באחת מהשבתות נכנס רב יהודי לבית מדרשו של הרבי בליל שבת, לאחר ששמע שהרבי ממודז'יץ מנהל כאן באמריקה הרחק ממזרח אירופה הדוויה, חצר חסידית על כל משמעותה, והעניין היה נראה בעיניו כמופרך והזוי לחלוטין.

שעה ארוכה ישב אותו רב בטיש ולא האמין למראה עיניו. המוני יהודים מכל שכבות הציבור ה'אמריקאי' בעלי עסקים, סוחרים, שכירים ועמך בית ישראל לצד בחורי ישיבה רבים עמדו דחוקים בטיש החסידי, מרוכזים כולם ברבי, מקשיבים, שרים ורוקדים עד כלות הנפש ואווירת השבת הקדושה ליהטה בחלל בית המדרש, ממש כמו שם, בבית הישן שבפולין.

כ"ק האדמו"ר ממודז'יץ שליט"א בלחיים עם הרה"צ רבי משה וולפסון ור' בן ציון בחודש אדר תשע"ה

לאחר גמר הטיש ניגש הרב הנ"ל לרבי בהתרגשות ואמר: פה באמריקה הנוער היהודי גדל מתוך ידיעה, שכל היהדות עניינה הוא רק עצב ומרה שחורה, בימי האבלות לומר קדיש, הזכרת נשמות, הקמת מצבות והספדים... "החיים היהודיים" - כך סבורים בני הנוער - שייכים לעולם הבא שלאחר המאה ועשרים. מי שרוצה 'לשמוח' ו'לחיות' אזי צריך הוא לחפש זאת מחוץ ליהדות, ומשכך אין כל פלא שהללו שברצונם ליהנות מהחיים, עוזבים בהמוניהם את מסורת הוריהם... ואילו כאן רואה אני את המהפכה. השמחה היהודית העילאית שסוחפת עמה את כולם, היא המוכיחה שהאושר האמיתי, הפנימי והמרומם, נמצא אך ורק בחצרות בית ה'.

פרק ד

חסידות נקנית בחבורה

פרק ד

חסידות נקנית בחבורה

בשיבתי עם חברים

ברבות הזמן, ככל שהרבתי לחסות בצלו של הרבי, התחילה להתהוות סביבו מעין חבורה של בחורים יראים ושלמים מיושבי בית מדרשו שהלכה וגדלה, וביניהם נמנו הרה"צ ר' משה וולפסון שליט"א, לימים הרב של קהילת 'אמונת ישראל' ומשגיחה הרוחני של ישיבת 'תורה ודעת', הרה"ג ר' שמואל מנדלוביץ שליט"א, כיום ראש ישיבת 'אור שרגא' - ובנו של הגאון ר' שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל - הרה"ג ר' נחמן בולמן זצ"ל שנתמנה ברבות הזמן לראש ישיבת 'אור שמח' ועוד.

אך חברי הקרובים שהיוו לי לידידי נפש ממש היו הרה"צ רבי משה וולפסון ור' שלמה קרליבך.

הרה"צ ר' משה וולפסון שליט"א

הרה"צ ר' משה וולפסון, מטובי בחורי ישיבת 'תורה ודעת', היה אהוב ביותר על הרבי, כל הנהגותיו היו בחסידות ובדרכי עבודת ה', ומוחו החריף היטיב לקלוט בדקות ספורות את שאנו הגינו זמן רב.

את דברי התורה העמוקים והחריפים שהרבי היה שוזר בגאונות מפליאה, התקשינו לרוב להבין וודאי שלא לחזור עליהם לאחר זמן, והיה זה חברנו ר' משה היחיד שהיה קולטם במוחו ואף משננם מאוחר יותר.

בהקשר לגאונותו ונחשבותו בעיני הרבי, זכורני שפעם אחת, בעת מוצאי שבת שחל לאחר ראש השנה, שבהם ערך הרבי את שולחנותיו בכל שלושת לילות החג והשבת, ובכולם אף אמר הרבי דברי תורה ארוכים ביותר, שכל אחת מהם שונה בתכליתה ובמהותה מרעותה, התיישב הרבי לכתוב את כל אותם 'תורות' שאמר, כש'צוגר' (סיגר עבה) בפיו - כי כך היה מנהגו מידי מוצאי שבת בעת כתבו את דברי תורתו - והנה, פתח לפתע את דלת חדרו, וביקש שיקראו לפניו את 'משה', וכאשר הגיע ר' משה במרוצה, פנה אליו הרבי ושאלו האם הוא זוכר תורה מסוימת שאותה אמר באחד מהטישען ושנשתכחה ממנו...

את השמועסן של הרבי נהג ר' משה לכתוב במחברת מיוחדת, אך לאחרונה נראה לי שאינו רוצה להוציאה מתחת ידו, וככל הנראה מחמת שחושש שלא ירד מספיק לדעת רבו.

בריקוד של מצוה במלוה מלכה בחנוכה תש"ז

תורה הנקנית בחבורה

מודעת ברכה לר' בן ציון ולהרה"צ רבי משה וולפסון על סיועם בהוצאת ההגדה 'אשי ישראל' מאדמור"י בית מודז'יץ

חבורת הבחורים שהתקרבו לרבי, שנמנתה ברובה על תלמידי ישיבת 'תורה ודעת' הלכה והתגבשה, וחיינו סבו על הציר שבין הישיבה בה קנינו את תורתנו, לבין חצר הרבי בה ספגנו את הדעת וההשקפה החסידית, ואת רוח השמחה ותחושת הגאווה היהודית.

דמותו הקורנת ואישיותו הממגנטת של הרבי, אותם פגשנו מידי שבת בשבתו בטישען, במלווה מלכות ובשאר עתות הקודש, ריכזו סביבו בחורים חפצי דעת רבים, והאהבה שאהבוהו והקשר העמוק שבה כל אחד מעמנו הרגיש כלפיו, אינם ניתנים לתיאור.

בנו של הרבי, הרה"ג ר' יצחק טאוב ז"ל שהיה רוח חיה מרכזית בין הבחורים שהסתופפו בצל הרבי, הוסיף אף הוא נופך וגוון רב לאופי חבורתנו.

לעיתים תדירות היה יושב עמנו בבית המדרש, ומספר מעשיות ותיאורים אותם זכר עוד מ'הבית' מחצר הרבי שבפולין, בהם מצויה הייתה החסידות במקומה הטבעי. וכמו"כ חוויות מהווי נסיעות החסידים לרבי ומהנהגות החסידים הראשונים שהסתופפו בחצר הק'. והיינו אנו שותים בצמא את דבריו על העולם 'ההוא' שהולך ועולה בעשן ועיננו דומעות, אך יחד עם זאת, נסכו הללו בקרבנו את תחושת השליחות בהבערת אבוקת החסידות לדורות הבאים.

ברבות העת, אף הנהיג ר' יצחק, שבכל ראש חודש היינו אנו הבחורים נכנסים יחדיו אל הקודש פנימה, שם היה הרבי מכבדנו לשיר מספר ניגונים, ולאחריהם היה אומר לנו שמועס ארוך מעניינא דיומא.

לעיתים רבות, ביומא דפגרא, היינו מגיעים לבית מדרשו ובו היינו מבלים בתורה או בשיחות מרעים.

וזכורני, כיצד ביום אחד שהיה חם ביותר, באתי יחד עם ר' משה וולפסון על מנת ללמוד יחדיו, ולמרות שאף וונטילטור לא היה בבית המדרש, השתדלנו להשלים את חוק לימודנו בצוותא. והנה לפתע נפתחה הדלת, ובפתח ראינו את הרבי נכנס יחד עם הרה"ג רבי יצחק הוטנער זצ"ל בשוחחו עמו.

בראות הרבי אותנו עסוקים בלימודנו אורו עיניו בשמחה עצומה, ולאחר מספר צעדים בהם התקרבו עד סמוך אלינו, הציגנו הרבי בפני רבי יצחק הוטנער, ובכך הדגיש את שביעות רצונו ושמחתו כי רבתה.

מרן ה'אמרי שאול' נוסע בכרכרה בפולין בלוויית בניו רבי יהושע יחזקאל משמאל רבי יצחק מימין והילד שבתווך הוא ר' דוד

אנקדוטה אחת מעניינת חקוקה היטב בזיכרוני מאותם הימים ואינה משה מנגד עיניי, ולמרות פשטותה, בכל זאת העניקה לי מבט ורובד נוסף על מוחו הרחב כאולם של הרבי.

היה זה כאשר מפעם לפעם הגעתי להתפלל מנחה יחד עם הרבי בבית מדרשו, ובתפילה זו היו פעמים רבות קשיים בהשגת ה'מניין', משום שבשעות הללו היו בדרך כלל בעלי הבתים בעבודתם, ומשכך היו צריכים לדאוג כל פעם ל'צענטער'. ובמשך הזמן שהיינו מחכים לעשירי שיופיע, היה הרבי פותח מפעם לפעם את דלת חדרו, על מנת לראות אם יש כבר מניין יהודים על מנת לגשת לתפילה, ופתיחת הדלת ארכה 'רגע כמימרא' כהרף עין 'פותח וסוגר', עד שהייתי תמה בכל פעם מחדש, הכיצד ניתן לראות בשהות כה מועטה מהו מספר האנשים שנוכחים בבית המדרש.

לימוד תורה ברבים בבית המדרש של הרבי

אשא עיני אל ההרים... בקעטסקילס

מידי שנה בהגיע ימי הקיץ החמים, נהג הרבי לנסוע לדאטשע להרי הקעטסקילס, על מנת לנפוש שם בין ההרים הקרירים, ולשאוב כוחות לקראת הימים הק' ההולכים וקרבים.

טיולים רבים היה הרבי מטייל בינות להרים הסובבים, ויתכן שאף חיבר שם בהשראת המקום והעת את הניגונים החדשים של 'ראש השנה' שבפתח.

עבורנו הבחורים, הייתה זו הזדמנות שלא תסולא בפז, לפגוש את הרבי הרחק מביתו ושגרת יומו, להתקרב פסיעה נוספת, ואולי אף לזכות ל'טיול' עם הרבי.

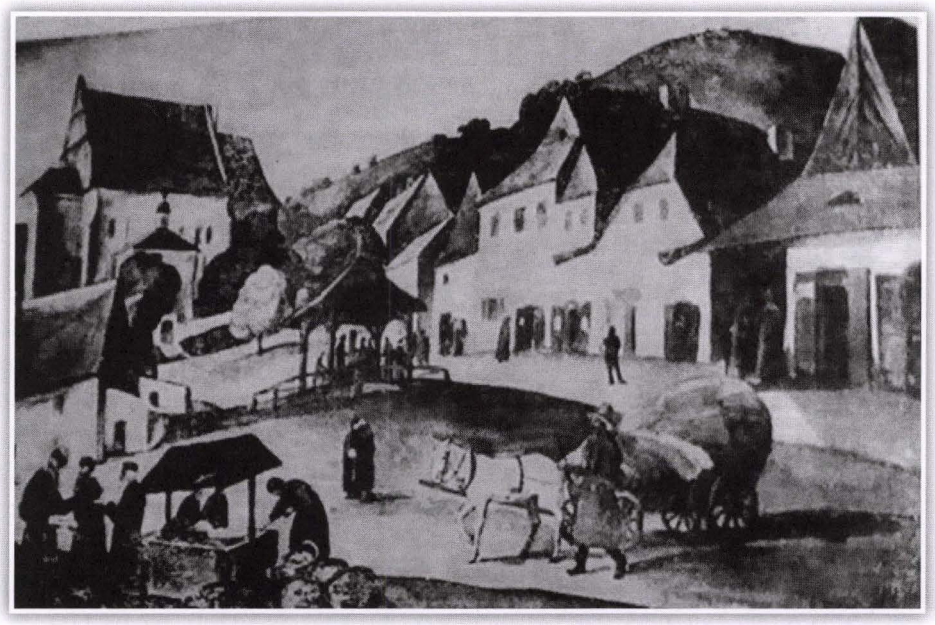
ואכן, לא אחת נהגו הבחורים להתגנב מהישיבה בימים הללו שבהם היו סדרי הישיבה בין כה וכה רופפים, ולנסוע אל הרבי - להרים.

לא אחת אף אני נסעתי בגפי או עם ר' משה וולפסון. לעיתים היינו מוצאים את הרבי בביתו כשהוא לומד ואז היינו צריכים להמתין, אך לעיתים רבות היינו מתקבלים לשיחה שכולה עונג הנשמה והנפש.

אך גולת הכותרת ומימוש משאת הלב, נקרתה למי שזכה שהרבי ייצא עמו יחדיו לטיול בין משעולי ההרים הנישאים, שכן הייתה זו שעת התעלות שכל הון לא ישווה לה.

כל ימי לא אשכח חוויה יחידה ומיוחדת, שאותה חוויתי באחד מאותם הטיולים עם הרבי, שבהם נחשפו לנגד עיננו ניצוצי עבודת קודש שלא זכינו להם בהיותנו בבית משכן קדשו שבוויליאמסבורג. - היה זה בעת הגיעי לבית הנופש בו שהה הרבי, והנה בפוסעי על מפתן ביתו, הופיע לפתע הרבי לנגדי במלוא הדרו ובפנותו אלי, אמר: נו, בן ציון, קום גיין (בא נלך)... וכך יצא הרבי בפסיעות מדודות, כאשר אני מלווהו לצדו חרישית ובמורא גדול.

במשך דקות ארוכות לא דיבר הרבי מאומה, אלא רק התהלך ברוגע בין משעולי הנופים... כאשר יצאנו מרחק מה מן הישוב, התיישב לפתע על סלע גדול אל מול ההרים הגבוהים והקסומים, וכה אמר: היודע הנך,

העיירה קאזמיר בימים ההם

כעת כאשר אני עומד ומתבונן בהרים הנישאים שסובבים לנו, ניזכר אני שבחודשים שלאחר שהוטלה עלי עול הנהגת העדה, נסעתי למספר חודשים לעיר קאזמיר שהייתה מקום משכנו של אא"ז רבה"ק מקאזמיר זי"ע. וזכורני שההרים הגבוהים שסבבו את קאזמיר ושבינותיהם טיילתי, דמו ביותר להרים אלו שנגלים כעת לנגד עינינו... ואז חיברתי את ניגון ה'אופרא' הראשונה...

תוך כדי דיבור החל הרבי לשיר במלוא עוצמתו את ניגון ה'אופרא' הראשונה כשקולו האדיר נישא על כל רמים... מדלג על ההרים ומרעיד את הגבעות... וכאשר שמעתי את הד קולו של רבינו שב מן האופק ההררי, חשתי שכל גופי מצטמרר... ושאני עומד להתעלף מעוצמתו של מעמד רם ונישא, שדמתה בעיני כשירת המלאכים...

'המנהל'

את ישיבתנו 'ניהל' הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ שהיה מגדולי מקימי עולה של תורה באמריקה.

רבי שרגא פייבל שהיה גאון עצום בנגלה ובספרי מחשבה, ניהל את כל הווייתה הרוחנית והגשמית של הישיבה, והוא היה רוחה ונשמת אפה של כל אשר התרחש בין כותליה, אך מטעמיו שלו, הוא התעקש שלא נכנהו בשום כינוי מלבד 'המנהל'.

כל חייו, מעופו וחזונו של רבי שרגא פייבל, הוקדשו להאדרת כבודה של התורה באמריקה, ולגידול בחורים יראים ללא סטיה ולו הקלה ביותר מן הדרך המסורה ומרוח ישראל סבא.

ברבות הזמן, ככל שמספר הבחורים מבני הישיבה שפקדו את בית מדרשו של הרבי הלך וגדל, גונבה השמועה לאוזניו של רבי שרגא פייבל על הרבי שהגיע זה לאחרונה לוויליאמסבורג, ועל בחורי הישיבה שמנצלים עתות פנאי על מנת לשהות במחיצתו. ועל כן הוחלט בליבו לבוא בעצמו ולראות האם אכן יש משהו בדבריהם, ולתהות על קנקן ההשפעה שיש לכך על נפשותיהם של בחורי הישיבה.

וכך היה שבליל שבת אחת הופיע רבי שרגא פייבל בלוויית מספר בחורים אל הטיש של הרבי, וכמובן עד מהרה הושם מקומו ראשונה בשולחנו של הרבי.

במשך כל זמן הטיש, לא הסיט רבי שרגא פייבל את עיניו מהרבי ומבטו עקב בריכוז אחר כל תהלוכותיו והנהגותיו.

רבי שרגא פייבל שהיה בעל רגש עדין ביותר התרגש מאד מהטיש, ולאחריה, ביקש מהרבי שמא יועיל לבוא לישיבתו על מנת לנהל בה את סעודת ה'שלוש סעודות', ולהשפיע ממעיינו על תלמידיו. והרבי אכן נענה להזמנתו והבטיחו שבבוא הזמן יבוא לערוך בישיבה את סעודת 'רעוא דרעוין'.

נאמן להבטחתו, הגיע הרבי לאחר מספר שבועות לישיבה, וטיש מיוחד ערכו עבורו תלמידי הישיבה, כשמשני צדיו ישבו ראשי הישיבה הרה"ג רבי שרגא פייבל מנדלוביץ והרה"ג רבי שלמה היימן בעל ה'חידושי רבי שלמה'.

על אשר התרחש באותה סעודת 'שלוש סעודות' רוויית הוד, סיפר הרה"צ ר' משה וולפסון שליט"א... ...'הניגונים ששר הרבי באותו המעמד בקעו מוחות ממש' וההתרגשות הגיעה לשיאי שיאים. הבכיות, ההשתפכות הנפש... ור' שרגא פייבל התבטא אז שבניגון אחד של רבינו חבויה עמקות כה נפלאה כמו בחצי ש"ס לפחות![6]

מזמן לזמן - ממשיך ר' בן ציון בסיפורו - הלכה הערכתו של רבי שרגא פייבל לרבי וגברה, ובאחת מהפעמים שבהם שוחח עם תלמידיו על גדלותו של הרבי ומהשפעתו על השוהים בצלו, אמר, שב'מגידות' המודז'יצער רבי הוא גדול הדור. ומידי שבת כאשר היה יושב יחד עם תלמידיו בסעודת 'שלוש סעודות', נהג לשיר מניגוני הרבי, כשמשתי עיניו זולגים נחילים של דמעות.

ראש השנה - יום הכיפורים

ימי השיא של השנה כולה, היו בעינינו ללא ספק ימי חודש הרחמים והסליחות, שכן בימים הק' - בראש השנה וביום הכיפורים, היה הרבי מתפלל לבדו לפני העמוד כשליח ציבור כמקובל מאבותיו הק' במשך שעות ארוכות, בתפילת מעריב של ליל א', ושחרית ומוספין של שני הימים, כשקולו האדיר הולך וחזק במאד.

לקראת ראש השנה הראשון של שנת תש"ב, שבה שהה הרבי על אדמת אמריקה, נאספנו ובאנו קבוצה של בחורים לבית הרבי, על מנת ללמוד את הנוסח הייחודי של חצר בית מודזיץ', ובכדי שנוכל ללוות כראוי את הרבי, בעמדו בעבודתו ככהן המשרת לפני האלוקים.

---

6. ספר 'מרביצי תורה מעולם החסידות'

מפעם לפעם נהג הרבי להלחין ניגונים חדשים לקטעי תפילה שונים כקדיש, היה עם פיפיות, ארשת שפתינו, שמחה לארצך ועוד.

על המילים 'ויאתיו כל לעבדך' שעמם פותחים את תפילת ליל ראש השנה, נהג הרבי להלחין וואלס או מארש קצביים. באחת ההזדמנויות כשנשאל על כך, אמר: במילים אלו מבטאים אנו את המלכת הבורא כאשר יבואו כל העמים לברך את שם קדשו... ועל כן מזמרים אנו תפילה זו בשיר לכת קצבי, שיבטא את הדרת המלך שהכל יעלו יחדיו להר ציון לעובדו שכם אחד.

במאמר המוסגר ראוי לציין - הפתעה קטנה שהייתה לי, בעת ששמעתי לראשונה את נעימת הנוסח כפי ששרים על המילים של תפילת הש"ץ 'היה עם פיפיות', ובהגיע למילים 'גשים מול ארון הקודש באימה', נוכחתי לתדהמתי, שהמנגינה שהרבי שר על המילים (ושמושרת אף בימינו בנוסח בית מודז'יץ), אינה אלא חלק מתוך ניגון שהושר במקהלתו של יהושע וייזר, כאשר בדיוק במקום בו סיים הרבי לשיר את 'גשים', הופיע הקטע שאותו הייתי אני מבצע 'סולו' במקהלתו של וייזר, על המילים 'מלוך על כל הארץ', אלא שבהגיע הקטע הזה, שב הרבי בחזרה לנעימת הנוסח המקורית, והמשיך את התפילה על הסדר...

ניגון זה שהרבי זימר על המילים של 'גשים' וכו', הולחן שנים רבות קודם לכן על ידי המלחין החסידי הנודע ר' זיידל רובנער ז"ל, ששר רבות אצל צדיקי החסידות כהרה"ק רבי דוד מטולנא זי"ע ועוד, ושמעתי מפי חסידים שאף ביקר בהיכלו של מרן ה'דברי ישראל' אביו של הרבי, ועל כן מה רבה פליאתי, כאשר שמעתי זאת מפי הרבי, שעד לאותו הרגע שמעתיו משורר אך ורק מנעימותיו שלו או משל אבותיו הק'. אך מיראת רבי לא העזתי לשאול אותו על כך, ורק שנים רבות מאוחר יותר, הזדמן לי לשוחח מתמיהתי זו עם בנו מ"מ מרן ה'אמרי אש'.

חנוכה

ימי החנוכה, היו עבורנו ימים שכולם אורה ושמחה, ולמרות שמנהגו של הרבי שבא לו ממסורת אבותיו רבוה"ק לבית מודז'יץ, היה שלא לאפשר לאיש זולת בני המשפחה הקרובים, לשהות במחיצתם בעת הדלקת נרות החנוכה, ורק לאחר ההדלקה, הורשו כלל אנ"ש להיכנס ולחזות בשירו וזמרו ובאמירת ה'תורה' אל מול פני המנורה. ובכל זאת הצלחנו מספר פעמים סגל מצומצם של בחורים מקורבים, להשיג 'אישור כניסה' ולהיות נוכחים אף בעת ההדלקה עצמה.

פסח - ליל הסדר

כמעשהו בחנוכה, כן היה מנהג הרבי שלא להכניס שום אדם שאינו מבני המשפחה להשתתף בחג הפסח בשולחן ליל ה'סדר', ורק פעם אחת ויחידה הצלחתי לפעול שיכניסוני - לאחר שאגמור את סעודתי - ולצפות ממקומי על אופן ניהולו את שולחן הסדר, אך לשם כך נדברתי עם בנו של הרבי - ר' ישראל, על סימן מוסכם בצורת נקישות מסוימות שאותם אקיש על הדלת, וכך יידע שאני הוא העומד בפתח ואזי יפתח עבורי את הדלת.

המחזה שנגלה לעיני בעת שפתח עבורי ר' ישראל את דלת הבית, המם אותי למספר רגעים, מראהו הנורא של הרבי כפי שנשקף לנגד עיני בעת היכנסי אל הבית, גרם לי צמרמורת עזה בכל גופי, ולא אוכל לשכוח את צורתו הקדושה כפי ששכב כולו על ספה מיוחדת, כשרק ראשו וכתפיו מוטות כלפי ההגדה, בקראו ובזמרו בקול רם ובפנים זוהרות, שהזכירו לי תיאורי מעשיות של מראה סולטן גדול היושב על כיסא מלכותו - המקום, העת והאווירה, דימו עבורי את גן העדן בהתגלמותו...

סגירת מעגל

יום אחד התבשרתי על שהרבי בחר באחי הרה"ג רבי אברהם זצ"ל כחתן עבור בתו מרת צפורה ע"ה.

אחי רבי אברהם, היה ממצויני ומבחירי ישיבת 'תורה ודעת', ומשהתקרב לחסידות, תהה הרבי על קנקנו והוקירו ביותר, ולאחר ששוחח על כך רבות עם רבי שרגא פייבל מנדלוביץ שהמליץ עליו בהתלהבות ובחום, קם השידוך והיה לעובדה מוגמרת, ואחי נלקח כחתן בבית המלך - עבורי היה זה מעין סגירת מעגל, שכן לקשר ולקרבה שלהם זכיתי מהרבי, התווסף אף הקשר המשפחתי הקרוב כל כך.

בצל השואה הנוראה

למדינת אמריקה, הגיע - כאמור - הרבי לאחר חודשי נדודים רבים בהם נאלץ לנוס מחמת האויב הנאצי ימ"ש, מערי פולין ועד לווילנא, ומשם בדרכים פלאיות הצליח הרבי בחסדי ה', להשיג אשרות יציאה מהשלטונות הסובייטים ששלטו בה, ולנסוע דרך יפן עדי הגיעו אל ארץ החופש - אמריקה.

אך רוחות וצללי השואה ריחפו ממעל ליהדות אמריקה, ששמועות נוראות מן התופת המשתוללת באירופה כבר החלו להתגנב טיפין טיפין, ובלב החלה להשתרר מועקה כבידה, שכן התחושות אמרו, שמשהו, שהוא מעבר לסתם 'התנכלויות אנטישמיות סטנדרטיות' מתרחשות שם מעבר לים.

בתחילה סברו רבים וטובים שאין אלו אלא גוזמאות בעלמא, שכן הכיצד יתכן בעולם החדש של תרבות המערב, לשחוט סתם כך ולכלות קהילות על כרעם וקרביהם ללא כל הבחנה, ועוד בידי אומה "נאורה ומתקדמת" כגרמניה, אך השמועות שהלכו ותכפו, הסירו ספיקות אף מן האופטימיים ביותר שזלזלו בתחילה ביחס לשמועות האיוב.

אחד מן האירועים, שנחקקו בזיכרוני יותר מכל, בקשר לתהודה על המתרחש בתוך הרי האופל, אירע באחד מהימים של שנת תש"ג - היה זה כאשר הרבי עמד לחגוג את שמחת הבר מצווה של בנו 'דוד', והנה הגיע אל הרבי כתב יהודי בשם חיים שושקעס, שבא בעצם ימים אלו מן הגהינום

מרן ה'אמרי שאול' בשמחת הבר מצוה לבנו ר' דוד

הנאצי באירופה, במטרה לספר ולפרסם את קורות העם היהודי, שמתגורר בפולין בין מלתעות הרשע, כשפיו אינו גומר מלספר סיפורים קשים ואיומים שאין האוזן יכולה לשמוע, והרבי האזין לדברים כשליבו נקרע לגזרים.

ויהי בכלותו לדבר, פנה הרבי לכתב הנ"ל, וביקשו שיואיל נא להיכנס ולהשתתף בסעודת המצווה שעומדת להתקיים בשעות הקרובות בבית המדרש, ושם יספר לקהל הרחב את שעיניו ראו ואת קורות קהילות הקודש, כדי שזעקות נשמותיהם המעונות יגיעו לידיעת הציבור, ומי יודע, אולי יחלחלו הדברים עד למקבלי ההחלטות, ובכך קיווה הרבי לזעזע ולו במעט את עמידתם האדישה והאכזרית של נשיאי אמריקה, לכל המתרחש באירופה הרחוקה, כאילו וכל זה איננו נוגע להם כלל ועיקר.

הכתב חיים שושקעס נאות לבקשתו של הרבי, ואכן כאשר התמלא בית המדרש במאות יהודים שבאו ליטול חלק בשמחת הבר מצווה, נטל לפתע את רשות הדיבור, והחל לשוב ולספר מכל אותם מחזות אימים, שאותם ראה ואף חווה על עצמו במדינות הכיבוש.

בתחילה האזינו הכול ברוב קשב ובפנים חתומות מרוב תדהמה והלם, עד שלפתע החלו להישמע רינונים שונים מבין הקהל הרב, שלרובם היו בני משפחה קרובים בארצות אירופה, ומלחישות גברו הדיבורים והלכו,

מרן ה'אמרי שאול' במרכז למטה בהפגנת הרבנים הידועה בשנת תש"ד
במטרה להאיץ בשליטי אמריקה לפגוע בתשתיות מכונת ההשמדה הגרמנית

עד שלפתע קם אחד מחשובי החסידים הרה"ח ר' שמואל אלי' וועלער ז"ל, שכמעט כל בני משפחתו התגוררו בתוך התופת, וכשכולו חיוור כסיד החל לצעוק בקול נסער, זה לא יכול להיות, אתה שקרן... וכל בית המדרש הפך כולו בבת אחת לכעין יורה רותחת של חרדת אלוקים... הללו צועקים שחייבים לפעול ולהרעיש עולם ומלואו למען היהודים המעונים, ואילו האחרים הרבו לטעון שאין אלו אלא דיבורים של גוזמא יתירה, ושיש להתייחס אליהם בספקנות מרובה, שכן לא יתכן שסיפורים שכאלו ייעשו סתם כך בפרהסיה לאורה של השמש ובאין פוצה פה.

בין שאר הדברים, סיפר הכתב כיצד נכנסו הגרמנים ימ"ש לעיר 'חעלם' בעיצומו של 'ראש השנה' הראשון למלחמה, ריכזו את כל היהודים ביער, ושם ירו בכולם והרגום במות קדושים.

אף אמי, שהיו לה קרובי משפחה רבים מן העיר חעלם, התקשתה להאמין למשמע אזניה, הכיצד יתכן? סתם כך לשחוט אנשים נשים וטף ללא כל סיבה???

אך נראה שלמרות כל השמועות הרבות והאימותים שנלוו אליהם מעדי ראיה מכלי ראשון, העדיפו שליטי אמריקה לטמון ראשיהם בחול מתוך אינטרסים צרים ואכזריים, ולשבת בחיבוק ידיים בלא לעשות מאומה.

ניגוני השואה של הרבי

בלילות רבים, נראה היה הרבי יוצא מחדרו בפנים מלאות דאגה, כשהוא משוטט אנה ואנה בחצר או מעל גג ביתו אחוז במחשבות, ולעיתים שאף היה מזמזם ניגונים של תוגה שביטאו את סערת רוחו הקשה.

בתקופה זו חיבר הרבי את הניגונים - הבט משמים - שומר ישראל - קדש את שמך ועוד, ויותר מאוחר אף הלחין את הניגון המפורסם על המילים 'לא למעננו', שבהם השתקפו יותר מכל תחינותיו וזעקתו כלפי היושב במרומים שיחוס על עמו ישראל לבל ישחית זכר שאריתם.

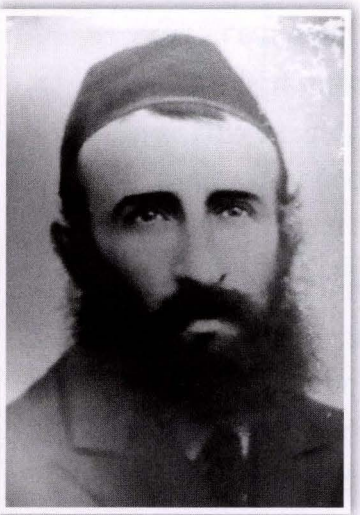
מרן ה'אמרי שאול' מטייל בחצר ביתו שבוויליאמסבורג

שירת האמונה הנצחית - אני מאמין

לקראת סיום המלחמה בשנת תש"ה, בעת שהתקיימה שמחת ברית או פדיון הבן לאחד מנכדיו של הרבי, התרחש מאורע נוסף שעתיד היה

הרה"ק רבי יעקב מסטאלין זי"ע

החסיד המופלא ר' עזריאל דוד פאסטאג הי"ד

להעלות על נס, את אחד מן הסיפורים ההרואיים והאמוניים ביותר, שהתרחשו בתוך תוככי הגהינום, ושיחקקו לעד בתולדות ימיה של עמנו, כמעשה של גבורה יהודית אמיתית - סיפור של שירת אמונה נצחית שעלתה מבין להבות התופת בסערה השמימה.

וזהו דבר המעשה לאשורו - לפני סעודת המצווה הנ"ל, כינס הרבי את הרה"ק מסטאלין זי"ע, הרה"ק מקאפישניץ זי"ע והרה"ג ר' יצחק הוטנער זצ"ל, שבאו לכבדו בהשתתפותם, ובמשך דקות ארוכות שח בפניהם על דבר מכתב שקיבל בעצם ימים אלו, ושנשלח משוויץ על ידי שליח מיוחד, ובו גזיר נייר שעליו סופר סיפור מרטיט, שהשולח סיפר בו על מוראותיו שעבר בעת שנלקח יחד עם מאות רבות של יהודים קדושים וטהורים, ברכבת מוות מגטו ווארשא לעבר מחנה ההשמדה טרבלינקה.

ושם בעת היותו בקרון הדחוק, לקול נאקות ויללות התינוקות שהתערבו בחרחור פרפורי הגוססים, היה ביניהם יהודי חסיד מודז'יץ בשם 'עזריאל דוד פאסטאג', שעמד בין היהודים המעונים והזועקים בעיניים עצומות, ופיו מלא שירה של אמונה לגאולה השלימה... 'אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא'.

מראה החיזיון הנורא, נראה היה כלקוח מעולמות טמירים ונעלמים, שרק אדם שנשמתו נחצבה ממקור זך ונעלה של תקווה, אמונה ושמחה יכול היה להכיל ולהשיג.

לאחר שגמר ר' עזריאל דוד לשיר, ביקש מן הסובבים, שבאם ובעזהי"ת יעלה בידי אי מי מהם להינצל מן התופת ולהגיע לארצות החופש, אזי מבקש הוא ממנו שיעשה עימדו חסד של אמת, ויישא עמו את הניגון לרבו הק' הרבי ממודז'יץ שנמצא כעת באמריקה, ואילו אני - כך סיים ואמר - אהיה לו אסיר תודה לנצח.

ואכן - סיים השולח את דבריו - לאחר מספר רגעים קפצתי החוצה מתוך הקרון וזכיתי להגיע לחוף מבטחים בשווייץ, וכעת מקיים אני את צוואתו, ומצרף אני בזאת את התווים של הניגון הקדוש, כפי ששמעתיו מפיו באותם רגעים אחרונים, טרם עלה בסערה השמימה יחד עם שאר היהודים נוסעי הרכבת...

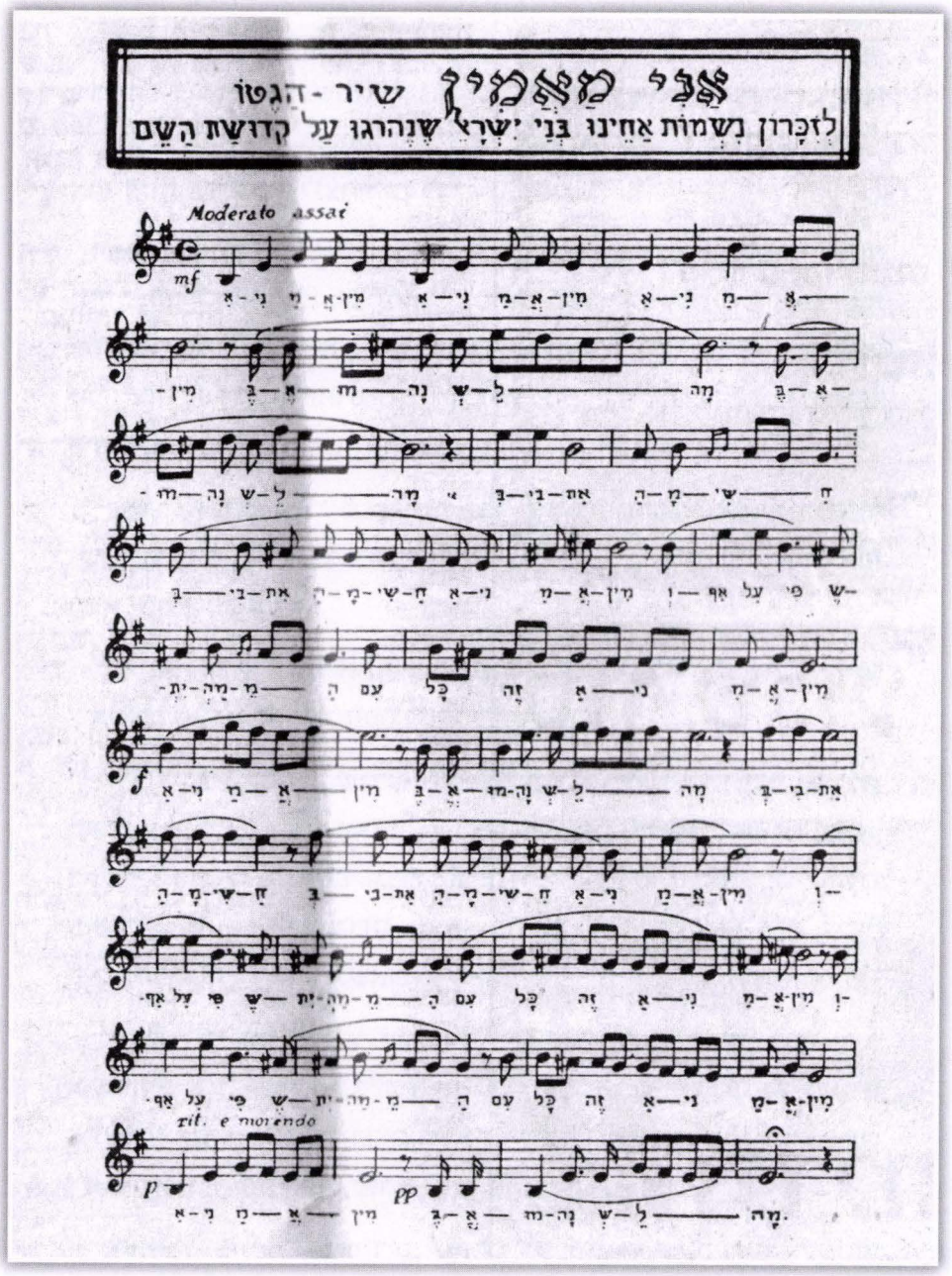
לאחר שסיים הרבי לספר את דבר האיגרת, נכנס לסעודת המצווה ושם שב וסיפר על עניין המכתב שקיבל, ובפנותו אלי ביקשני שאשיר את הניגון מתוך הכתב.

לא קל היה לי לשיר את השיר המרטיט לנגד הרבי והחסידים, מה גם שאווירה טעונה ביותר ריחפה בחלל בית המדרש.

עיני ציבור החסידים שגדש את המקום, החלו מצטעפות בדמע לשמע השיר על מילות ה'אני מאמין', שהגיע זה עתה מהעולם העולה בעשן, כאשר מרגע לרגע הלכו וגברו קולות הנהי, ורגשות המועקה שהלכו והצטברו זה זמן רב בלבבות, מצאו לעצמם נתיב והתפרצו לקול צלילי הניגון המרגש, עד שלא נשארה עין אחת יבשה מתוך כל קהל הנאספים.

לאחר שכיליתי מלשיר שוחח הרבי עם הרה"ג ר' יצחק הוטנער - ששמע פעמים רבות את ר' עזריאל דוד פאסטאג בשירו בעתות 'סעודה שלישית' עוד מעת מגוריו בווארשא -, על כך שאכן חזותו ותנועותיו של הניגון מוכיחות עליו, שר' עזריאל דוד הוא מחברו.

מאוחר יותר סיפרו חסידים, שהרבי התבטא אז שעם ניגון זה פסעו היהודים אל מותם, ועם ניגון זה עוד יפסעו בני עם קודש לקבל את פני

ניגון האמונה 'אני מאמין' של ר' עזריאל דוד פאסטאג הי"ד

משיח צדקנו. - עוד אמרו בשמו של הרבי, שכאשר שר ר' עזריאל דוד את הניגון 'אני מאמין' וודאי שנעו כל אמות הסיפים...

לימים תיקן מרן ה'אמרי אש', שישירו את ה'אני מאמין' בעת ההקפה השישית בהקפות שניות שהונהגו במוצאי שמחת תורה, ושיוחדה לעילוי נשמת ששת מיליוני היהודים שנספו בשואה האיומה.

ברבות הימים, התפרסם הניגון 'אני מאמין' של החסיד המופלא רבי עזריאל דוד פאסטאג בעולם היהודי כולו, והפך לסמל ולמיתוס לרוחו של העם היהודי ולאמונתו האיתנה, שכל זר לא יוכל להם.

פרק ה

ארץ ישראל

פרק ה

ארץ ישראל

ארץ חמדת אבות

בשלהי שנת תש"ו ביקר ר' בן ציון יחד עם אביו לראשונה בחייו בארץ הקודש. לאוקיינוסים שהפרידו והרחיקו גאוגרפית בין אמריקה לארץ ישראל הצטרף עתה גם הסיכון הביטחוני ששרר בה בשנים האחרונות, אך מים רבים לא שטפו את אהבתם של יהודי הגולה לארץ אבותיהם, אליה מתפללים הם מזה אלפי שנות גלות.

אח היה לאביו ר' מרדכי שנקר, שעלה מפולין לארץ ישראל עוד בשנת תרצ"ה בטרם יבואו שנות הרעה, וקבע את מקום מושבו בעיר חיפה שבצפון, ואילו ר' מרדכי לא פגשו עין בעין משנת תרפ"א שבה עבר להתגורר באמריקה, וכעת הועיד את פניו להתאכסן בביתו במהלך ימי ביקורו בארץ.

שמחתי באומרים לי - בית ה' נלך

בשמחה ובהתרגשות רבה, קיבל ר' בן ציון את הבשורה על דבר נסיעתם המעותדת לארץ ישראל ובעיני רוחו צפו ועלו כל אותם תמונות קדושות - ה'כותל המערבי', 'מערת המכפלה', 'קבר רחל', - שעליהם גדל, והשתוקקותו העצומה שנשאבה ממעיין הכמיהה והאהבה היהודית לארץ

הקודש, ליבתה את דמיונו לקראת זכייתו באשר לא זכו דורות על דורות של זקניו וזקני זקניו, למן היום בו הוגלו לארצות ניכר.

הנסיעה בספינה והביקור בארץ ישראל, אמורים היו להימשך על פני מספר חודשים, וחבריו הקרובים יושבי בית המדרש של מרן ה'אמרי שאול', ערכו עבורו בטרם נסיעתו סעודת פרידה רבתי בהשתתפות כלל בני החבורה.

כטוב לב חבר מרעיו בסעודה, בעוד האווירה הטעונה בחדוות נעורים מתלהטת מניגון לניגון, הפתיע אותם לפתע ר' בן ציון באמרו, שלכבוד נסיעתו לארץ חמדת האבות, הלחין ניגון חדש על המילים 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך'. עודם משתהים לדבריו, החל ר' בן ציון לשיר לאט ובהטעמה את מילות 'נעים זמירות ישראל'. ברוב קשב ופליאה האזינו חבריו לתנועות הניגון שיצאו מפיו, שלא היו אלא יצירה ארוכה, מורכבת ובנויה לתלפיות שארכה כחמש עשרה דקות, עד שלא ניתן היה להאמין שבחור כה צעיר חיברם והרכיבם אחת לאחת.

בניגון ארוך זה, הביע ר' בן ציון ויצק את שמחתו הרבה על כינון צעדיו, והליכתו לחצרותיה ומקומותיה המקודשים של הארץ שעיני ה' אלוקיך בה.

עודם מזמרים בשירות ותשבחות שדעת המקום נוחה מהם, הופיע לפתע מרן ה'אמרי שאול' בפתח בית המדרש, כשהוא מלווה בהרה"ק רבי ירוחם מסוסנובצא זי"ע - שהיה לימים הרבי מראדזין -.

הרבי מסוסנובצא-ראדזין - שהכיר את בית אמו של ר' בן ציון עוד מעיר הולדתם 'חעלם' - התפלל מידי יום בבית מדרשו של מרן ה'אמרי שאול', ובהיותו 'בעל מחשבה' ועמקן גדול, נהג מרן ה'אמרי שאול' לשוחח עמו לעיתים רבות במשך שעות ארוכות בעניינים שונים. וכעת בבואו לבקרו כמפעם לפעם, ובעלות קול שירת בני החבורה באוזניהם, הזמינו מרן ה'אמרי שאול' להיכנס יחדיו לסעודה, ולכבדם בהשתתפותם.

שמחתי... בין משברי ים

במשך כשבועיים עשתה האנייה שנשאה בקרבה את ר' בן ציון ואביו את דרכה הארוכה בין מים לשמים ארצה ישראל - שבועיים של נסיעה רוויית הוד שרוח הכמיהה ורגש הכיסופין ריחפו ממעל למשתתפיה היהודיים, ומטרת נסיעתם איחדה את שיחם ושיגם ואגדתם לכדי חטיבה אחת.

כעשרים יהודים השתתפו בנסיעה לארץ ישראל, שברובם הגדול היו רבנים או אישי ציבור, ביניהם הרה"ג הרב כהן (חותנו של ר' פנחס פלאי) שאף למד במהלך ימי ההפלגה עם ר' בן ציון בחברותא במסכת חגיגה. כמו"כ, נכחו על האנייה אף הגאון הרב מנחם מנדל כשר, שלא התערב כלל בין הנוסעים, אלא ישב על סיפון האנייה במשך ימים שלמים כשכולו שקוע ויגע בגיליונות חידושי תורתו, שמהם חיבר את ספרו הנודע 'תורה שלימה', וכן המנהל של ישיבת 'תפארת ירושלים' באמריקא הגאון הרב שמואל גריינמן (שהיה לימים גיסו של ה'חזון איש' זי"ע) שנסע על מנת להתאחד יחד עם בני משפחתו שהתגוררו בארץ ישראל, ועוד מספר רבנים שנמנו על חוגי המזרחי.

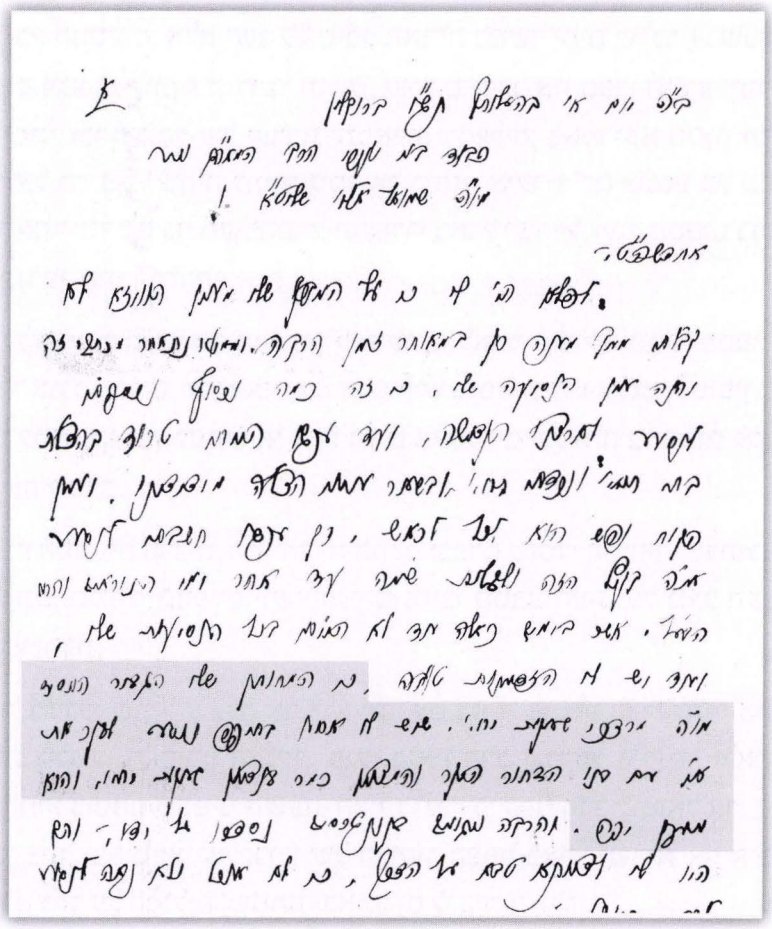
לקראת רדת הלילה הראשון לנסיעתם, לאחר שסיימו נוסעי הספינה לסדר את חפציהם, התאספו ועלו איש איש בזמנו ובעתו על גבי הסיפון על מנת לפוש קמעה, לפגוש אי אילו רעים או מכרים ולשוחח בנעימות לקול אוושת הגלים.

בין הנוסעים הרבים, התייחדו היהודים ובפרט שומרי המצוות שבתוכם, בלשונם, סגנונם ואופיים, ושיחותיהם נסובו מטבע העת, על מצב העם, הארץ והדת.

ר' מרדכי שנקר שעלה אף הוא יחד עם בנו ר' בן ציון בכדי לתור אחר פיסת מרגוע על סיפון האנייה, פגש בגאון הרב שמואל גריינמן, ולאחר ששוחחו ביניהם מענייני השעה, הציג ר' מרדכי בפני הרב שמואל את בנו ר' בן ציון, ובהוסיפו, שלכבודו של הביקור הצפוי בארץ ישראל אף חיבר ניגון מיוחד על המילים 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך'.

הגאון הנ"ל התבונן בתמיהה על ר' בן ציון שנראה כנער צעיר ושאל- אמר בפליאה, הוא חיבר ניגון לכבוד הנסיעה? נו, בא נשמע! ביישן מטבעו היה ר' בן ציון, אך חזקה עליו רצונו של אביו ובקשתו של הרב שמואל, ובנותנו פיו בשיר, נשמע היטב קולו העדין והדק על רקע משב הרוח וגלי הים, תנועה אחר תנועה ובבא אחר בבא, מהחל עד כלה.

באוזניים כרויות ובהשתאות הולכת וגוברת האזין הרב גריינמן לקול שירתו, ובסיימו שאל בהשתוממות, מה? האם את זה בנך הלחין לבדו... ומני אותו הלילה, היה ר' בן ציון - ששמעו החל לצאת בין נוסעי הספינה -

אגרת מעניינת ממרן ה'אמרי שאול' שבו כותב בין שאר הדברים כי "המחותן שלי הגביר החסיד ר' מרדכי שנקר יחי' נוסע לבקר את א"י עם בנו היקר והמצוין כמר בן ציון..."

שר בין ברצון ובין שלא, על גבי הסיפון מקום האספות הנוסעים, את ניגונו החדש שחיבר לכבודה של ארץ ישראל.

שבו בנים לגבולם

בערב תשעה באב - היום בו נשרף בית מקדשנו והוגלו אבותינו מעל אדמתם - שבו ר' בן ציון ואביו, והתראו יחד עם עוד קבוצה של נכבדים יהודים עם ארצם - מולדת בית אבותם.

בנסיעה איטית החליקה ספינתם אל תוך נמל ימה של חיפה, שם עגנה, ור' בן ציון ואביו ר' מרדכי הועידו את פניהם לבית הדוד-אח שהתגורר בה כאמור מזה מספר שנים.

נמל חיפה בימים ההם

טובה הארץ מאד

חותם עמוק ביותר חרטו באישיותו כל אותן חוויות יהודיות רוחניות, שעתיד היה לחוות בביקורו בארץ האבות.

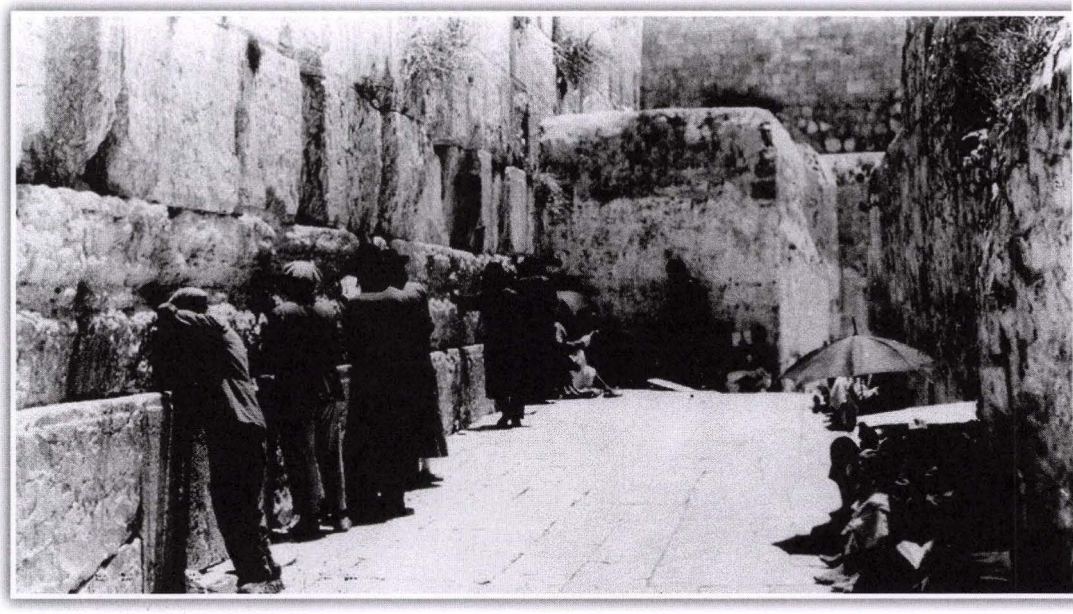
המפגש עם המקומות הקדושים, התהלכותו בין משעולי ארץ הקודש על תרבותם היהודית-שורשית, והיכרותו עם רבנים ואדמורי"ם גדולי ישראל ומנהיגי האומה, לצד חסידים ואנשי מעשה שקבעו משכנם בה, עיצבו נדבכים ורבדים חדשים בהשקפת עולמו ובבניית אופיו.

כמו"כ, ביקורו הנוכחי של ר' בן ציון בארץ ישראל, פתח בפניו צוהר חדש לעולמה, הווייתה ונגינתה של חסידות מודז'יץ.

דרכה, סגנונה ואופיה היחודיים של חסידות מודז'יץ, שעיצבו את הליכותיהם של אלפי חסידים שהתגוררו בעריה ועיירותיה של פולין, כמעט ואוכלו כליל על ידי אש המרצחים הגרמניים, אך מעט מזעיר מבניה שעלו ארצה בעידודו של מרן ה'אמרי שאול' בטרם באו שנות הזעם, כאשר בשנת תרצ"ה התווסף אליהם בנו של הרבי-מרן ה'אמרי אש' שקבע את מושבו בה, נשאו עמם את אבוקת החסידות על כל משמעויותיה, ונטעו בה בתי חסידים, שהיוו טריטוריות וחממות חדשות, ומהם בקעו, צמחו ועלו ממשיכי מורשתה וקנייניה הרוחניים לעתיד. ואם עד לרגעים אלו, הכיר ר' בן ציון את הרבי בעצמו שהטעימו מן ה'שולחן הערוך' החסידי, הרי שכעת הכיר אף את הצד הנוסף והמשלים, הלא הם החסידים 'יושבי שולחנו', שאש אהבתם והתקשרותם לרבי חצתה ימים ואוקיינוסים, ורשפי געגועיהם רק הלכו וגאו ברבות שנות הפרידה הארוכות 'ממנו'.

עיר הקודש והמקדש

הימים היו ימי שלהי המנדט הבריטי ששלט בארץ ישראל, והמאבק על השליטה בחבלי הארץ בין בני ישראל לבני ישמעאל שהלך והקצין מיום ליום, שטף את רחובותיה בטרור ורצח מצד הערבים, שהחרב והדם מורשה היא להם מאבותיהם לדורותיהם, ודרכיה היו בחזקת סכנה. אך למרות

הסמטה הצרה של הכותל המערבי כפי שהיה נראה בימים ההם

הסיכון הרב, לא נמנעו ר' בן ציון ואביו מלצאת לתור את הארץ, לאכול מפריה, לשבוע מטובה ואף לקחת מזמרת הארץ בכליהם.

תחילה הועידו פניהם לעיר הקודש והמקדש ירושלים. בהגיעם ירושלימה כיוונו ראשית צעדיהם לעבר שריד בית מקדשנו על מנת לשפוך שיח ולהעתיר בתפילה סמוך ונראה למקום ממנו לא זזה השכינה מעולם.

לאחר מכן שמו פעמיהם לעבר מלון 'באבד' ששכן בשכונת 'מחנה יהודה' בו התכוונו לשהות בימים הבאים, ומשם יוכלו להתהלך לארכה ולרחבה של עיר הקודש, לשאוף לקרבם מקדושתה וליהנות מהוד הקדומים ששרה על העיר מאז ימות עולם.

האדמו"ר מסאטמאר והוסיאטין זי"ע

באחד מהימים יצא ר' בן ציון יחד עם אביו לעבר קרית משה, על מנת להגיע לרבי מהוסיאטין ששהה בה באותם הימים, ולמסור לו פתקא

הרה"ק מהוסיאטין זי"ע

(קוויטעל) לברכה שנשלח עבורו על ידם, מאת שכנם באמריקה שנמנה על חסידיו.

בעודם נוסעים באוטובוס שהוליכם לעבר יעדם, שאלו את אחד מהנוסעים היכן נמצאת בזאת הדירה בה מתאכסן הרבי, ומשנענו, כוננו צעדיהם לעבר הבית שהורו להם.

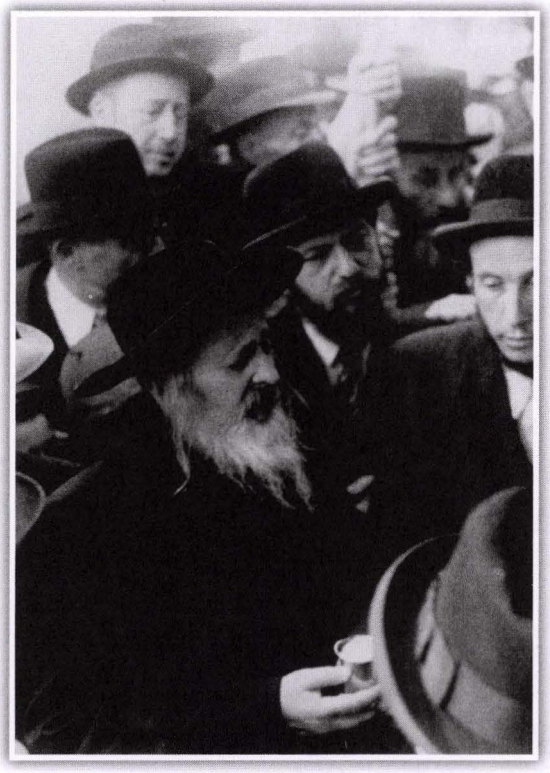
הבית אליו נכנסו היה נמוך ומוקף חצר, ומאחר שהדלת הייתה פתוחה, נכנסו ר' בן ציון ואביו בעדה בצעדים מהוססים אל תוך חדר כניסה, שנראה היה כעין חדר המתנה שממנו יכנסו בעוד רגעים ספורים אל הקודש פנימה לחדר מושב הרבי.

לאחר רגעים ספורים נפתחה דלת החדר הפנימי ואיש של צורה בעל זקן ארוך ולבוש שיראין נראה יוצא מבעדה, ובאין אומר ודברים נטל את ידיו ושב לחדרו בלא לפנות אליהם כלל, בהותירו אותם עומדים ומשתוממים האם זהו הרבי מהוסיאטין או שמא השיבו דרכיהם למקום אחר לחלוטין ואין כאן מקומו, שכן ר' בן ציון טען בפני אביו שלפני תקופת מה, הראה לו אחד מן המתפללים בבית מדרשו של הרבי באמריקה - מחסידי הרבי מהוסיאטין עוד מעת מגוריו בוינה - תמונה של רבו מהוסיאטין, שנראה צועד ברחובות וינה כאשר הוא צועד על ידו כמלווה, וקלסתר פניו לא דמה כלל לאדם הגדול שיצא זה עתה מהחדר, מה גם, שצורת מלבושו עם גרביים לבנות - וייסע זאקן - ופאות ארוכות, לא היתה כמנהגם של האדמורי"ם יוצאי גזע בית רוז'ין שהרבי מהוסיאטין נמנה על ענפיו. אך אם כדבריו כן הוא, אזי מיהו זה ואיזה הוא הרבי שלפתחו באו זה עתה...

עודם תוהים אנה לילך ואנה לפנות, נכנס יהודי אחד ששאל אותם למבוקשם, ומשענו לו שבאו בשליחות לרבי מהוסיאטין, השיב להם

שכאן בבית זה מתגורר זמנית הרבי מסאטמאר ר' יואליש (טרם יציאתו להתגורר באמריקה), ואילו ביתו של הרבי מהוסיאטין נמצא בבית אחר בקרבת מקום...

כעת הועידו ר' בן ציון ואביו את פניהם לעבר בית האכסניה בו התאכסן הרבי מהוסיאטין, שלא היתה אלא וילה גדולה ויפה שגינה גדולה ומטופחת סבבה אותה. לאחר שנקשו על הדלת, פתח להם חתנו של הרבי-הרה"צ רבי יעקב פרידמן זצ"ל שמילא את מקומו ברבות הימים והכניסם פנימה לחדרו של הרבי מהוסיאטין, ולאחר שמסרו את דבר שליחותם, שבו ר' בן ציון ואביו ופנו לדרכם מלווים בברכותיו.

הרה"ק רבי יואל'יש מסאטמאר זי"ע

ר' יעקב תלמוד - המלחין לבית גור

בשבת מברכים אלול עדיין שהה ר' בן ציון יחד עם אביו בירושלים, כאשר לתפילות השבת הלכו לשטיבעל דחסידי מודז'יץ שבת"ת חיי עולם, שם הכיר לראשונה את החסידים שהתפללו בו ובראשם הרה"ח ר' דוד פרקוביץ' ז"ל, הרה"ח ר' יהושע פישביין, הרה"ח ר' חיים יהושע ברמץ ועוד, שפיארו את בית החסידים.

לקראת סעודת השבת, שבו ר' בן ציון ואביו לבית המלון ונפנו לעבר שולחנם הקטן שעמד בפאתי אולם האוכל הגדול שגדוש היה באורחים רבים.

בין הסועדים השונים שאכלו בחדר האוכל, נראתה קבוצה נכבדה של חסידי גור שבאו לשהות בצל רבם בשבת זו, כשבמרכזם ישב יהודי נשוא פנים שחבריו כינוהו בחיבה 'יענקל' - שמאוחר יותר התוודע לר' בן ציון כר' יעקב תלמוד מלחינה של חסידות גור -, וכקבוצה בעלת מזג חסידי לוהט, ניהלו את סעודתם בהתלהבות ובשירה כיד ה' הטובה עליהם, אך ר' בן ציון ואביו שישבו במקומותיהם לא התעניינו יתר על המידה בשאר שוכני האולם, ומספר רגעים לאחר שסיימו לאכול את הדגים, פתח ר' בן ציון את סידורו ופצח בזמר לכבודה של השבת.

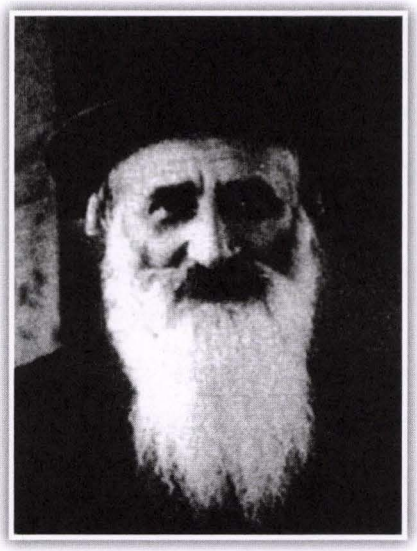
במשך זמן מה, נבלע קול שירתו בתוך המולת הסובבים שמלאו את חדר האוכל, אך מרגע לרגע, הילך קולו הדק והצלול של ר' בן ציון ופילס נתיב בינות לבליל הקולות הרמים, עד ששבה אט אט את אוזניהם של האורחים וההמולה החלה לשקוע כשכולם מאזינים לקול נגינתו.

תמהים ומשתוממים, התבוננו אף ר' יענקל הנ"ל ובני חבורתו בנער הצעיר שזימר עם אביו בעודו שקוע בסידורו עד כלותו לשיר. - יונגערמאן - צעק לעברו לפתע ר' יענקל במבטא פולני-יהודי כבד - דו ביסט א'מודז'יצער? (אברך, האם אתה חסיד מודז'יץ?). מאין לך זאת? השיבו ר' בן ציון בשאלה. מהיכן אני יודע? חייך ר' יעקב תלמוד, את השפה של חסידי מודז'יץ מכיר אני מזה עידן ועידנים.

מאוחר יותר, בסיימם את סעודתם, פגש בו שוב ר' בן ציון, ובמהלך שיחה שהתפתחה ביניהם התוודע לזהותו של אותו 'יענקל' שעליו כבר שמע רבות, אך רק בעת הזו פגשו עין בעין וניצנים ראשוניים של ידידות קרובה החלו לנבוט בין שני האישים, שהיו מראשי מניחי ומנחילי יסודות המוזיקה החסידית לאחר השואה האיומה.

בעל ה'דמשק אליעזר' מוויז'ניץ

לצד חדר האוכל של המלון, שכן חדרו של אחד מגדולי ישראל בעל ה'דמשק אליעזר' מויז'ניץ, ששכב בעצם הימים הללו על ערש דווי, כשמחלה

הרה"ק בעל ה'דמשק אליעזר' מויז'ניץ זי"ע

ממאירה שקיננה בגופו הט' כבר הספיקה לכלות בו כמעט כל חלקה טובה, ומקורביו שביקשו להקל מעט מעל מכאוביו הרבים, הביאוהו לבית מרגוע מאוורר זה, הרחק מביתו הדל שבעיר הסואנת - תל אביב.

כעת בגמר הסעודה, בעוד הכול עדיין משוחחים ביניהם בין כותלי חדר האוכל של בית המלון, נכנס לפתע משמשו הנאמן הרה"ח ר' בערל ולצר ובעוברו בין האורחים הרבים, התעניין מי הוא זה ששר את ה'כל מקדש' בעת הסעודה? הנה, הרי הוא לפניך, החוו-הצביעו מספר אורחים על ר' בן ציון. דע לך - פנה אליו המשמש - שהרבי נהנה מאד להאזין לזמרתך. נו, - חייך ר' בן ציון - ברוך ה'. כעת, - הוסיף המשמש ר' בערל ואמר: - הרבי דורש ושואל של מי הניגון ההוא ששרת... של הרבי ממודז'יץ, - ענהו ר' בן ציון -. האם הרבי שמתגורר כעת באמריקה? שאל. אכן כן, השיבו שוב.

לאחר מספר דקות פנה שוב המשמש לר' בן ציון באמרו: הרבי רוצה להכירך ולעמוד על טיבך וידיעותיך, ראה נא לבוא מחר ביום א', אז יוכל הרבי לקבל אותך בחדרו.

למחרת יום השבת, התייצב ר' בן ציון בחרדת קודש על יד פתח חדרו של הרבי מויז'ניץ, ביודעו שאך מעטים ביותר מורשים להיכנס לפני ולפנים לחדרו בימים קשים אלו, ואילו הוא זכה להיות מוזמן אליו בפקודת קודש.

לאחר מספר נקישות, פתח המשמש את הדלת והכניסו עד ליד מיטתו של הרבי מויז'ניץ ובהציגו אותו בפני הרבי, אמר: זהו הבחור ששר אמש את זמירות השבת.

הרבי מויז'ניץ שהיה יהודי גבה קומה, יפה תואר ובעל קלסתר פנים נורא הוד, השרה על ר' בן ציון יראת כבוד ורוממות, ובהכנעה נעמד על ידו בציפייה לשמוע את אשר יאמר.

הרבי מויז'ניץ התבונן בר' בן ציון למספר רגעים ואחר אמר: ראשית כל א'גרוייסען ישר כוח על הניגון שזמרת ביום השבת שהיה לי לעונג... לאחר מכן התעניין רבות אודות מרן ה'אמרי שאול', מעשיו והנהגתו בארץ הניכר - אמריקה[7].

הגה"ח ר' דוד פרקוביץ והסופר ר' שמעון גשורי

שני יהודים אוהבים התגוררו בירושלים, שמקושרים היו בלב ונפש למרן ה'אמרי שאול' וידיהם רב להם הן בהצלתו מעמק הבכא באזורי הכיבוש הנאצי והן לימים בסיוע ובסידור ענייני העלאתו ארצה. האחד ר' דוד פרקוביץ שהיה חסיד אמת, תלמיד חכם מופלג ומגדולי מוליכי ומביאי היהדות הנאמנה. והשני ר' שמעון גשורי שהיה מגדולי מתעדי קורות קהילות פולין החרבות לדורות הבאים ופקיד בכיר במוסדות ממשלתיים שונים.

הרה"ח ר' דוד פרקוביץ

מטבע הדברים, הכירם ר' בן ציון מן התכתובת הענפה שניהלו עם בית מרן ה'אמרי שאול' בעניני השעה בכלל ומהנחת יסודות ראשוניים של חסידות מודז'יץ בארץ ישראל בפרט.

ר' בן ציון שהתקרב אליהם במהלך ימי שהותו בירושלים, הפך להם לצלע נוספת של חוט משולש, ובמשך שעות רבות התוועדו ביניהם

---

7. יש לציין שבעל ה'דמשק אליעזר' ומרן ה'אמרי שאול' הכירו היטב זה את זה, לאחר שפגשו כבר מספר פעמים, ביניהם, בשנת תרצ"ה באתרא קדישא מירון, כאשר שניהם ביקרו בה באותה העת, וכמו"כ מהעיירה מרינבאד, בעת קיום ה'כנסיה המכינה' של אגודת ישראל בשנת תרצ"ו.

בעתות הערב, אם בבית אחד מהם או בטיול בין אתרי ירושלים, כשהם משוחחים ביניהם מהווייתה של חסידות מודז'יץ, הרבי, ניגונים, ותקומתה של החסידות בארץ ישראל.

ר' בן ציון שהגיע זה עתה מאמריקה, שר בפניהם ניגונים חדשים רבים שהרבי הלחין בהזדמנויות שונות, וכן סיפר להם על הליכות הרבי והשפעתו על יהודיה, כשר' שמעון גשורי - ששקד בעצם ימים אלו על הוצאת ספרו 'נגינה וחסידות בבית קוזמיר ובנותיה' על שושלת הק' של בית קוזמיר, זוולין ומודז'יץ -, דולה מפיו ורושם לעצמו סיפורים ותיאורים כהווייתם, למען ידע הדור האחרון.

תוך כדי שיחותיו הממושכות עימם, נתוודע אף ר' בן ציון מפיהם, לאפיזודות רבות מהליכותיהם של חסידי אמת שישבו בבית מדרשו החרב והשומם של הרבי בפולין הדוויה, סיפורי מופת רוויי נוסטלגיה חסידית שורשית מ'יהודים של פעם', שתועדו ברבות הימים והפכו לנכסי צאן ברזל בין החסידים.

באחת מפגישותיהם, הכיר ר' שמעון גשורי בפני ר' בן ציון את ידידו חיים חמיאל, שהיה משורר דתי ידוע שחיבר שירים מחורזים רבים שהתפרסמו בכתבי עת.

לאחר היכרות קצרה, הלחין ר' בן ציון לבקשתו של מר חמיאל לחן מיוחד שהורכב על מילותיו של אחד משיריו. תנועותיו של הניגון שחוברו במיוחד בסגנון עממי, הושרו ברבות הימים על המילים הללו - שדיברו מעניין חיבת ארץ ישראל - בתנועות נוער שונות מבני הציונות הדתית.

אשכבתיה דבעל ה'דמשק אליעזר' זצ"ל

באחד מהימים בעת שובם מאחד מטיוליהם המשותפים, ליוו את ר' בן ציון לבית מלונו, ואז ראו התאספות והמולת קהל רב בקרבת בית המלון, ולשאלתם, סיפרו להם הנוכחים שבעצם רגעים אלו נפטר הרבי מוויז'ניץ, וכעת מתאספים קהל יהודים לקראת ההלוויה.

ר' בן ציון, שכבר זכה להיכרות קצרה עמו, עלה במהירות לחדר בו שהתה מיטת הנפטר הדגול ושם ראה את הרה"ק בעל ה'אביר יעקב' מסאדיגורא שהיה גיסו של הרבי מוויז'ניץ וכמו"כ את הרבי מסאדיגורא-פשמישל, שהגיעו להיות נוכחים בעת הפטירה.

בעוד קהל החסידים ועמך בית ישראל נאספו ובאו למרגלות בית המלון, הבחין ר' בן ציון שהגבאי משוחח עם מספר מקורבים, מעניין סידורי הלוויה, וכאשר הטה אזנו לשיחתם, שמע מהם שהרבי מוויז'ניץ שנפטר ללא שזכה לזרע של קיימא, ביקש והורה על שוחט מסויים ממכיריו, שהתגורר בבוקרשט בירת רומניה שיאמר אחריו קדיש, וכעת תרו אחר מתרגם שיכתוב מעל גבי המעטפה את פרטי השולח וכתובתו של השוחט הנ"ל וכו' באנגלית, ולא היה בנמצא מי מביניהם שיוכל לכתוב בשפת הלע"ז. משששמע ר' בן ציון את בקשתם, הציע עצמו על אתר כמי שיוכל למלאות עבורם את רצון רבם ולכתוב מעל גבי המעטפה את הנדרש. למחרת בבוקר התקיים מסע הלוויה והרבי בעל ה'דמשק אליעזר' מוויז'ניץ זצ"ל הובא למנוחת עולמים בבית החיים שבהר הזיתים בירושלים.

חברון עיר האבות

לקראת ראש חודש אלול, שמע ר' בן ציון שרבי אלימלך שפירא מגרודז'ינסק מתעתד לנסוע בראש חודש ל'חברון', ולהעתיר בתפילה לפני הימים הק', על קברי האבות הטמונים ב'מערת המכפלה' שבעיר.

הדרך למערת המכפלה שעברה בינות לשכונות הערבים בעת מתוחה זו הוחזקה למסוכנת, מה גם שעקב אירועי הדמים שבאו על יהודי חברון, פסקו היהודים מלהתגורר בקרבה, ורישומם של הפרעות

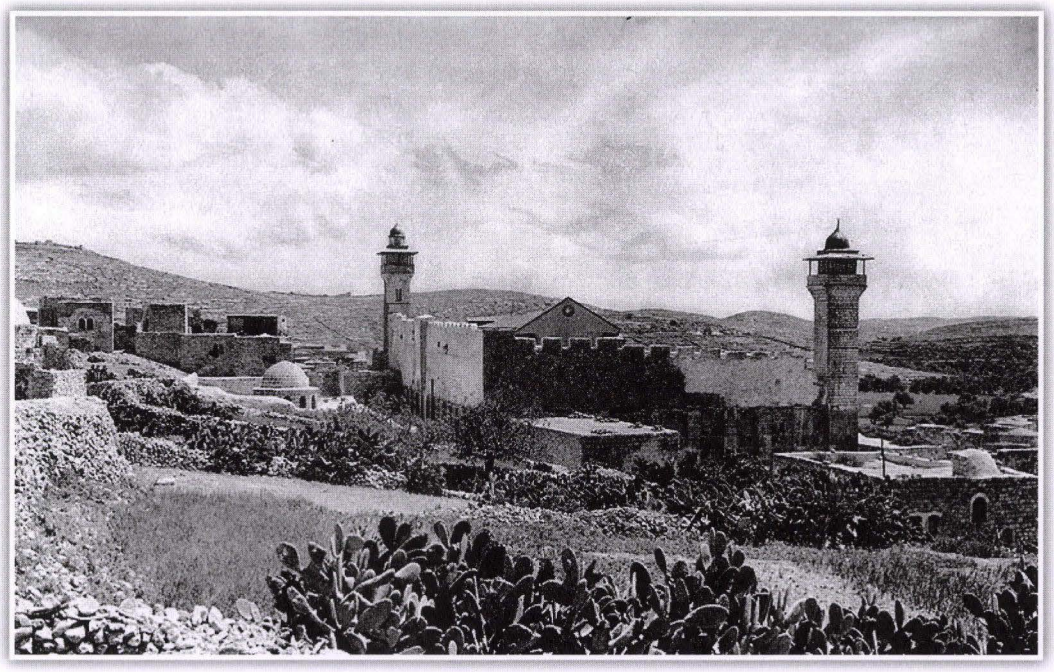

הרה"ק רבי אלימלך שפירא מגרודז'ינסק זי"ע

עוד ריחף כצל מעל גבי רחובותיה וסמטאותיה. אך כל זאת לא מנע מיהודים בעלי אומץ ותעוזה לנסוע ולפקוד את ציוניהם של האבות הקדושים.

ר' בן ציון, שידע שהזדמנות פז נקרתה לדרכו ומי יודע אימתי יזכה לכך שוב, נדבר עם אחד מרעיו לימים הגה"צ ר' משה אהרן שטרן - שברבות הימים נעשה למשגיח ישיבת קמניץ - לנסוע יחדיו ולהצטרף לאוטובוס שיצא עם הרבי מגרודז'ינסק. ואכן בהגיע ראש חודש זכו לשפוך לחשם אל האלוקים בסמוך למערת המכפלה בטרם ייסגר המקום - לאחר כשנה ומחצה - למשך שנים רבות, עד לאחר מלחמת ששת הימים, שבמהלכה שוחררה משלטון הערבים.

במערת המכפלה ניתן היה לעלות באותם הימים רק עד למדרגה השביעית המפורסמת, שכן הערבים וידידיהם עושי דבריהם האנגלים, לא הרשו ליהודים להתקרב יותר מכך, ומשכך, נאלצו המבקרים להתפלל במקום זה שהיה מרוחק מעט מקברי האבות.

מערת המכפלה בימים ההם

בזמן שהותם בעיר, הספיקו אף לשוטט במשך זמן מה בשוק המרכזי של העיר, ששומרים אנגליים שנכחו במקום, שמרו על הסדר ובטחון מבקריה.

הנסיעה כולה התנהלה ברובה בהשקט וללא כל הפרעות "באופן יחסי", מלבד פעם אחת כשנער ערבי יידה לעברם אבן, שפגעה בראשו של חבירו ר' משה אהרן ופצעה אותו מעט.

באחד מהימים הבאים, אף בא ר' בן ציון להתפלל בקברה של 'רחל אמנו', שם שהה כמעט בגפו לבדו, ואשר על כן, יכול היה להתפלל במקום הק' במשך מספר שעות ללא כל הפרעה.

ביתו נאוה קודש דמרן ה'אמרי אש' זי"ע

בימים הבאים, שהו ר' בן ציון ואביו בעיר תל אביב, בה קבעו את בית אכסנייתם במלון אש"ל שברחוב אלנבי.

רחובותיה של תל אביב אחותה החדשה של יפו הוותיקה, שקקו בחיים יהודיים, ואווירה של קיבוץ גלויות ריחפה מעליה באותם הימים.

לצד ולמרות חיי החולין ששלטו על אורחותיה ונתיבותיה, הלכו ורבו בה מיום ליום אף יהודים של צורה יראים ושלמים, והללו פתחו בה שטיבלעך, בתי מדרש ומוסדות חינוך שצעדו בדרך המסורה, והניחו את היסודות הראשוניים לחינוך התורתי של בני הישוב החדש בארץ ישראל.

כמו"כ, הודם של מנהיגי האומה כהרה"ק מבעלזא, ויז'ניץ, סאדיגורא ועוד, שכבר קבעו בה את משכנם, הוסיף הילת קדושה על העיר, והתחושה אמרה שכאן במקום זה, יחודשו מוסדותיו הרוחניים של בית ישראל השמם לאחר חורבן היהדות והדת באירופה.

מרן ה'אמרי אש' שעלה ארצה עוד בטרם תבוא הרעה בשנת תרצ"ה, כשעד מהרה התגבשו סביבו חסידים שארי רוח שעלו אף הם באותם הימים, ופתח את בית מדרשו ברחוב לילנבלום, שעבר לאחר מכן לרח' כפר

גלעדי, שהיווה טריטוריה מודז'יצאית בעלת ניחוח חסידי פולני, עם אותו גוון וארומה שבאה להם בירושה מאבותיהם ורבותיהם.

קבין רבים של פשטות וצניעות הליכות נטלו חסידי פולין, ומנה גדושה מתוכה נטלה חסידות מודז'יץ, כפי שבאה לידי ביטוי בבתי החסידים השונים. והלך רוח זה, התבלט וייחד אף את בית המדרש של מרן ה'אמרי אש' ביותר, כאשר זה לצד זה, נראו חכמים וסופרים, עסקנים ועמלי כפיים, יושבים יחדיו באחדות מופלאה ללא כל הבדלי מחיצות או מעמדות.

תיאורים רבים ניתן לשמוע עד לעצם ימים אלו, עת נזכרים זקני החסידים בערגה, באותה פשטות ונעימות שהייתה כה טבעית ביניהם, עד שאף אישים מורמים לא דרשו עבור עצמם מאום, והשהיה המשותפת באין מחיצות בכל עת לימוד, סעודת מצווה או מסיבת מרעים, הייתה אופיינית ומובנת מאליה.

הרה"ח ר' יצחק קיהן הי"ו שהתפלל בו בשנות צעירותו שח פעם: **מידי הזכרי בבית המדרש של מרן ה'אמרי אש' שברח' כפר גלעדי, מתמלא אנכי בגעגוע עז, שרתה בו אווירה והוויי שקשה ביותר למצוא בימינו אנו, שבו הכל כה מלאכותי וצבוע... זכורני היטב כיצד יהודים חשובים כאבי מורי** (הגאון החסיד ר' בעריש), **או ר' שמואל רוזנבאך שהיה מגדולי עסקני היהדות החרדית, 'שם' בין כותלי השטיבעל, היו מסדרים שולחנות ומפות או מכינים אוכל בצלחות כפשוטי העם... כן לא אשכח, את אחד מנכבדי ונשואי פני בית המדרש, ר' עלי לרנר, הולך בעת הקידושים כאשר מגש גדול של הערינג ממעל לראשו, והיושבים צועקים לו בחיוך של חיבה, 'א-לי א-לי למה עזבתנו'...**

ר' שמואל רוזנבאך נראה יושב ברכב משמאל לרבי ה'אמרי שאול'

בית מדרשו של מרן ה'אמרי אש', שהתווסף לשטיבלעך נוספים של חסידי מודז'יץ שפעלו ברחובות מזרחי ב', בוגרשוב, רש"י ועוד, לא היה גדול במיוחד, אך למרות זאת, היה אחד מבתי המדרש המפורסמים של תל אביב. ומלבד שיעורי התורה הרבים שהתקיימו בין כתליו דבר יום ביומו, הרי שבעת שבת וחג, היה היכל הנגינה עם כל יפעת תוארו, על כל משמשיו וכוהניו, מוצאים מקומם בבית מדרשם של מטה, ורבים מתושבי השכונות הסמוכות נראו נוהרים, על מנת להתבשם מאוצרות נגינתה של החסידות, כפי שהושרו מטובי בעלי המנגנים כר' משה יוס'ל בלוגרינד, ר' שמואל רוזנבאך, וכמובן, היושב בראשם מרן ה'אמרי אש', שאף הלחין בעצמו ניגונים חדשים מעת לעת עוד טרם היותו למנהיג העדה.

היכרותו של ר' בן ציון עם חסידי בית המדרש, שאבו אותו עם כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו למעמקי עולמם הקסום של חסידים יקרי ערך אלו מיוצאי פולין. עיניו הבוחנות ורגשותיו האנינים, חשו והפנימו כל ניואנס דק שמהם בנויה הייתה אישיותם. חריפותם מחד ופשטותם מאידך, הווייתם והליכותיהם, נצרבו עמוק בין רבדי נשמתו, כפי שניתן לחוש אף לאחר כמעט שבעים שנה, כשבכל הזדמנות שהוא שח מאותם הימים, אזי שיגם ושיחם חרוטים בזיכרונו לפרטי פרטים, טיוליו עמם בין רחובות תל אביב בימי הפגרא, שירו וזמרו בחברתם, ושלל זיכרונותיהם מבית הולדתם מפולין, שבחלקם עוד זכרו את ימי הזוהר, עת מרן ה'דברי ישראל' ישב על כיסא ממלכתו.

ימים מאלפים

ממקום שבתו בבית המלון, הגיע ר' בן ציון בראשונה לבית מרן ה'אמרי אש', שהתרגש מאד לראותו ולקבל ממנו דרישת שלום בלתי אמצעית מביתו וחצרו של אביו הרבי ה'אמרי שאול', לאחר שכבר לא ראהו עין בעין זה כמעט עשור, ואך אגרות כתב יד או קונטרסים שונים שהוציאו החסידים שהתגוררו באמריקה מעת לעת ובהם מתורתו ונגינתו של הרבי, חיברו בין שני עברי האוקיינוס המרוחקים.

מרן ה'אמרי אש' שאל והתעניין אצלו על כל פרט ופרט מחייו והנהגותיו של אביו-הרבי באמריקה הרחוקה תרתי משמע והשפעתו על הליכותיהם של היהודים בארץ החומרנית, ור' בן ציון אף שר בפניו ניגונים שונים שאותם חיבר הרבי בשנים האחרונות.

לאחר ביקורו הארוך והממושך יותר של ר' בן ציון בעיר תל אביב, באו אף ביקורים קצרים יותר, ומידי שהותו בה, לא עבר עליו יום ללא שישב זמן מסוים בצוותא עם מרן ה'אמרי אש', ממנו האזין לדברי תורה וחסידות וסיפר עוד ועוד מאשר שמע או ראה אצל הרבי.

מרן ה'אמרי אש' במרכז באותם הימים בתל אביב

כמו כן בהגיעו לבית מדרשו, התחבב ר' בן ציון עד מהרה על יושביה, כאשר מחד, היה הוא משקה את אשר דלה מתורת ונגינת הרבי, ומאידך, שהייתו בחברתם הסבה לו עונג רב.

ברבות הימים סיפר ר' בן ציון מחוויותיו: **החסידים שהתגוררו בארץ ישראל, שאת אהבתם העזה לרבי ניתן היה להכיר ממבט עיניהם בלבד, ר' שמואל רוזנבאך, ר' עלי לרנר, ר' משה יצחק שידלובסקי ועוד, כל אימת ששחתי, שרתי או סיפרתי דבר מה מחצרו שבניו יורק המרוחקת... חוברות הדא"ח וניגוני הרבי, היו כמעט הדבר היחידי שחיבר ביניהם בשנות ניתוק הארוכות ממנו, ומשכך, שתו בצמא כל ניגון, דבר תורה או חידוד שנשמע מפי בשם הרבי.**

אחד מהניגונים ששרתי להם היה ניגון ה'אנא בכח' של הרבי, ולא אשכח את התרגשותם העצומה לכל הגה של הניגון, וביחוד את ר' משה יצחק שידלובסקי שהתלהב והתרגש ביותר, ובעיניים עצומות ודומעות אמר: אוי ויי אוי ויי...

באחת מסעודת 'שלוש סעודות', החל אחד מהחסידים לשיר את אחד מניגוני הרבי שנקרא 'וילנער ניגון' (הניגון מווילנה), שהרבי הלחין על 'תפילת טל' בעת גלותו בווילנה בדרך מנוסתו מהנאצים ימ"ש, ולהפתעתי, לאחר ששרו חלק מהניגון כתיקנו כפי ששמעתיו מהרבי, כשהגיעו לפאל המרכזי שהיה סולו מורכב, עברו כולם יחדיו לשיר בבא בלתי מוכרת ולאחר מכן סיימוהו.

על דבר שינוי זה לא יכולתי להבליג, ומיד שאלתי מה זה ועל מה הגיע כך להחליף ולשיר בשונה מאשר הלחין הרבי בעצמו. ואז סיפרו לי החסידים שר' אלימלך - או מיילך כפי שכינוהו - הייבלום שהיה אף הוא מיושבי השולחן, הוא שהביא ניגון זה של הרבי, אך מאחר שלא ידע לשיר את קטע הסולו מחמת מורכבותו, ומנגד, החסידים לא אבו לוותר על הניגון המיוחד בלא לשיר אותו מעת לעת, על כן חיבר עבורו ר' משה יוסל בלוגרינד - ממיטיבי הנגן שבין החסידים - בבא חדשה אותה הלחין לבדו, וקישרו

מימין לשמאל יושבים ר' יוסף גולדפינגר ר' משה יוסל בלוגרינד ר' דוד טאוב, יהודי לא מזוהה, ר' יצחק טאוב ור' נחמן רוזן השנים העומדים מימין ר' ארי' רינדמן ר' יעקב תלמוד ור' עלי לרנר

במומחיות בשני קצוותיו לניגון הרבי... מובן שהסיפור שעשע אותי ביותר, אך כעת השמעתי בפני החסידים את הניגון כהווייתו וכבריאתו, כפי שהושר על ידי הרבי בעל הניגון, לשמחתם הרבה.

מאוחר יותר, טרם שיבתו לאמריקה, הלחין ר' בן ציון ניגון 'מארש' (שיר לכת קצבי), - הראשון אותו הלחין מעודו - ובשירו אותו בנוכחות החסידים בבית המדרש, שיבחו מרן ה'אמרי אש' והביע בפניו את שביעות רצונו מהמארש.

הרה"ק מבעלזא זי"ע

באחד מימות השבוע בא ר' בן ציון לבקר בהיכלו של רבי אהרן מבעלזא זי"ע, לראותו ולהתפלל במחיצתו של הרבי הקדוש, שניצול שנים אחדות קודם לכן מגיא ההריגה.

בית מדרשו של הרבי מבעלזא בתל אביב היה קטן ביותר, ומיד בהיכנסו, פגש בו את הגאון רבי מרדכי מבילגוריא זצ"ל, שהיה אחיו של הרבי מבעלזא (ואביו של הרבי הנוכחי).

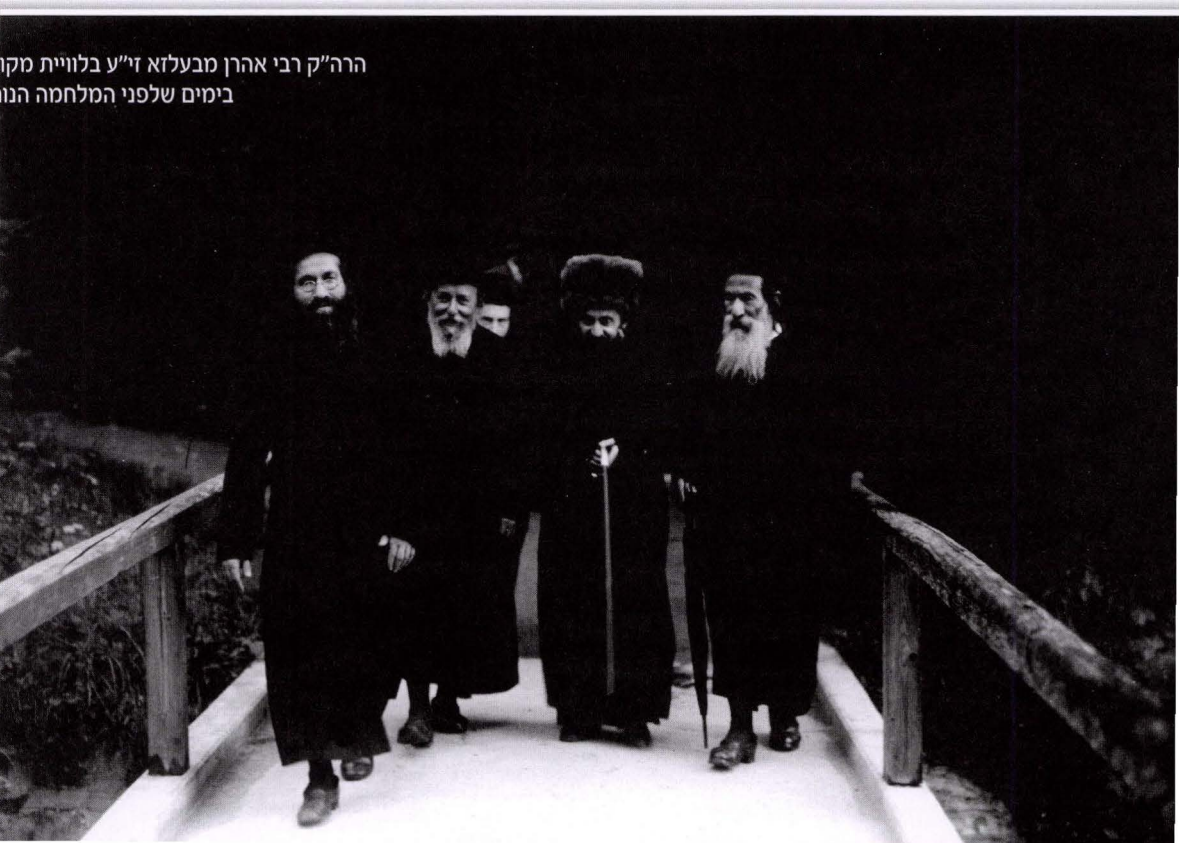
בראות הרב מבילגוריא, שהיה מגדולי מוליכי ומביאי היהדות הנאמנה ומחשובי דובריה, שלפניו בחור ישיבה חרדי-חסידי מאמריקה, הרבה עמו

בדברים על מצב היהדות שם, ואילו ר' בן ציון מצדו סיפר בפניו בין דבריו, את פרשת התקרבותו אל מרן ה'אמרי שאול', ועל אחיו הגדול הרה"ג ר' אברהם שנלקח לחתן בביתו.

בליל שבת פרשת וירא, התפלל ר' בן ציון כדרכו בבית המדרש של מרן ה'אמרי אש', ולאחר התפילה נדבר עם ר' נחמן רוזן ועוד מספר ידידים, לבוא לאחר סעודת השבת לשולחנו הטהור של הרבי מבעלזא, לחזות בעבודת קדשו ולהיפגש שם יחדיו בצוותא.

הרבי מבעלזא ישב כהרגלו על מקומו בראש השולחן כשראשו כפוף ומוטה כלפי מטה בדביקות רבה, ובאופן זה ניהג את שולחנו בלא להביט כלל בסובב.

בשולחן נכחו כשלושים יהודים, ביניהם אף פגש ר' בן ציון בעיניו את ר' יענק'ל תלמוד, שאותו כבר הספיק להכיר מירושלים. לפתע צדו עיני הרב מבילגוריא שישב בסמוך לרבי מבעלזא את ר' בן ציון ומיהר לקרוא בשמו,

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע בלווייית מקו
בימים שלפני המלחמה הנו

שיבוא לקבל שיריים מצלחתו של הרבי ובאומרו באוזני הרבי מבעלזא: ישנו פה בחור מאמריקה א'מודז'יצער רבינ'ס מחותן (מחותן עם הרבי ממודז'יץ). הרבי מבעלזא המשיך לישב כפוף על מקומו, והחל לערבב בידו כדרכו חלקים מן הדג הנה והנה ואמר בזה"ל בחיבה: א'אמריקאנער בחור, ישיבה בחור, א'מודז'יצער רבינ'ס מחותן, נעם שיריים. (בחור אמריקאי, בחור ישיבה, מחותן עם הרבי ממודז'יץ, קח שיריים).

ר' בן ציון שגדל על ברכי המנטליות האמריקאית, לא הורגל מעודו לראות הנהגה שכזו, לערב ללא כל מזלג דגים מהכא להתם ומהתם להכא, אך ביודעו את מעלת קדושתו של הרבי מבעלזא, קיבל באימה ופחד מידו הק' ואכלה עד תומה ברוב רגש.

בימי חול המועד סוכות, כאשר נסע שוב ר' בן ציון ועלה לרגל לירושלים לכותל המערבי, זכה לפגוש פעם נוספת את הרבי מבעלזא, שבא עם פמליה של חסידים לעלות וליראות על יד שריד בית המקדש.

ברחובות קריה

לאחר שסיים הרבי מבעלזא את הטיש, יצאו יחדיו חבורת חסידי מודז'יץ עם ר' בן ציון כשאליהם מתלווה ר' יענק'ל תלמוד, לטיול ברחובות קריה, באווירה המיוחדת ששרתה על העיר בשעות ליל שבת אלו.

ר' יענק'ל תלמוד מעורה היה רבות בין החסידים, ובחלקם אף היו מיודדים עמו באופן אישי, עקב ביקוריו התכופים בעת סעודות 'שלוש סעודות' בבית מדרשו של מרן ה'אמרי אש'.

נושא שיחתם נסוב מטבע הדברים, על אוצר נגינתה של החסידות, כאשר בעוד כולם צועדים יחדיו הלוך ושוב לאורכה של שדרות רוטשילד התל אביבית, נשמעו מפיהם ניגון אחר ניגון כיד ה' הטובה עליהם.

יחד עם שלל ניגוני הקודש, שחו אף ממקורותיהם ומאופני יצירתם של הניגונים, שהולחנו בעת מקרים ואפיזודות שונות שאירעו עם אדמור"י החסידות.

ניגונים רבים שהושרו במעמד זה, נשמעו דווקא מפיו של ר' יענק'ל תלמוד, שנהג לפקוד תמידין כסדרן בבתי החסידים של מודז'יץ עוד בשנותיו הצעירות, בעת שהתגורר עדיין בעיר וואַרשא, ושביליה של החסידות על שלל אוצרותיה חרוטים היו היטב בזיכרונו. כמו"כ, השמיע בפניהם זמירות שונות ששמעם ממרן ה'דברי ישראל' בעצמו, בעת ביקוריו בעיר וואַרשא, שבהם נהג להתפלל בשטיבעל המפורסם שברח' ניזקא 39 (שם התגורר בנו הרה"צ ר' יעקב דוד טאוב זצ"ל ואצלו התארח מרן ה'דברי ישראל'), ואילו הוא, היה צועד מביתו שברח' נאלעווקי, על מנת להשתתף בשלחנותיו הט'.

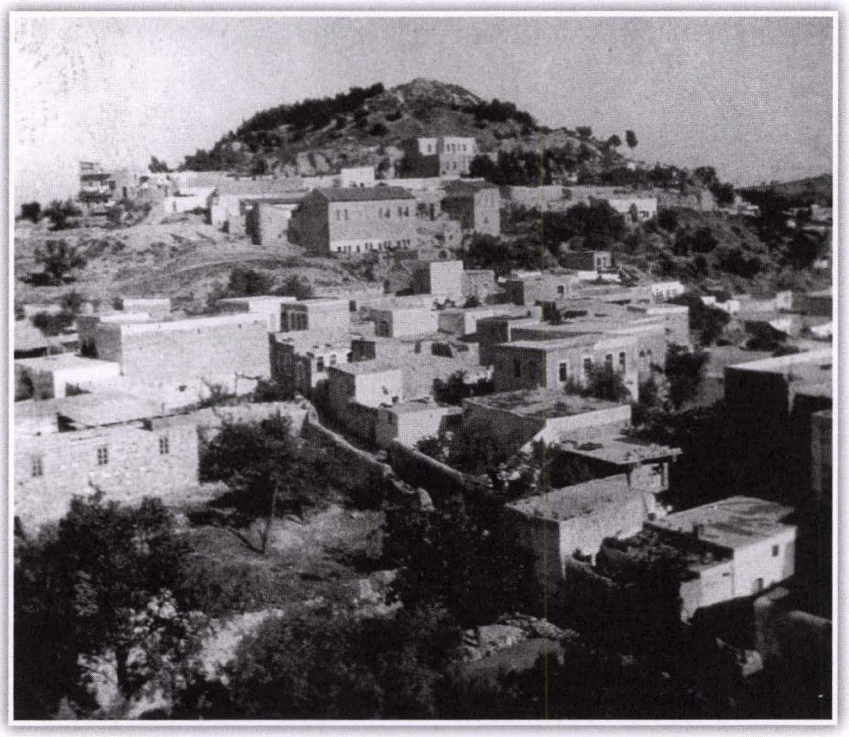
בעיר המקובלים צפת

לעיר המקובלים - צפת, הגיע ר' בן ציון באחת מהשבתות הראשונות של שנת תש"ז, וקבע את משכנו באחד מבתי המלון של העיר.

העיר צפת, על משעוליה וסמטאותיה המעוקלים, רחובותיה העתיקים ובתיה הציוריים שהזמן עמד בהם מלכת, שבו את לבבות כל הבאים בשעריה.

הילת הקדושה שהספיגו בה מקובלים שרפי א-ל הרמ"ק ותלמידיו האר"י וגוריו ושאר גדוליה וחכמיה, חפפה על העיר ורוממה את מבקריה בתחושה של התעלות. אבניה, מרצפותיה וגגותיה שחו והעידו בפני כל רואיהם, על מקום קדוש ונשגב שבו שמי השמים השתוחחו לבני האדם קרוצי חומר בהתגלויות אלוקיות, ואבן מכל קיר זעקה - עלינו הניחו הצדיקים הק' את ראשיהם, ביננו התהלכו וממקומינו הזריחו אורה של תורה 'נגלה ונסתר' לכל דרי העולם.

המפגש עם העיר הקדושה הפעים את ר' בן ציון ביותר ועיניו לא שבעו מהביט ומלהכיל את אוצרות שכיות חמדת העיר ועתיקותיה, שבמרכזם עמדו לתפארה בתי המדרש המקודשים בהם עבדו המקובלים הק' את קונם.

צפת למרגלות המצודה לפני כשבעים שנה

בשבת אחה"צ, הלך ר' בן ציון להתפלל מנחה בבית המדרש של האר"י 'האשכנזי', מתוך כוונה לשוב ולאכול את סעודת 'שלוש סעודות' בבית המלון בו התאכסן, אך בדרכו לבית המדרש, פגש ברבי מסאסוב - שהיה חתן הרבי מסאטמאר - שהלך אף הוא להתפלל מנחה של שבת.

הרבי מסאסוב שהכירו - לאחר שראה אותו מספר שבועות קודם לכן בנמל חיפה כאשר שב לקחת דבר מה שאבד - שאל אותו להיכן פניו מועדות, ומשנענה שמגמתו להתפלל בבית המדרש האר"י 'האשכנזי', סיפר בפניו, שבבית המדרש של האר"י 'הספרדי' ישנו ספר תורה עתיק שמיוחס לעזרא הסופר שמשתמשים בו אך ורק ביום הכיפורים. אך לפני שנים כאשר בא לבקרם הרבי ממונקטש בעל ה'מנחת אלעזר' וביקש לקרוא בספר התורה המקודש, נענה לו חכם בית המדרש משום כבודו.

וכעת, הוסיף הרבי מסאסוב ואמר: ברצוני אף אני לבקש מהם לקרוא בספר התורה הזה, אפשר ואולי יסכימו להוציאו אף בעבורי, ואם יש את נפשך אף אתה לשמוע ולהיות נוכח בעת המעמד, הצטרף נא אלי ונלכה יחדיו.

בשמוע ר' בן ציון, את דבר ההזדמנות הייחודית שנקרתה זה עתה לדרכו, התלווה אף הוא לרבי מסאסוב בדרכו לבית המדרש האר"י הספרדי. אלא שלמגינת ליבם, לא נאותו גבאי בית המדרש בשום פנים ואופן להוציא את ספר התורה ולא הועילו כל תחנוניהם ובקשותיהם.

לאחר גמר תפילת המנחה, הצטרף לרבי מסאסוב לאור הזמנתו, לאכול עמו בצוותא חדא את סעודת 'שלוש סעודות', בבית אכסנייתו.

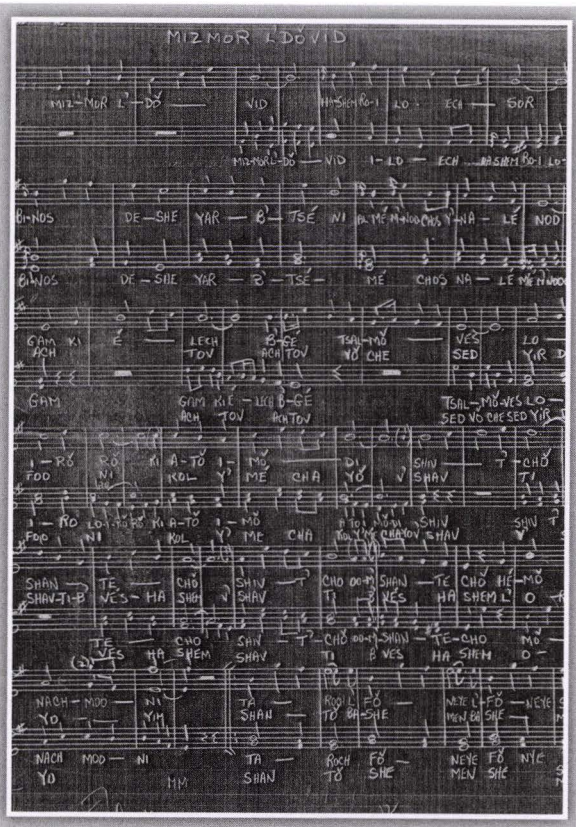
זמרת הארץ

בין ביקור אחד למשנהו בין עריה ומושבותיה של ארץ ישראל, בילה ר' בן ציון בבית דודו שבחיפה, בו נתן רווח להתבונן בין פרשה לפרשה.

בשבתות בהן שהה ר' בן ציון בחיפה התפלל בבית המדרש של פא"י. באחת מאותן שבתות, חש בראשו ובשעת בין הערביים של השבת בהתקרב שעת המנחה, בעוד כולם הלכו לבית הכנסת, נשאר ר' בן ציון בבית הדוד, ובו אף ישב לאכול סעודה שלישית.

לאחר מכן בעת שירו את זמירות הסעודה, בהגיעו לזמר על המילים 'מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר', קיבל השראת תנועות של ניגון 'וואלס' אחד ומיוחד, שחן ועדינות ייחודיים עוברים כחוט השני בין הברותיהם והגיגיהם מראשיתם ועד סופם.

תנועותיו של הניגון שהתנגנו מפיו באופן ספונטני כבשו בקסמן את ר' בן ציון, שהמשיך לשיר אותן שוב ושוב. בסיימו לשיר, צייר לנגד עיניו את תמונת תוויי הניגון, מתוך מטרה לחקוק את דיוקנם בזיכרונו לכל הפחות עד לעת יציאת השבת, אזי יוכל לרשום אותם מעל גבי הנייר לזיכרון.

ניגון ה'מזמור לדוד' כתוב ומוכן לקראת קריאתו והכנסתו לתקליט

במוצאי אותה שבת, נסע ר' בן ציון על מנת להשתתף בסעודת מלווה מלכה בבית מדרשו של מרן ה'אמרי אש', ובפגשו שם את ר' שמואל רוזנבאך, שאל אותו בחיוך: נו, בן ציון, האם חדשת משהו טוב? אכן, ענה ר' בן ציון, רק לפני מספר שעות בעת זמרי את ניגוני 'שלוש סעודות' הלחנתי ניגון חדש על המילים 'מזמור לדוד ה' רועי', ותוך כדי דיבור החל ר' בן ציון לשיר את ניגונו החדש שעוד היה טרי במוחו. בסיימו, אמר לו ר' שמואל בהתפעלות: ניגון זה הוא הפלא ופלא, בטוחני שהוא עוד יתפרסם ברבים... ניבא ולא ידע עד כמה תלך נבואתו למרחוק...

מני אותה השבת, מידי זמרו את הניגון 'מזמור לדוד', היו כל שומעיו נפעמים ליופיו וטיבו, שבכוחו להרטיט את נימי הלב הסמויים ביותר ולסוחפם בין אוושת תנועותיהם הנינוחות והמרגשות, ומכאן עשה הניגון כנפיים והתפרסם בכל תפוצות ישראל.

אחת מן התופעות המפליאות הייתה, שלמרות גילו הצעיר ועל אף שלא הרבה ר' בן ציון לחשוף את עצמו יתר על המידה, בכל זאת הילך קולו לפניו, ובתוך תקופה קצרה החל דבר נעימות זימרתו להתפרסם, עד שבמוצ"ש פרשת תולדות שחל ביום ראש חודש כסלו, בעת שארגנו חברי סיעות החרדים בחיפה מסיבה גדולה, שבה סיקרו בין השאר באזני המשתתפים

הרבים את דבר מאבקי היהדות החרדית, הוזמן ר' בן ציון כ'זקן רגיל ומוכר' להנעים עבור משתתפי הוועידה, וכפי שהוגדר בפרסום בעיתונות "מר בן ציון שנקר מאמריקה השוהה כעת בארץ ישראל... אחד מגדולי המחברים של ניגונים חסידיים מנוסח מודז'יץ...".[8]

צאתכם לשלום

אחד מהידידים הקרובים שרכש ר' בן ציון בארץ ישראל, היה ר' יחזקאל בסר, שצמח מאוחר יותר במעלות העסקונה החרדית לאחד מהמשפיעים על דרכה והתנהלותה של אגודת ישראל באמריקה.

ר' יחזקאל בסר היה יהודי בר אוריין, תלמיד חכם מופלג, ששבילי הווייות העולם הגדול נהירים היו בפניו ובנוסף אף חובב מוזיקה גדול.

באחת מההזדמנויות נטל ר' נחמן רוזן את ר' בן ציון לביתו של ר' יחזקאל, שהתגורר באותה העת בשדרות רוטשילד שבתל אביב, באמרו לו: הכר נא יהודי משכיל זה שהוא אדם כלבבך, ומבטיחך אני שהוא יהיה לך לידיד קרוב... ואכן נימי החברות, שהחלו להירקם ביניהם באותם ימי תל אביב של שנותיהם הצעירות בהם בילו יחדיו בשיחות מרעים, בהחלפת דעות ומושכלות, וכמובן באוצרות נגינה זה מזה, הפכו ברבות הימים לעבותות של אהבה שהלכו והתהדקו במשך עשרות השנים הבאות.

באותם הימים, התעתד ר' יחזקאל לנסוע לרגל עיסוקיו לאמריקה, ובשמעו שאף ר' בן ציון מתכוון לשוב בזמן הקרוב לביתו, נדברו ביניהם לנסוע יחדיו דווקא במטוס, זאת למרות שמסלול נסיעה זה כמעט ולא היה עדיין בשימוש בין ההמון, מה גם ששדה תעופה גדול ונוח לנסיעות ארוכות וישירות, לא היה קיים כלל בארץ ישראל.

לאמיתו של דבר, מלכתחילה חשב ר' בן ציון לשוב לאמריקה תיכף לאחר יום הכיפורים ביחד עם אביו ר' מרדכי, אך רעהו רבי משה אהרן שטרן

8. עיתון 'קול ישראל' ה' כסלו תש"ז

מישיבת תורה ודעת, הפציר בו להישאר יחד עמו ללמוד בישיבת קמניץ עד לעת נישואיהם. ומשכך, נותר ר' בן ציון לפי שעה בארץ הקודש, כשבמשך תקופת מה עוד השתעשע בדבר הצעת ידידו, עד שבחודש כסלו נקרא בציווי אביו לשוב לאמריקה.

ביום א' פ' וישב - ט"ו לחודש כסלו, התיישבו שני הרעים ר' בן ציון ור' יחזקאל לצד עוד מספר יהודים על כסאות מטוס זעיר וקטן של חברת TWA, שהסיעם משדה התעופה הקטן שממשלת המנדט הפעילה בעיר לוד, לקהיר בירת מצרים, בה נבנה זה מכבר שדה תעופה גדול יותר ומשם התעתדו להמשיך במסעם לאמריקה הרחוקה.

במהלך שהות נסיעתם בשחקים מארץ ישראל למצרים, שורר ר' בן ציון באוזני ר' יחזקאל ניגונים שונים, ביניהם המארש הראשון שחיבר לאחרונה לקראת יציאתו את הארץ. ואילו ר' יחזקאל שח בפניו את זיכרונותיו משנת תרצ"ו, אז פגש לראשונה במרן ה'אמרי שאול' בעת הכנסיה הגדולה המכינה במרינבאד, שבה אף דיבר ונאם בעוז - למרות התקוממות אישים קנאים שנכחו באולם - בדבר חובת העליה לארץ ישראל ואף ביקר את מיעוט פעולותיה של אגודת ישראל בעניין.

ראו! הפירמידות שבנו אבותיכם

מסלול נסיעתם אמור היה להמשיך ביום ג' לז'נבה שבמדינת שווייץ, ובמהלך חנייתם במצרים נטל ר' יחזקאל את ר' בן ציון לבקר את דודו שהיה רופאו האישי של פארוק מלך מצרים.

בהגיעם אליו התרגש דודו ביותר וביקש לכבדם במיני מאכל ומשקה, אך הם סירבו בנימוס מחשש לכשרות המאכלים.

כמו כן, נסעו לצפות על הפירמידות הגבוהות והעתיקות של מצרים, שנבנו בידי אדם לפני כארבעת אלפים שנה. עודם מתבוננים בפלאיותם ונשגבותם של הפירמידות, צעק להם ערבי חבוש כפיה: ראו! אלו הפירמידות שבנו לנו אבותיכם.

תוהים בארצות ניכר

ביום ג' המשיכו בדרכם במטוס שהסיעם לז'נבה, ומשם אמורים היו לעשות את דרכם לאירלנד, אך מחמת מזג אוויר סוער ביותר ששרר באזור, הודיעו אנשי חברת התעופה לכלל הנוסעים, שהנסיעה תתעכב עד להתבהרות שמי דרכם.

בלב כבד שוטטו ר' בן ציון וידידו ברחבי שדה התעופה, מתוך תקווה שזמן שהותם במקום לא יתארך יתר על המידה ויוכלו לנסוע במהרה למחוז חפצם.

ביני לביני, בעוד שהם מתהלכים תוהים בארץ לא להם, פגשו עיניהם ביהודי עם זקן מכובד וכובע הדור על ראשו ונוכחותו השרתה עליהם למספר רגעים תחושה של עוגן ושייכות, בים גדול של זרות מנוכרת, אך להפתעתם הרבה, ראו אותו מוריד לפתע את הכובע בידו וראשו נגלה לנגד עיניהם כשהוא גלוי ובלתי מכוסה.

ראשון התעשת ר' יחזקאל בצחוק ואמר: אוי, זהו העסקן הציוני הנודע 'זרובבל', שמנהגו ללכת עם זקן ארוך וכובע. וככל הנראה הוא בא להנה ליטול חלק בועידה ציונית גדולה, שנערכת כאן במדינה בעצם ימים אלו.

משהתבהרו השמים המשיכו במסעם והגיעו ביום ה' לאירלנד, משם אמורים היו להמשיך לאחר חניית ביניים קצרה לאמריקה, אלא שתיכף לאחר נחיתתם ארצה, נאמר להם שוב, שעקב סופות זעף שמשתוללות מעל האוקיינוס האטלנטי במסלול נסיעתם, ידחה מועד טיסתם עד לאחר שירגעו הרוחות.

בשלב זה מצאו עצמם שני הידידים במצב בלתי נעים ביותר, שכן השבת מתקרבת ומי יודע מתי ישתתקו וירגעו גרמי השמים ואימתי יקראו לשוב לטיסה בדרכם לאמריקה. כיהודים יראים, נטלו מסורת אבותיהם והשליכו יהבם בידי מי שתבל ומלואם שלו הם.

עודם נכנסים לשטח נמל התעופה, פנו אליהם נציגי החברה בה נסעו והורו להם להתלוות אליהם יחד עם שאר הנוסעים, שכן בלילה הקרוב

ילונו כולם בבית המלון "הקרוב" שבעיר 'ליזל ווארנע', שנמצא במרחק של כחמישים מייל משדה התעופה, שם ישהו עד שתבוא זמן גאולתם ויקראו לשוב לטיסתם.

למחרת - ערב שבת, בארבע לפנות בוקר העירו נציגי החברה את הישנים באומרם, שכעת צריכים לצאת בדחיפות לשדה התעופה, מאחר שהטיסה אמורה לצאת בזמן הקרוב, כשתחנתם הבאה תהא 'שיקאגו'... לשיקאגו? שאל ר' בן ציון בהתלהבות, אכן נסע בקרוב לשיקאגו ענה הנציג.

מה קרה? שאל ר' יחזקאל, מדוע הינך עולץ כל כך למשמע היעד הלזה, והלא פנינו מועדות לניו יורק. מדוע זה לא תבין השיבו ר' בן ציון, הרבי נמצא בימים אלו ממש בשיקאגו, ואילו אנו בנסיעתנו דרכה נוכל לראות את פני הרבי, ואולי אף להסתופף בצלו בימי חג החנוכה הבאים עלינו לטובה, בהם נוכל לחזות בעבודתו בעת הדלקת נרות החנוכה.

מני אותו הרגע, במהלך שעת נסיעתם לשדה התעופה, לא חדל ר' בן ציון מלמלל באוזני בן שיחו על געגועיו העזים לראות שוב את פני הרבי הק' ועל הזכות הגדולה שנקרתה לדרכם, ובהתלהבותו הרבה, הדביק אף את ר' יחזקאל, שציפה לראות ולשמוע עד להיכן הדברים האמורים מגיעים.

אך לצערם, לאחר שעברו עוד אי אלו עיכובים, בעומדם למרגלות המטוס המיוחל, התברר להם לפתע לאחר עיון בלוחות הזמנים, שזמן הנחיתה של המטוס, עתיד להיות לאחר כניסת השבת. בקול צעקה וטענה ניסו להסביר לממונים את דבר היותם יהודים שומרי תו"מ, ושאין ביכולתם להצטרף לנסיעה, כאשר הנחיתה תלווה בהכרח בחילול שבת מצדם.

לאמיתו של דבר, בין קבוצת הנוסעים היו עוד מספר יהודים שחבשו כיפה לראשם, אלא שדתיותם הקלושה לא הייתה בכוחה להניעתם מן הנסיעה המהירה לביתם, מה גם שהעמידה בניסיון כרוכה בהישארות ביום השבת הרחק, במקום זר ומנוכר.

בתחילה, עוד ניסו האחראים לשכנעם בטענות ומענות שונות, שניתן להקל בשעת הדחק וכו', ובאיימם שבאם לא יעלו למטוס, אזי שאר

הנוסעים ייצאו בלעדיהם ושכל אחריות לא תהיה להם על כל מי שבוחר להישאר מרצונו שלו. אך משראו ששני הבחורים הצעירים שלפניהם, עומדים על דעתם ודתם בעקשנות, נאלצו נציגי החברה להשיבם לבית המלון, בהבטיחם שהם לא ישכחום שם לבדם.

בלב כבד שבו כעת לבית המלון, כאשר ר' בן ציון רואה את חלומו, לראות את הרבי בעת הדלקת נרות החנוכה הולך ומתרחק ממנו.

לקראת שבת לכו ונלכה

מספר שעות לפני שבת הגיעו שני החברים לחדרם שבבית המלון כאשר צקלונם ריק מכל. בחנויות המקומיות לא היה בנמצא דברי מאכל כשרים, ו'מאכלי שבת' מסורתיים כלל וכלל לא העלו על דעתם.

בחדרם ישבו שני הצעירים כשבחוץ עולם 'קר' כמנהגו נוהג, אלו נוסעים ואלו רצים, ובבית המלון לא נמצא אי מי שיאזין ויסייע לצרכיהם המינימליים. בנוסף, חש לפתע ר' יחזקאל שלא בטוב, חומו עלה והוא נאלץ לשכב במיטתו.

לאחר דרישה וחיפוש כה וכה - בתפילה ותחינה - אחר אוכל או נרות לכבוד השבת, מצא ר' בן ציון מספר ביצים, שאותם בישל בעצמו בעבור סעודות היום.

כמו"כ, צדו עיניו של ר' בן ציון באחד מחדרי המלון שהיהודים ישנו בו אמש, מספר חתיכות נקניק שעליהם התנוססה חותמת כשרות מארץ ישראל, אך למרות זאת, חששו לאכול ממנו ועל כן השאירום במקומם.

ככר לחם תחת חלה שבתית, אף הוא, אסור היה להם לקנות מגויי הארץ, משום שמנהגם היה למרוח את פת לחמם בשומנים שונים מוסיפי טעם וברק, ומשכך נאלצו להסתפק בתפריט הדל שהשיגו.

סעודות שבת "כיד המלך" לא היו בהישג ידם מהעדר אמצעים, מניין של יהודים לתפילה לא התקיים במקום שכוח ונידח זה, אך סידורם מלא

היה בתפילות וזמירות לא-ל חי - וריבון העולם, מלא כל הארץ כבודו, ואשר על כן, השלימו שני הרעים האהובים את החסר, בתפילה שירה וזימרה בהתרוממות רוח, שעתידה הייתה להיחרט בזיכרונם לעולמי עד.

דברי תורה אמר ר' יחזקאל באריכות, בקשרו את מצבם למצבו של יעקב אבינו מן הפרשה שקדמה, "עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי".

ביום השבת יצאו השניים לתור מעט את הארץ. בעוד הם מטיילים בין רחובות העיר, הבחין בהם הכומר המקומי ולאחר שהחליפו ביניהם מספר מילים, הזמינם לבוא לבית תיפלתו ביום א' בו חל יום מנוחתם. משנענה שכיהודים אין דתם מאפשרת להם להיכנס לאותו המקום, הבטיחם לבוא לבקרם בבית מלונם, ואכן הכומר עמד בדיבורו, ולמחרת בא לחדרם שם שוחח עמם ארוכות ואף סיפר להם על לימודי הדת שלמד בירושלים.

אחר הדברים האלו, נקראו שניהם לשוב ולבוא אל בית הנתיבות, משם יצאו ר' בן ציון ור' יחזקאל את אירלנד במטוס שהובילם ליעדם, ולאחר טלטולי דרך רבים וקשיי נסיעה מייגעים, דרכו כפות רגליהם בניו יורק של אמריקה.

חנוכה

בבואם לביתם בערב חנוכה, הגיעה אליהם הבשורה, שהרבי ישוב לניו יורק בעצם ימי החנוכה על מנת לשהות בניו יורק ושעתיד הוא לקבל את קהל חסידיו בבית מדרשו.

לשמחתם לא הייתה גבול, אלא שבעוד שר' בן ציון התכונן ובא לקראת המפגש הצפוי כחסיד העומד לקבל את פני רבו, בא ר' יחזקאל אך לראות ולחוות את אשר שמע מפיו של ר' בן ציון במהלך ימי שהותם יחדיו.

את עצם מעמד הדלקת הנרות שהרבי הדליק, לא ניתן לחסידים לראות, כמנהגם של אדמור"י בית מודז'יץ,[9] אך לאחר שהעלה הרבי את האש

9. ועיין על כך בספר 'דברי ישראל' פרשת שמיני ובהגהות מרן ה'אמרי שאול' שם

בסעודת מלוה מלכה במוצ"ש חנוכה תש"ז מאחורי הרבי עומדים מימין לשמאל ר' בן ציון ר' אפרים רוזן רבי משה וולפסון ור' דוד טאוב

בנרות, הוכנסו קהל החסידים אל הבית פנימה ומשם התבוננו בעבודת השיר וההלל לנוכח פני המנורה.

נרעש ונפעם עמד ר' יחזקאל לצד ר' בן ציון והאזין לשירתו השמימית של הרבי, כשלפתע בעוד הרבי שר ניגון ארוך על הפזמון 'מעוז צור ישועתי' שהיה בנוי ומורכב ביותר, שמעו השניים להפתעתם, כיצד הרבי שר בבא אחת, שנראתה כלקוחה מניגון זר שמקורה מחוץ לכרם ישראל.

כחסיד, שמר זאת ר' בן ציון בליבו, אך ר' יחזקאל הרהיב עוז בנפשו ולאחר מכן בהיכנסו לקודש בחדרו של הרבי, שאל על הניגון שהרבי שר זה עתה ב'מעוז צור' והכיצד זה השתרבבה זמורת זרה בניגוני הרבי.

מרן ה'אמרי שאול' חייך ואמר לו, בחנוכה, בשונה משאר הזמנים והחגים, נהוג אצלנו לשיר ניגונים בעלי אופי שונה, שרובם חוברו ע"י החסידים או אף ממלחינים שמחוץ לגבולות החסידות. ניגון זה הולחן על ידי ר' קויפמאן יודל - שהיה מגדולי בעלי המנגנים של מודז'יץ עוד מתקופת

מרן ה'דברי ישראל ולאחר מכן אצל מרן ה'אמרי שאול' - וככל הנראה, אחד מבני משפחתו ש'מעשיו היו קודמים לירא'תו' נהג לילך מפעם לפעם לקונצרטים שונים של זמרים גויים, כשלאחר מכן היה שר אותם באוזניו של ר' קויפמאן יודל, ומשם הזדמנו ככל הנראה מספר תנועות שנקלטו במוחו לתוך הניגון ללא שהבחין בכך.

מכתב

ששלח ר' בן ציון להרה"ח ר' דוד פרקוביץ תיכף לאחר שובו לארה"ב

ב"ה יום א' פרשת שמות שנת תש"ז לפ"ק

אדברה נא שלום לידידי הרה"ג, בנש"ק, פאר המעלות והמדות, מיקירי ירושלים עיה"ק וכו'

מוה"ר דוד פרקוביץ שליט"א

עמו הסליחה על שהתמהמהתי כ"כ עד כתיבת המכתב הנוכחי כבר מלאו חודש ימים לשיבתי לאמריקה ולא היה לי פנאי לכתוב עד עכשיו מפני מניעות שונות ובטח יבין כב' -.

אפתח בשאילת שלום ירושלים וכל מכרי שם. כבר נכסוף נכספתי וגם כלתה נפשי נורא לארצנו הק' ובפרט לירושלים העיר ולתושביה הנחמדים, ואני תפילה שאזכה עוד הפעם בקרוב לראותה, יתן ה' שנזכה ביחד עם כל ישראל לראותה בבנינה ובשכלולה -.

קבלתי מכתב ממר גשורי ומכיר אני לו טובה בעד זה ומקוה אני לענותו בקרוב על כל פרט ופרט אם יהי' באפשרותי.

ועכשיו אודות הענינים הנוגעים לנו -.

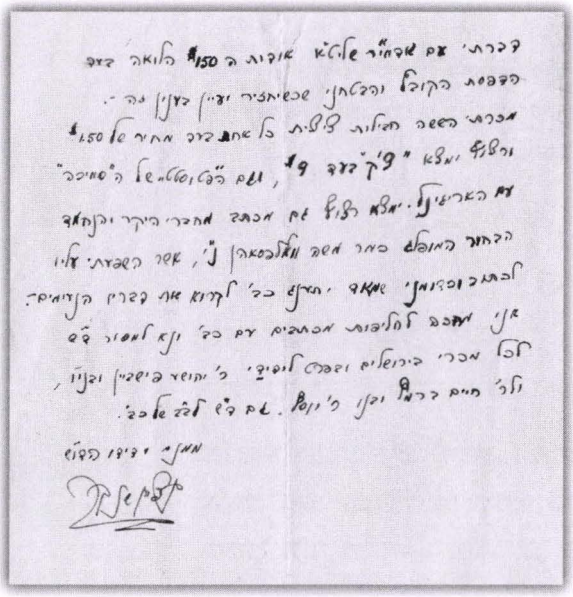
כמובן מסרתי הד"ש של כב' וגם של כל א"ש לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א והוא שמח שמחה גדולה ועצומה לשמוע מטוב ירושלים ושלום א"ש שם.

לאשרי ראיתי את פני אדמו"ר שליט"א שני ימים אחר שיבתי פה, היות שהפסיק נסיעתו בקאנאדה לחזור על חג החנוכה וביום ד' "זאת חנוכה" נתן פעמיו חזרה עלי דרך לדטריוט ושיקגא על עוד ארבעה שבועות -.

גם מסרתי לו השני קטעים סחורה והוא היה פה מלא תהילה ותודות לכב' בעדם ובטח יכתוב אודות זה במכתבו העתיד, כל קטע יספיק בעד קפטן אחד וכעת הראשונה אצל החייט ומה יהי' עם השניה אין ידוע לי.

העמדתי בירה בעבור כב' על שלחן הטהור של כ"ק אדמו"ר שליט"א בסעודת מלוה מלכה של שבת חנוכה אשר נתחגג השנה הזו ברוב פאר.

קניתי איזה בגדי משי בעד $15 שנתן לי וגם קיבלתי חמשה "חאלאטען" משומשים מכ"ק אדמו"ר שליט"א ביחד שמונה בגדים ששלחתי על הדואר לפני שבוע ומן הסתם יקבל זה אי"ה באיזה שבועות.

מחיר הדואר עלה כאשר יראה כב' ל$4.06, והיות שאין אפשרות לתשלום בעד הדואר אני מבקש לשלוח לי איזה ספר או ספרים מעניינים בסכום זה מה שליבו חפץ (אם כבר הופיע החלק חמישי של הספר "שרי המאה" להרב י.ל. פישמן נא לשלוח זה אלי)

דברתי עם אדמו"ר שליט"א אודות ה$150 הלואה בעד הדפסת הקובץ והבטיחני שכשיחזור יעיין בענין זה -.

מכרתי הששה חבילות ציצית כל אחת בעד מחיר של $1.50 ורצוף ימצא צ'ק בעד $9 וגם ה"פטוסטט" של ה"סמיכה" עם האורגינל. ימצא רצוף גם מכתב מחברי היקר והנחמד הבחור המופלג כמר משה וואלפסאהן נ"י, אשר השפעתי עליו לכתוב וכדומני שמאד יתענג כב' לקרא את דבריו הנעימים -.

אני מחכה לחליפות מכתבים עם כב' ונא למסור ד"ש לכל מכרי בירושלים ובפרט לידידי ר' יהושע פישביין ובניו ולר' חיים ברמן ובנו ר' יוסף, גם ד"ש לב"ב של כב'.

ממני ידידו הדו"ש

בן ציון שנקר

מכתב

ששלח הרה"צ ר' משה ולפסון שליט"א להרה"ח ר' דוד פרקוביץ ז"ל
ובו מתייחס הוא על ההיכרות החשובה שערך ביניהם ר' בן ציון למרות שלא ראהו
מעודו וכן על התקרבותו אל הרבי

ב"ה יום א' פ' שמות תש"ז

מאה ברכות ושובע שמחות לאיש רב פעלים, ממני טמיר נעלם, נודע בשערים, סיני ועוקר הרים, ה"ה

הרה"ג ר' דוד פרקוביץ שליט"א

אדמהו אכנהו ולא אדעהו, אמנם שבחין אסדר לפאר ולהדר שמו אשר יעלה כטוב שמן כפי אשר יספר בשבחו, ידידי אשר חפץ ביקרו ה"ה הבחור הנחמד בן ציון שענקער נ"י, אשר פיו מלא תהלה מפרשת גדולתו בתורה ומע"ט, לא נצרכה אלא להעדפה על מה ששמעתי מטיבו מכ"ק מרן אדמו"ד שליט"א, אשר תמיד מדבר אודותיו ברגשי אהבה וידידות.

וכאשר סיפר לי ידידי האהוב בן ציון נ"י שכבודו הביע רצונו לבא עמי בקשר ע"י חליפת מכתבים, שמח לבי כעל כל הון כי אזכה לקבל מכתבים מכבודו, וביחוד מתוככי ירושלים, כי מרוב חביבותי לעיה"ק מוקיר אני אפילו את המעטפה שהיתה לה הזכי' להמצא בתוך חומותי', וכמאה"כ, ואת עפרה יכוננו.

וזה כבר זמן כביר אשר נכספה וגם כלתה נפשי לזכות לראות בפלטין

של מלך, ולבבי אך שם שואף זורח. ונפשי יודעת מאד, שאין זה מהדברים הקלים לבצע, ובפרט לעת עתה שאני תלוי בדעת אחרים, מ"מ בטוח אני שברבות הימים יספיק השי"ת לי, להשיג את מגמתי, ותמכתי יתדותי במארז"ל, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו.

וכאשר שב בן ציון נ"י מאה"ק ודיבר נכבדות מכל אשר זכה לראות - העיר הקודש והמחוזות, וכל המקומות הקדושים, והצדיקים הנוראים אשר בארץ המה, ויבדלו לחיים אותם אשר בחיים, יאריך ד' ימיהם ושנותיהם בנעימים, וכל המקומות שנזכרו בשמותיהם בתוה"ק, ובאוזנינו שמענו ועינינו לא ראו, אמרתי אז כמה מאושר הוא חברי אשר זכה לכל זה, ואני בתוך הגולה בעווה"ר, ולא זכיתי רק לשמוע, הלא למשמע אוזן דאבה נפשי, וזאת נחמתי בעניי, אולי יחוננני השי"ת האפשרות לעלות, ומי יודע? הלא מחכים אנו בכל יום

שיבוא. ואולי אזכה להיות בין יושבי חלד כאשר יגיעו הימים אשר יש בהם חפץ, ואז נזכה כולנו יחד לעלות תחת דגלו של רוח אפינו משיח ד' - וכאשר שמענו כן עוד נחזה.

והנה לא במקרה הוא אשר שני בני אדם אשר מעולם לא ראו איש את אחיו יכתבו אגרות שלומים זל"ז, אם לא שיש איזה שייכות ביניהם. וברור הוא אצלי כפי אשר קבלנו מרבותינו, שכזאת לא תתארע אא"כ יש התקשרות ביניהם בשורש נשמתם. (ואפשר שמזה נסתבב ששנינו מקושרים לרבי אחד) אולם, הכרה רוחנית אינה מספקת חומר לכתיבה אשר היא בעולם העשי', ולזאת אתודע אל כבודו באיזה פרטים.

נולדתי בניו יארק יצ"ו לפני כ"א שנה, ואני בן יחיד להורי שיחיו. אבי נ"י נמנה בין חסידי אלקסנדר פועל פשוט הוא, ונודע ללמדן. כל ימי נתגדלתי בישיבה תורה ודעת, והיא מפורסמת להיות הישיבה היותר חרדית במדינה. מ"מ הלכתי חשכים ואין נוגה לי עד אשר בשנת ת"ש בא הלום כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אשר פעל למעבד נשמתין ורוחין חדתין לתורת החסידות בפרט בין בני הנעורים, ואז נסתופפנו בן ציון נ"י ואני בצלו, זכינו בעזה"י שקרבנו אליו, ורוח נכון חידש בקרבנו, ונתקררה דעתי שמצאתי את הדרך ישכון אור.

בעוד איזה חדשים אסתמך אי"ה להוראה.

לא כתבתי את זה להתפארות, כי לא נכחד ממני את אשר באה"ק מוחזקים רבני אמריקה לסרמיסין-סרמיטין, ואמרי לה לחמיסין וטורמיסין, אשר כל מין דין לא תסמכו לכון, ומה להם לראשי שועלים להשתבח אצל ראשי אריות! אלא כונתי היתה שידיעה זאת תעזור לכבודו שיבין קצת יותר את טיבי וסוגי, ותועיל לי, אם יהיו נא דברי אלה לרצון לפניו, ומצאתי די חן שיתן פנאי לכתוב לי מענה על אגרתי. ועת לקצר, ואברכנו בכל מילי דמיטב.

כעתירת ידידו בגולה
הק' משה וואלפסאן

מכתב ששלח ר' ש. גשורי לר' בן ציון
בעניין הוצאת הספר 'נגינה וחסידות בבית קוזמיר ובנותיה'

ב"ה ירושלים, י"ד בכסלו תש"ט (16.12.1948)

לכבוד מר בן ציון שנקר.

ניו יורק.

ידידי היקר מאד.

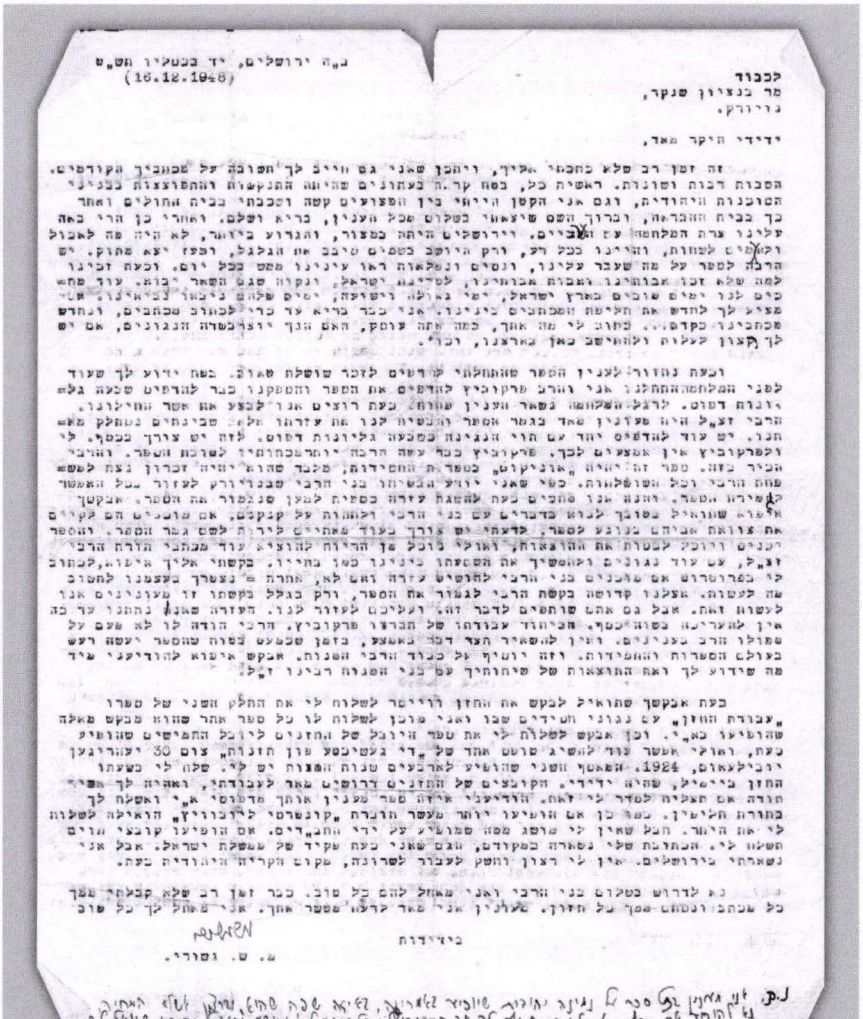
זה זמן רב שלא כתבתי אליך, ויתכן שאני גם חייב לך תשובה על מכתביך הקודמים, הסבות רבות ושונות, ראשית כל בטח קראת העתונים שהיתה התנקשות והתפוצצות בבניני הסוכנות היהודית, וגם אני הקטן הייתי בין הפצועים קשה ושכבתי בבית החולים ואחר כך בבית ההבראה, וברוך ה' שיצאתי בשלום מכל הענין בריא ושלם,

ואחרי כן הרי באה עלינו צרת המלחמה עם הערבים וירושלים היתה במצור, והגרוע ביותר לא היה פה מה לאכול ולא מים לשתות והיינו בכל רע, ורק היושב בשמים סיבב את הגלגל ומעז יצא מתוק.

יש הרבה לספר על מה שעבר עלינו, ונסים ונפלאות ראו עינינו ממש בכל יום, וכעת זכינו למה שלא זכו אבותינו ואבות אבותינו, למדינת ישראל, ונקוה שגם השאר יבוא, עוד מחכים לנו ימים טובים בארץ ישראל, ימי גאולה וישועה, ימים להם ניבאו נביאינו.

אני מציע לך לחדש את חליפת המכתבים בינינו, אני כבר בריא עד כדי לכתוב מכתבים, ונחדש מכתבינו כקדם... כתוב לי מה אתך, במה אתה עוסק, האם הנך יוצר בשדה הניגונים, אם יש לך רצון לעלות ולהתישב בארצנו, וכו'.

וכעת נחזור לעניין הספר שהתחלתי להדפיס לזכר שושלת טאוב. בטח ידוע לך שעוד לפני המלחמה התחלנו אני והרב פרקוביץ להדפיס את הספר והספקנו כבר להדפיס שבעה גליונות דפוס.

ל"ה ירושלים, יד בכסלין תש"ע
(16.12.1968)

לכבוד
מר בנציון שנקר,
גרינרק.

ידידי היקר מאד,

זה זמן רב שלא כתבתי אליך, ויתכן שאני גם חייב לך תשובה על מכתביך הקודמים. הסבות רבות ושונות. ראשית כל, בשה קר.ה בעתונים מניעה התנועות והתפוצצות בקניני הסוכנות היהודית, וגם אני הקטן הייתי בין המצועים קשה וסכסוכי בכיה אחולים ואחר כך בכיות והנחמה, וברוך השם שיצאתי בשלום שכל הענין, ברוא ושלם. ואחרי כן הרי באה עלינו צרת המלחמה עם הערבים. יירושלים היתה כמצור, והנרוע ביותר, לא היה מה לאכול וקשה למצוא, והיינו ככל רע, ורק היושב בשפים טיבב את הגלגל, ופעז יצא מתוק. יש הרבה לספר על מה שעבר עלינו, ונסים ונפלאות ראו עינינו משם ככל יום. ובכח זכינו לעמוד שלא זכו אבותינו ואבות אבותינו, לעדינת ישראל, ונקוה שגם השאר יבוא. עוד מחכה קהל גדול יאים שוכים בארץ ישראל, יאך גאולה וישועה, יאים שלהם ניכסוך עליהנו. אני מצטער לך לחדש את חליטת המסתעים בינינו. אני כבר בריא עד כדי לכתוב מכתבים, ונחדש מכתבינו מקדם. כתוב לי מה אתך, כמה את עוסק, האם אנך יוצר עבודה הגונים, אם יש לך קצון לעלות ולהתיישב כאן בארצנו, וכו'.

ובעת נחזור לענין הספר שהתחלתי לדבר עמך לזכר שושלת אבות. בשח ידוע לך שעוד לפני השלחמה התחלנו אני והרב פרקוביץ להדפיס את הספר והתעקבנו כבר להדפיס שבעה גליונות דפוס. לרגל השלחמה נשאר הענין עומד בעת רוצים אנו לבצע את אשר החילונו. הרבי זצ"ל היה מעוניין מאד בגמר הספר והבטיח לנו את עזרתו אלא שבינתיים נסתלק מאתנו. יש עוד להדפיס יחד עם תווי הנגינה כשבעה גליונות דפוס, לזה יש צורך בכסף. לי ולפרקוביץ אין אמצעים לכך, פרקוביץ כבר עשה הרבה יותר מכוחותיו לטובת הספר. והרבי הביר בזה. ספר זה יהיה "אוניקום" בסדרת החסידות, מלבד שהוא יהיה זכרון נצח לשושלת הרבי וכל השושלות. כשר שאני יודע בשיחה בני הרבי שבבלרוסיה לעזור בכל האפשר להגירת הספר. והנה אנו מחכים בעת לתשובת עזרה בסכית לענין שנבמור את הספר. אבקשך לדבר שוב בשוך לנוח בדברים עם בני הרבי וחשורות על הקובץ, אם מוכנים הם לקיים את צוואת אביהם בנוגע לספר. לדעתי יש צורך בעוד מאמצים לירות לסם גמר הספר. והספר הנני דורש לעסות את ההוצאות, ואולי כוכל מן הדרוה לחוציא עוד מכתבי הדוה הרבי זצ"ל, עם עוד נגונים וכשיך את המסתתו ביניהנו כשו בחיין. בקשתי אליך אידוע, לבחוב לי בפרטרוש אם מוכנים בני הרבי לחוסיף עזרה הזה לא, אחרת א נצטרך לעשוב בעצמנו לחשוב מה לעשות. אצלנו קדושה בקשת הרבי לגמור את הספר, ורק בגלל בקשתו זו מעוניינים אנו לעשות זאת. אבל גם אתם מחוייבים לדבר זה, ועלינם לעזור לנו. העזרה שאנו נתחנו עד כה אין להערכה בסוה"כסף. מכיוהד עבודתו של חברנו פרקוביץ. הרבי הודה לו לא שם על שמולו הרב בענינים, ואין להשאיר הצד דבר באמצע, בזמן שכמעט בסוף שהספר יעשה רשם בעולם הספרות התעמרות. וזה יוטיף על כבוד הרבי השנות. אבקש אידוע להודיעני עיד מה שידוע לך ואת התוצאות של שיחותיך עם בני הסגנה רבינו זצ"ל.

בעת אבקשך שתואיל לבקש את החזן רוזיכר לשלוח לי את החלק השני של ספרו "עבודת החזן" עם נגוני הסידים שבו ואני מוכן לשלוח לו על ספר אחר שהוא מבקש מאלה שהודיעו כא"י. וכן אבקש לשלוח לי את ספר הירובל של החזנים לרובל התמישים שהוציא בעת, ואולי אעשר עוד לאסוף מוסף אחד של "די בשטימע פון חזנות" צום 30 יאהריגען יובילאום, 1924. האמנם השני שהוציא לארבעים שנות האמנות יש לו. שלח לי בשעתו החזן בייטיל, שהיה ידידי. הקובצים של החזנים ברוסיה מאד לעבודתי, ואאיה לך מאיר תודה אם תצליח לספר לי דאת. הדדיעני איזה ספר מענין אותך מדעוני א"י ואשלח לך בחודה תליעין. כשר כן אם תודיעו יותר מאשר הודעת "קרשפרסי לירנוויץ" תואילה לשלוח לי את היתר. הצל שאין לי אותה מסה מסוגרע על ידי הח"דים. אם הוסיעו קובצי תרים תשלח לי. הכתובת שלי נשארה בסקודם, וגם שאני בעת עקיד של עשלת ישראל. אבל אני נשארתי בירושלים. אין לי רצון ותשק לעבור לשרגנה, מקום הקרירה היהודית בעת.

נא לדרוש בשלום בני הרבי ואני מאחל להם כל טוב. כבר זמן רב שלא קבלתי שום כל מכתבו ונשתוקק שמך על תדעך. שלחנו אני מאד לדעת שמשר אתך. אני מאחל לך כל טוב

ביידיות

מ. ש. גשורי.

נ.ב. [illegible]

לרגל המלחמה נשאר הענין פתוח, כעת רוצים אנו לבצע את אשר החילונו.

הרבי זצ"ל היה מעוניין מאד בגמר הספר והבטיח לנו את עזרתו אלא שבינתיים נסתלק מאתנו. יש עוד להדפיס יחד עם תווי הנגינה כשבעה גליונות דפוס, לזה יש צורך בכסף. לי ולפרקוביץ אין אמצעים לכך, פרקוביץ כבר עשה הרבה יותר מכוחותיו לטובת

הספר והרבי הכיר זה, ספר זה יהיה "אוניקום" בספרות החסידית, מלבד שהוא יהיה זכרון נצח למשפחת הרבי וכל השושלתות. כפי שאני יודע הבטיחו בני הרבי שבניו יורק לעזור בכל האפשר בגמירת הספר. והנה אנו מחכים כעת להשגת עזרה כספית למען שנגמור את הספר.

אבקשך איפה שתואיל בטובך לבוא בדברים עם בני הרבי ולתהות על קנקנם אם מוכנים הם לקיים את צוואת אביהם בנוגע לספר, לדעתי יש צורך בעוד מאתיים לידות לשם גמר הספר והספר יכניס ויוכל לכסות את ההוצאות, ואולי נוכל מן הריווח להוציא עוד מכתבי תורת הרבי זצ"ל עם עוד ניגונים ולהמשיך את השפעתו בינינו כמו בחייו.

בקשתי אליך איפה, לכתוב לי בפרוטרוט אם מוכנים בני הרבי להושיט לי עזרה ואם לא, אחרת = נצטרך בעצמנו לחשוב מה לעשות. אצלנו קדושה בקשת הרבי לגמור את הספר, ורק בגלל בקשתו זו מעוניינים אנו לעשות זאת. אבל גם אתם שותפים לדבר זה, ועליכם לעזור לנו. העזרה שאנו נתתנו עד כה אין להעריכה בשוה כסף. וביחוד עבודתו של חברנו פרקוביץ, הרבי הודה לו לא פעם על טפולו הרב בענינים. ואין להשאיר חצי דבר באמצע, בזמן שכמעט בטוח שהספר יעשה רעש בעולם הספרות והחסידות. וזה יוסיף כבוד הרבי המנוח. אבקש איפה להודיעני מיד מה שידוע לך ואת התוצאות של שיחותיך עם בני המנוח רבינו ז"ל.

כעת אבקשך שתועיל לבקש את החזן ווייסר לשלוח לי את החלק השני של ספרי "עבודת החזן" עם ניגוני חסידים שבו ואני מוכן לשלוח לו כל ספר אחר שהוא מבקש מאלה שהופיעו בא"י. וכן אבקש לשלוח לי את ספר היובל של החזנים ליובל החמישים שהופיע כעת, ואלי אפשר עוד להשיג טופס אחד של "די געשיכטע פון חזנות" צום 30 יעהריגען יובילעאום, 1924. המאסף השני שהופיע לארבעים שנות המנוח. שלח לי בשעתו החזן ביימיל שהוא ידידי.

הקובצים של החזנים דרושים מאד לעבודתי, ואהיה לך אסיר תודה אם תצליח לסדר לי זאת, הודיעני איזה ספר מעניין מדפוסי א"י ואשלח לך בתורת חליפין, כמו כן אם הופיעו יותר מעשר חוברות "קונטרסי ליובוויץ" הואילה לשלוח לי.

הכתובת שלי נשארה כמקודם, הגם שאני כעת פקיד של ממשלת ישראל, אבל אני נשארתי בירושלים, אין לי רצון וחשק לעבור לשרונה, מקום הקריה היהודית כעת.

נא לדרוש בשלום בני הרבי ואני מאחל להם כל טוב, כבר זמן רב שלא קבלתי ממך כל מכתב ונסתם ממך כל חזון. מעונין אני מאד לדעת --- אתך. אני מאחל לך כל טוב.

בידידות
מ.ש. גשורי

פרק ו

הפרידה מהרבי - הפטירה

פרק ו

הפרידה מהרבי - הפטירה

ימי פרידה

בשנים תש"ו-ז החלה הקהילה היהודית בארה"ב לגדול במהירות, יחד עם גלי הפליטים היהודים שהגיעו בהמוניהם מאירופה העשנה.

ניצנים ראשוניים של קהילות חסידיות והיכלי ישיבות החלו לצוץ זעיר פה וזעיר שם, אך הרבי מרן ה'אמרי שאול' לא מצא את מקומו עוד בגולה, ובכל מאודו ציפה להזדמנות הראשונה, שבה יוכל לעלות ולחון את עפר ארץ הקודש.

לאמיתו של דבר, מעבר לאהבתו העצומה לארץ ישראל, כפי שהתבטאה עוד בשנות מגוריו בפולין של לפני המלחמה, כעת, נוספה לכך אי התחברותו לתרבות ולמנטליות האמריקאית, שרחוקה הייתה כרחוק מזרח ממערב להווי החסידי השורשי שאליה ומתוכה שאף לפעול, לבנות ולקומם מחדש את הריסות היהדות על שלל קנייניה הרוחניים, וכפי שהתבטא לא אחת באמרו: **"מיר וועלן פארן בעזהי"ת קיין ארץ ישראל, און מהאט אויף שטעלן ביי יעדעם ישוב צוויי געצעלטען פאר תורה און נגינה, און 'והיה כל הדורש את האלוקים יבוא אלי'"** (אנו נעלה בעזהי"ת לארץ ישראל, ונקים בכל ישוב שני אוהלים לתורה ולנגינה, 'והיה כל הדורש את האלוקים יבוא אלי').

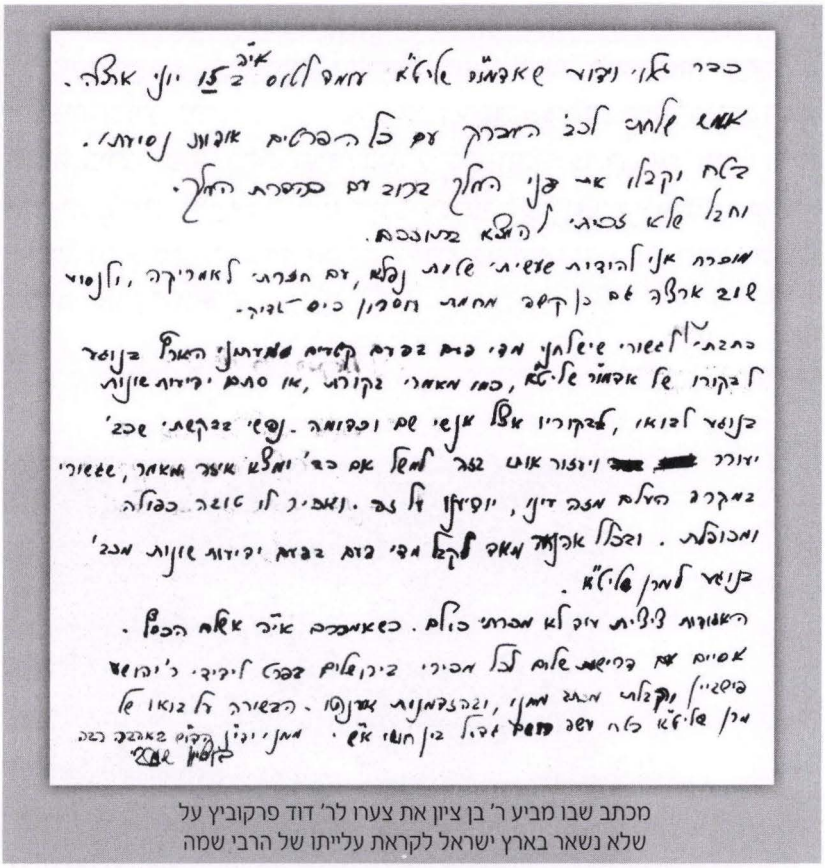
אווירת הפרידה מהרבי ריחפה בחלל עוד זמן רב לפני שעלה בפועל לארץ ישראל, שכן בכל עת מצוא טרח לחזור ולהדגיש את אי השתקעותו בארץ הניכר, ושהיא משמשת עבורו רק כתחנת מעבר לעבר היעד הנכסף והסופי - ארץ ישראל -. על מכתביו נהג להוסיף לאחר חתימת שמו את המילים 'מגולי פולין שבארה"ב', וכשהעזו אנשי ה'חברה קדישא' של אגודה פלונית להציע לו לקנות עבור עצמו אחוזת קבר, הגיב להם, שהוא משתייך לארץ ישראל. כאשר הגיע לשאת דברים במעמד 'חנוכת הבית' לבית המדרש של חסידות חב"ד שבקראון הייטס, אמר ללא משוא פנים, שאת מרכזי היהדות, צריכים לנטוע אך ורק בארץ ישראל, שמשם תצא האורה לכל ארצות הגולה.

בשנת תש"ז, כאשר רוחות העלייה לארץ ישראל החלו לנשב ביתר שאת, אם בעליה לגאלית או בהעפלה ובהערמה על שלטון המנדט הבריטי, ששלט וחסם את נתיבי הכניסה אליה, החל הרבי לברר, הכיצד יוכל אף הוא לצלוח את הקשיים, ולחבור לאשר אהבה נפשו, עד שעלה בידו לרכוש כרטיס תייר, כאשר חסידי ארץ ישראל בראשות ר' דוד פרקוביץ ור' שמעון גשורי, מנסים להשיג עבורו תעודת תושב של קבע.

במהלך כל הימים האחרונים לשהותו של הרבי בארה"ב, הרבו ר' בן ציון וחבריו 'רואי פני הרבי', להסתובב ולהסתודד בבית המדרש, כאשר המתח ניכר היטב על פניהם. תחושתם הייתה כשל מי שלוקחים ממנו את מקור חייהם, ואווירה כבדה שררה ביניהם.

תחילה עוד קיוו, שמא בכל זאת אף הפעם כבפעמים עברו, לא יהיה זה אלא בגדר 'תכנית גרידא', והרבי יישאר בכל זאת להתגורר ביניהם, אך ככל שעברו וחלפו הימים, חשו כולם, שאכן עומדים הם להיפרד מהרבי, ושככל הנראה רק קשר מכתבים יחברם עמו, במובן הפיזי, ותו לא.

מספר ימים טרם הנסיעה, הופיע הרבי מאמשינוב בבית הרבי, בכדי להיפרד ממנו לקראת עזיבתו את הארץ. במשך מספר שעות הסתודדו ביניהם על גג בית המדרש, בטיילם אנה ואנה, כשרוחם נסערת ביותר.

מכתב שבו מביע ר' בן ציון את צערו לר' דוד פרקוביץ על
שלא נשאר בארץ ישראל לקראת עלייתו של הרבי שמה

מאוחר יותר היו מן החסידים ששחו, שניתן היה להכיר על הכרת פני שני הצדיקים את תחושתם, שהם נפרדים כעת לצמיתות...

באחד מהימים בא אף רבי יקותיאל יהודה מצאנז-קלויזנבורג, שהגיע אך לאחרונה להתגורר בארה"ב לאחר ששיכל את כל בני משפחתו בשואה, להיפרד מהרבי.

הרבי מצאנז קבע את משכן חצרו ממול לבית מדרשו של הרבי, ובאותה העת התנגד נחרצות לעליה ארצה, מחשש להשתלטות הממסד החילוני על נפשות הדור הצעיר.

לאחר מספר מילות נימוסין, עלה ביניהם דין ודברים, בדבר עצם העניין של קיום מצוות 'ישוב ארץ ישראל' בימינו, שעל פניו נראה שסכנתה הרוחנית גדולה ביותר... הרבי שלא אבה לשמוע התבטאויות בגנות רעיון העליה, בירכו לפתע בהתרגשות בזה"ל: קלויזנבורגער רב, איך ווינש אייך, אז דו ווסט זוכה זיין, אז דו מיט דיינע קינדער וועלן נאך זיין רבנים און ארץ ישראל. (הרב מקלויזנבורג, הנני מברככם, שאתה ובניך, עוד תזכו לשמש כרבנים בארץ ישראל).

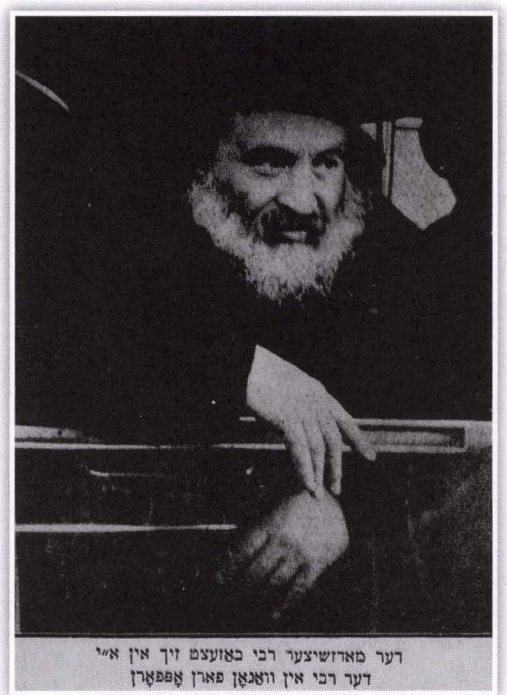
רבי שמעון מאמשינוב נפרד ממרן ה'אמרי שאול' על גג בית המדרש

על כנפי נשרים

בימי חול המועד סוכות של שנת תש"א, בא הרבי בשערי ארה"ב, וביום כ"ז בסיון תש"ז עלה על מדרגות כבש המטוס, שיסיעו יחד עם קבוצת יהודים נוספת לארץ ישראל.

למרגלות המטוס, עמדו קהל גדול של חסידים ומעריצים, ששרו בהתלהבות את אחד מניגוני הרבי, כשדמעות של רגש מהול בעצב של פרידה בעיניהם.

הרבי עמד במעלה הכבש, התבונן בקהל הרב כשפניו קורנות בהוד עילאי ועודד בידיו את השירה שבקעה מגרונותיהם. לאחר זמן מה, בעוד ציבור החסידים מלווהו בעיניהם, נכנס הרבי אל פנים המטוס הגדול. אך לא עברו אלא מספר רגעים והנה הגיע במרוצה חסיד מבוגר אחד מדטרויט, שעוד הסתופף בצל אביו מרן ה'דברי ישראל', וכעת בא במיוחד ליטול ברכת פרידה מהרבי.

דער מאזשיצער רבי באזעצט זיך אין א"י
דער רבי אין וואגאן פארן אפפארן

מרן ה'אמרי שאול' נפרד מחסידיו מבעד לחלון של קרון רכבת בדרך לבית הנתיבות באחד מנסיעותיו לארץ ישראל

הרבי שהבחין בו, יצא שוב מפתח המטוס, והושיט את ידו במאור פנים לאותו חסיד שעלה במהירות במעלה הכבש עדי הגיעו אליו. לפתע, בפנותו מהחסיד, הרים את עיניו לכיוון החסידים, שלא גרעו עין ממנו וביקש: אנא ממכם ברכוני כולכם יחדיו, טרם נסיעתי זו לארץ הקודש, ב'ברכת כהנים' הכתובה בתורה. החסידים נדהמו למשמע בקשת הרבי, אך עד מהרה התעשתו וקול ברכתם הדהד עד למרחוק 'יברכך ה' וישמרך... וישם לך שלום'.

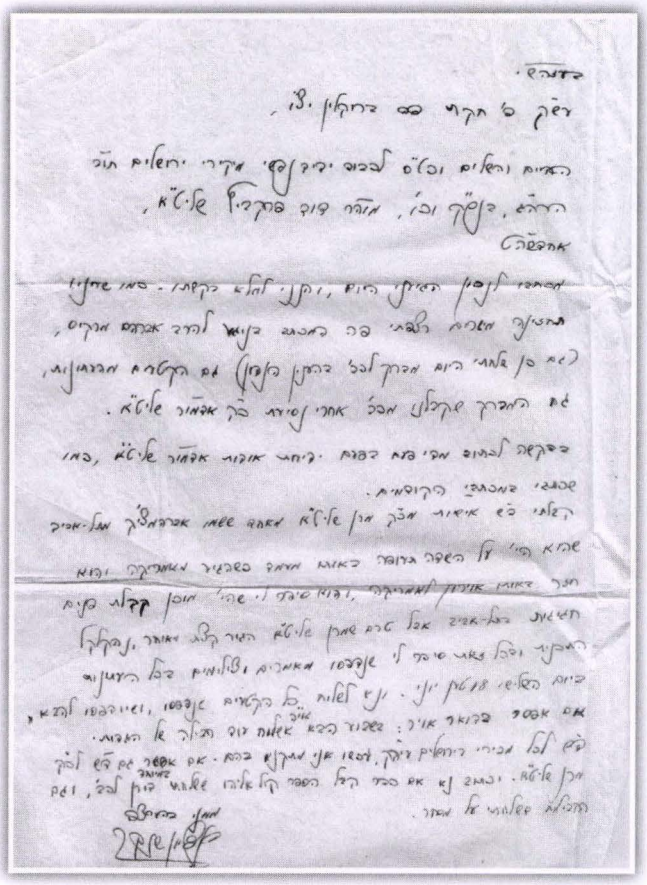
פרידת עולמים

את אשר התרחש בשבועות ובחודשים הקרובים מתאר ר' בן ציון: **החלל העצום שהותיר הרבי בעיקר בקרבנו, שומעי לקחו, לא ניתן לתיאור... למרחק הגיאוגרפי באותם הימים היה משמעות גדולה לאין ערוך על זו של ימינו. חשנו כמי שניטל מעמנו מרכז ומשוש חיינו. הרבי הכניס לחיכנו טעם חדש ואחר, כל מבטינו על התורה ומצוותיה בפרט, ועל העולם בכלל, התעלה והתגבה, ובכוחו הפיח בקרבנו חיות ושמחת אמת בכל אשר פנינו.**

אך בעוד מנסים אנו להסתגל לשגרת החיים החדשה ללא הרבי שחי בקרבנו, והנה החלו להגיע אלינו לקראת חודשים אלול-תשרי, בשורות איוב מארץ ישראל, בדבר מחלה קשה שהחלה לקנן בגופו הט' של הרבי עד שנפל למשכב ר"ל.

שפופים ודואבים הסתובבנו, כשתפילות לא-ל חי לא משים מפינו לבריאותו של הרבי. מהטלפונים ומהמכתבים שקיבלנו, הבנו שמצבו של הרבי חמור ביותר ושהרופאים אינם תולים תקוות רבות בדרכי טיפולם.

לאמיתו של דבר, עוד בתקופה האחרונה לשהותו של הרבי באמריקה, שמעתי

מכתב ששלח ר' בן ציון להרה"ח ר' דוד פרקוביץ
לאחר נסיעת מרן ה'אמרי שאול' לארץ ישראל

מפיו מספר פעמים, על שהוא חש מפעם לפעם חולשה בידו, דבר שמקשה עליו לכתוב את חידושי תורתו, אך ההנחה היתה, שתופעה זו ברת חלוף היא ותו לא.

תהי אחריתי כמוהו

ביום שבת קודש פרשת וישלח - ט"ז כסלו תש"ח, עלתה נשמתו של הרבי לגנזי מרומים לאחר תקופת חולי קצרה, למגינת ליבם של כל בני היהדות הנאמנה ובעיקר מיושבי ארץ הקודש, שהשפעתו הכבירה והטבעת חותמו ניכרה היטב בכל אשר פנה.

אבלים ודוויים הסתובבו ר' בן ציון וחבריו, ושברון ליבם היה כבד מנשוא. ראש הישיבה רבי שרגא פייבל מנדלוביץ, בשמעו את דבר הלקח ארון האלוקים, קרא לפניו את תלמידו ר' בן ציון בנוכחות תלמידים נוספים, ביניהם בנו הרה"ג רבי שמואל מנדלוביץ שליט"א, ובקשו שיספר לו, את כל הידוע לו מרגעי הסתלקותו של הרבי להאי עלמא דאתי.

פרט לפרט, גולל ר' בן ציון בפני רבי שרגא פייבל, את השתלשלות הפטירה לפרטיה עד לקבורה בהר הזיתים, כפי ששמעה מפי המקורבים שסבבו לרבי.

בין שאר הדברים, סיפר שאת תפילת 'קבלת שבת' התפלל הרבי - בשכבו על מיטתו בבית בנו מרן ה'אמרי אש' - בקול חלוש ביותר, וכאשר הטו המקורבים את אזניהם לשמוע את קולו, שמעוהו מזמזם את ניגונו המפורסם של אביו מרן ה'דברי ישראל', שחיבר על המילים 'בני היכלא', (ניגון שאותו נהג רבי שרגא פייבל לשיר לעיתים מזומנות).

ויהי כאשר כילה ר' בן ציון מלספר את פרשת פטירתו של הרבי, התרגש רבי שרגא פייבל ואמר: הלוואי ואזכה אף אני לפטירה כזו ותהי אחריתי כמוהו.

ציונו הק' של מרן ה'אמרי שאול' לאחר הקמת המצבה בסיומה של מלחמת ששת הימים

מאוחר יותר סיפר ר' בן ציון, שלאחר נסיעתו של הרבי לארץ ישראל, נכנסו לחדרו וראו שבתנ"ך שבו נהג ללמוד מידי יום, היה הדף מקופל על המילים "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים".

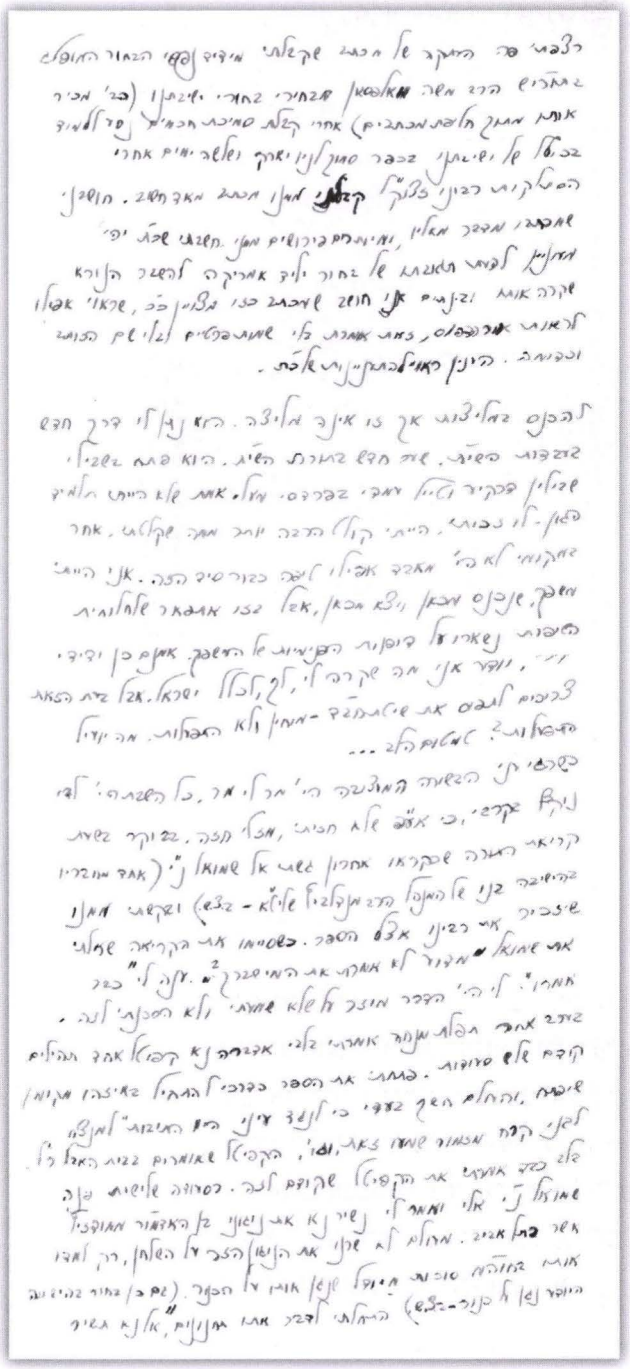
השבר הנורא

את השבר הנורא, שחוו ר' בן ציון וחבריו שזכו להתקרב לרבי, ניתן 'לשבר את האוזן' ולו במעט, מתוך מכתב שכתב ר' בן ציון לר' דוד פרקוביץ, שבו מעתיק הוא מילה במילה מתוך מכתב אחר ששלח לו הרה"צ רבי משה וולפסון שליט"א, ואלו הם הדברים:

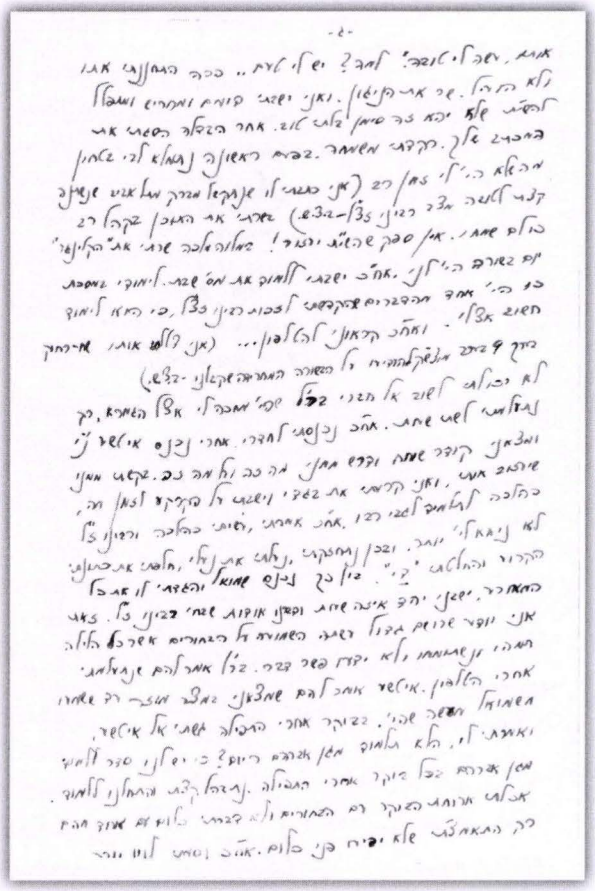
...רצפתי פה העתקה של מכתב שקבלתי מידיד נפשי הבחור המופלג בתורה"ש הרב משה וואלפסאן מבחירי בחורי ישיבתנו (כב' מכיר אותו מתוך חליפת מכתבים) אחרי קבלת סמיכת חכמים

נסע ללמוד בכולל של ישיבתנו בכפר סמוך לניו יארק ושלשה ימים אחרי הסתלקות רבינו זצוק"ל קבלתי ממנו מכתב מאד חשוב. חושבני שמכתבו מדבר מאליו, ומיותרים פירושים ממני, חשבתי שכ"ת יהי' מעוניין לדעת תגובתו של יליד אמריקה להשבר הנורא שקרה אותו ובינתיים אני חושב שמכתב כזו מצויין כ"כ שראוי אפילו לראות אור הדפוס, העניין ראוי להתעניינות של כ"ת...

...להכנס במליצות אך זו אינה מליצה. הוא נתן לי דרך חדש בעבדות השי"ת, שער חדש

קטע הציטוט ממכתבו של ר' בן ציון לר' דוד פרקוביץ שבו מעתיק ממכתבו רווי הכאב של הרה"צ רבי משה וולפסון

המשך המכתב הנ"ל

בתורת השי"ת, הוא פתח בשבילי שבילין דרקיע וטייל עמדי בפרדס, --- אמת שלא הייתי תלמיד הגון - לו זכיתי, הייתי קולט הרבה יותר ממה שקלטתי, אחר במקומי לא הי' מאבד טיפה כבור סיד הזה. אני הייתי משפך, שנכנס מכאן ויצא מכאן, אבל בזו אתפאר שלחלוחית הטיפות נשארו על דופנות הפנימיות של המשפך.

אמנם כן ידידי יקירי, יודע אני מה שקרה לי, לך, לכלל ישראל, אבל בעת הזאת צריכים לתפוס את שיטת חב"ד - מוחין ולא התפעלות, מה יועיל התפעלות?. טמטום הלב...

כשהגיעני הבשורה המעציבה הי' לי מר, כל השבת הי' לבי ניגף בקרבי, כי אע"פ שלא חזיתי, מזלי חזה. בבוקר בשעת קריאת התורה כשקראו אחרון גשתי אל שמואל נ"י (אחד מחבריו בהישיבה בנו של המנהל הרב מנדלוביץ שליט"א - ב.צ.ש.) ובקשתי שיזכיר את רבינו אצל הספר. כשסיימו את הקריאה שאלתי את שמואל מדוע לא אמרת את המי שברך? ענה לי "כבר אמרו". לי היה הדבר מוזר על שלא שמעתי ולא הסכנתי לזה.

בערב אחר תפילת מנחה אמרתי בלבי אדברה נא קפיטל אחד תהילים קודם שלש סעודות, פתחתי את הספר כדרכי להתחיל באיזהו מקומן שיפתח, והעולם חשך בעדי כי לנגד עיני היו התיבות "למנצח לבני קרח מזמור שמעו זאת, וגו'. הקפיטל שאומרים בבית האבל ר"ל. בלב כבד אמרתי את הקפיטל שקודם לזה.

בסעודה שלישית פנה אלי שמואל נ"י אלי ואמר לי נשיר נא את ניגוני בן האדמו"ר ממודז'יץ אשר בתל אביב. מעולם לא שרנו את הניגון הזה על השלחן, רק למדו אותו בחוה"מ סוכות מיודל שנגן אותו על הכנור. (גם כן בחור בהישיבה היודע נגן על כנור - ב.צ.ש.) התחלתי לדבר אתו תחנונים, "אל נא תשיר אותו, עשה לי טובה," למה? יש לי טעם.. ככה התחננתי אתו ולא הועיל, שר את הניגון, ואני ישבתי דומם ומחריש ומתפלל להשי"ת שלא יהא זה סימן בלתי טוב.

אחר הבדלה השגתי את המכתב שלך, רקדתי משמחה, בפעם ראשונה נתמלא לבי בטחון מה שלא הי' לי זמן רב (אני כתבתי לו שנתקבל מברק מתל אביב שנשתנה קצת לטובה מצב רבינו זצ"ל - ב.צ.ש.) בשרתי את התוכן בקהל רב כולם שמחו, אין ספק שהשי"ת יעזור!

במלוה מלכה שרתי את "הקלינגר" יום בשורה הי' לנו, אח"כ ישבתי ללמוד את מס' שבת, לימודי במסכת זו הי' אחד מהדברים שהקדשתי לזכות רבינו זצ"ל, כי הוא לימוד חשוב אצלי, ואח"כ קראוני להטלפון... (אני צלצלתי אותו שח-רחוק בערך 9 בערב מוצש"ק להודיעו על הבשורה המחרידה שקבלנו - ב.צ.ש.)

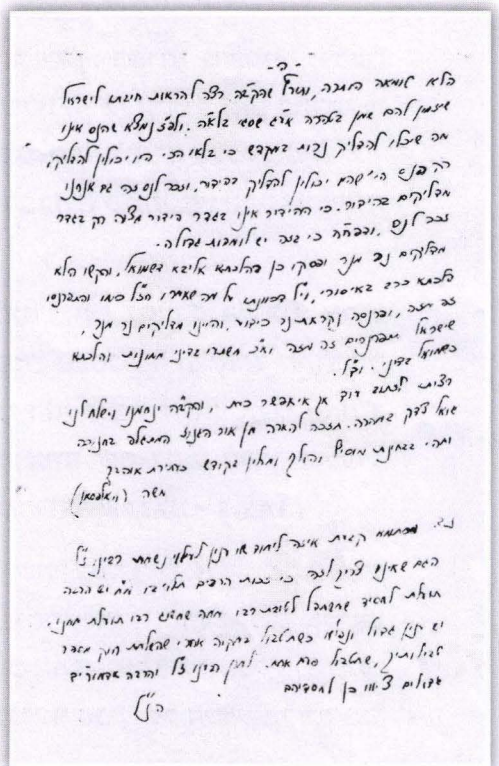
לא יכולתי לשוב אל חברי בר'ל שהי' מחכה לי אצל הגמרא, רק נתעלמתי לשתי שעות, אח"כ נכנסתי לחדרי, אחרי נכנס אלישע נ"י ומצאני קודר שוחח ודרש ממני מה זה ועל מה זה, בקשתי ממנו שיעזוב אותי, ואני קרעתי את בגדי וישבתי על הקרקע לזמן מה, כהלכה לתלמיד לגבי רבו.

אח"כ אמרתי, עשיתי כהלכה ורבינו ז"ל לא ניחא לי' יותר. ובכן נתחזקתי, נעלתי את נעלי, חלפתי את כתונתי הקרוע והחלטתי "די".

בין כך נכנס שמואל והגדתי לו את כל המאורע, ישבנו יחד איזה שעות ודברנו אודות שבחי רבינו ז"ל. זאת אני יודע שרושם גדול עשתה השמועה על הבחורים אשר כל הלילה תמהו ונשתוממו ולא ידעו פשר דבר, בר"ל אמר להם שנתעלמתי אחרי הטלפון, איטשע אמר להם שמצאני במצב מוזר עד ששמעו משמואל מעשה שהי'.

בבוקר אחרי התפילה גשתי אל איטשע ואמרתי לו, הלא תלמוד מגן אברהם היום? כי יש לנו סדר ללמוד מגן אברהם בכל בוקר אחרי התפילה, נתבהל קצת והתחלנו ללמוד.

אכלתי ארוחת הבוקר עם הבחורים ולא דברתי כלום עם אחד מהם רק התאמצתי שלא יכירו פני כלום, אח"כ נסעתי לניו יורק...

עמוד אחרון מתוך המאמר ששלח רבי משה וולפסון לר' בן ציון ובו מבקש הוא ממנו לטבול פעם אחת נוספת למרן רבינו ז"ל

כיו"ב, במאמר בעניני לומדות שכתב רבי משה וולפסון לר' בן ציון באותם הימים, סיים בזה"ל: **מסתמא קבעת איזה לימוד או ענין לעילוי נשמת רבינו ז"ל הגם שאינו צריך לזה כי זכות הרבים תלוי' בו, מ"מ יש הרבה תועלת לחסיד שמשתדל לטובת רבו ממה שמשיג רבו תועלת ממנו.**

יש ענין גדול ונפלא כשתטבול במקוה אחרי שהשלמת חוק מספר טבילותיך, שתטבול פעם אחת למרן רבינו ז"ל והרבה אדמורי"ם גדולים ציוו כן לחסידיהם.

נחמה יחידה

במכתב אחר, שאותו כתב ר' בן ציון בערב חנוכה תש"ח לר' דוד פרקוביץ, ובו תיאר בפניו על הקושי העצום להסתגל לחיים החדשים 'ללא הרבי', כתב לו בזה"ל (בתרגום ללה"ק):

החיים והשלום לכבוד ידי"נ הרה"ג וכו'. דוד פרקוביץ שליט"א

אחדשה"ט

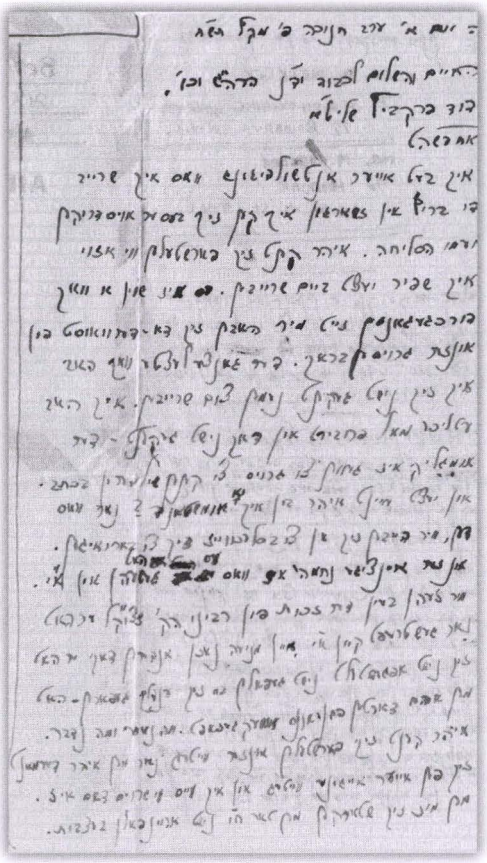
אבקש את סליחתך על כך שאני כותב את המכתב בזשארגון (בשפת האידיש המדוברת) כך אני יכול טוב יותר להתבטא ועמו הסליחה.

הנך יכול לתאר לעצמך את הרגשתי בעת כתיבתי. זה כבר שבוע מאז שנודע לנו גודל שברנו. במהלך כל השבוע שעבר לא יכולתי לשבת לכתוב. מספר פעמים ניסיתי אך לא הצלחתי - הצער היה גדול מידי מכדי שאוכל לבטא עצמי בכתב.

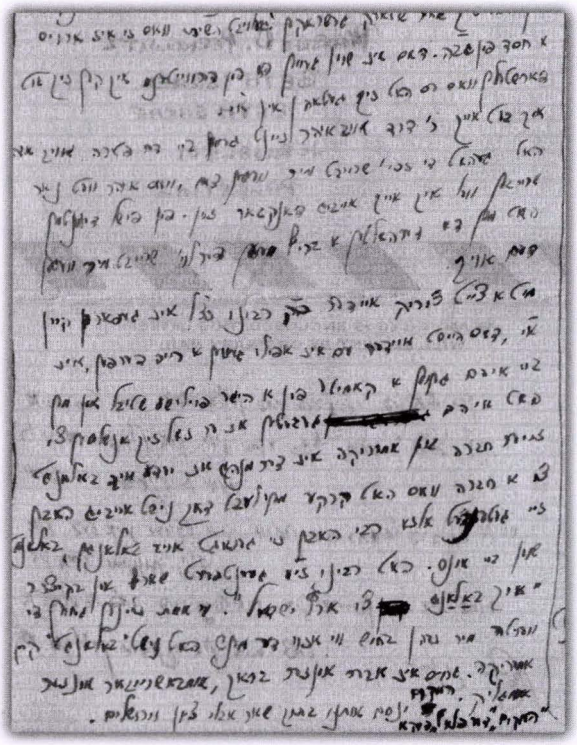
וכעת החושב הנך שאני כן מסוגל? אלא מה, אנו מתחילים אט אט להירגע. נחמתנו היחידה היא שזה אירע בא"י.

רואים אנו בעין את הזכות של רבינו הק' זצוק"ל שהוא רק ערג לא"י, מניעה אחת אחרי השניה ברם הוא לא נרתע לא נפל בעצמו אלא נסע -

ושם --- מה נאמר ומה נדבר. הנך יכול לתאר לעצמך הכאב

מכתבו של ר' בן ציון לר' דוד פרקוביץ על הקושי העצום להסתגל לחיים החדשים ללא הרבי

המשך המכתב הנ"ל

שלנו אבל כאשר אתה נזכר מן הכאב האישי שלך עד כמה שזה גדול חייבים אנו להתחזק אסור ח"ו ליפול בעצבות...

...התאים לנו השי"ת שיצא החסד מהקב"ה, מה שזה התרחש הרחק מפה, אני יכול רק לשער לעצמי כל מה שהיה בא"י.

הנני מבקש ממך ר' דוד באם היית בעת הפטירה אם היה לך את הזכיה תכתוב לי על כך, מה שרק תכתוב לי אני אודה לך על כך לעולם - פישל --- כבר הבריק לי במכתב בדבר הלוויה תכתוב לי על כך גם אתה.

לפני זמן טרם נסע כ"ק רבינו זצ"ל לא"י, עוד לפני שהיה אפילו דיבורים מכך, הגיעו אליו ועד של שטיבעל של יהודים-פולנים מקומיים והם ביקשוהו שהוא ימנה על החברה שלהם ובאמריקה המנהג הוא שכל יהודי משתייך לחברה שיש לה חלקה שהרי לא חיים לעולמים וטענו שאם הרבי משתייך למישהו אז שישתייך כבר אצלנו ענה להם רבינו זי"ע בחריפות ובקצרה "אני משתייך לארץ ישראל". עד כמה שנכונים היו הדברים זאת ראינו בחוש כיצד שהוא לא היה שייך לאמריקה, ברם גדול הוא שברנו, לא ניתן כלל לכתוב את עצבוננו. המקום ("המקום" "דער פלאץ" דווקא) ינחם אותנו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים...

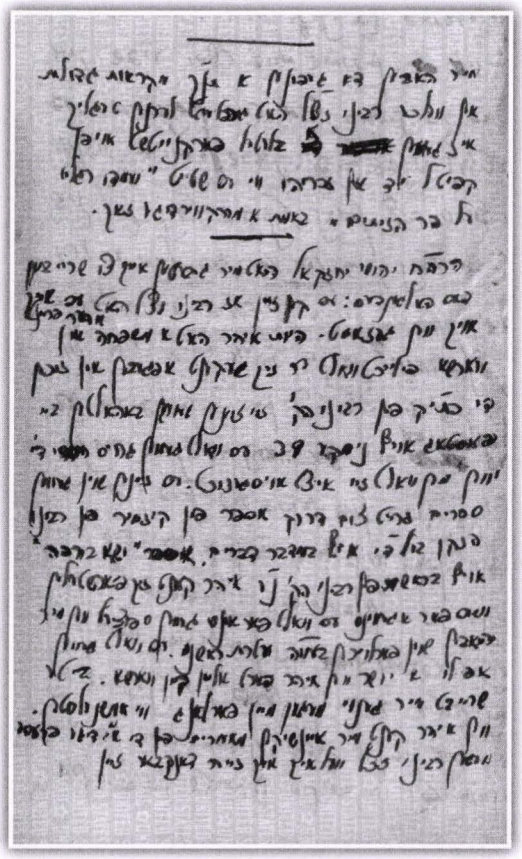
• • •

...אנו כאן מצאנו תנ"ך מקראות גדולות שרבינו זצ"ל נהג ללמוד בו מידי יום, והדף היה מקומט על פרק יוד בזכריה ששם נאמר "ועמדו רגליו על הר הזיתים" שהוא באמת דבר פלא.

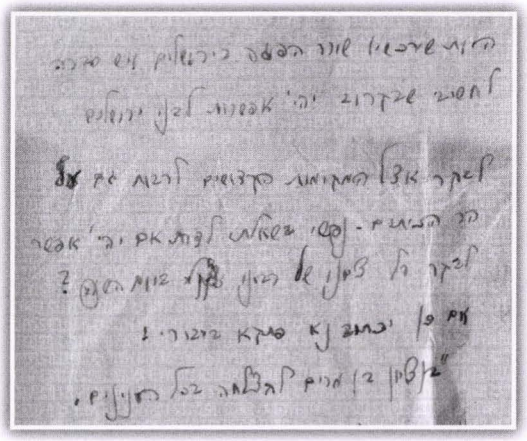
• • •

הרה"ח יהושע יחזקאל בקשני לכתוב לך את---: יכול להיות שרבינו זצ"ל כבר דיבר מכך - היות שיש לך משפחה או ידידים בווארשא --- שיכול היה להתמסר בחיפוש כתי"ק של רבינו הק' שהוחבאו אצל פאסטאג בניסקע 39 והיה זה חסדי ה' מרובים אילו היו מחפשים אותם כעת. היו שם כבר ספרים מוכנים להדפסה.

ספר מקוזמיר מרבינו הזקן זי"ע ד"י [דברי ישראל] על במדבר דברים, ספר "ישא ברכה" על בראשית מרבינו הק' נ"ע, יכול אתה לתאר לעצמך עד כמה --- שהיה יכול להיות לנו ... לאחר

המשך המכתב הנ"ל

קטע ממכתב שבו מביע ר' בן ציון את משאלתו בפני ר' דוד פרקוביץ שאולי עוד יהיה רגיעה ויוכלו לעלות לציון הק' ולהתפלל

שאיבדנו בעוו"ה את עטרת ראשנו. והיה זה אפילו מצד היושר שתיסע לבדך לווארשא. בבקשה תכתוב לי מיידית...

באם תוכל לשלוח לי מאמרים שנכתבו בא"י מרבינו זצ"ל אני אודה לך על כך ביותר.

פרק ז

במחיצת גדולי הדור

פרק ז

במחיצת גדולי הדור

איתן מושבו

מפגשים מרתקים והיכרויות קרובות נטוו ונרקמו במהלך השנים בין ר' בן ציון לבין רבים מצדיקי וגדולי דור העבר.

כבעל מנגן מייצג וסולל דרך בהנחלת המוזיקה החסידית האותנטית, והלבשתה במלבושים נאים מתוקנים ומודרניים, בעת שדרכה של היהדות החרדית ובכללה תחום המוזיקה החסידית עמדו על צומת דרכים היסטורית בין עידן ישן לחדש, זכה ר' בן ציון למעמד ייחודי שהצעיד אותו אל קידמת הנוכחות במחיצת גדולי ומאורי האומה.

סגוליות דמותו, שגילמה שילוב של אישיות מתבטלת ופשטנית מחד, ובעלת חושים שכלתניים דקים וחסידיים מאידך, הביאה את המנהיגים להכרה והוקרה רבה לר' בן ציון, פעליו ומורשתו.

מעמדו המיוחד של ר' בן ציון אצל רבנן ותלמידהון, אף הביא את פרסומם של ניגוני בית מודז'יץ לשיאים חדשים של פרצת דרך לכל חצרות החסידים והיכלי הישיבות, והשפיעו ללא ספק על עיצוב אופיו ומתכונתו של מעיין הנגינה החסידית, שהחל לפכות בעוז בשנים הבאות בהיכלי הצדיקים.

נתיבות ונסיבות שונות ומגוונות הצעידוהו אל ביתם של צדיקי הדור. לעיתים נקרו לדרכו מפגשים אקראיים שהתהדקו לאחר מכן, ויש

שהזמינוהו במיוחד למעונם. אך הצד השווה שהילך כחוט השני 'כמעט' אצל כולם, היה מהותו כאיש של המוזיקה החסידית, וכפי שנפרטם אחת לאחת.

הרה"ק רבי יעקב מסטאלין זי"ע

מקוה פרטית וייחודית הייתה בוויליאמסבורג היהודית, שאליה היו באים רבנים ואדמורי"ם שונים לטהר עצמם לעבודת קונם. קשרי רעות רבים אף החלו להירקם בין מנהיגים שונים דווקא בחדר הכניסה, ברגעים המועטים בהם זה היה בא וזה יוצא, בעוד נושאי כליהם עומדים לצדם מחרישים.

לעיתים תכופות נהג מרן ה'אמרי שאול' לפקוד את המקוה הזה מלווה בגבאי או באחד מהבחורים החסידים מיושבי בית מדרשו כשמפעם לפעם היה זה ר' בן ציון, שזכה לקרבה מיוחדת מהרבי. לרוב, בעת הליכתם למקוה, נהג מרן ה'אמרי שאול' לילך חרישית באין אומר ודברים, אך מפעם לפעם היה שח אי אלו דיבורים של תורה והשקפה או אף מענייני השעה.

אחד מהאישים הדגולים שמרן ה'אמרי שאול' הרבה לפגוש במקום זה, היה הרה"ק רבי יעקב מסטאלין (קרלין) - אחיהם של הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין הי"ד והרה"ק רבי יוחנן מלוצק (לימים הרבי מקרלין - סטאלין) זי"ע - שעבותות של אהבת אמת חיברו ביניהם.

ברבות אותם זמנים בהם היה ר' בן ציון מחכה לרבי מחוץ למקווה, צדו אותו עיני הרבי מסטאלין, שמידה גדושה של אהבת ישראל טבועה הייתה בדמו, ולאחר מספר מפגשים קצרי מועד אלו, בהם פנה אליו ושוחח עמו קצרות, עמד על טיבו ומהותו. פשטותו וערכיותו של הנער הצעיר העלו את חנו בעיניו ופינה חמה של חיבה נקבעה בליבו אליו.

בעת שמרן ה'אמרי שאול' השיא את בתו להרה"ג ר' אפרים רוזן ז"ל, כשהגיע הרבי מסטאלין להשתתף עמו ביום שמחתו, החל מרן ה'אמרי שאול' לשיר את ניגון ה'אזכרה' המפורסם של אביו מרן ה'דברי ישראל',

והרבי מסטאלין האזין ברוב קשב לקולו האדיר שהמס את לבבו והתרגשות אפפה את כל ישותו.

מספר ימים מאוחר יותר פגש שוב בר' בן ציון והביע בפניו את התפעלותו מכוחותיו של רבו בנגינה, בהוסיפו, שניגון ה'אזכרה' אכן שמיימי ועילאי הוא כפי שידוע, אך לצערו, עלה בידו להבין אך את הבבא הראשונה שלו, ואילו המשכו של הניגון כבר היה למעלה מהבנתו והשגותיו.

יום אחד, קראו הרבי מסטאלין לר' בן ציון לבוא ולבקרו בביתו, כי בקשה ודרישה יש לו להציג בפניו. בבוא ר' בן ציון למעונו, הראה לו תכריך של ניגונים עתיקים מחצר הק' קרלין ובקשו שישיר אותם בפניו, שכן ברצונו לדעת את תוכנם וזהותם של הניגונים.

שנים רבות מאוחר יותר, תרו חסידים רבים מבית קרלין - לאור עדותו זו של ר' בן ציון - בכה ובכה, אחר כל פיסה אפשרית שבה יכולים להימצא כתבים היסטוריים אלו, אך הללו לא נמצאו. ואף מזיכרונו של ר' בן ציון משו ונשכחו להם אותם ניגונים ברבות העת והזמן.

הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע

כפליט, הגיע רבי שלמה מבאבוב לאחר שניצל מציפורני הנאצים ימ"ש לאמריקה וקבע את משכנו בוועסט סייד שבמערב מנהטן. מאוחר יותר, עבר להתגורר בבורו פארק החסידית, בה קומם את חצרו שהלכה והתפתחה עד מהרה לאחד מהמרכזים הרוחניים-חסידיים הגדולים ביותר.

באותם ימי בראשית, בהם הכול חישבו, שאת אשר היה - מחצרות הק' ומהיכלי הישיבות - לא ניתן יהיה לראות עוד חלילה, וודאי שלא כבימי תפארתם בעבר הלא רחוק, הקים הרבי מבאבוב בית מדרש וישיבה, עבור קומץ בחורים פליטי חרב ושבורי לב מחורבן היהדות באירופה, שזמן מה משעותיה, הוקדש עבור לימוד מלאכת השענות, בכדי שאומנות זו תוכל לעמוד להם למשענה כלכלית לאחר נישואיהם.

שימעו של הרבי מבאבוב שהחל להתפרסם בעולם היהודי באמריקה הגיע לאוזניהם של ר' בן ציון וחבריו רבי משה וולפסון ור' שלמה קרליבך, ומנהג עשו להם לנסוע ולחלות את פניו מפעם לפעם, בעת עריכתו את סעודות ה'מלוה מלכה' בבית מדרשו שבוועסט סייד.

מספר המשתתפים בסעודות מוצאי שבת אלו היה מועט ביותר, והרבי מבאבוב השקיע את כל כוחו ומרצו להפיח רוח חדשה וחסידית בעצמות היבשות של ניצולי השואה, להשיב ימיהם כקדם ולרומם את קרנה וכבודה של החסידות למקומם הטבעי. ומשראה אותם, בחורים חסידיים אמריקאיים שנשאו את רוח הקדוש והיקר בגאווה ובגאון, שמח לקראתם ואף כיבדם וקרבם ביותר.

עונג רוחני צרוף חוו מידי בקרם בהיכלו. השהות במחיצתו והשירה בצוותא חדא בקרבתו, חיממה את ליבותיהם ביקוד של קרבת אלוקים.

ברבות הימים, הפך רבי שלמה מבאבוב למעריץ גדול של ר' בן ציון וניגוניו, ואף האדמו"ר מבאבוב שליט"א העיד פעם בפני ר' בן ציון, שאביו זצ"ל הורה לו לא אחת עוד בשנות בחרותו, שבאם משתוקק הוא להאזין למוזיקה, אזי שיאזין לתקליטיו של ר' בן ציון שנקר.

בביקור כ"ק מרן האדמו"ר ממודז'יץ שליט"א אצל האדמו"ר מבאבוב - אדר תשע"ו

הרה"ק רבי שמעון מאמשינוב בחתונת ר' בן ציון

הרה"ק רבי שמעון מאמשינוב זי"ע

ידיד אמת היה הרה"ק רבי שמעון מאמשינוב למרן ה'אמרי שאול' עוד מימי מגוריהם באוטוואצק שבפולין לפני מלחמת העולם השניה. ובהיותו מחכימא דיהודאי, נהג מרן ה'אמרי שאול' לשוחח עמו בנושאים שונים שעמדו על הפרק.

כנצר לשושלת בית ווארקא שיסודה בהרה"ק רבי יצחק מווארקא, חרד הרבי מאמשינוב לגורל אוצרות רוחו של גזע חשוב זה, שחורבן השואה לא פסח עליו, ובכללם ניגוניו, שנשאו עימם ניחוח עתיק וסגנון ייחודי של דביקות וכיסופין על פי דרכם של מאוריו, ובשומעו על הבחור הצעיר והחסידי שבקי ויודע בכתיבת תווים, מיהר לקוראו אליו בכדי לבקשו להעלותם על הכתב לדורות הבאים.

בחרדת קודש נטל על עצמו ר' בן ציון את מלאכת תיעוד ניגוני ווארקא, כאשר מפעם לפעם היה יושב עם בנו של הרבי מאמשינוב רבי מאיר - שכיהן לימים כממשיך דרכו של אביו - ולמד מספר ניגונים עד שהיו שגורים על פיו. לאחר מכן היה נכנס לרבי מאמשינוב להשמיע בפניו את אשר למד כשהרבי מתקנו מפעם לפעם ומדייק בתנועות שונות שלא יסטו חלילה מהמקור ולו במעט. כעת, לאחר שידעם על בוריים, כתבם כלשונם וכדקדוקם במקורם.

היכרותו של ר' בן ציון עם הרבי מאמשינוב התהדקה עם הזמן, ור' בן ציון נהג לעיתים מזומנות לפקוד את בית מדרשו שבוויליאמסבורג. בשנת תש"ט, בבוא ר' בן ציון בברית הנישואין, הגיע הרבי מאמשינוב להשתתף עמו בשמחתו. ובאחת מן ההזדמנויות, אף ביקש מר' בן ציון ליטול על

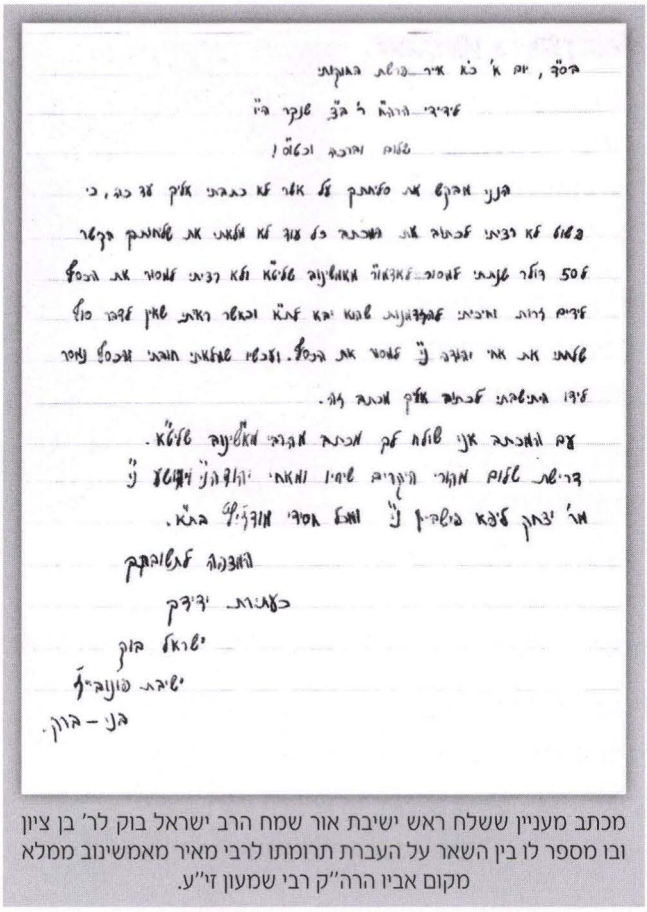
הרה"ק רבי שמעון מאמשינוב משוחח עם ר' בן ציון ביום נשואיו

שכמו תפקיד בגיוס כספים עבור חתן דל ואביון.

ההזדמנות האחרונה שבה זכה ר' בן ציון לשהות במחיצתו, התרחשה בשנת תשי"ד.

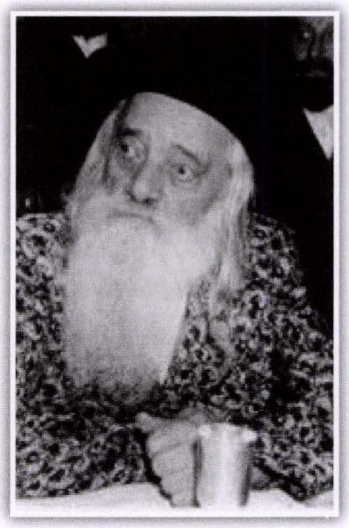
היה זה בעת ביקורו של ה'אמרי אש' באמריקה. וטרם שובו ארצה, עודו שוהה באכסנייתו, בבית גיסו הרה"ג ר' אברהם שנקר, הגיע לפתע הרבי מאמשינוב בשעת אישון ליל, על מנת ליתן לו את ברכת פרדתו לשלום.

מכתב מעניין ששלח ראש ישיבת אור שמח הרב ישראל בוק לר' בן ציון ובו מספר לו בין השאר על העברת תרומתו לרבי מאיר מאמשינוב ממלא מקום אביו הרה"ק רבי שמעון זי"ע.

בימים ההם, טרם התאזרח מכשיר הטלפון בבתי ההמון, היו ביקורים מעין אלו באים בדרך כלל בהפתעה גמורה וללא כל הודעה מוקדמת, ור' בן ציון שהתגורר לא הרחק משם, נתוודע לכך רגעים ספורים לאחר עלותו על יצועו, אך משמע את דבר הגעתו של הרבי מאמשינוב, מיהר ובא לבית אחיו, על מנת להיות נוכח ולשמוע את שיח הצדיקים.

במשך שעה ארוכה שוחחו ביניהם, כאשר בדיעבד התברר מאוחר יותר, שיותר משנפרד הרבי מאמשינוב מהאמרי אש, הייתה זו, מעין 'שיחת פרידה' מהרבי מאמשינוב, שנשמתו הסתלקה לגנזי מרומים חודשים ספורים לאחר מכן.

הרה"ק רבי חיים מאיר מוויז'ניץ זי"ע

הרה"ק רבי חיים מאיר מויז'ניץ זי"ע

היכרות מרתקת ביותר הייתה לר' בן ציון עם הרה"ק רבי חיים מאיר מויז'ניץ. היכרות שנעשתה ביוזמת הרבי מויז'ניץ, ללא שראו כלל קודם לכן זה את זה.

ומעשה שהיה כך היה - בשנת תשל"א הגיע ר' בן ציון לארץ ישראל להשתתף בשמחת נישואי רבי יחיאל שנקר, בן לאחיו הרה"ג ר' אברהם ז"ל.

בשבת שבע ברכות התפללו בני המשפחה בשטיבעל דחסידי מודז'יץ שברח' רבי עקיבא 68 בבני ברק, בו אף אכלו את סעודת 'שלוש סעודות'. לאחר תפילת מעריב ניגש אליו יהודי אחד שהציג עצמו כגבאו של הרבי מויז'ניץ ובקשה בפיו: רבי ומורי רוצה לפגוש אותך בהקדם.

הגבאי לא הסביר את פשר בקשתו של רבו, ור' בן ציון חכך בדעתו תמה ונבוך במשך מספר רגעים, באומרו, שלמחר ביום א' בערב, עתיד הוא לשוב לאמריקה והשעה דוחקתו ביותר, אך מנגד, בקשה ופניה אישית מהרבי מויז'ניץ אינה דבר של מה בכך.

שמעני נא, הוסיף הגבאי ואמר: הרבי שהה תקופת מה בבית החולים לרגל חוליו, ולקראת שובו מחר לביתו, ביקשני להביאך אליו, מאחר ששמע שהנך שוהה כעת בארץ ישראל, ועל כן באתי הלום לבקשך לסור לביתו ולשמוע את דברו.

אם כדברך כן הוא - השיבו ר' בן ציון - אזי ראה את אשר תעשה, מחר יחול יום צום י"ז בתמוז, ומספר שעות לאחר סיום הצום, צריך אני להופיע בשערי בית הנתיבות על מנת לשוב לביתי שבאמריקה, ואשר על כן, סור נא בתוך פרק זמן זה לבית אחי הרב אברהם שבו אני מתאכסן, לקרוא לי לבוא לרבך בכל עת שהשעה תהא כשירה לכך.

ויהי למחרת, בעת שר' בן ציון שב לבית אחיו לאחר סיום הצום, והנה הגבאי עומד ומחכה בפתח הדלת בבקשו ממנו להתלוות עמו לרבו, ובהצביעו על מונית שכבר עמדה מוכנה ומזומנה להסיעם ללא כל התמהמהות.

לאחר טעימה קלה בבית אחיו, מיהר ר' בן ציון ונכנס אחר הגבאי למונית, יחדיו נסעו חיש מהר לביתו של הרבי, שהיה אחד ממנהיגיה הבולטים ביותר של היהדות החרדית. ר' בן ציון, שעדיין לא ידע מימינו ומשמאלו בקשר למטרת המפגש, ניסה לדלות אי אלו פרטים מהגבאי, אך הלה מילא פיו מים ואמר: חכה עוד רגע קט ותשמע בעצמך.

בהגיעם לפני חדרו של הרבי מויז'ניץ נראו מספר חסידים שביקשו להיכנס אל הקודש לברכה ולהתייעצות, אך הגבאי הורה להם, שעניין לו לרבי עם ר' בן ציון ומשכך לא תתאפשר כעת כניסה של חסידים.

בהעמיד ר' בן ציון את רגליו על מפתן החדר, אורו לפתע עיני הרבי מויז'ניץ ואמר בקול בזה"ל: 'שלום עליכם דער חזן וואס ווערט ק'איין מאל נישט הייזעריג' (שלום עליכם, החזן שלעולם אינו מצטרד). בראותו את מבטו המשתומם והנבוך של ר' בן ציון, הוסיף ואמר: הקשבתי לך במשך שתים עשרה שעות רצופות, ואף לא לרגע אחד נעשית צרוד בעיני!

כעבור רגע כמימרא, הבין ר' בן ציון, שהרבי מויז'ניץ - שנודע בחיבתו ובהבנתו למוזיקה - ששכב בתקופה האחרונה על מיטת חוליו כשכולו מכאובים וללא יכולת לנוע או לתפקד כראוי, האזין במשך שעות ארוכות לקלטות שונות של ניגוני מודז'יץ שבהם הוא שר, וכעת, בשמעו שבעל המנגן שוהה בימים אלו בארץ ישראל, מצא לנכון להביע בצחות לשונו את הוקרת תודתו אליו[1].

לאחר שכילה הרבי מוויז'ניץ את מילות הערכתו, הוסיף: וכעת רוצה אף אני לגמול עמך, האם יש לך איזה שהיא בקשה שאותה רוצה הנך לשאול

1. סיפור זה שמעתיו אף מפי חה"כ הרב מנחם אליעזר מוזס הי"ו

מעמדי. בקשה אחת ויחידה יש עמדי, הפטיר ר' בן ציון בהתרגשות, שהרבי יהיה בריא[2].

בשיחתו עמו, סיפר הרבי מויז'ניץ, שבשנת תרצ"ו בעת שהתקיימה ה'כנסיה המכינה הגדולה' של אגודת ישראל במרינבאד, מלאו משעולי העיירה בגדולי תורה ומנהיגי האומה ממדינות שונות, וניתן היה לראותם מתהלכים בכל מקום ופינה כשהם משוחחים על מגוון עניני השעה.

באחת מאותם צמתים, פגש אף הוא את מרן ה'אמרי שאול', ובמשך זמן מה התלווה אליו בטיולו בין נופיה הציוריים של מרינבאד בדברו עמו.

ושני ניגונים שמע בהזדמנות זו ממרן ה'אמרי שאול'. האחד, מושר עד לימינו בחצר בית ויז'ניץ על מילות השיר 'בצאת ישראל', והשני, ניגון ארוך ומורכב שהולחן על המילים 'שושנת יעקב', ובשומעו את הניגון יוצא מפיו של מרן ה'אמרי שאול', התלהב ביותר, וביקש ממנו שיואיל נא ללמדו ניגון זה שכן חביב הוא בעיניו ביותר וברצונו לשיר אותו בקביעות.

מרן ה'אמרי שאול' ששמע את תחינתו-בקשתו, שאלו: ניגון זה, הן חובר למילים 'שושנת יעקב' והכיצד זה תוכל לזמרו בשאר ימות השנה? אך הרבי מויז'ניץ לא נכנע והשיב: ראשית אלמדהו ולאחר מכן כבר אראה להתאים לו מילים.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מחב"ד-ליובאוויץ' זי"ע

במשרדי הוצאת הספרים 'קהת' של חסידות חב"ד, נהג חתנו של הרבי הריי"צ, רבי מנחם מנדל שניאורסון, - לימים הרבי מחב"ד - שהספרות הייתה נשמת אפו, לשהות זמן רב מידי יום.

באחד מימי חודש טבת של שנת תש"ז התדפק על פתח דלתו, ר' בן ציון, ששב זה עתה מביקורו בארץ ישראל, כאשר חבילה צנועה תחת ידו מנחה היא שלוחה מהסופר ר' שמעון גשורי, שעמו עמד בקשר. בשמחה

2. מתוך הספר 'מאיר החיים'

ובהתעניינות קיבל רבי מנחם מנדל את החבילה שהכילה קונטרסים שונים, ובעודו מעיין בתוכנה, שאל את ר' בן ציון על מהות קשריו עם שולח הכתבים וכו', ומשהוסיף וסיפר מעט על עצמו ועל ביקורו בארץ ישראל, החל רבי מנחם מנדל - שכבר באותם הימים היו צמתי העולם היהודי במרכז התעניינותו - לחוקרו על מצבם של הארץ ויהודיה, פריחתה והתפתחותה בגשם וברוח, במניין ובבניין, וכמו כן אף ביקש לשמוע על רבו מרן ה'אמרי שאול', השפעתו והנהגותיו.

לאחר התוודעותו הראשונית של ר' בן ציון, לאישיותו של מי שמצודתו חצתה לימים ארצות ויבשות, זכה אף בהמשך לאחר עלותו על כיסא הנהגת חסידות חב"ד לרגעי קירוב נדירים מצדו.

בחג הסוכות של שנת תשכ"ו הגיע ר' מרדכי שנקר להתארח אצל אחיו של ר' בן ציון שהתגורר בפלטבוש.

בבוקרו של יו"ט ראשון השכים ר' מרדכי קום לילך למקווה לקראת תפילות ומצוות היום ולאחר מכן שב לבית בנו, על מנת ליטול את ארבעת המינים ולנענעם בסוכתו שבחצר הבית. עודו צועד בזריזות כשלולבו בידו האחת וסידורו באחרת, מעד לפתע ונפל וראשו נחבט בקרקע.

זמן מה חלף עד שבנו שמע את אנחותיו וגניחותיו ובבואו לראות את אשר אירע, ראה לפתע לחרדתו את אביו שוכב על הארץ בחוסר אונים כשארבעת מיניו ומחזורו מוטלים לצדו, וכשקולו החלוש משווע לעזרה.

כוחות ההצלה שהוזעקו, נטלוהו במהרה לבית החולים, ולאחר בדיקה וחקירה שערכו הרופאים, קבעו בצער, שקיים שטף דם חמור במוחו ושעותיו עלי אדמות ספורות ביותר. רופא מומחה שהובהל ממנהטן הבהיר אף הוא לאחר עיון מעמיק, שאך נס גלוי יצילו ממצבו הקשה.

משראה ר' בן ציון - שמיהר להגיע למיטת אביו - שכלתה כוחה של רפואת בשר ודם, החליט לסור ברגליו בעיצומו של החג, לבית מדרשו של הרבי מחב"ד שבקראון הייטס, בכדי להזכירו לרפואה שלימה.

למעונה המפורסם של חסידות ליובאוויץ' שב770, הגיע ר' בן ציון בעיצומה של התוועדות רבתי שהרבי ערך לכבוד החג, ובית המדרש מלא היה בהמוני חסידים שזה מקרוב ומרחוק באו לחסות בצל רבם. לשווא ניסה ר' בן ציון לפלס דרך אל הרבי שישב במקומו, הדוחק הרב ששרר במקום לא נתן כל אפשרות של גישה מזרחה מן הפתח, וכך עמד מספר רגעים בייאוש באין אומר ודברים.

עודו עומד נטוע על עמדו בהביטו כה וכה לראות מאין יבוא עזרו, ניגש אליו הרה"ח ר' יעקב הכט שהיה אחד מ'בעלי המוח' של חב"ד ושאלו על מה עומד הוא נסער כל כך בפתח, ר' בן ציון סיפר בפניו בקצרה על מצבו הקשה של אביו שהביאוהו הלום, ובעוד מילותיו בפיו, מיהר הרב הכט לקרוא לשני בחורים צעירים והללו תפסוהו חיש, הרימוהו ממעל לראשי החסידים ונשאוהו עמם עד ליד מקומו של הרבי.

בעמדו ניצב נכחו, שאלו הרבי מחב"ד לפשר שאלתו ובקשתו, ור' בן ציון גולל בפניו את סיפור נפילתו ופציעתו של אביו ועל תחזיתם הקודרת של הרופאים. למשך זמן מה שתק הרבי מחב"ד ואז פנה אליו וציווה לו לתדהמתו: נו, תתחיל לשיר איזה ניגון! כרעם נחתה עליו בקשתו של הרבי מחב"ד ולא ידע לשית עצות בעצמו אנה הוא בא במצב כה קשה ועגום, בעת שאביו שוכב על ערש דווי, והנה הרבי מצוהו לזמר בקולו לנגד עיניהם של מאות חסידים... אך חזקה עליו בקשת הרבי מחב"ד, וייתן קולו בניגון ריקוד שאותו חיבר מרן ה'אמרי אש' באותה השנה.

לאחר מכן עברו כל קהל החסידים עם 'משקה' ואיחלו לו - בעודו עומד על יד הרבי מחב"ד - 'לחיים', אך הרבי בעצמו לא בירך מאומה, אלא רק הוסיף וביקש מר' בן ציון שיתקשר אליו לבשרו על כל שינוי שיארע לאביו וכן ציווה אף את ר' יעקב הכט.

מאוחר יותר, בשעה שתיים בלילה הורע מצבו של ר' מרדכי ביותר ור' בן ציון מיהר להודיע טלפונית לרבי מחב"ד, אך שערי שמים ננעלו, ולמחרתו של יום השיב אביו את נשמתו לצור מחצבתה.

ר' בן ציון בחלוקת הדולרים אצל הרבי מליובאוויץ'

שנים מספר לאחר אותו מעשה, ביקרו ר' בן ציון ורעייתו את אחד ממכריהם שהיה חסיד חב"ד, והלה נטלם שוב לבקר בהיכלה של חסידות ליובאוויץ', באחד מאותם הימים בהם נהג הרבי מחב"ד לחלק דולרים לברכה והצלחה.

תור ארוך ביותר של חסידים ועמך בית ישראל קידם את פניהם, ור' בן ציון ואשתו ניגשו בסבלנות לקצה התור. אלא שלפתע צדה נוכחותו את אחד מהמוליכים ומביאים מאנשי החצר והלה מיהר לדלג עבורם את שורת הממתינים הארוכה ולקרבם עד לראש התור.

ביודעו מיהו העומד לפניו, עלה חיוך קל על שפתיו של הרבי מחב"ד בהושיטו לו דולר לברכה. אחת מבנותיי - פנה ר' בן ציון ואמר - אינה חשה בטוב והיא נמצאת כעת בבית החולים. א"כ - ענהו הרבי בהעניקו דולר נוסף - קח לך עוד אחד, בעבור בתך שתחלים בעזרת ה' במהרה. אף חמותי תחי' נפלה לאחרונה למשכב, הוסיף ר' בן ציון לבקש. כצדיק משביר היושב על

צינור של שפע, התבונן בו הרבי מחב"ד ונתן לו מאוצרו דולר נוסף עבור חמותו שתקום לבריאות איתנה בקרוב.

ואני קרבת אלוקים ביום ההולדת

איש חסיד ששם משפחתו וינברג, התגורר בשכנות לר' בן ציון. חסיד טריסק בעברו היה הרב וינברג וברבות הזמן בהגיעו לאמריקה נעשה לחסיד חב"ד נלהב.

באחד מימי שנת תשל"ה, ניגש הרב וינברג לר' בן ציון בפניה ובקשה, שהיות ובשנה זו - ביום י"א בניסן - יחול יום הולדתו הע"ג של הרבי מחב"ד, צריך אם כן להלחין כתשורה לרבי, ניגון חדש ומיוחד כמידי שנה, ובהדגישו, שהניגון צריך להיות בנוי בצורה ובאופן שיתחבבו על הרבי, שכן כבר היו דברים מעולם על ניגונים מסוימים שהולחנו לכבודו ולא התקבלו על ידו.

בשמחה מהולה בחשש נענה ר' בן ציון לאתגר שהוצב בפניו, ובתוך תקופת מה חיבר ניגון ייחודי בעל מוטיבים חבדיי"ם על המילים 'ואני קרבת אלוקים לי טוב' שמובאים בפרק ע"ג שבתהילים.

כעת, אמר לו שכנו החסיד: בעוד מספר ימים יחול חג השבועות, ובערוב היום לקראת נעילת החג תתקיים 'פארברייגנגען' (התוועדות חסידית) בראשות הרבי, ואני אדאג שיושיבו אותך בין נכבדי החסידים מאחורי מקומו של הרבי, ושם כבר אומר לך את אשר תעשה.

עם שעת דמדומי החמה של יום חג מתן תורה, הופיע ר' בן ציון בבית המדרש הגדול של חב"ד, כשאלפי חסידים כבר החלו לגדוש אותו לקראת ההתוועדות המרכזית.

עד מהרה הושב ר' בן ציון כמתוכנן מאחורי מקומו של הרבי, בין זקני החצר ונשואי פניה, לנוכח עיניהם המשתהות של החסידים, שלא הבינו על שום מה העמידו בין השרים והחשובים את מושבו.

באותם הרגעים ניגש אליו שכנו הרב וינברג והורה לו, שכאשר הרבי יסיים לדרוש ברבים את אמרותיו אזי יסמנו לו והוא יישא קולו בשיר ללא כל הודעה מוקדמת, שכן לא נאמר לרבי כלל קודם לכן מן התשר שהכינו עבורו ליום הולדתו.

הס הושלך בבית המדרש הגדול, בעת שהרבי החל לשאת את מאמרו בענייני חסידות עמוקים בגודל מעלת היום, כשלאחריהם בעוד הדממה הסמיכה מרחפת בחלל, סימנו לו מקורבי הרבי, ור' בן ציון קם ממקום מושבו ופצח פיו בזמר שהלחין - ואני קרבת אלוקים לי טוב -

משאך החל ר' בן ציון לשיר, סב הרבי על מקומו כשחיוך רחב על פניו, חיוך, שסיפר את שביעות רצונו מהניגון. לאחר מכן התחיל לעשות תנועות בידיו לפי קצב תנועות השיר, שהציתו את קהל החסידים הגדול בשירה נלהבת. - מאוחר יותר, אף שמע ר' בן ציון מזוגתו שישבה באותם הרגעים בעזרת הנשים, שנשות החסידים שחו ביניהם בהתלהבות "דער רבי האט דאס אנגינומען" (הרבי קיבל זאת לרצון).[3]

הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל

את אחד מהרגעים המרגשים ביותר של ההיסטוריה המוזיקלית העשירה שלו, חווה ר' בן ציון ללא ספק בשנת תשי"ז, מאת הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, בעת חתונת בנו של אחד מידידיו הקרובים.

ומעשה לאשורו כך היה - בעיצומה של סעודת הנישואין שהתקיימה לבנו של ידידו, הופיע רבי אהרן קוטלר שהיה מרבותיו בכדי להשתתף בשמחת החתונה. ביני לביני, בעוד הכול שמחים ומשמחים בשירה וריקודים, ביקש המחותן מר' בן ציון, שיואיל נא לתרום מגרונו וכשרונו לתוספת צהלה ורינה על שמחת החתן והכלה.

---

3. כעשרים שנים מאוחר יותר - מספר ר' בן ציון - כשביקר ב'פאלם ספרינגס' שבה שוכנים מעיינות מרפא ובה אף שהה באותה העת הרבי מבאבוב, התפלל במניין של חסידי חב"ד שהתקיים שם, ואחד מהחסידים ניגש אליו בראותו אותו, והחל לשיר בקול ובהתלהבות את השיר "ואני קרבת אלוקים לי טוב".

ר' בן ציון שנענה ברצון לבקשת רעו הקרוב, נטל לידיו את המיקרופון והחל לשיר את הניגון שחיבר מרן ה'אמרי אש' בשנה זו ל'ראש השנה', על המילים 'חמול על מעשיך'.

תנועות הניגון שחוברו על ידי מרן ה'אמרי אש' במטרה לעורר את חמלת אדון העולם על עמו - שה פזורה נידחה, ושהושמעו על ידי קולו ברוך הרגש של ר' בן ציון, חדרו לחגווי הנפש החבויים ביותר, ורגש עז של התעלות הציף את קהל החוגגים הרב שהשתתף בשמחה. נכחו, על יד שולחן המזרח, ישב רבי אהרן כשפניו מולטים בין כפות ידיו בהתרגשות, וניכר היה שנשמתו נישאת מעל כנפי הניגון גבוה מעל גבוה. משסיים, קם לפתע רבי אהרן ממקומו כשעיניו אדומות, ניגש לר' בן ציון ונשקו על מצחו לעיני כל העם.

הגאון רבי שניאור קוטלר זצ"ל

בערוב ימיו, נפל הגאון רבי שניאור קוטלר זצ"ל למשכב, ובהתגבר עליו חוליו הכבד, סגרו מקורביו את הדלת בעד אישים שונים שחפצו לבוא ולבקרו.

באחד מהימים הגיע ר' בן ציון לחלות פניו, שמא ואולי תתגלגל הזכות על ידו לשמח את אחד מגדולי הדור, שהיה מקברניטי היהדות החרדית באמריקה.

בהקישו על דלת ביתו, פתח עבורו אחד מאנשי רבי שניאור ואמר לו בנימה נחושה את אשר פסק לכל הבאים לפניו, שהרב חלש וחולה מאד ואין כל אפשרות להיכנס אליו בעת כזו, אלא אך משיוטב לו מעט בעזהי"ת. משמע זאת ר' בן ציון, ביקש ממנו שיואיל נא לגשת בכל זאת אל הרב, ולומר לו, שר' בן ציון שנקר עומד בפתח הבית, ולאחר מכן כבר יראה את אשר יורהו הרב. ואכן בעשותו כאשר התבקש, זקף לפתע רבי שניאור את ראשו וציווה להכניסו אליו.

במשך כמחצית השעה, שהה ר' בן ציון בחדרו, שבה שח בפניו רבי שניאור בעיקר על ימי גלותו בשנת ת"ש בווילנא שבמדינת ליטא, בעת

שקיעתה לפני חורבנה. בתקופה זו - המשיך רבי שניאור ותיאר - חנה בה אף מרן ה'אמרי שאול' למשך מספר חודשים בדרך מנוסתו לארצות החופש, תקופה שאכן הייתה קצרת מועד, אך בנטיעתו אז את חצרו הזמני בתוככי ווילנא המתנגדית, היוותה עבור פליטי עמך בית ישראל הנתונים למשיסה, לעמוד של אור שבקע והפציע מתוך מעמקי האופל הכללי ששרר בה.

בין הדברים, סיפר רבי שניאור, שאף הוא בעצמו נהג להופיע בהיכלו של מרן ה'אמרי שאול' מידי סעודת 'שלוש סעודות', בלוויית חבריו רבי יאשע בער סלוביצ'יק בנו של רבי יצחק זאב הרב מבריסק זצ"ל, והרה"צ רבי אברהם לנדא - לימים הרבי מסטריקוב - זי"ע, בעידודו של רבם הרב מבריסק, ובהוסיפו, שסעודות אלו בצלו, נעימותיו ואמריו, העניקו להם שפע אורה ושמחה, ומהם שאבו כוחות ותעצומות נפש, לשאר ימות השבוע, שבהם שגרת המוות והשכול זעקו מכל אבן ופינה.

פרק ח

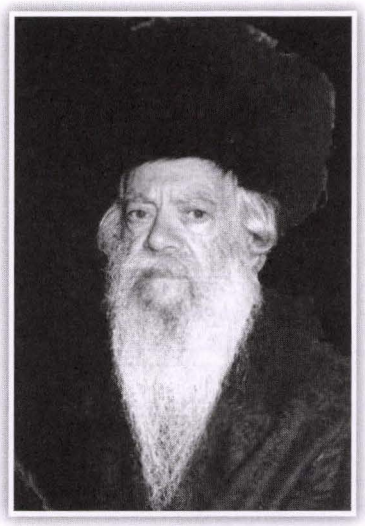
מוזיקה חסידית פורצת גבולות

פרק ח

מוזיקה חסידית פורצת גבולות

בצל הרבי ה'אמרי אש' זי"ע

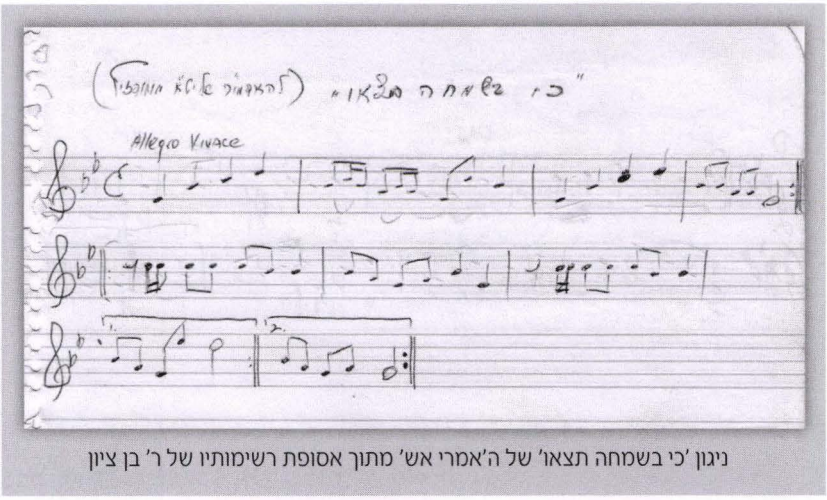

דמות דיוקנו של מרן ה'אמרי אש' זי"ע

התקשרותו של ר' בן ציון, עם חסידות מודז'יץ בכלל, ולרבי מרן ה'אמרי אש' - שהוכתר למלא את מקום אביו מרן ה'אמרי שאול' על כס הנהגת חסידות מודז'יץ - בפרט, שהחלה עוד מאז ביקורו בארץ הקודש, הלכה והתהדקה ברבות העת ביתר שאת.

סגנון מחודש ספוג ברגש עדין ומשתפך, הטביע ה'אמרי אש' בניגוניו הרבים שחיבר מידי חג ומועד, וחדי השמיעה 'המבינים', ידעו לזהות על נקלה את מקורם של כל אחד מניגוני מודז'יץ, האם ממבועי מעיינם של הסבא ה'דברי ישראל' או ה'אמרי שאול', או שמא מפרי יצירותיו של ה'אמרי אש', שלא הרי זה כהרי זה. ומלבד המוטיבים הרגשיים השונים, שמהם נבנו ניגוני מנהיגי החסידות לדורותיהם, ניתן אף לזהות, שאופי בנייתם של הניגונים שונה זה מזה.

רבדי אישיותו של ר' בן ציון, שמהותו - הן המוזיקלית והן החסידית - עוצבו על ברכי חסידות מודז'יץ, השתרשו, הזדקרו וצמחו ממעמקי

ניגון 'כי בשמחה תצאו' של ה'אמרי אש' מתוך אסופת רשימותיו של ר' בן ציון

גזעה של החסידות, מלשדה ינקו, ומנופת צופה ספגו את הניחוח והארומה הייחודיים, שבהם פילס ר' בן ציון את דרכו במעלות המוזיקה החסידית.

שנות הנהגתו של ה'אמרי אש', היו העתים שבהם צמח ר' בן ציון והיה לאיש, וככל שהרבה לטייל בפרד"ס המוזיקה החסידית, לזרוע, לקצור ואף לחדש, הלכה דמותו המוזיקלית וכבשה פסגות שלא הכירום עד הנה, ובכוחה החל להרחיב את השפעתה של הנגינה היהודית-חסידית המקורית, ולשווק את סחורתה על פני העולם היהודי כולו.

ראשית פריחה

בשנת תש"ט, הקים ר' בן ציון את ביתו עם רעייתו מרת דינה ע"ה, כשאת מקום משכנו קבע בראשית שנות נישואיו במזרח פלטבוש, משם נהג לצעוד מידי שבת לשכונת קראון הייטס, על מנת לסעוד את סעודות השבת בבית הוריו. מאוחר יותר העתיק את ביתו ועבר להתגורר בקרבת מקום לבית הוריו.

במהלך התקופה הזו, ריחף עדיין על ר' בן ציון וחבריו השבר הגדול שפקד אותם מאז נסיעתו ולאחר מכן פטירתו של מרן ה'אמרי שאול' זי"ע,

הרה"ג רבי אליעזר סילבר מברך על הכוס בחופת ר' בן ציון

אך למרות זאת ואל אף הריחוק הגיאוגרפי מהרבי ה'אמרי אש', המשיך הקשר העמוק שהוטבע בין חבורת החסידים להתהדק ולהתבסס, ולעיתים קרובות נהגו להתוועד יחדיו בסעודות מרעים, כאשר מטבע הדברים, קיבל ר' בן ציון מקום בראש המשוררים, למרות גילו הצעיר.

פעמיים ביקר ה'אמרי אש' באותם הימים של ראשית פריחת היהדות לאחר החורבן, את החסידים שבאמריקה ובקנדה, במטרה להפיח חיים בעצמות נרדמים ולעורר ניצוצות יהודיים-חסידיים חדשים, כאשר לאחריהם יחלפו עוד כשלושים שנה עד שנת תשד"מ, שבהם לא יעזוב כלל את ארץ הקודש.

הראשונה שבהם התקיימה תקופה קצרה אחר עלותו על כיסא הנהגת העדה, בשנת תש"ט, לאחר מכן בתשי"ד שב ה'אמרי אש' ופקד אותם.

התרגשות רבה ורושם עצום עוררו מסעותיו של ה'אמרי אש' בעולם היהודי בכלל ובין החסידים בפרט, ובשניהם, היה ר' בן ציון רוח חיה מרכזית להצלחתם על הצד היותר טוב.

ביחוד זכה ר' בן ציון לקרבה מיוחדת בעת שהותו של הרבי בברוקלין, שאז התאכסן בבית גיסו - אחיו של ר' בן ציון - הרה"ג ר' אברהם שנקר.

זיכרונות מימי תפארת

בהתרפקות רבה מזכיר היה לימים ר' בן ציון, את המעמדים רוויי ההוד וההתעלות במחיצת ה'אמרי אש' שהתקיימו באמריקה, בהם זכה להשתתף הן בארה"ב והן בקנדה.

בקבלת פנים למרן ה'אמרי אש' בביקורו באמריקה בשנת תשי"ד

מספר ימים לאחר שה'אמרי אש' הגיע לאמריקה בשנת תשי"ד, ערכו עבורו החסידים קבלת פנים מפוארת ביותר בהשתתפות רבנים, אישי ציבור, קהל רב של חסידים ועמך בית ישראל, כשהמארח הנגיד החסיד ר' יהודה לייב שלייפער ז"ל אינו חוסך מהונו ואונו להצלחת המעמד.

למעמד קבלת הפנים הגיע אף החזן הנודע ר' משה קוסוביצקי, ששר לכבוד הרבי מספר ניגונים ארוכים, שאותם שמע עוד בחצר בית מודז'יץ מימי תפארתה בפולין של לפני המלחמה.

לאחר שסיים, ניגש ר' משה קוסוביצקי לקבל את ברכת הרבי, ובספרו, שפעמים רבות בבואו לשבות באוטוואצק שם ניהג מרן ה'אמרי שאול' את חצר קדשו, נהג להתקרב עד סמוך ונראה לבית מדרשו, בכדי לשומעו משם בשירו וזמרו את נעימות סעודת 'שלוש סעודות', אך מאחר ולא אבה שיראוהו ויכירוהו הנוכחים, העדיף לעמוד בריחוק מה בינות לעצים הרבים שאוטוואצק התברכה בהם, ולהאזין משם לכל הגה שיצא מפי הרבי, ובהזדמנויות אלו למד ניגונים אלו ששר זה עתה.

בלחיים טיש לאחר התפילה בבית החסידים שבפלעטבוש

ניגון 'ספרינג וואלי'

בהמשך מסעו השני באמריקה, ביקר ה'אמרי אש' בין השאר ב'ספרינג וואלי', ובעת שהותו שם, חיבר 'ניגון ריקוד' חדש, שהתקבל על ידי הקהל הרחב בהתלהבות רבה, כשבמשך שעות נראו יהודי המקום מזמרים אותו עד כלות הנפש בשירה וריקוד.

באחד מאותם רגעי התרוממות, הגה מוחו של ר' בן ציון רעיון להפתיע את הרבי ולגרום לו בכך קורת רוח... אמר ועשה, ותיכף כשוך המעמד, העלה את תווי הניגון על גבי מכתב מיוחד, אותו שיגר עד מהרה לבנו של הרבי ולימים ממלא מקומו מרן הנחלת דן' שהתגורר בארץ ישראל, וזאת, בכדי שכלל החסידים יוכלו ללמוד ממנו את הניגון - שבינתיים כבר דבק בו הכינוי 'הניגון של ספרינג וואלי' - ואף לשננו עוד טרם שוב הרבי לארץ ישראל, ובכך יוכלו לקבל את פניו בבית הנתיבות, עם הניגון החדש והסוחף.

על אשר התרחש בעת הגיע הספינה, שעל סיפונה עמד ה'אמרי אש', לשערי נמל חיפה, ניתן ללמוד מתוך מכתב התודה שהשיב ה'נחלת דן' לר' בן ציון, שבו הביע את רגשי תודתו והערכתו, על רגעי השמחה והבעת שביעות הרצון שניבטו מעיני אביו-הרבי, בעת ששמע את הניגון שהלחין זה עתה באמריקה, כאשר הוא כבר מושר מפי חסידי ארץ ישראל, וזה דבר האיגרת (בתרגום ללה"ק):

יום י"ב לחודש מנחם אב שנת תשי"ד - החיים והשלום וכל טוב סלה!

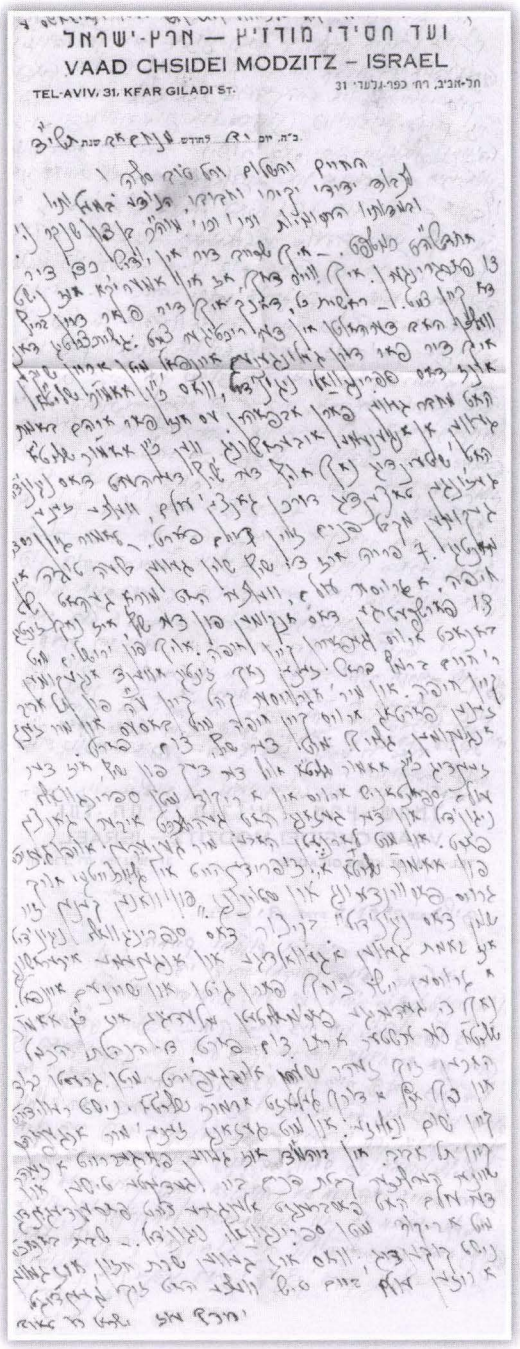
לכבוד ידידי יקירי וחביבי הנודע במעלותיו ובמידותיו התרומיות וכו' וכ' מוה"ר בן ציון שנקר נ"י

אחדשה"ט כמשפט. - כותב אני לך באידיש על מנת להקל עליך. אני הרי יודע שבאמריקה אין זמן.

ראשית כל, ברצוני להודות לך על מכתבך שהגיעני בשעה הנכונה, בצירוף לכך מודה אני לך על הרעיון המוצלח שלך, בכך ששלחת לנו את הניגון'דל של ספרינג-וואלי שכ"ק אאמו"ר שליט"א חיבר

טרם נסיעתו. שזה באמת היה בעבורו הפתעה מרעישה. כאשר כ"ק אאמו"ר שליט"א עוד עמד על סיפון האנייה ושמע את הניגון מושר בריקודים ע"י כל הקהל שבא לקבל את פניו בנמל. אך בא ונכתוב על הסדר.

ביום שני בשעה 7 בבקר הגיעה האנייה בשעה טובה לחיפה. וציבור גדול, שפחדו שמא יאחרו לבוא בטרם תבוא האנייה, על כן נסעו לחיפה עוד ביום ראשון בלילה. גם מירושלים עם ר' חיים ברמץ בראש, הגיעו לחיפה ביום ראשון בלילה. ואנו קהל גדול בלי עין הרע שיצאנו מתל אביב לפנות בוקר לחיפה באוטובוסים, והגענו בדיוק עם בוא האנייה לנמל. ובראות את כ"ק אאמו"ר שליט"א על מכסה האנייה, יצא הציבור בריקוד ספונטני עם הניגון של ספרינג-וואלי, והשירה הדהדה בכל רחבי הנמל, וניתן היה לראות בחוש, על פניו של אאמו"ר שליט"א את הבעת

ועד חסידי מודזיץ — ארץ-ישראל
VAAD CHSIDEI MODZITZ – ISRAEL
TEL-AVIV, 31, KFAR GILADI ST.
תל-אביב, רח' כפר-גלעדי 31

אגרת התודה ששלח מרן ה'נחלת דן' לר' בן ציון על שליחת הניגון 'ספרינג וואלי' עוד בטרם שוב אביו ארצה ישראל

הרבי מרן ה'נחלת דן' זי"ע בבית מדרשו שבבני ברק

שביעות הרצון ויחד עם זאת תמיהה גדולה והשתוממות "מהיכן מכירים הם כבר את הניגון". בקיצור הניגון של ספרינג-וואלי עורר הדים והתלהבות רבים.

יישר כוחך על הרעיון הטוב והיפה!

לאחר מכן התקבל כ"ק אאמו"ר שליט"א הראשון לחוף, הנהלת הנמל התייחסה אליו מאד יפה ובמלא הכבוד והדרך ארץ, והרשו לו לעבור ללא עיכובים, ובשירה נסענו לתל אביב.

בבית המדרש כבר היה מוכן קבלת פנים גדולה על יד שולחנות ערוכים בהשתתפות קהל רב, שבמשך זמן ארוך רקד את הניגון של ספרינג-וואלי. - שבת בלילה בלא להתייחס לכך שהיה שבת חזון, הגיעו ציבור גדול ביותר לטיש שהתארך עד לשעה אחד וחצי בלילה. - ...

ידידך עוז ישראל דן טאוב

רעיון פורץ גדר

תקופה קצרה לאחר נסיעתו ופטירתו של ה'אמרי שאול', מכרו החסידים את בית המדרש הגדול שבו התפלל הרבי, וקנו תחתיו שטיבעל גדול ברח' פרזידנט שבוויליאמסבורג, ובין כתליו נהגו החסידים להתוועד יחדיו מידי יום, שבת ומועד.

בימי חודש הרחמים והסליחות, שהיו הציר המרכזי במעגל השנה שסביבו נע לוח השנה של השטיבעל המודז'יצאי, שימש ר' בן ציון כבעל תפילה מרכזי, כאשר כתוספת על הרינה והתפילה הקבועים ממנהג המקום, נהג להוסיף אף מפרי אוצרותיו אי אלו ניגונים חדשים שהלחין לכבוד החגים.

באחת מהשנים הראשונות - בשנת תשי"ג\ד לערך - לאחר הימים הק' של חודש תשרי, ניגשו לר' בן ציון שני יהודים שחזותם הייתה אמריקאית מודרנית טיפוסית, ולאחר מספר מילות שבח וקילוס על התפילות שהתפללו במחיצתו בראש השנה ויום הכיפור, שבהם התמוגגו מכל תפילה וניגון, העלו בפניו את חזונם ומחשבתם: מדוע זה לא תעלה את ניגוני מודז'יץ בצורה סדורה וערוכה לטובת והנאת הקהל הרחב שצמא לכך ביותר... וכי אין העולם היהודי שוחר המוזיקה היהודית המקורית, שווה שיגישו בפניו מפירותיהם של צדיקי החסידות באופן איכותי, מתקדם וראוי... הנה בידך הדבר לסדר מקהלה טובה של יודעי נגן ולשיר יחדיו באולפן, ובכך להפיק לעולם היהודי על גבי תקליטים, ממיטב הנעימות החסידיות והאיכותיות...

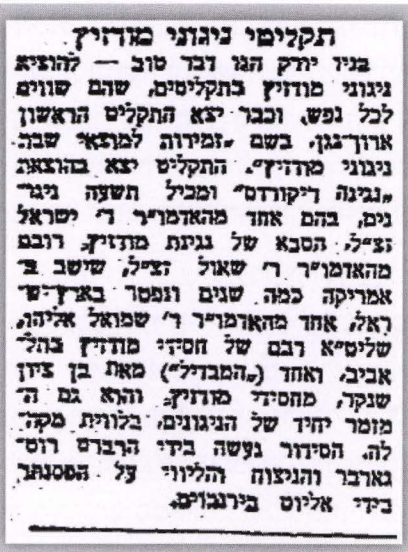
בחיוך מתרחב של חוסר אימון, האזין ר' בן ציון לרעיון 'התקליט החסידי הראשון', שהיה נשמע לו - באותם הימים - למעין שעטנז לא מוצלח, שלא יצלח את דעת הקהל החסידי השורשי-האותנטי, וודאי שאף לא יתקבל על דעתו של הרבי ה'אמרי אש', הייתכן, 'ניגון חסידי' על גבי 'תקליט'... הן הניגון החסידי הטהור, שייך אך ורק לשטיבעל הישן ולחבורת החסידים שמזמרים סביבו ב'טיש' או ב'שלוש סעודות', וכל ניסיון חיבור בינו לבין הגשה מעל גבי טכנולוגיה חדשנית, דינו להיפסל עוד טרם ביאתו לאוויר העולם.

אך הללו לא הרפו מהפצרותיהם, באומרם שכבר היו דברים מעולם וניגונים חסידיים הועלו מעל גבי תקליטים ושהיה כבר תקדים לכך. ואכן בתקופה שקדמה לכך, יצאו לאור פה ושם מספר ניגונים של רבי מאיר שפירא מלובלין ועוד, אמנם אך זעיר פה וזעיר שם, ולא משהו ערוך כמשנה סדורה בתקליט אחד ומושלם, אך כל זה לא מנע מהם, להיתלות בתקדים, וכמובן להסיק מכך מסקנות לגבי כשירותו של הרעיון.

שאלת רב

כדרכם של המים ששוחקים ומחוררים את האבן, כך החלו אט אט דבריהם לחלחל בדמיונו של ר' בן ציון, שמא ואולי אכן ניתן בכל זאת להפיק תקליט של ניגוני מודז'יץ. אך עם זאת, מפאת החשש שבצעד 'פורץ הגדר' הלזה, התנה אותו בהסכמת הרבי ה'אמרי אש' ושבלא ברכתו וודאי שאין על מה לדבר.

בינתיים נכנס בסוד העניינים גם אחד ממקורביו ר' עקיבא בסר שנלהב ביותר מהרעיון, ובכל כוחו ניסה להניע את ר' בן ציון להתקדם בתכנית, ושהוא יעמוד לימינו בשלל העניינים הטכניים שקשורים בכך, אך משראה שכל שאלת הוצאת תקליט תלויה ועומדת בהסכמת הרבי, החליט שבנסיעתו הקרובה לארץ ישראל יעלה ויבוא לביתו של ה'אמרי אש', ושם ינסה להעלות את שאלתם ובקשתם, אפשר ואולי יישא הרעיון חן וחסד לפניו.

תקליטי ניגוני מודזיץ.
בניו יתרק הגו דבד טוב — להוציא ניגוני מודזיץ בתקליטים, שהם שווים לכל נפש, וכבר יצא התקליט הראשון ארוך־נגן, בשם „זמירות למוצאי שבת: ניגוני מודזיץ". התקליט יצא בהוצאת „גמינה ויקורדס" ומכיל תשעה ניגונים, בהם אחד מהאדמו"ר ר' ישראל זצ"ל, הסבא של גניתת מודזיץ, רובם מהאדמו"ר ר' שאול זצ"ל, שישב בארצות־הברית אמריקה כמה שנים ונפטר בארץ־ישראל, אחד מהאדמו"ר ר' שמואל אליהו, שליט"א רבם של חסידי מודזיץ בתל־אביב, ואחד („המבדיל") מאת בן ציון שנקר, מחסידי מודזיץ, והוא גם הי מזמר יחיד של הניגונים, בלווית מקהלה. הסידור נעשה בידי הרבנים רוזנבאוים והניצוח והלילוי על המסגרת בידי אליוס בירנבוים.

ידיעה בעיתונות על הוצאת התקליט הראשון לבית מודז'יץ

אמר ועשה, ולאחר תקופה קצרה בעת שביקר בארץ הקודש, נכנס ר' עקיבא בסר לביתו של

ה'אמרי אש' ששכן באותה העת ברח' כפר גלעדי שבתל אביב, ובמספר מילים פרס בפני הרבי את תכניתם בדבר הוצאת תקליט של ניגוני מודז'יץ ובבקשם-שואלם את הסכמתו של הרבי.

בתחילה הופתע ה'אמרי אש' ביותר מדבריו, וניכר היה שהוא מתחבט ביותר בשאלה זו, שיותר משהייתה בקשה לגופו של עניין, היה בכך משום פריצת והוראת דרך באשר לעתיד הגשת והצגת המוזיקה החסידית בפני הקהל הרחב, ואשר על כן הרבה ה'אמרי אש' לשאול ולהתעניין, הכיצד אמור תקליט זה להישמע, מי ישיר בו ומה הן ההשלכות שתהיינה לתקליט וכו', ורק לאחר דרישה וחקירה שערכו מספר ימים, שבהם הלך ר' עקיבא בסר ושב בבית הרבי פעם אחר פעם, ומשהוברר מעל לכל ספק, שאכן הניגון יישאר כטעמו וכניחוחו המקוריים, קיבל את ברכת הדרך לצעד המכונן, שעתיד היה להוציא את הנגינה החסידית מהגטו הסגור לעבר 'העולם שבחוץ'.

ישן במלבוש חדש

כעת משנסללה הדרך, ניגשו ר' בן ציון וחבר מרעיו מבית החסידים לשלב הביצוע, ומידי מוצאי שבת החלו להיפגש בקביעות בכדי לעשות חזרות לקראת הפקת התקליט.

התקליט הראשון 'לכבוד שבת' מניגוניו של ר' בן ציון

תחילה גיבשו קבוצה מובחרת ממיטב בעלי המנגנים של השטיבעל, כר' יענק'ל בראון, ר' יוס'ל ניימן, ר' עקיבא בסר ועוד, ולאחר מכן בחר ר' בן ציון מספר מניגוני מודז'יץ ל'סעודת מלווה מלכה' שאותם ייעד לתקליט החדש, כאשר לאחר הפצרות ידידיו, נאות לשלב אף את ניגון 'המבדיל' מפרי ביכורי יצירתו, באומרם שאף ניגונו שלו מפירות החצר הנה.

לרוב, נהגו חברי המקהלה להיוועד בביתו של ר' בן ציון, שם שיננו שוב ושוב את הניגונים כשר' בן ציון מלווה בפסנתר, ולעיתים התאספו בבית ר' עקיבא בסר, שלו היה פסנתר גדול ומשוכלל יותר.

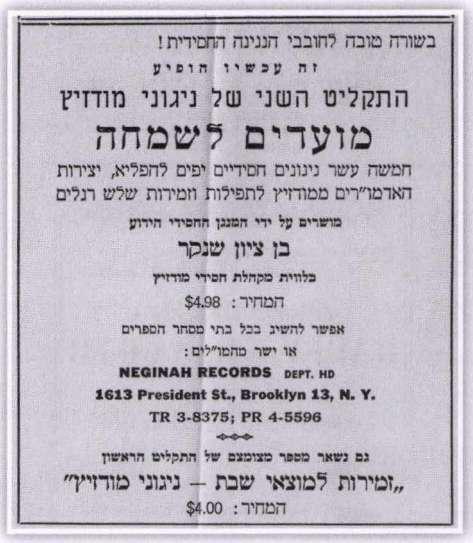
אווירה של התרוממות וחדוות יצירה ריחפו בחלל האוויר בכל עת שבו ישבו יחדיו בחזרות על הניגונים, ומידי הביאם ניגון נוסף לשלב גמר, כשהוא מושר על ידם בהרמוניה מושלמת על שלל ליוויו וקולותיו, גאתה שמחתם והתלהבותם לשיאים חדשים, ביודעם שהנה התקרבו צעד אחד נוסף אל התכלית המיוחלת.

כעבור תקופה של כשמונה תשעה חודשים, כאשר כל קוץ ותוו של הניגונים שגור היה על פיהם, ניגש ר' בן ציון יחד עם חברי המקהלה והתזמורת באחד מחודשי שנת תשט"ז לאולפן משוכלל, שם הוקלטו כולם כחטיבה אחת מעובדת ומושלמת על פי סדר הניגונים.

כשלב ראשוני וניסיוני, הועתקו חמש מאות תקליטים בלבד, שעליהם הודפס בעיצוב גרפי מיוחד שלל הניגונים שהוכנסו בתקליט, וכל דורש ופונה, יכול היה לקנותו בין כתלי בית החסידים.

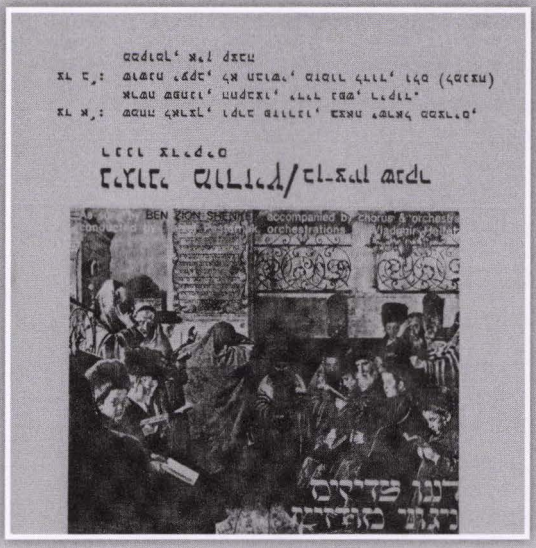
התקליט השני 'מועדים לשמחה'

מודעת פרסום לתקליט השני

מודעות פרסום מן העיתונות

תקליט 'רננו צדיקים'

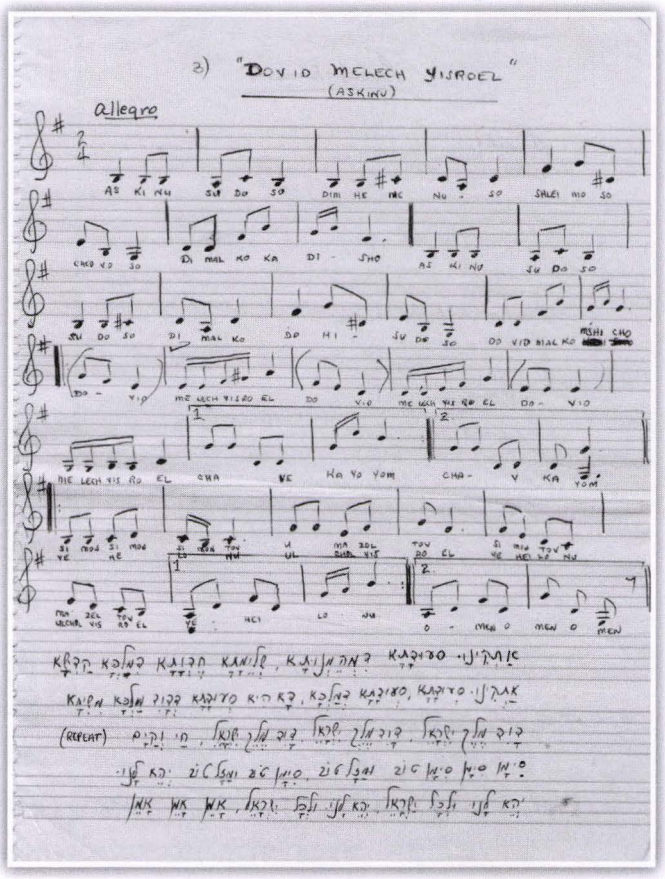
אך בהיוודע דבר התקליט החסידי החדש - עם טעמו ואיכותו - הצמיחה השמועה כנפיים במהירות רבה בין הציבור היהודי הכללי והחסידי שקיבל זאת בהתלהבות בלתי רגילה, ובתוך תקופה קצרה ביותר נחטפו כל התקליטים עד לאחרון שבהם, ור' בן ציון מצא עצמו מעתיק שוב ושוב אלפי תקליטים במהדורות נוספות, שבהמשך כבר שווקו בצורה מסודרת בין חנויות המוזיקה השונות.

כשלוש שנים מאוחר יותר בשנת תשי"ח הפיק ר' בן ציון תקליט נוסף על

מודעת פרסום לתקליט 'צהלה ורינה'

כשלוש שנים מאוחר יותר בשנת תשי"ח הפיק ר' בן ציון תקליט נוסף על

ניגון 'דוד מלך ישראל' שהוסב בתקליט הראשון למילים
'אתקינו סעודתא' שר' בן ציון ערכו והכינו לשירה

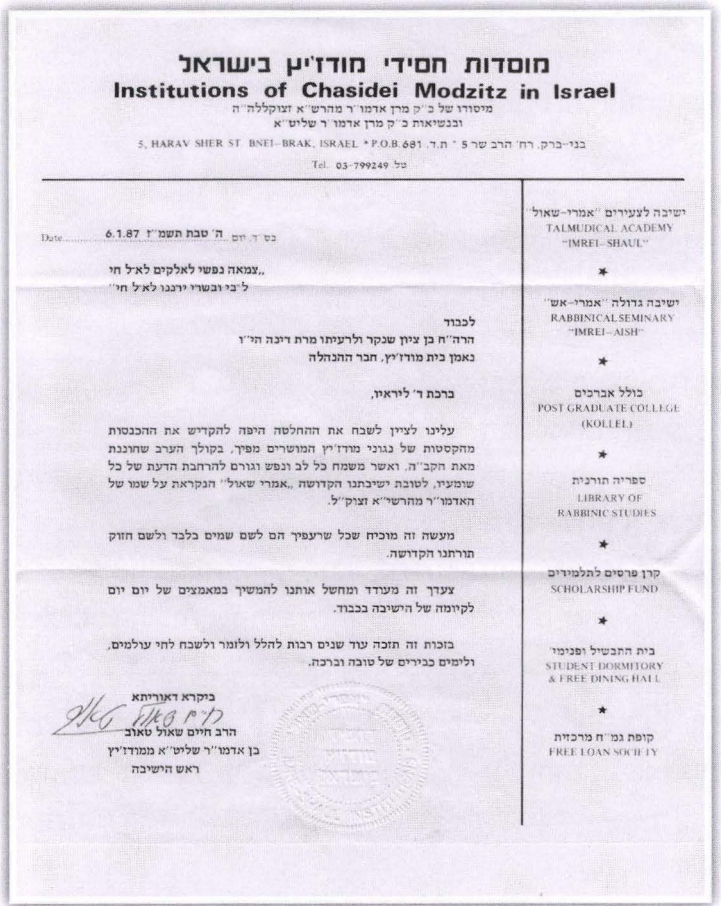
שלוש רגלים, כשלאחריהם באו עוד ועוד תקליטים כ'צהלה ורינה' 'רננו צדיקים' ועוד.

מאוחר יותר אף החל להוציא לאור תקליטים עם לחניו שלו, כשהוא יוצר חיץ ברור של הבחנה בין ניגוני רבותיו אדמור"י החסידות שנקראו 'ניגוני מודז'יץ', לבין יצירותיו האישיים, שיצאו תחת הכותרת 'ניגוני ר' בן ציון שנקר', וזאת משום שלא ראה עצמו כראוי לכנותם ולכוללם בין ניגוני הצדיקים, מלבד בניגון 'המבדיל' האמור לעיל.

בהמשך, הצטרף לכך אף היבט נוסף של כדאיות כלכלית, כאשר הצטרף לאגודת American Society for Composers and Publishers או כפי שמכנים אותה בקיצור ASCAP והיא דואגת לחבריה לקבל תגמול כספי על כל ניגון מיצירותיהם שמושר בפורומים שונים.

הכנסות קודש

את הכסף שנכנס ממכירת התקליטים ייעד ר' בן ציון לטובת קדשי בית מודז'יץ, ולאחר נטילת ההוצאות שכרוכות היו עם הוצאת ושיווק התקליט,

מוסדות חסידי מודז'יץ בישראל
Institutions of Chasidei Modzitz in Israel
מיסודו של כ"ק מרן אדמו"ר מהרש"א זצוקללה"ה
ובנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
בני-ברק, רח' הרב שר 5 * ת.ד. P.O.B. 681 5, HARAV SHER ST BNEI-BRAK, ISRAEL
טל Tel. 03-799249

ישיבה לעילוים "אמרי-שאול"
TALMUDICAL ACADEMY
"IMREI-SHAUL"

ישיבה גדולה "אמרי-אש"
RABBINICAL SEMINARY
"IMREI-AISH"

כולל אברכים
POST GRADUATE COLLEGE
(KOLLEL)

ספריה תורנית
LIBRARY OF
RABBINIC STUDIES

קרן פרסים לתלמידים
SCHOLARSHIP FUND

בית התבשיל ופנימי
STUDENT DORMITORY
& FREE DINING HALL

קופת גמ"ח מרכזית
FREE LOAN SOCIETY

Date 6.1.87 בס"ד יום ה' טבת תשמ"ז

„צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי
ל-בי ובשרי ירננו לא-ל חי"

לכבוד
הרה"ח בן ציון שנקר ולרעיתו מרת דיבה הי"ו
נאמן בית מודז'יץ, חבר ההנהלה

ברכת ד' ליראיו,

עלינו לציין לשבח את ההחלטה היפה להקדיש את ההכנסות מהקסטות של נגוני מודז'יץ המושרים מפיך, בקולך הערב שהונענת מאת הקב"ה, ואשר משמח כל לב ונפש וגורם להרחבת הדעת של כל שומעיו, לטובת ישיבתנו הקדושה „אמרי שאול" הנקראת על שמו של האדמו"ר מהרשי"א זצוק"ל.

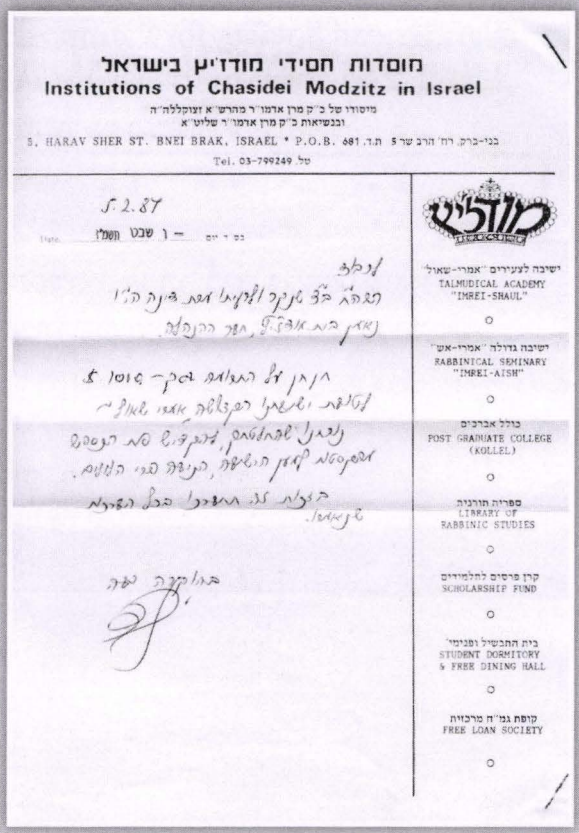
מעשה זה מוכיח שכל שרעפיך הם לשם שמים בלבד ולשם חזוק תורתנו הקדושה.

צעדך זה מעודד ומחשל אותנו להמשיך במאמצים של יום יום לקיומה של הישיבה בכבוד.

בזכות זה תזכה עוד שנים רבות להלל ולזמר ולשבח לחי עולמים, ולימים כבירים של טובה וברכה.

ביקרא דאוריתא
הרב חיים שאול טאוב
בן אדמו"ר שליט"א ממודז'יץ
ראש הישיבה

מכתבו של ראש הישיבה דאז, כיום כ"ק אדמו"ר ממודז'יץ שליט"א

מוסדות חסידי מודזיץ בישראל
Institutions of Chasidei Modzitz in Israel

מוסדו של כ"ק מרן אדמו"ר מהרש"א זצוקללה"ה
ובנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

5, HARAV SHER ST. BNEI BRAK, ISRAEL * P.O.B. 681 ת.ד.
Tel. 03-799249 טל.

מודזיץ

ישיבה לצעירים "אמרי-שאול"
TALMUDICAL ACADEMY
"IMREI-SHAUL"

ישיבה גדולה "אמרי-אש"
RABBINICAL SEMINARY
"IMREI-AISH"

כולל אברכים
POST GRADUATE COLLEGE
(KOLLEL)

ספריית תורנית
LIBRARY OF
RABBINIC STUDIES

קרן פרסים לתלמידים
SCHOLARSHIP FUND

בית התבשיל ופנימי
STUDENT DORMITORY
& FREE DINING HALL

קופת גמ"ח מרכזית
FREE LOAN SOCIETY

מנהלה של ישיבת 'אמרי שאול' הרה"ח ר' יקיר יוד
מוקיר תודתו לר' בן ציון על תרומת רווחי התקליטים

העביר חלק מן ההכנסות לצרכי בית החסידים, משם צמח ונבט דבר התקליט. בהמשך, נשלחה יתרת הדמים ל'אמרי אש' עבור פיתוח מוסדות חסידי מודז'יץ בארץ ישראל.

בקורת רוח מרובה התקבלו התרומות על ידי ה'אמרי אש' וועד החסידים בארץ ישראל, שכן המצב הכלכלי הקשה ששרר בשנים אלו של ראשית בניין וכינון ארץ הקודש, הקשה מאד על גיוס הכספים הנדרשים להעמדתה של הדת והחסידות על תילה, והתרומות שנשלחו על ידי ר' בן ציון, באו בעת שסיימו לבנות את בית המדרש הגדול ברח' דיזנגוף 36 שבתל אביב, והללו שימשו לכיסוי החובות שנותרו ושהעיקו על העסקנים ביותר.

במכתבי התודה ששיגר ה'אמרי אש' לר' בן ציון, ציין אך 'בצורה מליצית ומרומזת' את הוקרתו על דבר הסיוע הכביר שהביאו הכספים ששלח, משום שאסור היה על פי החוק להכניס כסף זר מחו"ל, ללא בקרה מן השלטונות.

בארץ ישראל

בעוד טיבו, תקליטיו, קולו ויצירותיו, החלו לצאת בעולם, לא יכול היה עוד ר' בן ציון להצטנע בד' אמותיו, מאחר ותקליטיו שהפכו לנכסי צאן ברזל בכל בית יהודי, הביאו את שמעו לכל מקום ופינה שבהם התגוררו יהודים, ובכל אימת שהיה נוסע אל מחוץ לביתו לפרק זמן, היה דבר בואו מתפרסם חיש מהר, ובתי מדרש שונים ביקשו להתהדר בביקורו.

בשנת תשכ"ד הגיע ר' בן ציון לבקר בארץ ישראל, בכדי להשתתף בשמחת הבר מצוה של כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א נכדו הבכור של מרן ה'אמרי אש' זי"ע

מוסדות חסידי מודז'יץ בעיה"ק ירושלים
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
עיה"ק ירושלים רחוב שאול המלך 21 טל. 818735

ברוכים הבאים בשם ה'

בשמחה הגנו להקביל את פניו של ידידנו עוז מחשובי אנ"ש רב פעלים לתורה ולמצוה, רודף צדקה וחסד המלחין יהזמר החסידי הנודע לשם ותהילה

הר"ר בן ציון שנקר הי"ו, מארה"ב
חבר הועד האמריקאי למען מוסדותינו הק'

עם בואו בשערי ארצנו הקדושה

יהא בואו לברכה למען ביסוס וביצור מוסדותינו הק'
בשם הנהלת הישיבה

הרב ישראל יעקב בוק
ראש הישיבה

הרב אברהם בקנרוט
יו"ר ההנהלה

מודעת ברכה מהשטיבעל בירושלים באחד מביקורי ר' בן ציון בארצנו הקדושה

בר מצוה של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א נכדו הבכור של מרן ה'אמרי אש' ובן מרן ה'נחלת דן' זיע"א

שהתקיימה בערב פורים של אותה שנה, וכמובן אף לכבד ולשמח את הרבי והחסידים מגרונו.

בהזדמנות זו, אף עלה ר' בן ציון בלוויית רעו וידידו הרה"ח ר' חיים יהושע ברמץ למקום מסוים על הר ציון, שם נהגו החסידים לבוא, לכוון את פניהם לנוכח מקום ציונו של מרן ה'אמרי שאול' שבהר הזיתים ולשפוך שיחם מריחוק מקום, וזאת מאחר שההר כולו נתון היה באותם השנים תחת שלטון ירדני עוין.

מקום ציונו הק' של מרן ה'אמרי שאול' השומם טרם הקמת המצבה בימים שלאחר מלחמת ששת הימים

ליד מעבר מנדלבאום שהיה השער היחיד הפתוח לעבר האזור שבשליטת הירדנים

'בצאת ישראל' במקום 'צאת ישראל'

חבר וידיד היה לר' בן ציון בשם ר' יעקב כץ, שהתגורר בחיפה ושימש כחבר כנסת מטעם פא"י. ובשומעו שר' בן ציון מבקר בארץ ישראל, מיהר להזמינו ואף להכין עבורו קבלת פנים גדולה ומפוארת בסניף המרכזי של פא"י, בהשתתפות קהל רב, שגדש את המקום ואף מילא את כל החצר הגדולה שלמרגלותיו.

לאחר מספר מילות ברכה שבהם העלה ר' יעקב כץ על נס את אישיותו של ר' בן ציון, פנה בשאלה, שמא יש בידו להנעים לקהל עם ניגון כלשהו ייחודי וחדש שהולחן לכבודה של ארץ הקודש. אז נשא ר' בן ציון שיחו ויאמר: הנה עומדים אנו בפתחם של ימי חג הפסח, ולפני ימים ספורים הפלגתי בספינה במימיה הדרומיים של ארץ ישראל, שם לא הרחק מ'ים סוף' מקום צאת ישראל ממצרים, בו עברו אבותינו בחרבה בתוך הים, לקול אוושת גלי הים, עלה בדמיוני ניגון חדש על המילים 'בצאת ישראל ממצרים', ובתוך דבריו, נתן קולו בשיר החדש, לאט, בהטעמה ובנעימה, ותנועות הניגון ריתקו את הקהל מהחל ועד כלה, עד כי נפשם כלתה בשירו. לאחר שסיים, ביקשוהו האנשים הרבים שצבאו במקום לשיר את הניגון שוב, וכך שוב ושוב, עד שכל העם הרב הצטרף עמו יחד בשירה כובשת,

בחיפה הדתית

— מאת ש. בן מנחם —

קהל רב, ובתוכם עשרות בני ישיבות מחיפה וסביבתה, השתתף במוצש"ק פ' תצוה בקבלת פנים להזן והמלחין המפורסם ר' בנציון שנקר שנערכה ע"י סניף פועלי אגודת ישראל בחיפה.

מאות איש מתושבי חיפה והסביבה זרמו עם צאת השבת לעבר בית החלוצות ברח' יל"ג, לשמוע את נעימותיו של המלחין ר' בנציון שנקר, במשך זמן קצר התמלא האולם הגדול בקהל רב, ורבים נאלצו לעמוד ליד החלונות מחוסר מקום.

לאחר דברי ברכה שנאמרו מפי ח"כ ר' י. כ"ץ השמיע ר' בנציון במשך יותר משעתיים מספר רב של נגוני מודז'יץ, כשמידי פעם הצטרף הקהל הרב לשירה.

ח"כ י. כ"ץ הודה בשם הקהל לר' בנציון שנקר על נעימותיו שהשמיע ושיגר מברק ברכה להוריו בו נכתב, אשרי יולדתו.

במשך השבת התפלל המלחין בבית הכנסת של פא"י ברחוב התורה, ועבר לפני התיבה, בשבת בבוקר, לאחר תפילת שחרית נערכה לכבודו "קידושא רבא" ע"י הסניף, ור' שמעיה כ"ץ, המנהל הרוחני של פא"י בחיפה השמיע את ברכתו.

קבלת פנים גדולה ומפוארת בעיר חיפה

ברוכים הבאים

אנו מקדמים בברכה אוג הני תרי צנתרי דדהבא,
וה״ר אפרים רוזין הי״ו
חתנו של אדמו״ר רבינו ר׳ שאול ידידי׳ זצוק״ל
והר״ר בן ציון שנקר הי״ו
לרגל בקורם בארצנו הק׳.

כן נתונה בזה תודתנו להר״ר בן ציון הי״ש שתרם מגרונו
ואונו בהנעימו לנו את השבת פ׳ תשא בתפילותיו המתובלות
במיטב גגוני מודז׳יץ ובזמירותיו הערבות שגרמו לנו עונג
רוחני רב ורושם בל ימחה.

יהא בקורם בארצנו הק׳ לברכה ולהרמת קרן החסידות

גבאי ומתפללי ביהמ״ד
דחסידי מודז׳יץ ירושלים

מודעת ברכה לרגל בואם של הרה״ג ר׳ אפרים רוזן חתן מרן ה׳אמרי שאול׳ ור׳ בן ציון לירושלים

כשמשק כנפי הניגון מעלה ומרומם עמו את כל הנאספים טפח וטפחיים מעל גבי הקרקע[4].

באחד מסיוריו בין חבלי ארץ ישראל, פגש ר׳ בן ציון את נשיא המדינה דאז מר זלמן שזר, שלמד ושנה בשנות נעוריו ולימים פירש מדרכי אבותיו, והלה שח בפניו, על שלפני כשלושים וחמש שנה, בימים של טרום השואה האיומה בעודו מתגורר בפולין, שהה פעם אחת ביום הפורים בעיירה אוטוואצק, ובשעת אחה״צ החליט לצעוד רגלית יחד עם חבר בשם קאצנלבויגן עד לקארטשעווו הסמוכה, שם התגורר ה׳אמרי שאול׳ באותם הימים, בכדי להשתתף בטיש של פורים. ומה הנך חושב - סיים מר שזר ואמר - שרק על הניגונים יכול אני לחזור בפניך, הנה גם את דברי התורה

4. אגב, בשוב ר׳ בן ציון לביתו, פגש ברחוב את נשיאה המיתולוגי של אגודת ישראל באמריקה הרב משה שרר ז״ל וטענה בפיו: ר׳ בן ציון, והלא אגודאי אתה במהותך! והכיצד זה השתתפת בכינוס כה גדול וחשוב בסניף של פא״י, וכי אינך יודע שכעת הוא ערב בחירות בארץ ישראל, והללו ינצלו התאספות זו לטובת מפלגתם... ר׳ בן ציון, שמעודו לא הסכין בכגון דא, התנצל בפה מלא על שכל קשר לא קיים בינו לבין פא״י, אלא אך הוזמן על ידי חברו לאירוע 'קבלת הפנים' ותו לא, ואף אם מישהו ניצל זאת לצרכי 'בחירות', אין לו ולכך מאום.

שאמר רבך לא שכחתי, וכאן חזר מר שזר בפרוטרוט על כל שיחות הק' שאמר ה'אמרי שאול' בטיש וללא שהחסיר מאומה.

בשבת פרשת כי תשא בא ר' בן ציון לירושלים, כאשר באותה השבת הופיע לשם אף חתנו של ה'אמרי שאול' הרה"ג ר' אפרים רוזן.

בשבת זו התפלל ר' בן ציון ב'בית החסידים' ששכן בבניין ישיבת 'חיי עולם', בהשתתפות המון עם קהל ועדה, שביקשו להאזין לתפילותיו רוויי הרגש ולניגונים השונים שהושרו מפיו בזה אחר זה.

אור חדש על ציון

בחודש תשרי של שנת תשכ"ח, מיד לאחר מלחמת ששת הימים שב ר' בן ציון לבקר בארץ ישראל, בכדי לפקוד ולהתפלל על קברו של אביו שבהר המנוחות, ביום היארצייט שיחול בחול המועד סוכות.

החסידים באי בית מדרשו של ה'אמרי אש' שמחו לקראתו ביותר, וימי שהותו ביניהם נוצלו כדבעי הן בתפילות והן בזמנים הנעלים שעליהם נאמר

המונים בהופעות ר' בנציון שנקר בירושלים

— מאת משה פיסנה —

ר' בן ציון שנקר, המלחין ר' המנגן התמידי הידוע, מיצירותיו המודרנ'צאיות המנוגנות בפי כל העושה עתה בארץ לרגל ביקור פרטי יחד עם רעיתו, הצליח ל' הקהל בירושלים המונים בפרשת "כי תשא"

בתופים ובחצוצרות לא הודיעו על בואו לעיר הקודש. גם בעתונים לא נתפרסם דבר, וראה זה פלא: מפה לאוזן "בתבה" השמועה כי ר' בן ציון שנקר, יכבד בנר' כהוותו את מתפללי בית המדרש של חסידי מודז'יץ, הנמצא בבנין ישיבת "חיים־עולם" שעל יד ככר השבת בגאולה. ובעוד קרני השמש מרצדות מול צמרות האילנות נת' אסף להל המונים ב"שטיבל" הקטן, כדי לזכות להנות מנועם תפילותיו של המנגן הידוע.

ר' בן ציון שנקר לא בא ל' בדו, יחד עמו הגיע גם ר' אפרים רוזן, שניהם מותיקי' חסידי בית מודז'יץ. ר' בן ציון עוד היה מבאי ביתו של האדמו"ר ר' שאול ידידיה אלעזר ממודז'יץ, בעת שהא' דמו"ר שהה באו"רח ארעי בארה"ב, לאחר שהצליח להמלט ולברוח מ' גיא ההריגה באירופה השסועה.

ר' אפרים רוזן הוא חתנו של האדמו"ר ר' שאול ידידיה זצ"ל ובינו לר' בן ציון נרקמה ידידות הדוקה.

מובן שר' בן ציון עבר לפני התיבה ונתכבד בתפילת קבלת ש' בת ולמחרת בתפילת שחרית. "לא היה מקום אפילו לסיכה" באולם ביהכנ"ס. המונים הצטופפו ורבים צבאו על הדלתות ובלבד לזכות ש' אוזניהם תקליטנה צלילים מנעימים מנגינותיו הנלבבות.

קולו הערב השתפך מבעד לחלו' נות ולנלחות. והקהל היה אוזן ק' שבת והנהנה מנועם לתניו ונגוניו, המושרים בפי כל.

שני האורחים זכו כמובן לקבלת פנים נפלאה. הם כובדו ב"קידושא רבא" שנמשך שעה ארוכה, כשכל אותה עת מפזם הצבור מנגינותיו של ר' בן ציון שנקר.

הקהל לא שבע מהופעותיו ב' ליל שבת ובשחרית. אלה שלא הצליחו לשמוע אותו בשתי הזדמנויות אלה נהרו את"כ לסעודה שלישית שנערכה לכבודו ב"ששי' בלי", כדי להשתתף במסיבה חסידית רבת רושם כזו, שאינה מזדמנת ל' כאן לעתים קרובות.

הרגשת עילאי' ואווירה של קדו' שה ריחפה על פני כל. לא הרגישו איך מחוגי השעון זזים, השעה היתה כבר אחרי שמונה כאשר קמו לתפילת מעריב ולהבדלה.

ברם, בכך לא סגי ובזה העניין לא ניגמר, ר' בן ציון נתבקש ל' עוד ועוד ואמנם המשיך בהשמ' עת פסקי יצירותיו ומנגינותיו ב' סעידת מלוה מלכה שנערכה לכ' בודו בביתו של גבאי בית המדרש, ר' יעקב וואלס.

תחצר התמלאה אנשים שהצטו' פפו על יד החלונות והדלתות, לא היה מקום בתוך הבית לכל הבאים, אך איש לא היה מוכן להחמיץ הזדמנות זו. לא בכל יום ניתן לשמוע את ר' בן ציון וגם לראותו בשעת נגינה.

השראה רוחנית ניכרה על פני המסובים. עד לאחר חצות נמשכה סעודת מלוה מלכה, כשמדי פעם בפעם, לאחר השמעת דברי תורה והסירות, מזמה האורח את מכ' בדיו בפרקי נגינה וחזנות ערבים.

אכן, היתה זו חוויה שלא במהרה ישכחוה אלה שזכו לקחת חלק בה.

מן העיתונות - סקירה נלהבת מביקורו של ר' בן ציון בחודש אדר בירושלים

'גדולה לגימה שמקרבת', בהם נהגו לשבת ולהיוועד יחדיו בבית המדרש, או אז עלתה קול זמרתם בשיר ורנן, כשר' בן ציון מטעימם ממתנת גרונו ומגביהם בין כנפי נועם שפתותיו.

נוהג היה לקבוצת חסידים יודעי נגן, להתאסף יחדיו בסוכתו של אחד מהחסידים הר"ר נתן קמפינסקי באחד מימי חול המועד, על מנת לשיר ולהקליט את ניגוני הרבי החדשים, למען ישתמרו לדורות הבאים.

כשנים עשר ניגונים חדשים חיבר ה'אמרי אש' מידי שנה לימים הנוראים - כמסורת אבותיו - באמרו שכפי שקונים מלבוש חדש לכבוד המועד, כמו"כ הניגון, הרי הוא המלבוש עמו עוטפים ונותנים משמעות חדשה למילות השירים כ'שמחה לארצך' 'היה עם פיפיות' וכו'.

אלפי ניגונים חוברו על ידי אדמור"י בית מודז'יץ במרוצת הדורות, והללו שהפכו לנכסי צאן ברזל בעולם היהודי, היו בעיני החסידים כחפצי קודש בהתייחסם לכל יצירה כאל כלי שרת, בזמרם אותם ללא להוסיף, לגרוע, או לשנות חלילה אף כקוצו של יוד מכפי שחוברו.

כעת, בשהות ר' בן ציון בארץ ישראל, ניצלו קבוצת המנגנים את ההזדמנות, וביקשוהו להשתתף עימם במלאכת הקודש, ור' בן ציון נעתר לכך ברצון ובשמחה.

עודם יושבים יחדיו, מיטיבים ליבם וגרונם בשיר וזמר, כשר' נתן עומד על גביהם לבל יחסר המזג, פנו בני החבורה לר' בן ציון ואמרו: נו, ר' בן ציון! ואתה אין לך איזה משהו טוב שחיברת לאחרונה?

בתחילה היסס ר' בן ציון במבוכה, אך מיד סיפר בפניהם, שלאחרונה, לאחר גמר המלחמה שבה ניצחו ישראל בחסדי שמיים את כל אויביהם שסביב להם בששה ימים בלבד, התקשרו אליו מאחד מערוצי התקשורת שבארץ ישראל, בבקשם ממנו שיחבר שיר חדש שיבטא את השמחה וההודיה לה' על כל הניסים אשר גמלנו, ור' בן ציון אכן נעתר והלחין את מבוקשם. עודו שח את מעשה הולדת השיר, החל ר' בן ציון לזמר ניגון קצר

שהתנגן בסגנון קליל ומתנגן, שייחודיותו העניקה משמעות חדשה למילים 'אור חדש על ציון תאיר'.

מרותקים האזינו החברים בצימאון לניגון המחודש שחיבר ר' בן ציון אך ימים ספורים קודם לכן, אלא שלאחר זמרו בית אחד מתמשך, בעודם נכנסים בקשב לפנימיות הניגון, סיים ר' בן ציון ופסק מלשיר.

רגע! - אמרו הנוכחים - בכך תם ומסתיים הניגון? ניגון עדין ורגשני שכזה אינו יכול להסתיים לאחר זמן כה קצר, וחייבים להוסיף לו פאל (בבא) אחד של סולו במרכזו, בכדי שיעניק לו מימד ומשמעות עמוקים יותר.

ר' בן ציון שמע, סבר וקיבל, ולמשך זמן מה הסתגר בינו לבין עצמו בפינה חבויה, עד שפנה שוב לחבר מיודעיו, הנה! הרי לכם פאל נוסף של סולו, שמעו נא ותחוו את דעתכם עליו. ובכך החל ר' בן ציון לשיר שוב את הניגון מהחל ועד כלה, כאשר לאחר הבבא הראשונה הריגשית והקיצבית מעט, הוסיף את זו החדשה שהלחין בזה הרגע, וסיומו השתלב היטב בחזרה עם הבבא הראשונה.

מוקסמים ישבו חבורת החסידים, לכל תג ותוו שיצא מפיו, מתקשים להאמין שאכן את זה הלחין ברגעים כה ספורים, שכן, על אף שהבבא החדשה לא הייתה ארוכה במיוחד, בכל זאת, תחכומה וסלסוליה המפותלים, נסכו הבנה אחרת ועמוקה יותר בכל הניגון שקדם לו, והללו צבעו את כולו בגוון של 'יצירה' מורכבת.

ואכן, ניגון זה, שאך מיטיבי נגן יכולים לבצעו בצורה נכונה ומושלמת, התקבל ברבות הזמן בהתלהבות רבה במיוחד, והוא משובץ בדרך כלל כיצירה ייחודית, קצרה וסוחפת.

חולי פוליטי ותו לא

אחר הדברים האלה, התקשר לר' בן ציון מנחה בכיר של אחד מתכניות התקשורת הפופולריות בארץ ישראל, בבקשו ממנו לבוא ולשיר בערב מיוחד, שאותו מארגנים האחראים על הערוץ שבו הוא משדר, עבור

הציבור הדתי בעיר צפת, ובהוסיפו, שאף מספר מנגנים מחסידי חב"ד כבר הבטיחו את השתתפותם, וכן זמרים חסידיים נוספים שעמם באו בדברים. ר' בן ציון התבונן ביומנו, ומשראה שיום זה פנוי עבורו, נתן להם ללא כל מחשבה נוספת את הסכמתו.

בימים הבאים החלו להתפרסם בכל כלי התקשורת הכלליים, על דבר 'קונצרט' גדול שיערך בעיר צפת בהשתתפות גדולי הזמר החסידי, כאשר שמו של ר' בן ציון שנקר, שמבקר זה עתה בארץ מתנוסס בהבלטת יתר. ברם, תיכף עם פרסומו של "הקונצרט החסידי", התברר לפתע לכל, שהערב המדובר אמור להתקיים ללא כל הפרדה בין נשים וגברים, מה שהעמיד את ר' בן ציון במבוכה עצומה.

באחד מאותם הימים, הגיע ר' בן ציון לשמחה שהתקיימה באולמי 'המרכז' שבירושלים, ושם פגש בבנו של הרבי - ה'נחלת דן' - שניגש אליו ישירות בגערה: ר' בן ציון, אתה הולך לשיר בקונצרט בצפת? ומה עם ההפרדה שלא קיימת... ברגע זה נפלה ההחלטה בידו, שאכן אין זה מן הראוי להופיע כך, ושהוא חייב למצוא את הדרך כיצד לרדת מן העץ הגבוה.

ביני לביני, בעוד ר' בן ציון מתחבט במבוכותיו, הופיע בשערי ארץ הקודש שותפו לעסקים ר' יוסל בורנשטיין, וכאשר אך עמדו כפות רגליו בשדה התעופה בעיר לוד, ניגש אליו חבר בטרוניה: האם ידוע לך ששותפך-ידידך ר' בן ציון, מתעתד לשיר בקונצרט מעורב... בשמוע ר' יוסל במה הדברים אמורים, מיהר להתקשר עוד באותו הערב לר' בן ציון בשאלה-נזיפה, מה זה ששמעתי, האם אתה 'בן ציון' הולך לשיר במקום מעורב... איככה קרה לך כזאת...

אכן, - התנצל ר' בן ציון - ההופעה אמורה להיות מעורבת ואנכי לא ידעתי, והנה עוד אמרו לי שגם חסידי חב"ד הולכים לשיר שם. טוב, הפטיר ר' יוסל, חסידי חב"ד, הם אנשים של 'קירוב', וזהו השיקול שעומד בראש מעיניהם, ולהם זה מותר, אבל אתה! מה אתך... אתה צודק, ענה לעומתו ר' בן ציון, אך מה אעשה כעת כאשר הכול כבר פורסם בראש חוצות.

לאחר אותה שיחה, אזר ר' בן ציון עוז, ניגש למכשיר הטלפון, חייג את מספרו של המנחה שהזמין אותו לשיר בקונצרט המדובר, ובקול רפה תינה בפניו על שכואב לו הגרון ביותר, ומשכך הוא מתנצל על כך שלא יוכל להופיע בקונצרט כמוסכם.

המנחה, ששמע המהומה שנוצרה סביב הקונצרט גונב לאוזניו, הבין מיד שאין אלו דברים של מה בכך ושיש דברים בגו, ועל כן צעק ברוגז: חולי בגרון יש לך? זהו חולי פוליטי ותו לא! אמר וניתק את הקו, ומני אז, לא השמיע אף אחת מיצירותיו של ר' בן ציון בתכניותיו.

רצוי בבית גדולים

הסכם בלתי כתוב עמד בין ר' בן ציון לשותפו ר' יוסל - שהיה חסיד גור - שקבע, שבכל צומת דרכים או שאלה, היה על כל אחד מהם לבקר ולהיכנס זה לרבי של רעהו, בכדי להתברך מפיו בכל ענין שעמד ביניהם.

בפעם הזו, נכנס תחילה ר' יוסל בורנשטיין ל'אמרי אש', כשלאחר מכן הגיע תורו של ר' בן ציון אף הוא, לבוא אל הרבי מגור ה'בית ישראל' ולקבל ממנו את עצתו וברכתו.

היה זה ביום ד', תיכף לאחר הקונצרט שבו אמור היה ר' בן ציון להופיע, ור' יוסל ביקשו לבוא לעיר חיפה שבה שהה רבו ה'בית ישראל', בהתריעו בפניו להיות בשעה שתים וחצי בדיוק, משום שבשעה שלוש הרבי מתפלל מנחה, ורק עד אז הוא יקבל קהל לעצה וברכה.

ר' בן ציון שלא הורגל לדייקנות הגוראית, הגיע בשעה שלוש ורבע, והנה הוא רואה שהרבי מגור עם קהל חסידיו כבר עומדים באמצע התפילה, ואשר על כן השתלב אף הוא בתפילת העמידה.

בעת חזרת הש"צ, הסתובב ה'בית ישראל' על מקומו ופגש במבטו את ר' בן ציון, ולמשך רגעים ארוכים הביט בו בעיניו החודרות, שכן כבר הכירו משכבר ימים.

הרה"ק בעל ה'בית ישראל' מגור

מיד בגמר התפילה, ניגש אליו בכעס חברו ר' יוסל: מדוע זה אחרת לבוא, עכשיו הרבי לא יקבל אותך יותר... אך לא חלפו אלא מספר דקות, והנה ניגש אליו גבאו של ה'בית ישראל' ואמר: הרבי רוצה לראות אותך.

בצעדים מהירים ניגש ר' בן ציון לחדרו, והנה ידידו ר' יוסל עומד שם באומרו לרבו, שכבר התוודע ל"פרשת הקונצרט", שלבסוף ר' בן ציון ביטל את השתתפותו.

איך ווייס (הנני יודע) - אמר ה'בית ישראל' קצרות - אז נישט, וואלט איך העם נישט געריפען... (שאם לא כן, לא הייתי קורא לו). לאחר מכן המשיך ה'בית ישראל' לשוחח עמם עוד אי אילו דיבורים במשך דקות ארוכות.

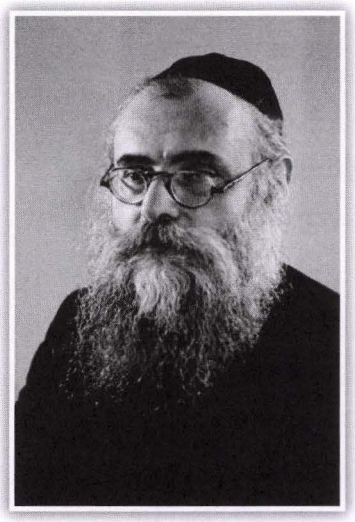
מאוחר יותר, נודע לר' בן ציון, שבמשך כל שעת שיחתם, סבל ה'בית ישראל' ממכאובים קשים ביותר, ומיד לאחר ששב הוא לאכסנייתו, הבהילו רופא לביתו של ה'בית ישראל', ואז גילו אצלו מחלה קשה ממנה נפטר לאחר תקופה קצרה.

הרב יצחק (איצ'א) מאיר לעווין

באחת מן ההזדמנויות, חגג אחד מידידיו הקרובים של ר' בן ציון בר מצוה לבנו בארץ ישראל.

רבות הסתייע ר' בן ציון מידו של אותו חבר, ומשכך, חש מחויבות אישית להכיר לו טובה, לגמול עמדו על אשר עשהו, ולכבדו בהשתתפותו בשמחתו מקירוב מקום.

תחילה אמור היה לנסוע עם חברת אייר פרנס עד לצרפת, ומשם לאחר חניית ביניים קצרה להמשיך בדרכו ארצה, עם מטוס של חברת אל-על.

הרב יצחק מאיר לוויין שליחם של גדולי ישראל בהנהגת אגודת ישראל

בהגיעו לשדה התעופה שבארה"ב, ראה ר' בן ציון חבורת נכבדים יהודים אגודאיים שעומדים יחדיו ומשוחחים בהתרגשות סביב יהודי מבוגר ובעל צורה, ומשהתקרב, הבחין שהיהודי שבמרכז, הוא אינו אלא חתנו של הרבי מגור בעל ה'אמרי אמת', הרב איצ'ה מאיר לעווין, שהיה מוליכה ומביאה המיתולוגי של אגודת ישראל עוד משנותיה הראשונות בפולין, וברבות הימים אף כיהן בשליחותם של גדולי ישראל כחבר כנסת מטעם אגודת ישראל במשך שנותיה הראשונות של מדינת ישראל.

בראותם את ר' בן ציון, שמחו לקראתו ובפנותם אליו ביקשוהו שיועיל להיות לסעד ולתמך להרב לעווין בדרך נסיעתו ארצה.

בשמחה רבה נעתר ר' בן ציון לבקשתם לשמשו, ובמהלך שעות נסיעתם, שח הרב לעווין בפניו ממערכותיו הרבות והקשות למען קדשי ישראל בכלל ובכנסת בפרט, בציינו, שהמאבק הקשה והגורלי ביותר, שממנה חרדו גדולי ישראל יותר מכל, היה המערכה נגד 'גיוס בנות', שממשלת ישראל ניסתה לגזור על בנות ישראל, ואילו מנהיגי העם עמדו כנגדם במלוא אונם והכריזו עליה כעל 'יהרג ואל יעבור'.

לירושלים עירך ברחמים

הטיסה מפריז לנמל התעופה שבישראל התנהלה בהשקט וברוגע ונוסעיה היו מועטים ביותר.

על המושב שלידו, צדו עיניו של ר' בן ציון עיתון ישראלי, שעסק בניסיה ונפלאותיה של המלחמה, מלחמת ששת הימים, שהסתיימה זה לא מכבר על מדינת ישראל והשלכתה על עתידה, כאשר בין השאר עסקו ביצירה מפורסמת שהולחנה באותם הימים ושעסקה בשבחה של ירושלים, פריה,

צופה וטובה, וכישרונו המוזיקלי החל אף הוא לתבוע את שלו, ביודעו שכאשר יגיע לארץ ודאי ידרשו וישאלו אתו באם הביא עמו 'משהו' לכבוד ביקורו הנוכחי בארץ, ובפרט בימים אלו שבה כה רבו תחושות ההודיה למסובב הסיבות על שיחרורם של המקומות הקדושים ובראשם מקום מקדשנו, מה גם שהארץ כולה מלאה שירה ולחן בשבחה של ירושלים והארץ, וקולם של המלחינים והיוצרים התורניים לא נשמע דיים.

עודו משוטט במחשבתו על ירושלים עיר הקודש והמקדש, פתח ר' בן ציון את הסידור שהיה עמו ועיניו נחו על תפילת שמונה עשרה 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב' ועד מהרה צפו במוחו תנועות חדשות ומרגשות של נגינה, שמבטאות היטב תחושות כמיהה וכיסוף לבניינה המושלם ולגאולה הקרובה, ותוך כדי דיבור הוציא דף ועט ברשמו את הניגון המושלם לבל ישכחהו.

כאשר שיער כן היה, ובבוא ר' בן ציון לארץ ישראל שאלוהו כדבר המתבקש, האם חידש משהו לאחרונה לאחר הניצחון הגדול על אויבי ישראל, ור' בן ציון השמיעם את הניגון שחיבר בעצם זמן נסיעתו, ומשם נפוץ הניגון ופרץ גבולות בקרב הארץ.

בשירת 'המבדיל' אצל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בשנת תשס"ז

פרק ט

בעולמה של נגינה

פרק ט

בעולמה של נגינה

שפת הנשמה

אלפי מילים יוצאות מפיו של אדם במשך יממה אחת בלבד. מילים שנרקמות ומתחברות זו לזו כשלשלת ארוכה, ובאיגודם יחדיו מעבירים הם אל אוזנו של השומע, את המסר שאותו רצה הראשון להשמיע. כי אכן שפת המילים היא הכלי, שבה מעביר כל אחד מעמנו לחברו את אשר על ליבו.

ברם, לוקה היא שפת המילים בחסר - שכן, כאשר רגשותיו של האיש גואות בקרבו, כשאהבתו למשהו מסוים מתלהטת במיוחד, משתוקק, כמה, מתפעל וכו', אזי ככל שיתלהבו פעמי רגשותיו בקרבו בשצף ובעוז, כך יקטנו אפשרויותיו לבטא אותם במילים פשוטות, וכפי שנוהגים לומר - אין מילים -, ואף אם יבוא מישהו שידע היטב להתפייט ולבטא בכישרון את רגשותיו, קרוב לוודאי שיכלו מילותיו מפיו, עוד בטרם יבטא את שרצה, וודאי שהשומע אף לא יבין לאשורם את רגשות זולתו כהווייתם במקורם. - ו"במקום שנגמרות המילים שם מתחילה שפת הנשמה".

וכמשל הכד, שכאשר ירצו לאכסן פירות גדולים אזי יאפסנו אותם בתוכו, אך ברצות האדם לשמר שומשומין, מובן שיתור אחר כלי קטן ונטור, וקל וחומר שאין ביכולת להכניס פירות שנפחם גדול אל תוככי הכלי הקטן. כמו"כ אין ביכולת המילה הדוממת לבטא רגשות דקים, ונדרשת

בסעודת מרעים חסידית בתקופה האחרונה

לכך שפה אחרת, שפת נשמה שתתבטא בצמצום, ושתכיל בקרבה את שלל סוגי הרגש. וכה אמר מרן ה'אמרי שאול': הנגינה היא שפת הנשמה, צלילים וניבים לה, שפת הנשמה היא הצמצום. את אשר יבטא ניגון אחד, אין תוכן בן אלפי מילים ביכולת לבטא.

זוהי גם הסיבה לכך שבבהמ"ק השתמשו אבותינו הק' בשפת הנגינה דווקא, שתפקידה היה לרומם את היהודי עד אל הפסגות הגבוהות ביותר של תשובה, כמיהה, שמחה וכו', מה שאין ביד שום כוח אחר לעשות. כמו כן קדושי החסידות שהילכו בעקבותיהם, נטלו את נשמותיהם של חסידיהם, העלום עם צלילי ותנועות הניגון, ורוממום בכוחם להתדבק באור פני מלך.

אך מעטים היו אלו שמפתחות ה'שפה' ניתנו בידם, והגדיל עליהם ר' בן ציון, שסלל את דרכו בינות לניגוני רבותיו הק', שהתפרסמו בכל העולם היהודי, בחינם, יופיים וערכם, ולגדור אף ללחניו שלו מקום של כבוד בעריכת שולחנותיהם בעת שבת וחג.

כיצד נוצר הניגון

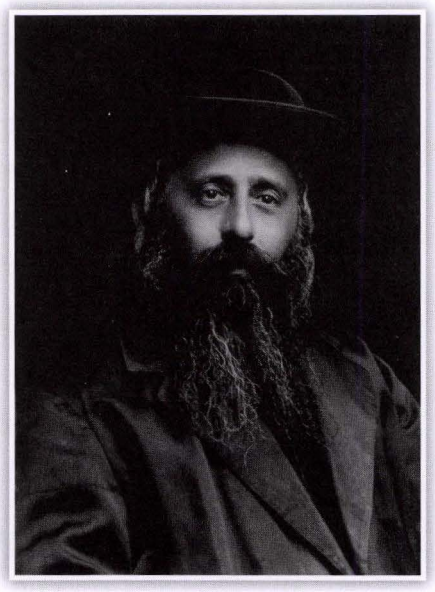
לניגון אמיתי בדרך כלל אין 'יוצרים', כפי שרגש פנימי טהור אין 'עושים', אלא צף הוא ועולה מתוך פנימיות הנפש. כמו"כ ניגון, הרי הוא תוצאה של ריבוי רגשות גואים, והללו שמפעמים ונובעים מפנימיות מוחו של המלחין, יוצרים הם את עצמם ומתבטאים בצורת תנועות של מוזיקה, ומשכך, אף משקפים את מהות אישיותו של המלחין, ערכיותו וערכו.

רובם ככולם של ניגוני ר' בן ציון צפו ועלו לו באקראי, אם בעת שחווה חוויה מסוימת כחתונה, סעודת שבת, ניתוח, ביקור בארץ ישראל, בעיצומו של טיול בהרי נופש, או אפילו סתם כך בעת הליכה ברחוב, אז צפו במוחו אי אילו תנועות, שנוספו זה לזה, עד שהתחברו לכדי ניגון אחד שלם ומושלם.

אף בעת תפילותיו, וביחוד בעת שביקר במקומות הק' שבארץ ישראל, ניתן היה לשמוע בעת אמירת פרקי התהילים את נעימת קולו בתפילתו, ולחוש היטב כיצד רגשותיו נוצקים כהווייתם בתוככי זמירות דוד בן ישי, כשהם מסגירים את סערת רגשותיו.

במשך שעות רבות ביום, יושב ר' בן ציון ליד פסנתרו כשפיו מלא שירה יהודית-חסידית טהורה, אם מניגוניו שלו או אחד מניגוני רבותיו, וליבו ופנימיותו נישאים על כנפי הניגון, כי על כן כה אהבו צדיקי החסידות מכל החוגים את ניגוניו ואת שירתו, על שום כנותם, יושרם ואמיתותם, כפי שצפו ודאו בינות רבדי רגשותיו ללא כל כחל ושרק.

כבר בגיל צעיר החל ר' בן ציון להלחין נעימות משלו, אך את סגנונו החסידי עם הניב הנכון והארומה היחודית - כך העיד על עצמו לא אחת - רכש בראש וראשונה מרבו ה'אמרי שאול', שנחשב, מלבד גאונותו וקדושתו, לגדול המלחינים החסידיים שבכל הזמנים, למן ניגוני ריקוד שמחים, מארשים - שירי לכת, ניגוני רגש ועד לניגוני 'אופרות' ארוכות וסבוכות, שכללו בקרבן יצירות מופת בנויות ומפותלות בגאונות מפליאה, שאך יודעי נגן ידועי שם יכולים לעמוד על קצה סגוליותם, מעמדם וערכם, ור' בן ציון שראה ושמע קולות אלו, ינק מנופת צופם ובנה את שפתו

הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב הי"ד

המוזיקלית על פיהם, אופי ביטויים היה ביטויו, ניבם היה ניבו, ושפתם הייתה שפתו.

בנוסף, ינק רבות אף מניגוני הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב הי"ד, שלמרות שלא זכה לראותו בעיניו, בכל זאת ניגוניו הקסומים לקחו את ר' בן ציון שבי, ומטען רגשותיהם נספגו היטב בחלבו ודמו.

'המבדיל' בין שבילי ספרינג וואלי

כחמש מאות ניגונים הלחין ר' בן ציון במרוצת השנים, ומעריצי ניגוניו שומעי שירתו, יוכלו לזהות על נקלה, שמבית מדרשו יצאו ניגונים אלו, שכן מעין 'חותם-קו יצור' וגוון ייחודי מוטבעים על כל אחד מהם, ומכריזים על זהות יוצרם.

מהם, שנותרו בין כותלי בית מדרשו, אותם מזמר ר' בן ציון בין קהל החסידים בעת התוועדויותיהם בשטיבעל, בסעודות יארצייט, חול המועד ועוד. אך רבים אחרים סללו דרכם מעלה עד לכותל המזרח של ניגוני החסידים, והפכו לנחלת האומה כולה בזמרם אותם בהתלהבות מרובה, כשלרוב, אף אינם יודעים כלל מיהו זה ואיזה הוא שהלחינם והביאם לאור העולם.

בראשית ביכוריו בשנות נערותו, היה עדיין ר' בן ציון נבוך מעט, וביישנותו מנעה ממנו מלהעלות את יצירותיו בפרהסיה, למען ישפטו השומעים את ניגוניו לשבט או לחסד, ומשכך נותרו הללו בין חוג חבריו המצומצם.

שונה מהם היה מזלו של אחד ומיוחד מניגוניו, ניגון 'המבדיל', שהחל דרכו באקראי אל אזני חבירו הקרוב הרה"צ רבי משה וולפסון, ומשם פילס את דרכו מאוחר יותר עד שהפך לאחד מיצירות המופת, מ'נכסי צאן הברזל' היפים של המוזיקה החסידית.

היה זה בעת שראש ישיבתו הגאון רבי שרגא פייבל מנדלוביץ, שהיה מגדולי המהפכנים בדורו בתחום החדרת והשתתת החינוך היהודי השורשי בין יהודי אמריקה, הגה במוחו לפתוח בית מדרש למחנכים, בכדי שהללו יקוממו ויעצבו ברבות הימים את דור העתיד החרדי של יהדות אמריקה.

לצורך רעיונו, רכש רבי שרגא פייבל בניין גדול בספרינג וואלי, פתח בה ישיבה לימות הקיץ בשם 'אש דת', ואליה הביא מטובי המחנכים כרבי שמעון שוואב מבולטימור, רבי מנדל זאקס ועוד, שלימדו השקפה ומוסר, ופיתחו במהלך ימי שהותם בין כותליה את כישוריהם הפדגוגיים-רוחניים של הבחורים.

כך מצא עצמו ר' בן ציון יחד עם רעהו רבי משה וולפסון בקיץ של שנת תש"ג, בין עוד עשרות בחורים מוכשרים, שאותם בחר רבי שרגא פייבל למימוש חזונו.

במהלך אותם ימים, נהגו ר' בן ציון וידידו רבי משה לצאת לטייל לעיתים תדירות באזור הישיבה ולדבר אגב כך מענייני הישיבה והרבי, שמלאו את מעייניהם.

ערב אחד, בעודם מטיילים יחדיו באחת משעות הערב, החל ר' בן ציון לפזם לעצמו חרישית ניגון חדש שאוזנו של רבי משה טרם שזפתה.

מהו הניגון שהנך שר? שאל רבי משה בפליאה, - לא משהו מיוחד ענה ר' בן ציון ביבושת, סתם משהו שעלה לי... מה 'סתם משהו' זה הרי נשמע נפלא, אנא זמר זאת בשנית. כעת שר ר' בן ציון שוב את הניגון כאשר רבי משה אינו חוסך ברגשי התפעלות מיופיו, ולאחר שלמד היטב את הניגון, הוסיף ויעץ: כמדומני, שניגון זה יהלום היטב את המילים שמזמרים במוצאי שבת, 'המבדיל בין קודש לחול', ואכן בהתאימם את המילים למנגינה, הלמו זה את זה להפליא, עד שמאוחר יותר, הוכר בפי כל בטבעיות כניגון 'המבדיל'.

בשנת תשט"ז, כאשר הוציא ר' בן ציון את תקליטו הראשון, הפצירו בו מכריו ויועציו להכניס את הניגון 'המבדיל' בין שאר ניגוני מודז'יץ, בהפצירם בו שאף ניגון זה הן ניגון של מודז'יץ הוא, ואכן, הייתה זו הפעם הראשונה

והיחידה, שר' בן ציון נאות לשלב ניגון שלו בתקליט, יחד עם ניגוני רבותיו, ומני אז, הלך הניגון וכבש לעצמו דרכים ומהלכים, עד שהעפיל אל צמרת עולם המוזיקה היהודית.

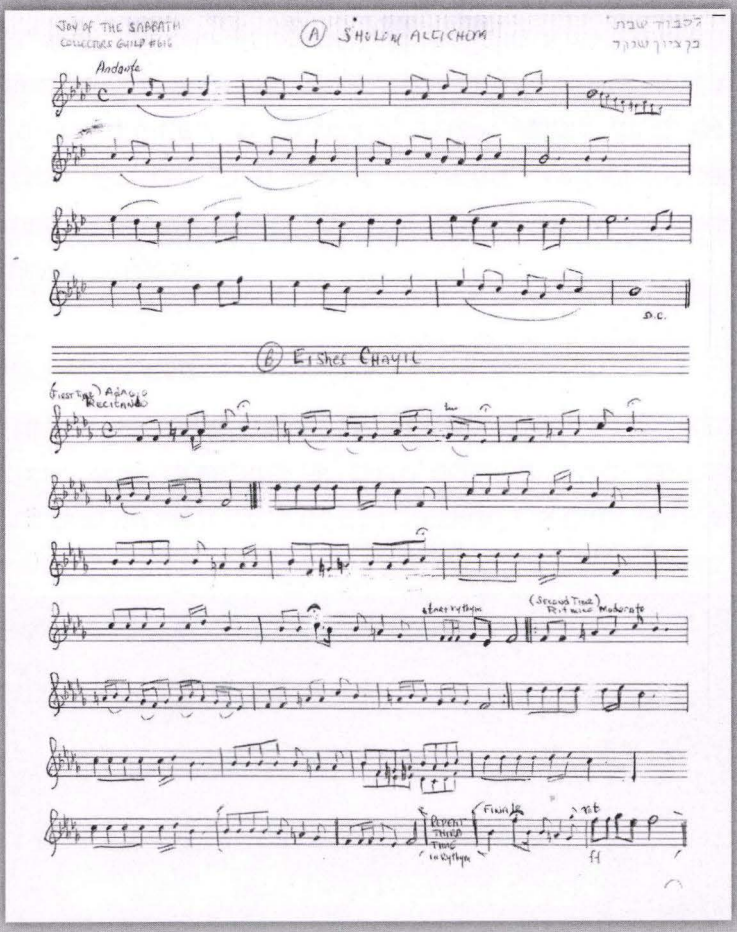
'אשת חיל' מלבוש נאה ומתוקן

ניגון אחר שהפך ברבות הימים לאחד מן המפורסמים, אם לא המפורסם ביותר מביניהם, היה ניגון ה'אשת חיל', אותו שרים בכל העולם היהודי, עד כי יש החושבים בטעות, שניגון זה עוד שרו אבות אבותיהם על אדמת ניכר, ומהם קיבלוהו במסורה יחד עם כלל קהילות ישראל.

בתקופה הראשונה לאחר חתונתו, נהג ר' בן ציון לומר את מילות ה'אשת חיל' בפשטות וביבושת, כבכל שאר מקהלות עמך בית ישראל בעת ההיא, משום שלמילים אלו לא היה כל ניגון פופולרי שהתקבל במיוחד.

ר' בן ציון מנעים בקולו בחתונת ידיד

ניגון ה'אשת חיל' שהתפרסם בכל תפוצות ישראל

לעיתים היה אומרם ב'נעימת נוסח' כפי שנהג ה'אמרי שאול', שלא היה לו עליהם ניגון מסוים, אלא מעין נוסח קבוע, שבו אמרם במהירות ובאופן חד וחותך. יום אחד הגה ר' בן ציון רעיון, ליטול את התנועות החדות כפי שזמרם-אמרם ה'אמרי שאול', לדרשם כמין חומר, וכך, עם אותם תנועות, חיבר ר' בן ציון ניגון ישן, מילאו בחדש, עד שהיה ראוי ומוכן לעלות על שולחן השבת, כמנגינה ערבה ונעימה המושכת את הלבבות.

תקופה קצרה לאחר מכן, שר ר' בן ציון את הניגון החדש-ישן בחתונת אחיו ר' חיים ברוך, לקול מצהלות מאות החוגגים, וכמו"כ אף סיווגו באותה התקופה בתקליט של ניגוניו, שהוציא באותה העת. מכאן עשה הניגון כנפיים לכל עבר ונפוץ עד מהרה בכל תפוצות ישראל, עד כי לא ניתן כלל לתאר את שעת 'טרום הקידוש' המרוממת, ללא ניגון משתפך זה, שתנועותיו הרגשניות והרגועות כאוושת גלי הים, כאילו התחברו והולחנו במיוחד לעת נעלה זו.

משוש חתן על כלה

ניגון נוסף של ר' בן ציון, שחובר כתוצאה מבקשה אישית של הכרת הטוב, ופילס דרכו אל אולמי החתונות של 'כמעט' כל חתונה יהודית-דתית שאליה יפנו, בשמחם את החתן והכלה ומשמחיהם כאחד, הוא הניגון 'ישיש עליך'.

ר' בן ציון משמח חתן וכלה

הורתו וצמיחתו של השיר 'ישיש עליך', שהספיק לשמח ריבואות חתנים וכלות במאות אלפי קולות, נתונים לזכותו של אחי גיסו, שסייע בעדו רבות בעצה ותושייה בצמיחת עסקי התכשיטנות שר' בן ציון התפרנס מהם, ובהגיע יום שמחתו, בהקימו את ביתו, הרהיב עוז, ופנה לר' בן ציון בבקשו: ראה נא ר' בן ציון, בכל מאודי עזרתיך בכל אשר פנית בכניסתך לעסק התכשיטים, כעת, הגיע הזמן שתשיב לי כגמולי ותלחין לכבודי ניגון מיוחד וחדש לרגל נישואיי בשעטו"מ... ביקש ונעתר בחפץ לב, אך שניהם כאחד לא שיערו עד להיכן יעפיל ברבות העת מעמדו של ה'גמול'.

היה זה הפעם הראשונה שבו הלחין ר' בן ציון ניגון חדש, בעבור אי מי שלא היה קרובו מדרגה ראשונה, אך בהגיעו לזמר לעיני קהל המשמחים בחתונה, כשאך החלו התזמורת והחוגגים ללמוד את הניגון החדש, התפשט כאש בנעורת, ובמשך שעה ארוכה רקדו הנוכחים את הניגון 'ישיש עליך' בקול משוש ומצהלות עד כלות הכוחות, בבקשם ממנו לשירו עוד ועוד.

לאחר שעה ארוכה, בכלותם לנגנו ולרקוד לקול צליליו, היה ברור לכל הנוכחים, שניגון זה הולך לצאת מאולם זה, לפרוץ ימה וקדמה, צפונה ונגבה, אל עבר העולם היהודי כולו, ולהשיש חתנים וכלות, כאחד מהלהיטים הגדולים.

עצמו ובשרו הם

בחיבה ובאהבה מתייחס ר' בן ציון לכל ניגון וניגון שהלחין, ולכל אחד מהם קשור הוא בקשר נפשי פנימי ובתחושה שעצמו ובשרו הם, וכאשר מצביעים לו על אי אילו מניגוניו בשאלה, את אילו מהם מחבב הוא יותר, מתקשה הוא לענות ותיכף אומר: וכי אם ישאלך אדם לאמר את מי מילדך הנך אוהב יותר, האם תוכל לומר ולענות לו? אף אני אין ביכולתי להשיב על שאלה כזו, משום שכל אחד מניגוניי חש אני שהוא 'שלי' וחלק ממני!

ר' בן ציון בעצמו מקבל את תפוצת והצלחת ניגוניו ברגשות מעורבים. מצד אחד בישנותו הטבעית וצניעותו שלא עזבוהו אף לאחר שמונים שנות

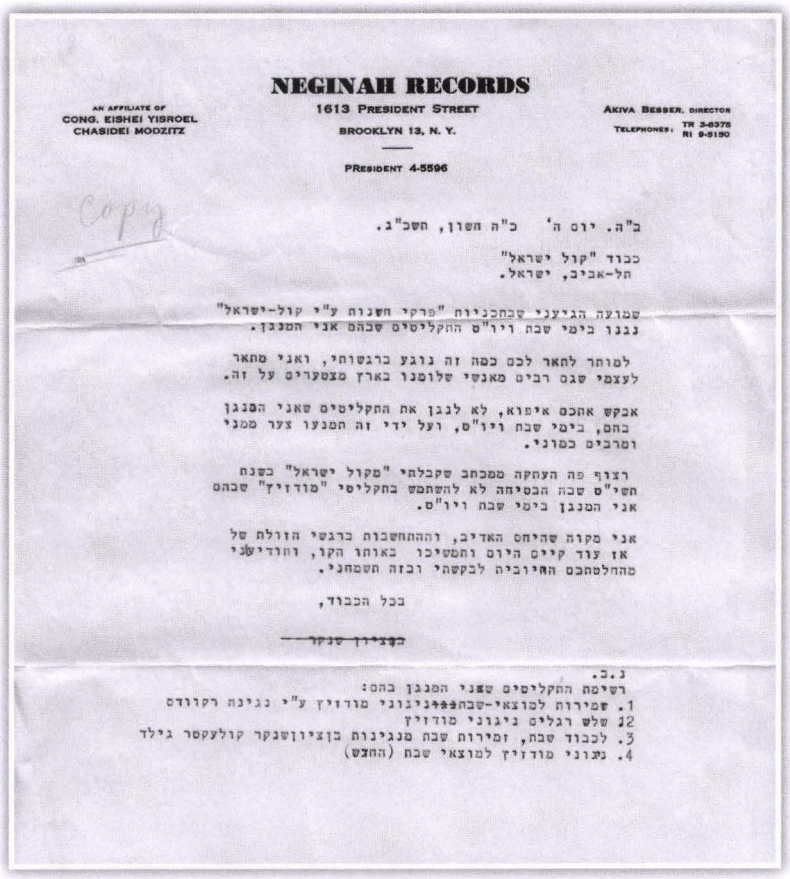
פרסום, גורמים לו לתחושה של מבוכת מה. אך נראה שתחושת הסיפוק, שמביאים בכנפיהם כל אותם ניגונים, שפרצו גבולות בשמחם אלוקים ואנשים, כובשת כל ריגוש אחר וממלאת את כל ישותו, בכל אימת שהוא שומע על ניגוניו שנפוצו בעולם היהודי.

הרגשה עילאית שאינה שוככת למרות השנים הרבות שחלפו ועל אף תכיפות מקריותם - כך מתאר ר' בן ציון - היא לילך ברחובה של עיר בליל שבת, ולשמוע מבעד לחלונות הפתוחים את הניגון 'אשת חיל' כשהוא מושר על ידי אבות וילדים, בהחילם דרכה את אווירת השבת המיוחדת, זהו רגע של נחת אמיתית שקשה לתארה במילים.

נכדי ונכדותי שנסעו ללמוד בארץ ישראל, - ממשיך ר' בן ציון לספר בסיפוק - התארחו לא אחת בבית מארחים שונים, ובשמעם את שירי סבם כשהם מושרים על ידי בני המשפחה המארחת, היו מספרים על היותם נכדי יוצרו של הניגון, ודבריהם התקבלו בהפתעה גמורה, כשהם מתקשים להאמין לדבריהם שאכן סבם שחי ומתגורר כעת בניו יורק, הוא יוצרה ומחוללה של ניגון זה, שעליה גדלו בבית אבא ובישיבה בה למדו.

אפיזודה משעשעת בקשר לניגון 'מזמור לדוד' אותו חיבר בעיר חיפה בשנות בחרותו בעת ביקורו הראשון בארץ ישראל, סיפר ר' בן ציון, שפעם אחת נסע לזמן מה למקום נופש מסוים שבו שהו יהודים חסידיים רבים. ובעת שישבו יחדיו בסעודת 'שלוש סעודות', שר יהודי קשיש את הניגון 'מזמור לדוד' הנ"ל, ור' בן ציון החל ללוותו בקולו שלו. לאחר מספר רגעים התקומם עליו הזקן ורגז: יונגערמאן (אברך), אולי אתה מפסיק להפריע ולזייף את הניגון... ר' בן ציון הופתע ביותר, ובעדינותו לא השיב חורפו דבר, אך האנשים השונים שישבו באותה העת סביבות לשולחן, נדהמו והעירו לו בשאלה: האינך יודע שהוא יוצרו ומלחינו של ניגון זה? מה פתאום, צעק כנגדם הישיש: אני מכיר היטב את הניגון הזה והיו שרים אותו עוד מימי ילדותי בעיירה שבפולין...

ברם, בעוד תפוצת נגוניו ושירתו נפוצים על פני העולם היהודי כולו, כאשר פרסומם צובר תאוצה אף בקרב בני הציבור הכללי, שנחשף לניגוניו דרך כלי התקשורת, החלו מגישי התכניות השונות להשמיע בפני קהל מאזיניהם הרחוקים משמירת תורה ומצוות, קטעי נגינה חסידית אוטנטית בעיצומם של ימי שבתות וחגים, שכן נשמתם כמהה למעט קורטוב של רגש יהודי בימי הקודש, והללו הרוו את צימאון השומעים, היישר מבית מדרשה של הנגינה החסידית, כאשר ניגוניו של ר' בן ציון כיכבו בהם לעיתים תדירות. ועל כך נזקק ר' בן ציון מפעם לפעם להתריע בפניהם ולהזהירם מפני שימוש אסור בתקליטיו, בימים שהשימוש בהם אסור על פי ההלכה.

NEGINAH RECORDS

AN AFFILIATE OF
CONG. EISHEI YISROEL
CHASIDEI MODZITZ

1613 PRESIDENT STREET
BROOKLYN 13, N. Y.
PRESIDENT 4-5596

AKIVA BESSER, DIRECTOR
TELEPHONES: TR 3-6375
RI 9-5150

Copy

ב"ה. יום ה' כ"ה חשון, תשכ"ג.

כבוד "קול ישראל"
תל-אביב, ישראל.

שמועה הגיעני שבתכניות "פרקי חשנות ע"י קול-ישראל"
נגנו בימי שבת ויו"ט התקליטים שבהם אני המנגן.

למותר לתאר לכם כמה זה נוגע ברגשותי, ואני מתאר
לעצמי שגם רבים מאנשי שלומנו בארץ מצטערים על זה.

אבקש אתכם איפוא, לא לנגן את התקליטים שאני המנגן
בהם, בימי שבת ויו"ט, ועל ידי זה תמנעו צער ממני
ומרבים כמוני.

רצוף פה העתקה ממכתב שקבלתי "מקול ישראל" בשנת
תשי"ס שבה הבטיחה לא להשתמש בתקליטי "מודזיץ" שבהם
אני המנגן בימי שבת ויו"ט.

אני מקוה שהיחס האדיב, וההתחשבות ברגשי הזולת של
אז עוד קיים היום ומשיכו באותו הקו, והודיעני
מהחלטתכם החיובית לבקשתי ובזה תשמחני.

בכל הכבוד,

~~בצירון שנקר~~

נ.ב.
רשימת התקליטים שאני המנגן בהם:
1. שמירות למוצאי-שבת-ניגוני מודזיץ ע"י נגינה רקודס
2. שלש רגלים ניגוני מודזיץ
3. לכבוד שבת, זמירות שבת מנגינות בנציון שנקר קולעקסר גילד
4. נתוני מודזיץ למוצאי שבת (החדש)

מכתב אחד מני רבים לכלי תקשורת שונים שבו מזהיר מפני השמעה אסורה של ניגוניו

מנחות תודה

בשנת תשמ"ו חלה ר' בן ציון, ולשם כך עבר ניתוח בבית החולים 'מימוני' באור ליום ו' לפנות בוקר. ויהי ביום השלישי - יום א' בבוקר - עוד בהיותו כואב בחדר ההתאוששות, נטל לידו ספר תהילים והחל לומר פרק אחר פרק, בתפילה לישועתו ממקום זה ולשובו במהרה בבריאות איתנה לביתו.

לאחר מספר מזמורים כשהגיע לפרק מ' פסוק ד', נתקלו עיניו במילות נעים זמירות ישראל 'ויתן בפי שיר חדש תהילה לאלוקינו יראו רבים ויראו ויבטחו בה" ומשמעותם העמוקה על רקע מצבו האישי, צפה ועלתה לו באחת, יחד עם כל אשר עבר בימים האחרונים, ותיבות המזמור החלו להתנגן מפיו בשיר הלל לאלוקינו, שרק לו ראויה התהילה ואך בו ניתן לבטוח... כך שכב על מיטתו כשספר התהלים בידו האחת ובידו השניה החל לכתוב במהירות את תווי הניגון לבל תלך מנחה זו, שכיבד בה את בוראו, לאיבוד. עודו מעלה את ניגונו החדש על הכתב, נכנס לפתע הרופא תוך כדי בדיקה שגרתית, והנה הוא רואה את מטופלו החולה, שוכב כשכולו מרוכז בשירה וידו רצה במהירות, רושמת תוויים של נגינה... מה זה הנך עושה כעת? שאל הרופא המופתע, לא משהו מיוחד, ענהו ר' בן ציון, התפללתי מתוך ספר קדוש זה, וכעת עלה במוחי שיר חדש של תודה לאלוקים... טוב, אמר הרופא, אם זהו מצבך, אזי נראה שאותך איני צריך לבדוק עוד.

בשנה האחרת, בשנת תשמ"ז, נסע ר' בן ציון לבקר בארץ ישראל ובחג 'מתן תורה' שהה בירושלים. בשעת לפנות בוקר של יו"ט, הלך ר' בן ציון יחד עם קרובו וידידו ר' צבי הערש ווינרעב להתפלל על יד

המלחין החסידי ר' בן־ציון שנקר התעורר מניתוח לב והחל לכתוב מנגינה חדשה

מספו של האדמו"ר ממודזיץ ברחבי ארצות הברית, הועם קימעה, לאחר שהמלחין החסידי ר' בן־ציון שנקר, הובהל באופן פתאומי לניתוח לב פתוח, שנמשך שעות ארוכות.

למחרת הניתוח, שהיה קשה מאד, הורידו הרופאים את ר' בן־ציון ממיטת חוליו והושיבוהו על כסא.

"התחלתי לחגיך תהילים – מספר ר' בן־ציון ותוך כדי אמירה, עלתה במוחי מנגינה חדשה לאחד הפסוקים".

ביקשתי מיד מאחות בית החולים, שתביא לי נייר ועפט והתחלתי לשרטט "תווים" לשיר החדש".

"הפרופסור שעבר על ידי, הגיב כי לפי החוקה האמריקנית, לא צריך להתחיל לעבוד למחרת ניתוח ואני יכול לנוח עוד מספר ימים".

ביקרנו אצל ר' בן ציון מספר ימים לאחר מכן בבית החלמה בעיר "פינצ'", הוא נשמע מאושש ודרוך לחבר מנגינות חדשות.

כשאנו משוחחים על דא והא, נזכרנו כי רבי ישראל פאוב האדמו"ר ממודזיץ זצ"ל, עבר ניתוח קשה, אשר במהלכו נזקקו הרופאים לקטוע את רגלו. כל עת הניתוח היה רבי ישראל ער והיכר את המנגינה המפורסמת ל"אוזכרה".

אחד הכודדים היודעים לשיר את כל חלקי ה"אוזכרה", הוא ר' בן ציון שנקר.

מן העיתונות

שריד בית מקדשנו 'הכותל המערבי', ובראותו אלפי ריבואות יהודים מכל החוגים והסוגים ממלאים את רחובותיה וסמטאותיה של ירושלים, כשהכל נוהרים בכמיהה ובהשתוקקות 'לעלות וליראות', התרגש מאד, ואז נזכר שוב בניתוח שעבר אך לפני זמן קצר, וכי הנה זוהי ההזדמנות להגיש 'קרבן תודה' לרופא כל בשר, על רוב טובו וחסדיו עמו, וכך, עודו הולך בין עמך בית ישראל עולי הרגל, נולד ובא ניגון חדש על המילים 'מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ'.

הטוב... כי לא חלו רחמיך

ניגון אחר - 'הטוב כי לא כלו רחמיך' - שנעשה אף הוא כשלמי תודה לאחר ניתוח שעבר בס"ד בהצלחה, והתקבל בתחילה באדישות מה עד שכמעט וירד אל תהומות הנשיה של השכחה, פרץ לאחרונה לפתע ממחבואו לאחר כעשרים שנות הצטנעות, וטיפס בסערה עד אל רום פסגת הפופולריות.

ומעשה שהיה כך היה - בשנת תשנ"ג בא נכדו הראשון של ר' בן ציון בברית האירוסין, כאשר את זמן החתונה קבעו לאחד מהימים של תחילת הקיץ.

בעוד בני המשפחה מתכוננים לקראת השמחה הגדולה, נפל לפתע ר' בן ציון למשכב באחד מן הימים של שלהי חודש אדר, ולמרות שלא היה בכך משום 'חולי שיש בו סכנה', בכל זאת הרבה חוליו דאגה בקרב בני המשפחה, שמא לא יוכל חלילה להשתתף ביום שמחת נכדו, שהוא אף יום המשך שלשלת הדורות בבניית דור חדש של צאצאיו, ועל כן מלאו כולם תפילה לרפואתו הקרובה ולשיבתו לאיתנו כבראשונה במהרה.

ביום החתונה אכן יצא ר' בן ציון לראשונה מביתו להתפלל במניין בבית הכנסת, עודו מתפלל, בהגיעו לומר 'הטוב כי לא חלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך...' החלו כמפעם לפעם לצוץ במוחו תנועות של מוזיקה...

הניגון החדש שעלה זה עתה בהשראת מצבו, יקר בעיניו ביותר, ובליבו גמלה ההחלטה לזמר אותו הערב בחתונת נכדו. עודו מנסה לחרוט בזיכרונו את בתי הניגון, החלו אנשים שונים לגשת אליו בהתרגשות באיחולי 'ברוך רופא חולים' עד כי הניגון כמעט חמק ומש מזיכרונו, ואך בקושי רב הצליח לענות למברכיו תוך שמירת ואחיזת הניגון בתא אחד מוגן של זיכרון.

בהגיעו לביתו מיהר ר' בן ציון לרשום את ניגונו זה החדש וכמובן לקחתו עמו לחתונה, כהבעת תודה לבורא, ומתנת הפתעה עבור החתן בהשתתפותו בשמחתו במלוא אונו ומרצו.

אך בבוא העת כאשר לקח את מכשיר המיקרופון בידו ולאחר ששר מספר פעמים את ניגונו החדש, גילה למרבה אכזבתו שהשיר שחיבר לא התקבל היטב אל ליבות הקהל שהתגודד סביבו, ולאחר מספר דקות חלפה התזמורת לניגון הבא ועד מהרה נמחה מלוח זיכרונם - כולם מלבד אחד, הרה"ג רבי משה חדש ראש ישיבת 'אור אלחנן' ניגש אליו בהתלהבות ואמר: דע לך ר' בן ציון שניגון זה הוא מעולה, ומה הציבור כבר מבין?

בשמחה של אחד ממכריו

אלא שכפי שאמרו צדיקים מתלמידי הבעש"ט הק', שישנם ניצוצות אורה שזמנם טרם הגיע ולעיתים הם מתנוצצים בזמנים מאוחרים יותר ואז בא עיתם... כך סיבב 'מסובב הסיבות', שדווקא לאחר כעשרים שנים, בקע 'ניגון ריקוד' מיוחד זה והעפיל כמטאור בשמי המוזיקה החסידית, והוא מושר בכל אירועי ושמחות הצדיקים ללא יוצא מן הכלל.

בשנת תשע"ד שרו ניגון זה ב'טיש פורים' בחצר הק' של הרבי מבאבוב באמריקה, ואז שאל הרבי בהתפעלות את מקורביו: וואס פאר א' ניגון איז דאס? (מהו ניגון זה?), ניגון זה - ענה הגבאי - הוא של ר' בן ציון שנקר, אם כך - אמר הרבי - תשירו זאת שוב ושוב...

השטיבעל בימים הנוראים

עד לפני שנים ספורות נהג ר' בן ציון להלחין מידי שנה בהתקרב ה'ימים הנוראים', מספר ניגונים חדשים על קטעי תפילה נבחרים, אותם התעתד לשיר לפני עמוד הש"צ בתפילותיו בשטיבעל של חסידי מודז'יץ, שבפלטבוש-ברוקלין רח' קוני איילנד אבניו.

כאשר חש ר' בן ציון שהניגונים החדשים מוכנים וראויים לעלות על שולחן גבוה, נוהג היה להזמין לביתו מספר מתפללים יודעי נגן עם מכשירי הקלטה, כשבהזדמנות זו, שר הוא אותם בפניהם בליווי פסנתר, והללו, תפקידם ללומדם ולשננם היטב עם תנועותיהם וסלסוליהם, על מנת שיוכלו לשמש לו לעזר וליווי בבואו להתפלל את תפילות הימים הקדושים.

רוב הניגונים שמושרים בבית החסידים בתפילות ראש השנה ויום הכיפור הם מלחניהם של אדמור"י חצר החסידות, כאשר לכל קטע תפילה שאותו נוהגים לזמר, ישנו את סוג הניגון שמותאם למשמעות המילים, מארש קצבי ל'ויאתיו' או 'אין קצבה'. ניגון שמחה ל'שמחה לארצך', 'קדשנו' וכדומה. וואלס ל'הללוקה', 'ארשת שפתינו' או 'היום הרת עולם' וכו'. וביני לביני משלבים מניגוניו החדשים של ר' בן ציון, כאשר הללו מוסיפים את

בשירת 'המבדיל' במוצאי שבת בעת ביקור כ"ק אד"ש בשטיבעל באמריקה

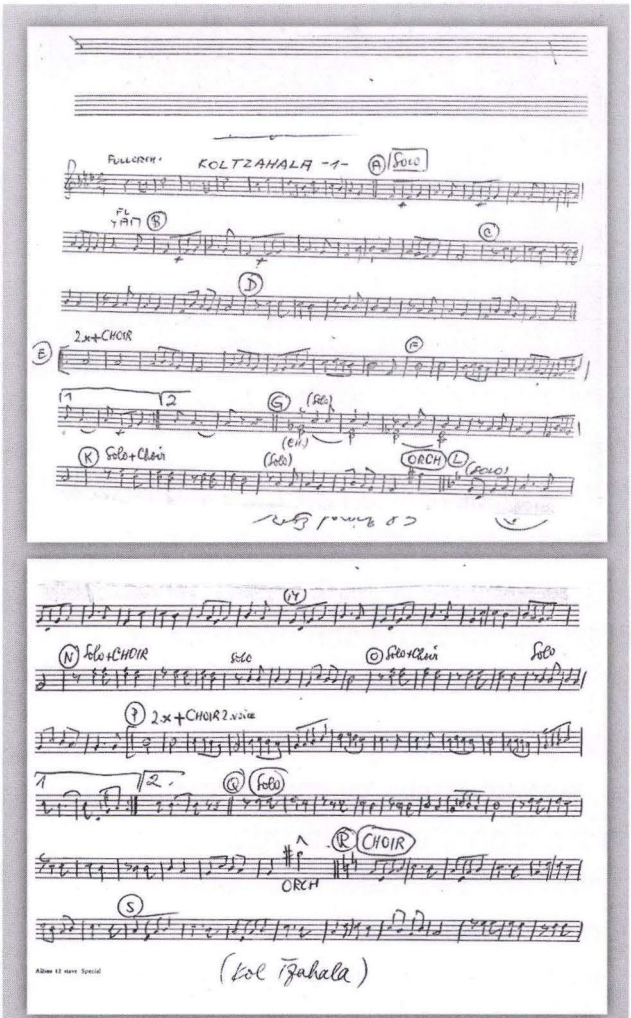
הנופך והגוון היחודי שלו. וגם לאחרונה שממעט הוא לגשת לעמוד התפילה בימים הק', בכל זאת מהווים ניגוניו חלק נכבד ומרכזי בתפילות השטיבעל.

בית היוצר

את מאות ניגוניו של ר' בן ציון ניתן לסווג לסוגים וקטגוריות שונות, אך קו בלתי נראה מפריד בין שתי אסכולות עיקריות, האחת, קלילה, קצרה וקליטה יותר בפי המון העם, עליהם ניתן למנות וולסים איטיים, מארשים קיצביים, ניגוני ריקוד וכדומה, ולצדם קיימים את ניגוני הרגש הארוכים, שבחלקם בנויים כיצירות מורכבות ביותר.

כאשר הוציא את תקליטיו לציבור הרחב בליווי תזמורת ומקהלה מקצועית, התחשב ר' בן ציון בדרישת וצימאון כלל המאזינים לניגונים קצרים, אשר על כן, רובם הגדול של הניגונים שמופיעים בהם, הם אלו שנמנים על האסכולה הראשונה והקליטה יותר.

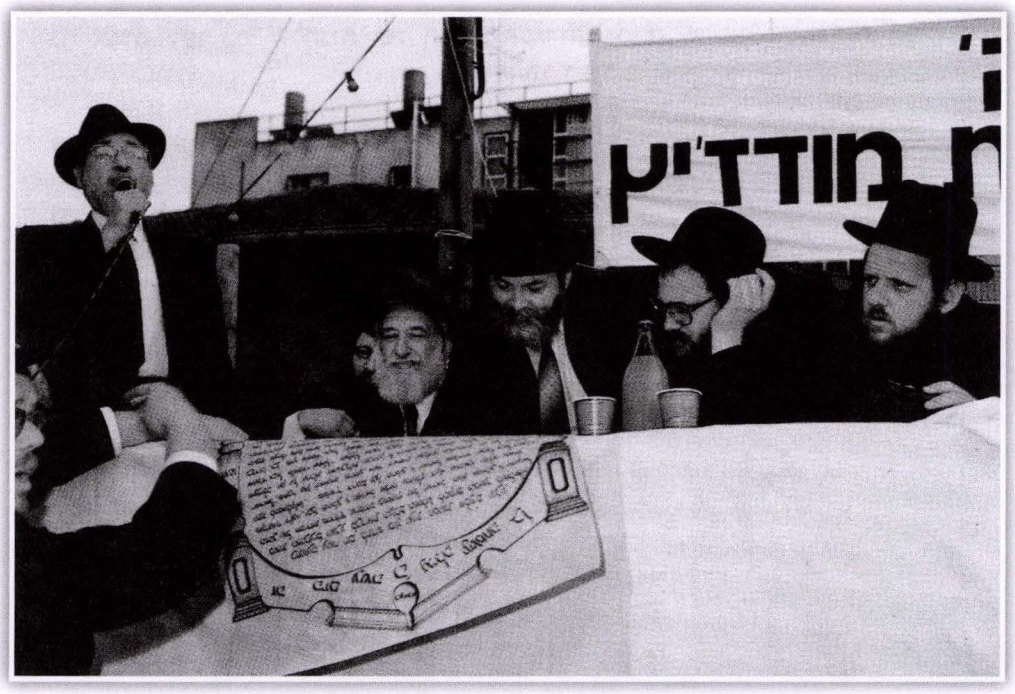
כן ניתן לראות סגל נבחר מתוך ניגוניו אלו, שנקלטו היטב בפי העם, ואף שנים רבות לאחר יציאתם לאור העולם עדיין לא נס ליחם ורעננותם, כשבכל עת נראים הם בעיני מזמריהם כחדשים. על אלו ודומיהם ניתן למנות את הניגון 'ליהודים היתה אורה' שהלחין לכבוד חתונה של שותף לעסקים שהתקיימה ביום שושן פורים, 'והוא כחתן' שחיבר לחתונת אחד מאחייניו שמתגורר בארץ ישראל, או ה'ברוך אתה בעיר' שהלחין לחתונת אחת מבנותיו. כמו"כ, ניתן להצביע אף על הניגונים 'הטיבה ברצונך', 'שמח תשמח', 'בצאת ישראל', 'נחמו נחמו עמי' ועוד, כעל לחנים שהצליחו לגדור לעצמם מקום מפואר של כבוד בעולם היהודי, בהיותם משובצים ברום כתרה של המוזיקה היהודית-חסידית.

תוויי הניגון 'קול צהלה'

אך נראה שגולת הכותרת של יצירותיו, - כפי שאף ר' בן ציון באופן אישי מתייחס אליהם - הם דווקא אלו שנמנים על הסוג השני והמורכב יותר, שבהם מתגלה עיקר כשרונו המוזיקלי, הן השכלי והן הרגשי.

מעטים הם אלו שנמנים על חובבי ניגונים

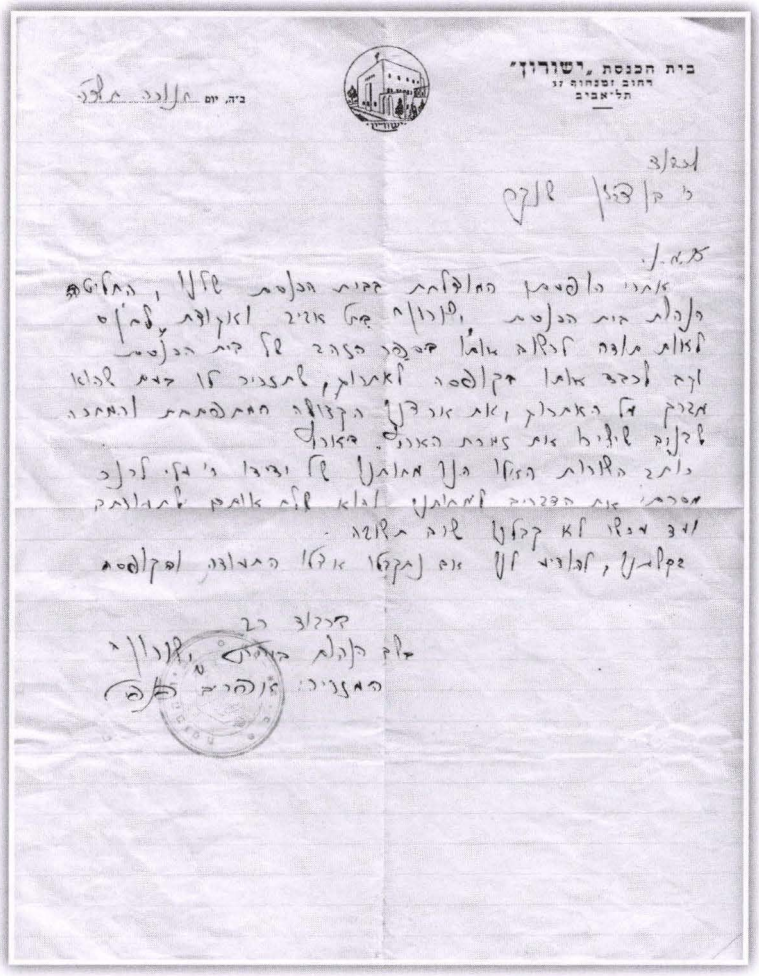
בשיר וזמר ביום הנחת אבן הפינה לבית המדרש הגדול דחסידי מודז'יץ שבבני ברק

אלו, אך הללו מהווים את העידית של ה'מבינים', שיודעים להבחין בין דקויות של מוזיקה איכותית, ועל אלו ניתן אף למנות את שמנם וסלתם של משוררי ומלחיני חצרות החסידים, כאשר לא אחת, ניתן לזהות אף אי אלו תנועות מסוימות מבית היוצר של ר' בן ציון, ששובצו בין הבבות של יצירותיהם.

ברבות הימים והשנים, התקבצו סביבו סגל הולך וגדל של מעריצים מהזן הנ"ל, ובכל עת סעודת 'יארצייט' של אחד מאדמור"י החסידות וכדומה, שבה מתוועדים החסידים בשטיבעל יחד עם ר' בן ציון, אז מתמלא בית החסידים עד מעבר לקיבולת במאות מביניהם, כשהם נדחקים בין החסידים, במטרה לשהות, לחוות ולטעום מצוף טעם מעיין הרגשות של נגינת מודז'יץ, כפי שמושרת מפי ר' בן ציון.

התאספויות אלו שמתקיימות לעיתים תדירות, יוצרות מחזה מפעים וסוחף בלתי ניתן לתיאור - במשך שעות רבות עולה שירתם ובוקעת רקיעים בהמייתם, כשר' בן ציון יושב במרכז בשירו 'כמעט' לבדו, ואילו הקהל הרחב והגדול מלווהו בקולות שניים ושלישיים בדייקנות מפליאה.

בית המדרש מלא בחסידים מכל החוגים והגוונים, אלו יושבים לצד אלו, חסידי סאטמאר, בעלזא, באבוב ועוד, לצד ליטאים ועמך בית ישראל, כשהמקום כולו אומר שירה מעודנת ומתוקה, נגינה חסידית רגועה וסוחפת

בית הכנסת "ישורון"
רחוב זמנהוף 22
תל-אביב

בית כנסת 'ישורון' שבתל אביב מעניק קופסת אתרוג
כתשורה על הופעתו בבית המדרש שלהם

הנושאת אל על את נושאיה. בית החסידים בוער מקיר לקיר בתבערת קודש, והניגון הטהור מעלה עמו את שוהיו טפח וטפחיים ממעל לפני הקרקע, עד שאף זמן רב לאחר ששבים הם לביתם, עדיין לא נמוג טעמם של רגעים נעלים אלו.

בשנים האחרונות, נוספו עליהם הזדמנויות רבות ומגוונות כיום הפורים או אחד מימי חול המועד ועוד, בהם מתאספים סגל ידידים ל'זיץ' מצומצם יותר, שמונה עשרות בודדות של נוכחים, בבית אחד ממקורביו, שאף דואג לבל יחסר המזג, וכאשר מאחדת ה'לגימה' ומתקרבים הלבבות, ניצת הניצוץ מביניהם והלהב פורץ ועולה, כשר' בן ציון מנווט כדרכו ממקומו, בטון, בקול ובקצב.

מטבע הדברים, משמשים בית החסידים או שאר 'זיצים' אלו, למעין 'בתי מדרש', שמשם נפוצים על פני עולם חובבי הנגינה, כל אותם ניגונים רגשיים ומורכבים שעליהם עיקר תפארת נגינתו.

זיץ ייחודי אחד מני רבים בבית אחד מידידיו

זיכרון בספר

שימורם של מאות ניגוניו לדורות, מלאכה היא בפני עצמה. לרוב, כשעולה לר' בן ציון השראה לניגון מסוים בעת הליכתו ברחוב וכדומה, מיד כותב הוא על גבי ניר את תווי השיר, ומאוחר יותר, בבואו לזמר בביתו את הניגון החדש בליווי הפסנתר ולהבינו אגב כך בריכוז יתר, ישנה בדרך כלל או ישפץ פה ושם, על מנת לתת לו את הברק והחן הסופיים. אך לא אחת, כשנחה עליו הרוח דווקא ביום השבת, אזי מיד יצייר לנגד עיניו את ציורם של תווי הניגון לנוכח זכרונו, שבכך יאכסן את תמונתם בתא מיוחד במוחו, ובמוצאי שבת יעלהו על הכתב כמנהגו בחול. לאחר מכן שולח אותם לארץ ישראל להרה"ח ר' אברהם בקנרוט מאנשיו הקרובים ביותר של ר' בן ציון, שתפקידו הוא להעלותם בכתב על המחשב ולקטלגם באופן מסודר.

קרוב לחמש מאות מניגוניו של ר' בן ציון כבר נכתבו במחשב על ידי ר' אברהם בקנרוט, כאשר היד נטויה להוסיף עליהם עוד כהנה וכהנה.

לעיתים רבות, הניגון מולחן במקור על מלים של פיוט או פסוק מסוים והללו הולמים מטבע הדברים כבר בבריאתם ויצירתם את תוכנם, אך יש,

תקליט 'לירושלים עירך' מניגוני ר' בן ציון

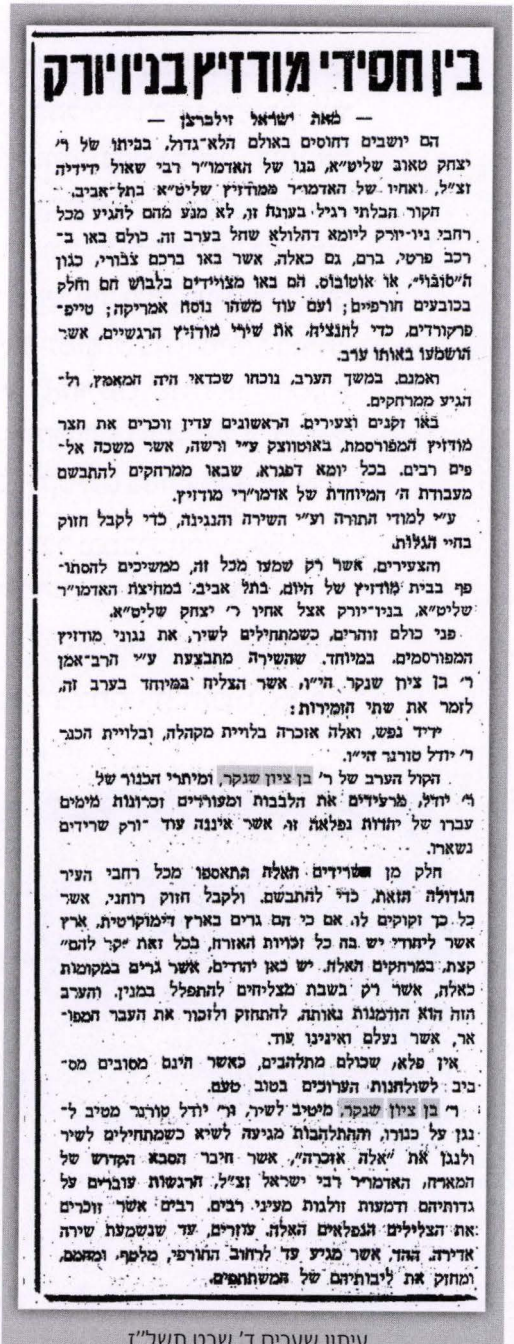

תקליט נוסף שהוציא 'לכבוד יו"ט'

ותנועות הניגון יבואו ללא כל תוכן של מילים, ורק לאחר גמר הלחנתם, ילבישם במלבושם המתאים להם, רגש כמיהה וכיסוף, שמחה וריקוד, או שמא יצירה מורכבת וכו'.

השמירה על טוהר הניגון

היטב מודע ר' בן ציון למעמדם של ניגוניו ולאחיזתם בעולם היהודי והוא אף זוקף זאת רבות בהיצמדותם העקבית לנוסח המקורי, הישן והאמיתי, שמעורר ופותח את הלב לרגש יהודי כן וטהור. לעומת זמרים רבים שזה מקרוב באו, כשהם מייבאים עמם חידושים וטכניקות שונות וזרות לרוח השורשית - וזאת בלשון המעודנת - שנועדו לגרוף אהדה בקרב חלק מבני הנוער שנסחפים אחר סגנון רדוד ועכשווי, אך הללו, אין בכוחם לשרוד זמן רב בין הבריות, וכדרך שבאו בסערה, כך תאריך תפוגתם קצר ביותר ועד מהרה נעלמים הם אל עבר תהומות השכחה, משום שלמרות ועל אף כל מה שנראה לעיניים, הציבור האמוני אכן כמה בפנימיותו למוזיקה איכותית שבוקעת ממעמקי הלב, ובז לרועש אף אם הוא נראה כנוצץ, ועל כן אין הוא נאחז על לוח ליבו.

בין חסידי מודזיץ בניו יורק

— מאת ישראל זילברגן —

הם יושבים דחוסים באולם הלא־גדול, בביתו של ר' יצחק טאוב שליט"א, בנו של האדמו"ר רבי שאול יחידיה זצ"ל, ואחיו של האדמו"ר ממודזיץ שליט"א בתל־אביב.

הקור הבלתי רגיל בעונת זו, לא מנע מהם להגיע מכל רחבי ניו־יורק ליומא דהלולא שהל בערב זה. כולם באו ב־רכב פרטי, ברם, גם כאלה, אשר באו ברכם צבורי, כגון ה"סובוי", או אוטובוס. הם באו מצויידים בלבוש חם וחלק בכובעים תורפיים; ועם עוד משהו נוסף אמריקה; טייפ־פרקורדים, כדי לחנצח את שירי מודזיץ הרגשיים, אשר התשמעו באותו ערב.

האמנם. במשך הערב, נוכחו שכדאי היה המאמץ, ול־הגיע ממרחקים.

באו זקנים וצעירים. הראשונים עדין זוכרים את חצר מודזיץ המפורסמת, באוסטרוצק ע"י ורשה, אשר משכה אל־פים רבים. בכל יומא דפגרא, שבאו ממרחקים להתבשם מעבודת ה' המיוחדת של אדמו"רי מודזיץ.

ע"י למודי התורה וע"י השירה והנגינה, כדי לקבל חזוק בחיי הגלות.

הצעירים, אשר רק שמעו מכל זה, ממשיכים להסתו־פף בבית מודזיץ של היום, בתל אביב, במוחצות האדמו"ר שליט"א, בניו־יורק אצל אחיו ר' יצחק שליט"א.

פני כולם זוהרים, כשמתחילים לשיר, את נגוני מודזיץ המפורסמים, במיוחד. שהשירה מתבצעת ע"י הרב־אמן ר' בן ציון שנקר הי"ו, אשר הצליח במיוחד בערב זה, לזמר את שתי הזמירות:

ידיד נפש, ואלה אזכרה בלויית מקהלה, ובלויית הכנר ר' יחזל טורנר הי"ו.

הקול הערב של ר' בן ציון שנקר, ומיתרי הכנור של ר' יחזל, מרעידים את הלבבות ומפורירים זכרונות מימים עברו של יהדות נפלאה זו, אשר איננה עוד "ורק שרידים נשארו.

חלק מן השרידים האלה התאספו מכל רחבי העיר הגדולה הזאת, כדי להתבשם, ולקבל חזוק רוחני, אשר כל כך זקוקים לו, אם כי הם גרים בארץ הימוקרטית, ארץ אשר ליהודי יש בה כל זכויות האזרח, בכל זאת "קר להם" קצת, במרחקים האלה. יש כאן יהודים, אשר גרים במקומות כאלה, אשר רק בשבת מצליחים להתפלל במנין. והערב הזה הוא הזדמנות נאותה, להתחזק ולזכור את העבר המפו־אר, אשר נעלם ואינינו עוד.

אין פלא, שכולם מתלהבים, כאשר הינם מסובים מס־ביב לשולחנות הערוכים בטוב טעם.

ר' בן ציון שנקר, מיטיב לשיר, גר' יחזל טורנר מטיב ל־נגן על כנורו, והתתלהבות מגיעה לשיא כשמתחילים לשיר ולנגן את "אלה אזכרה", אשר חיבר הסבא הקדוש של המארח, האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל, הרגשות עוברים על גדותיהם ודמעות זולגות מעיני רבים. רבים אשר זוכרים את הצליליים הנפלאים האלה, עוזרים, עד שנשמעת שירה אדירה, הזד, אשר מגיע עד לרחוב הסמוך, מלפני, ומחזק את ליבותיהם של המשתתפים.

עיתון שערים ד' שבט תשל"ז

פרק י

שימור ותיעוד
ניגוני בית מודז'יץ

פרק י

שימור ותיעוד ניגוני בית מודז'יץ

מעתיק שמועת ראשונים

בכדי להבין את משמעות החיבור בין ר' בן ציון לחסידות מודז'יץ ואת עומק הטבעת חותמו עליה לדורות עולם, שיתפתי מספר מחשובי בניה בשאלה: כיצד ובאלו מילים ניתן להגדיר את צמד המילים 'בן ציון' על רקע הווייתה של חצר החסידות.

כאשר הוצגה תהייה זו בפני הרה"ח ר' יצחק המכונה 'איצלה' קרימלובסקי, שכשרונו וזכרונו משמשים ל'מוח' הבלתי רשמי של החסידים בכל מה שקשור לניגוני מודז'יץ, ענה ישירות בזה"ל: **אין לי מילים אחרות להגדיר את ה'תופעה' ששמה 'בן ציון' אלא 'השגחה משמים'... תנסה לצייר לעצמך את חסידות מודז'יץ החרבה לאחר מספר שנים של כיליון נורא ואיום, שבהם רוב ככל החסידים עלו בעשן הכבשנים, כאשר יחד עמם ניטלים כמעט כל חמדה גנוזה ממורשת בית מודז'יץ 'תורתה, הנהגות חסידיה וניגוניה'. ואז, הרבי מרן ה'אמרי שאול', מגיע לאמריקה להתגורר במשך מספר שנים בין בעלי בתים הרחוקים מהליכות החסידים כרחוק מזרח ממערב, שה'ביזנעס' תופס את מקום המרכז, ובמיעוט דורשי תורה וחסידות וד"ל.**

והנה בא בחור אחד ויחיד חסיד וירא ה' בכל רמ"ח אבריו, מנגן בחסד עליון, בעל חושים עדינים לרגשות חסידיים ומוזיקליים דקים מן הדקים,

והוא הופך להיות למשך עשרות השנים הבאות ל'בית האוצר' לכל מעשיה חסידית עסיסית, כאשר הוא מעבירה הלאה עם כל הארומה והניחוח המקוריים, עם תאריכי התהוותם, מיקומם וכל פרטיהם הנלווים, משל כאילו עמדו רגליו שלו במקומות ההם, בשטיבלעך, אצל הרבי באוטוואצק, בוואַרשא או בלודז'.

גולת הכותרת היא כמובן הצלת אלפי ניגוני הקודש של רבוה"ק לבית מודז'יץ, שהושרו, הוקלטו ואף נרשמו על ידו למען יכתבו לדור אחרון.

לא פחות מכך, הפלא גדול הוא, שזקני החסידים כבר לפני כחמישים ושישים שנים, בתקופות הראשונות שלאחר החורבן, ראו בו כ'שומר הגחלת' למרות היותו אברך צעיר לימים, ומשכך אף שחו, זימרו, והפקידו בידיו את אוצרותיהם, על מנת שישתמרו אצלו, ללא שידעו שבכך הקימו במו ידיהם 'יד ושם' למאות ואלפי מעשיות קודש והנהגות חסידים, לצד ניגונים אין ספור שהולחנו על ידי אדמור"י החסידות, כמו גם גדולי בעלי המנגנים שצמחו מבין שורותיה כהרה"ח ר' קויפמאן יודל אידלזון ז"ל, הרה"ח ר' יחזקאל טארעלער ז"ל, הרה"ח ר' עזריאל דוד פאסטאג הי"ד ועוד.

שווה בנפשך, ממשיך ר' איצלה ושח, שאף הרה"ח ר' איצ'א ליפא פישביין הי"ו - מבעלי המנגנים היושבים ראשונה - שמתגורר בארץ ישראל, כבר לפני כשישים שנה כשהקשר מהכא להתם לא היה תדיר כבימינו והסתכם בעיקר במכתבים שונים שנשלחו מזה לזה, בכל זאת ראה לנכון לשלוח לאמריקה לר' בן ציון במשך מספר שנים, את כל הניגונים של ה'אמרי אש' שחוברו בשנים הראשונות להנהגתו, כאשר דווקא באוצרו שלו השתמרו, ובזכותו הייתה להם בימינו עדנה בהעלותם שוב על שולחן מלכים.

כמו"כ הרה"ח ר' נתן קמפינסקי ז"ל, שאירח במשך מספר שנים בסוכתו שבתל אביב, לפני כארבעים וחמישים שנה בשנות הכ' והל', חבורת חסידים ששרו והקליטו את כל הניגונים החדשים של הימים הנוראים,

שלחם לאחר מכן לר' בן ציון, שדאג להניחם בארכיונו שהלך וטפח ככל שעבר הזמן.

רק בזמנינו, כאשר החלו ב"ה ספסלי בית המדרש להתמלא בבחורים ואברכים שצמאו ורעבו לאוצרות רוחם של רועי החסידות, תורתם, נגינתם והנהגותיהם, נפתחו בפניהם בתי אוצרותיו, ואז גילו את היקפם הבלתי נדלה וערכם העצום.

אף הרה"ח ר' אברהם בקנרוט, שכאמור מלווה את מפעל חייו של ר' בן ציון בכתיבת לחניו שלו ובקטלוגם לצד ניגוני אדמור"י בית מודז'יץ, מציין את כל הנאמר בהוסיפו: **דווקא בימינו, נראה שר' בן ציון מעפיל לפסגות חדשות, כאשר הפך לסמל חוצה גבולות, ושמו נישא בהערצה בפיהם של צדיקים רבים כהאדמורי"ם מסקווער, באיאן, באבוב, מונקטש ועוד, שמתכבדים לא אחת בשירתו ובנוכחותו בחצרם.**

המונים מכל שדרות הציבור באים לשמוע את שירתו וליהנות במחיצתו, שכן מעבר לכך שהוא כל כולו דמות ומהות של נגינה ומוזיקה, רבים רואים בו כמעתיק אוצרות הנגינה הרוחנית-חסידית מהדור הקודם שהיה ואיננו, לדורנו הנוכחי.

מהותם של תווים

בטרם נספר את ערך משקל תרומתו של ר' בן ציון לדורות עולם, שומה עלינו לתאר קודם לכל, את הרקע הכללי ביחסה של חסידות מודז'יץ לדורותיה לניגון, שמתוכו וממסגרתו צמח ר' בן ציון עד שהעפיל למקום ולמעמד שאליהם הגיע.

צורת ואופן תיעודם ושימורם של ניגוני חצר בית מודז'יץ ידעו שינויים ותמורות, ואם בעת עמדה על שחר עריסתה בשנים קדמוניות לא שיערו החסידים את 'תוויי הנגינה', אלא אך בבחינת תורה המסורה בעל פה, הרי שבמרוצת השנים וחילופי התקופות, עבר הליך תיעודם הסבה לשימור על

גבי הכתב, ומאוחר יותר עם ההתקדמות הטכנולוגית נרשמו עם פס קול מעל גבי תקליטי השמע.

ערכו ומעמדו של הניגון הטהור בחצר בית מודז'יץ מאז ומקדם, כמקשר ומצית לבבות למלך עליון מחד, וככלי ביטוי לרגשות דקים של אמונה וביטחון מאידך, העפילו לפסגות שלא היה להם אח ורע בדברי ימי החסידויות השונות לתולדותיהם, וכפי שהתבטא הרבי מרן ה'דברי ישראל': העולם אומרים שהיכל הנגינה נמצא ליד היכל התשובה ואילו אני אומר שהיכל הנגינה הוא בעצמו היכל התשובה.

נדבך מרכזי מיסודות הווייתה של החסידות הייתה הנגינה. סעודות המרעים שהתקיימו בכל אחד מהשטיבלעך הרבים שפרוסים היו לכל אורכה ורוחבה של פולין, בעת סעודות 'שלוש סעודות' 'מלווה מלכה' ועוד, היו מוקד משיכה להמוני עמך בית ישראל שבאו להתענג על נגינתם ולהתחמם לאורם.

בעת נסיעתם של החסידים לרבי ברכבת, לא היה אי מי מנוסעי הרכבת, שלא ידע שברכבת זו נוסעים חסידי מודז'יץ, שכן קול שירתם בקע גבולות ומחיצות ונשמע היטב אף בשאר הקרונות.

צדיקי החסידות רוממו את מעלת הנגינה בעיני החסידים עד לרום הפסגה. על ברכיהם רוממו ועיצבו את הליכותיהם, הם אלו שהילכו כחוט השני בעת התכנסויותיהם, ובכוחם השמיימי והמופלא ליהטו בקרבם את גאוות היחידה על השתייכותם לבית ישראל.

משכך, במשך שנים רבות ראו הכול ב'תוויי הנגינה' זמורת זרה, שמעבר לכך שריח של מודרנה נדף מהם, אף מקבעות הם את תנועותיהם והשתפכויותיהם של הניגונים מלאי החיות, בכלים דוממים נטולי רגש. ועל כן עברו מאות ואף אלפי ניגוני החצר אך ורק במסורת, כפי שהושרו בחצר הרבי ובבתי החסידים השונים, כאשר החסידים שמים דגש על שמירת מקוריותם בדייקנות מופלגת, בלא להוסיף או לגרוע חלילה אף כמלא נימה מכפי שהושרו על ידי הרבי.

התייחסות ראשונית על ערכם ומשמעות כלליהם של תוויי המוזיקה, נכתבה על ידי הרבי ה'דברי ישראל' עוד בשנות הנהגתו הראשונות בספרו הק' (פרשת מקץ - מאמר מרמזי חנוכה), שבהם מבאר בהרחבה ובעמקות על פי חכמת הקבלה, שחכמת הנגינה והמוזיקה מושתתת על שבעה קולות (תוויי) נגינה ותו לא, וכאשר יעלה האדם בקולו לקול הנגינה השמיני, הרי שימצא עצמו עומד על אותו קול ראשון שבו התחיל מלמטה, שכן הקול השמיני והראשון חד הם, אלא שזה קולו נמוך ואילו רעהו גבוה, אך גוון אחד להם. ובכך ביאר ה'דברי ישראל' בהרחבה, שרק בימות המשיח ניתן יהיה לשמוע את קול הנגינה השמיני, וכפי שאמר נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה (תהילים פרק ו') 'למנצח על השמינית'. וביותר מכך, לעתיד לבוא אף יתגלו עד עשרה קולות נגינה שונים וכפי שנאמר (תהילים פרק קמ"ד) 'בנבל עשור אזמרה לך', מה שאין האוזן שבימינו יכולה לשמוע ולהשיג כלל על קיומם. כמו"כ הוא אף בשבע מידותיו של הקב"ה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות, שבהם מנהיג הבורא את עולמו ומהם חוצבו קולות הנגינה, שכפי שאין לנו השגה במידה השמינית 'בינה' שלמעלה מהם, כך אף בחכמת המוזיקה אין בליבנו בינה להשכיל את הקול השמיני, ורק לעתיד כאשר תמלא הארץ דעה, ניתן יהיה להעפיל גבוה יותר בהשגותינו, לשמעם ולהכירם, וזהו ההקשר בין 'בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים', ועיי"ש את אריכות לשונו בעמקות נפלאה מחכמת המוזיקה על פי חכמת האמת.

את רזי חכמת המוזיקה רכש מרן ה'דברי ישראל' ככל הנראה1 בעת מגוריו בעיירה אוז'רוב, בימים שבהם סמוך היה על שולחן חותנו הגה"ח ר' חיים שאול פרידמאן זצ"ל, שם ראה ספר שכתב אחד מחכמי המוזיקה וממנו למד את כלליהם, פרטיהם ודקדוקיהם.

1. כך על פי ספרו של הסופר מ. ש. גשורי ועוד מסופרי התקופה.

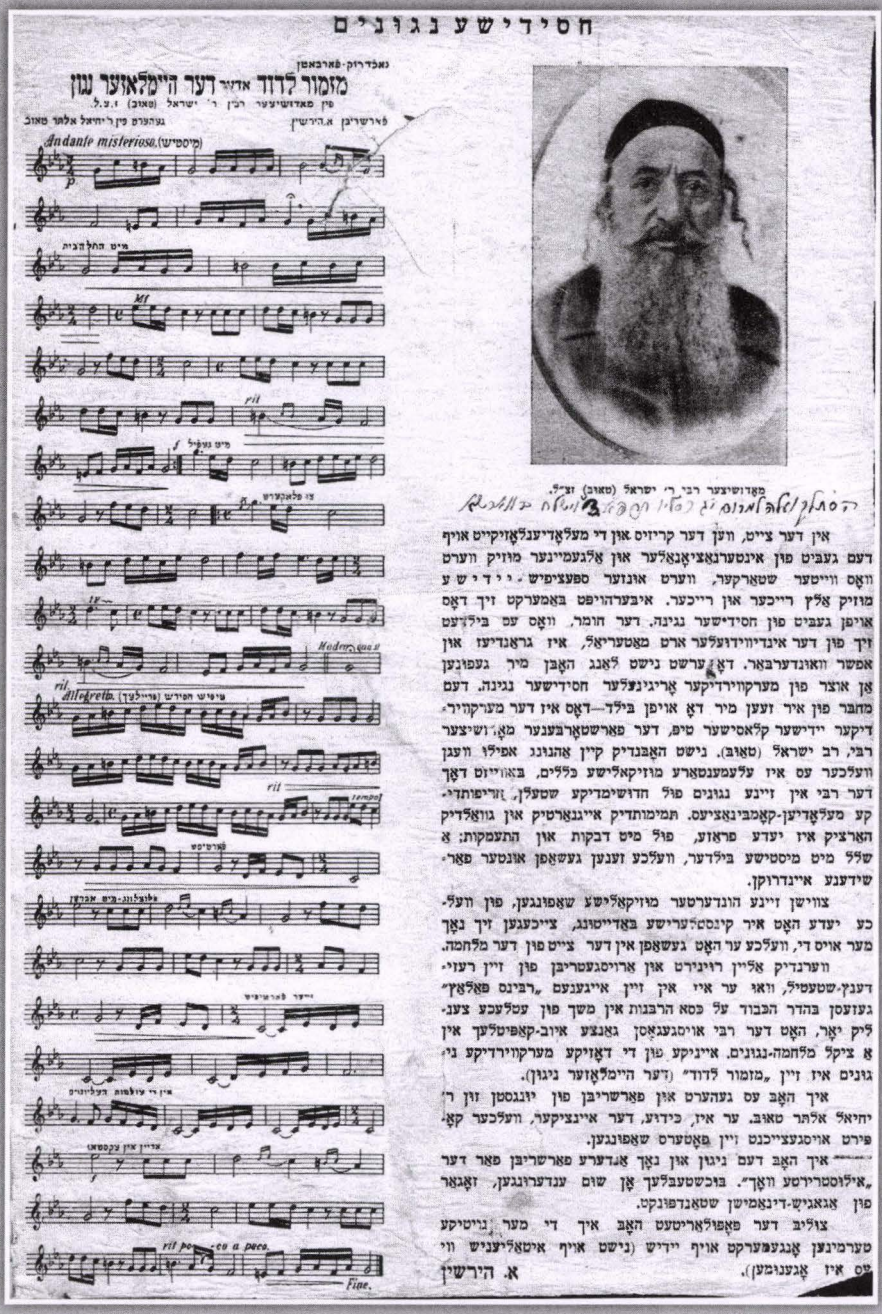
והיו התווים למשמר

כפי הידוע, הניגון המודז'יצאי הראשון שהועלה על הכתב, היה הניגון 'מזמור לדוד' או כפי שכונה בפי יהודי פולין 'היימלאזער ניגון' (ניגון למחוסרי בית) שהלחין מרן ה'דברי ישראל' בעת מלחמת העולם הראשונה, בראותו את עוני עמו כשרבבות אלפי ישראל נעו ונדו באין קורת גג להם ולמשפחותיהם, ונכתב על ידי הסופר א. הירשין בעיתון 'אילוסטרירטע וואך' (השבועון המצויר) עוד בשנת תרפ"ב, תקופה קצרה לאחר פטירתו של מרן ה'דברי ישראל'. מעט מאוחר יותר, אף כתב הסופר הנ"ל כתבה מקיפה מתהלוכות חצר קדשו של ה'אמרי שאול', שהתגורר עד שנת תרפ"ט בעיירה קארטשעוו, ובו צירף ניגון נוסף שהולחן על ידי ה'אמרי שאול' לפורים.

בשנים האחרונות בטרם תבוא הרעה על יהודי אירופה, כתבו עבור ה'אמרי שאול' קרוב לשש מאות ניגונים, שלו ושל אבותיו הק', ולמרות שה'אמרי שאול' לא ידע לקרוא בתווים, בכל זאת לאחר כתיבתם ולאחר שבירר את דייקנותם, היה נותן בהם שמות וסימנים, וברבים מהם אף צירף פירושים נשגבים על תוכנם ומהותם. אלא שברבות העיתים וסערות הזמנים אבדו בשנות הזעם בעת מנוסתו מפולין.

תכריך הניגונים המשמעותי הראשוני שנותר לדורות, הם אלו המכונים 'תוויי ווילנא'. ניגונים אלו נכתבו בימי גלותו של ה'אמרי שאול' בעיר ווילנא במלחמת העולם השניה, בהם ניהל את חצרו בתוככי מעוז המתנגדות, שבמהלכם נקשר אליו ביותר המנצח של בית הכנסת הגדול בעיר מר עקיבא דורמשקין, ובאורח תדיר נהג להיכנס לחדרו של ה'אמרי שאול', לשמוע מפיו ניגונים ולכתבם אחד לאחד, מתוך מטרה להבטיח את הישארותם והישרדותם בימי חורבן אלו לטובת הדורות הבאים.

כמאתיים ניגונים נרשמו בצורה זו, כאשר ה'אמרי שאול' אף מוסיף עליהם ובצדם אי אלו הערות של מיקום או עת הלחנתם וכדומה, ומכאן נגזר שמם 'תוויי ווילנא'.

חסידישע נגונים

נאכדרוק-פארבאטן

מזמור לדוד אדער דער היימלאזער עזן

פון מאדזשיצער רבין ר' ישראל (מאוב) ז.ע.ל.

פארשריבן א.הירשין — בעהערט פין ר'יחיאל אלטר מאוב

Andante misterioso. (מיסטיש)

מיט הלב גבית

מיט נאקאל

צו פלאנאריש

Moderato

Allegretto (צוריק לעז) — מיטש הפיזש

rit — tempo

פארטיס

אלטוילונג-אדער אכדרוק

יידר פארטיטור

אין די צוויי לעצטע לינירס

אזוי אין קלעוויר

rit poco a poco

Fine.

מאדזשיצער רבי ר' ישראל (מאוב) זצ"ל.

אין דער צייט, ווען דער קריזיס און די מעלאדיענלאזיקייט אויף דעם געביט פון אינטערנאציאנאלער און אלגעמיינער מוזיק ווערט וואס ווייטער שטארקער, ווערט אונזער ספעציפיש י י ד י ש ע מוזיק אלץ רייכער און רייכער. איבערהויפט באמערקט זיך דאס אויפן געביט פון חסידישער נגינה. דער חומר, וואס עס בילדעט זיך פון דער אינדיווידועלער ארט מאטעריאל, איז גראנדיעז און אמשר וואונדערבאר, דאך ערשט נישט לאנג האבן מיר געפונען אן אוצר פון מערקווירדיקער אריגינעלער חסידישער נגינה. דעם מחבר פון איר זענען מיר דאך אויפן בילד—דאס איז דער מערקווירדיקער, רב ישראל (טאוב). נישט האבנדיק קיין אהנונג אפילו ווען ער'כער עס איז עלעמענטארע מוזיקאלישע כללים, באווייזט דאך דער רבי אין זיינע נגונים פול חדושימדיקע שטעלן, זעריזותדיקע מעלאדיען-קאמבינאציעס. תמימותדיק אייגנארטיק אין גוואלדיק הארציק איז יעדע פראזע, פול מיט דבקות און התעמקות: א שלל מיט מיסטישע בילדער, ועלכע זענען געשאפן אונטער פארשידענע אינדרוקן.

צווישן זיינע הונדערטער מוזיקאלישע שאפונגען, פון ועלכע יעדע האט איר קינסטלערישע באדייטונג, צייכענען זיך נאך מער אויס די, ועלכע ער האט געשאפן אין דער צייט פון דער מלחמה.

וועגנדיק אלץ רויגירט און ארויסגעטריבן פון זיין רעזידענץ-שטעטל, וואו ער איז אין זיין אייגענעם „רבינס פאלאץ" געזעסן בהדר הכבוד על כסא הרבנות אין משך פון עטלעכע צענליק יאר, האט דער רבי אויסגעאסן גאנצע אויב-קאפיטלעך אין א ציקל מלחמה-נגונים, אייניקע פון די דאזיקע מערקווירדיקע נגינים איז זיין „מזמור לדוד" (דער היימלאזער ניגון).

איך האב עס געהערט אין פארשריבן פון יונגסטן זון ר' יחיאל אלטר טאוב. ער איז, כידוע, דער אייניציקער, ועלכער קאפירט אויסצעייכנט זיין פאטערס שאפונגען.

איך האב דעם ניגון אין נאך אנדערע פארשריבן פאר דער „אילוסטרירטע וואך". בויכשטעבלעך אן שום ענדערונגען, זאגאר פון אגאגיש-דינאמישן שטאנדפונקט.

צוליב דער פאפולאריטעט האב איך די מער נויטיקע טערמינען אנגעפארקט אויף יידיש (נישט אויף איטאליעניש ווי עס איז אנגענומען).

א. הירשין

כתב העת 'אילוסטרירטע וואך' משנת תרפ"ב כשנה לאחר פטירת מרן ה'דברי ישראל'

יי שע נגונים

(ע חיוס ביי ע בארימען בעפ־מנגן).

דער היינטיקער מאדושיצער רבי ר׳ שאול טאוב (דעם אלטן מאדושיצערס א זון אין זיין מלא מקומו) וואס וואוינט איצט אין קארטשעוו אוך איז דארט אויך מרא דאתרא — איז, כידוע אויך בארימט אלס מנגן אוך מחבר פון נגונים.

הערנדיק פון זיינע חסידים מנגנים אייניקע פון זיינע וויר־קליך אויסגעצייכנטע ניגונים אוך וויאזוי ער וועלט פון זיינע חסידים אוך אוך פון פ׳ל פרי־ וואטע פערזאנען פארגעטערט פאר זיין נגינה — האט עס מיך פאראינטערעסירט. אין א שעת־ הכושר — עס איז גראד ביים ״ניין פאדגעקומען א התחלת־ הספר — בין איך ארויסגעפאלן צום רבין הערן די נגונים מפי המחבר. דורך א פראטעקציע פון מיינע באקאנטע מאדושיצער חסידים האב איך געהאט ביים רבין אן אוידיענץ, אויך ווען יער דער רבי האט מיך וועריס אויפגענומען אוך מיר מבטיח געווען אויף דער סעודה נאך דער התחלת הספר בכבודו ובעצמו צו דעמאנסטרירן אייניקע פון זיי־ נע בעסטע נגונים...

. . . . . .

נאך די פיש האט דער רבי א קורצן דרש מענינו דיומו און פארטיפט זיך... א טויטע מיסטי־ שע שטילקייט באהערשט דעם גאנצן עולם. און די גאנצע אס מאסערע, אפילו די ליכט־מיינר־ לער, וואס האבן זיך די גאנצע צייט סימעטרישלאז געווואקלט, זענען אויך וויי פארגליווערט ge־ וואָרן. די מערקווירדיקע מיסטי־ שע פויזע גיסט זיך אוממיטלבאר צוגיוך מיט דעם התחלת־הנגון, וואס דער רבי בכבודו ובעצמו הויבט אן פאניסימא צו בר־ מען... דער עולם, וועמען דער ניגון איז שוין באקאנט, האט חי ווייך געוואלט אונטערכאפן. דער רבי האט אבער א בפקודת־ ריק בליק געטאן און ווידער — א! שוין!... דעם רבינס שטימ־

דמי מאדושיצער רבי ר׳ שאול טאוב

א ליהודים־אדער „שושנת יעקב״־נגון

פון מאדושיצער רבי ר׳ שאול טאוב — אויפגענומען דורך א הירשין

צוואַרמט זיך אוך אין ווע־ נשתומם: א דראַמאַטישער העלדן־ טענאָר! אויבן מיט א „צע״ „דע״ אוך אונטן — „הא״ „א״. וואויל־ קלינגעריש אוך עלאַסטיש אין איר גאַנצן אומפאַנג. די קאַלאַראַטור געלענקלעך אוך פלעכטלעך—טרע־ פיק אוך קיילעדיק, זיין טאָן וועדט אלץ ליכטיקער אוך זיין גרויסער בית־מדרש. וואו די סעודה איז פאַרגעקומען וועדט פול מיט שטימע, איך וער אזוי באַייסטערט פון זיין טאָן, אז איך בין נישט מרגיש אויף דעם עצם נגון. הינט די ליכטקייט פון זיין זינ־ גען: עס דוכט זיך ממש צייטנווייז, אז עס שפילט ערגיץ א כלי־זמר, באזונדער זענען מיר עס מרגיש ביי א קאַלאַראטור־מעסיקן אַדער ספעציפיש־ריטמישן נגון. אוך עס זיצט ביים טיש אָן דער הדרת־ פנימדיקער מאַרישער סעמיטיש־ ביבלישער טיפ פון שלמה המלכ ציין... (ווי מיר שטעלן זיך פאר אין אונזער פאַנטאזיע) עס רוט אויף אים די שכינה בפיעל ממש אוך אָן שום אנשטרענגונגען אר־ בעט ער אויס מיט זיין שטימ פארשידענע קונסט־שטיק, וואס עס וואָלטן זיך כ׳לעבן געמעגט וויגטשן גרויסע חונים אוך זינגער...

פארצייכענען די נגונים אומ־ מיטלבאר האַב איך, וויי געזאָגט, דורך מיין שטאַרקער באגיסטערונג נישט באַווען אוך איך האַב זיי אויפגענומען פון זיין עלטערן זון, וואס קאָן די פרעכטיקע נגונים אויסגעצייכנט.

ביים געזעגענען זיך האַב איך דעם רבין זיי פאַרגעזונגען אוך דער רבי האָט מיר, בסבר פנים־ יפות אויסגעבעטן די דעפעקטן אוך אויך די דינאַמישע דעטיילן, צוליב דעם „משנכנס אדר״ וועדט דאָ געגעבן זיינער א „ליהודים״ אָדער „שושנת יעקב״־ניגון, וואס איז קליין אוך פשוט, דערפאר אַבער אוך איכות ספעציפיש אוך אָריגינעל.

אוך די וויטערדיקע נומערן „אל״ וואָך״ וועלן געגעבן וועדן זיינע בריטערע אוך טיפערע נגונים.

אלי׳ הירשין

כתבה מקיפה מתהלוכות חצר הק׳ בקארטשעוו מאת א. הירשין ב׳אילוסטרירטע וואך׳

אחד מן הניגונים שנכתבו ע"י מר עקיבא דורמשקין בווילנא שבצדו נכתב תרס"ט בסטאווניץ

דולה, אוגר ואוצר מתורת רבותיו

עידן חדש הגיע ובא על חסידות מודז'יץ בעת שדרכו כפות רגלי ה'אמרי שאול' על אדמת אמריקה. לא עוד חסידים מפולין של מעלה, שהזוך והזוהר החסידיים משתמרים באדיקות בתהלוכותיהם ואישיותם, אלא ריצה אחר חיי תענוגות ומותרות, כשהמקסימום שניתן היה לראות באלו הגיבורים ששרדו את ניסיונות התקופה, היה בכך שבשבתות הראו את נוכחותם בבית המדרש כאשר שמורות עיניהם מבקשות להתכנס בתוך עצמם מחמת עייפות המלאכה.

אל תוך עולם זה הגיע ובא הרבי ה'אמרי שאול' בעל כורחו בנסיבות העת, כאשר אוצרות רוח החסידות נראים היו כעומדים לפוג ולפוס, ולהפוך להיסטוריה.

בלא עם, ניסה ה'אמרי שאול' לקומם הריסות קומתה של מלכות, להשיב תהילתה של החסידות לימי תפארתה ולהפיח את רוחה בליבות יהודים, על אף אווירת התוהו הרוחנית שירדה לרחף על פני היקום, וכפי שהתבטא

עליו בנו ה'אמרי אש': אבי זי"ע נהג להצית לבבות שרחקו, כאותו רופא שנותן לילד סוכריה מתוקה ובתוך כך אף מכניס לפיו תרופה לרפואה... כן הייתה דרכו למשוך את ליבותיהם בניגון, ואז מטעימם מדברי תורתו.

ר' בן ציון שהכיר את הרבי עוד למן התקופה הראשונה לנוכחותו באמריקה, נקשר אליו בכל נימי נפשו, וכל אשר שמע מפיו באותם ימים, נרשם במוחו בדיוק רב, בין בדברי תורה וחסידות או מהנהגות ומעשיות הצדיקים והחסידים, וביותר אצר במוחו מאגר עצום של ניגונים אותם שמע מהרבי בעצמו בעריכת השולחנות או בעתות אחרות, כשלרובם צירף בסקרנותו ובהתעניינותו אף את הרקע ההיסטורי של כל אחד מהם.

במהלך השנים הבאות, הכיר ר' בן ציון אף חסידים רבים, שבחלקם באו בשערי אמריקה עוד בטרם המלחמה, ומהם שהגיעו כפליטים לאחר המלחמה, ובסקרנות בלתי נלאית נהג לשוחח עמם ולדלות מהם כל בדל של מידע, ניגון או מעשיה נאה, על אורחות חייהם של החסידים בשטיבלעך השונים ומנסיעותיהם אל הרבי.

עד כמה ראה ר' בן ציון את בעלי המעשיות מפולין כעומדים מולו, ניתן ללמוד מכך, שפעם באחת מההזדמנויות, ישבו מספר יהודים פולניים והעלו זיכרונות מהבית הישן שעלה בעשן, ביניהם ישב אף ר' בן ציון והתערב בשיחתם בדבר שטיבלעך שונים ומיקומם, מן הגבאים שניהלו אותם, מתהלוכות החצר והגבאים וכו'. בסיומה של השיחה רוויית הנוסטלגיה מימים שהיו ואינם, נזרקו מפיו של ר' בן ציון המילים, שמעודו לא דרך על אדמת פולין. הדברים אך יצאו מפיו ועיני כולם נפערו בתדהמה, מה, אתה יליד אמריקה? והרי אתה נשמע כמי ששבילי ווארשא ואוטוואצק נהירים לך כשבילי דניו יורק.

יליד ביתו

שואה איומה ונוראה מאיימת לכלות תבל ומלואה, אך - כפי שאף התבטא לא אחת ה'אמרי שאול' - אם לגוף ולחומר יכלו הנאצים הארורים,

הרי שתורתו ונגינתו היו לו לשלל. מבין הריסות עולם בקע כשחר אורו של ה'אמרי שאול', וזעיר פה זעיר שם החלו להתאסף סביבו סגל בחורים דורשי ה', שעמם ביקש להשתית שוב רוח בית אבא על עמודי 'תורה חסידות ונגינה'. ואם להרה"צ רבי משה וולפסון היה מעביר מגופי תורתו והוא זה שסידר רבים מהם לדפוס, הרי שר' בן ציון הפך להיות עוד בחיי ה'אמרי שאול' לדולה ומשקה מנגינת רבו.

עד כדי כך הגיע קרבתו של ר' בן ציון ל'אמרי שאול', שלמרות גילו הצעיר, קרא פעם אחת בשנת תש"ה לאחר התרת נדרים בער"ה לו ולחברו רבי משה וולפסון, בכדי ללמדם 'מכלכל חיים' חדש, אותו התעתד לשיר לפני העמוד בראש השנה ויום הכיפורים, וזאת למרות מנהגו מאז ומקדם לשיר לבדו את כל הניגונים החדשים שחיבר והלחין, ובלא שאף אחד מהחסידים ידע אותם קודם לכן.

באחת ממוצאי השבתות, לאחר שסיימו לזמר 'המבדיל' בבית המדרש, קרא ה'אמרי שאול' לר' בן ציון וליהודי אחד נוסף בשם ר' דוד מילר שהיה ממתפללי בית המדרש, ובקשם שיעלו יחד עמו לביתו.

ר' דוד מילר שלמד בשנים שלפני המלחמה בישיבת נובארדוק שבווארשא, נהג לבקר לעיתים מזומנות בהיכלו של ה'אמרי שאול' שבאוטוואצק, בעת עריכת השולחנות ובסעודות 'שלוש סעודות', וניגונים רבים שגורים היו על פיו מאותם הימים.

בהיכנסם לחדרו, פתח ה'אמרי שאול' בפניהם תכריך של ניגונים שהיו כתובים בתווים, והרבי - שברבות הזמן לאחר שניגונים רבים נכתבו בפניו, למד לזהות בתווים באלו ניגונים מדובר - הצביע על ניגון ארוך בזמרו אותו מעט, ומשסיים, אמר לר' דוד מילר, עד כאן כתוב בתווים, אך משהו חסר מהניגון, הלא כן? האם לא היה כאן סולו נוסף? אכן, אישר ר' דוד, זכורני ששמעתי מפי הרבי את המשכו של הניגון, וכאן המשיך הוא לשיר מזיכרונו עד לסיומו.

למשמע המשכו של הניגון אורו עיני ה'אמרי שאול' כמוצא אבדה יקרה, ואילו ר' בן ציון מיהר להוסיף ולכתוב באותו מעמד את בבותיו האחרונות של הניגון עד תומם.

תנועות נכריות בניגונים

לאחר שמחת נישואי הרה"ח רבי אפרים רוזן עם בתו של הרבי, ליוו ר' בן ציון יחד עם עוד קבוצה מבחורי מודז'יץ וחברי החתן את ה'אמרי שאול', בדרך הליכתו מן האולם לכיוון הבית.

הרבי, שהירבה לשתות 'משקה' במהלך השמחה, הייתה דעתו מרוממת ביותר, שפע אמרות שפר מחודדים, ובחורים חריפים שוחרי דעת התגודדו סביבו, בהנאה רוחנית שאין להמיר את שוויה בעד כל הון.

מרן ה'אמרי שאול' מחלק 'משקה' בחתונת אחד מצאצאיו

בהגיעם לביתו, אמר לפתע הרבי לסובבים אותו, שכל מי שחשקה נפשו, יוכל לעלות כעת לביתו, על מנת להמשיך ולהיוועד יחדיו במילתא דחסידותא...

הבחורים שעטו על ההצעה כמוצאי שלל רב עלו לביתו, שם שרו ורקדו בהתלהבות לכבוד השמחה, וה'אמרי שאול' הוסיף עוד כהנה וכהנה בדברי תורה וחסידות.

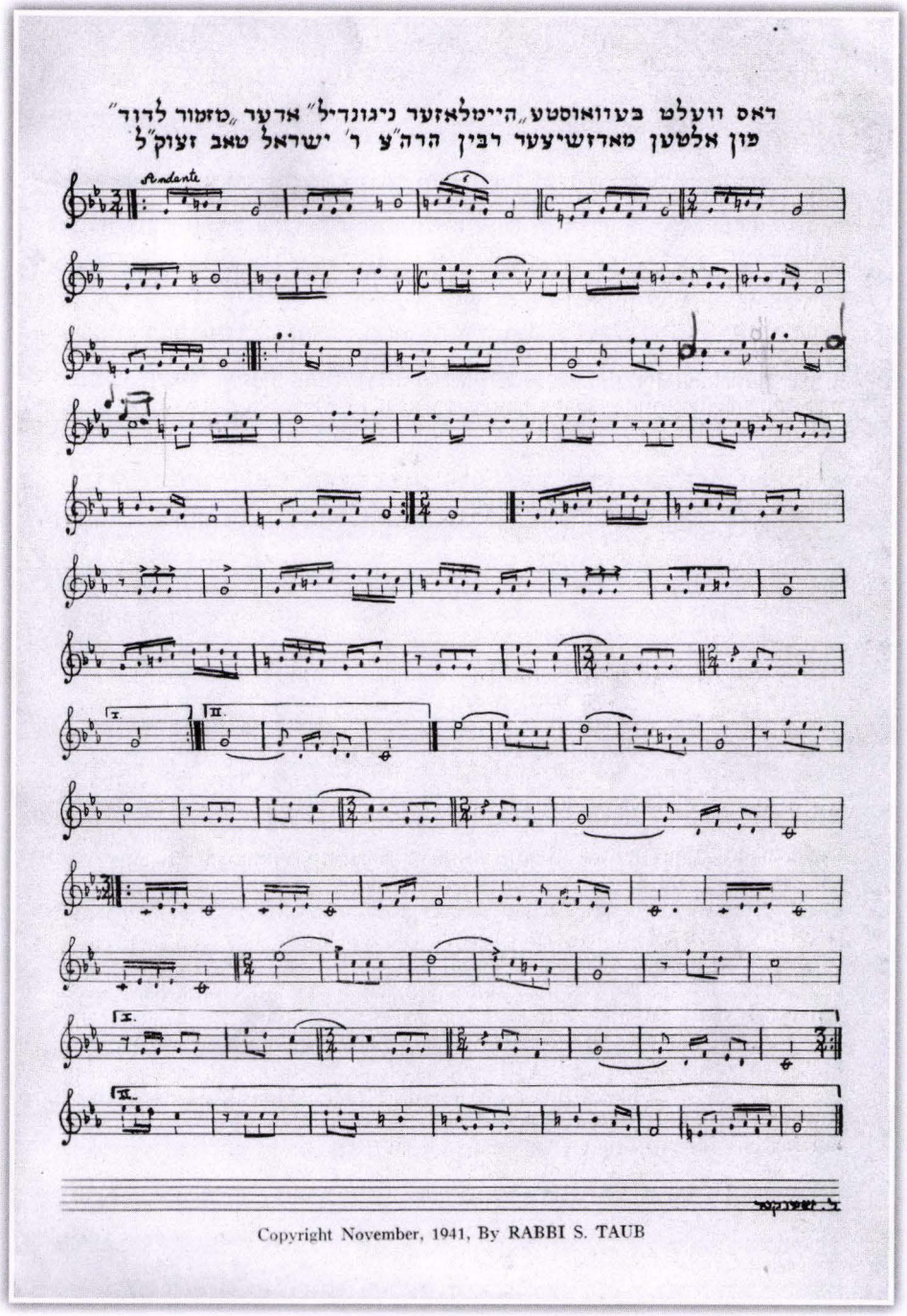
ביני לביני הרהיב אחד הבחורים עוז, ושאל את הרבי על שני ניגונים שהרבי הלחין, האחד על 'ויאתיו' והשני על 'למנצח בנגינות', שהרה"ג רבי שרגא פייבל מנדלוביץ התבטא, שיש בהם כביכול, תנועות נוכריות.

חייך ה'אמרי שאול' ואמר: אמת, ניגונים אלו חיברתי על המילים 'ויאתיו כל לעבדך' שכל האומות יבואו לעובדו שכם אחד, וכן הניגון השני שיש בו את המילים "יודוך עמים אלוקים יודוך עמים כולם", ועל כן יש להם 'גוישע תנועות'.

כותב ניגוני הרבי

בהיותו בקי במלאכת כתיבת התווים, נעשה ר' בן ציון למזכיר הבלתי רשמי לניגוני הרבי, ולעיתים תדירות נהג ה'אמרי שאול' לקרוא לו, על מנת שיכתוב את הניגונים החדשים שחיבר לאחרונה, כשהוא-הרבי בכבודו ובעצמו עומד על גביו לבל יסטה ימין או שמאל מדיוקו של הניגון. לאחר מכן היה הרבי קורא לכל אחד מהם בשמות, כאשר עצם קריאת השם ביטאה לעיתים רבות את כוונתו ומחשבותיו בעת יצירת הניגון, כ'ריקוד הגעגועים', 'פרוק ית ענך', 'רקידה בדביקות' וכדומה.

במשך השנים תש"א-ז כתב ר' בן ציון וסידר קרוב למאה ניגונים שאותם הלחין ה'אמרי שאול' באמריקה. על אף מורכבותם של ניגוני הרבי, עלה בידו של ר' בן ציון להעלותם על הכתב בדיוק רב, אך בכל זאת כאשר שמע מפי ה'אמרי שאול' ניגונים שהיו סבוכים ביותר, לא אבה ליטול על עצמו את האחריות לדיוקה של הכתיבה ועל כן ביקש ממנצח המקהלה

הניגון 'מזמור לדוד' למחוסרי בית כפי שכתבם ר' בן ציון

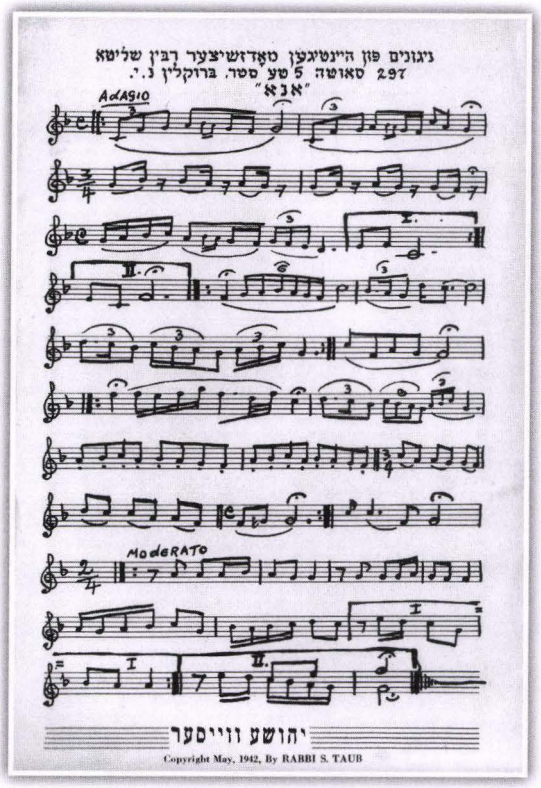
- שאצלו שר בעבר - מר יהושע וייזר שיואיל לבוא ולכתוב את כל אותם ניגונים עבור הרבי.

בקי ואומן היה יהושע וייזר במלאכת כתיבת התווים, עד שר' בן ציון העיד עליו, שלעיתים ראוהו משוחח בטלפון בעזרת ידו האחת כאשר בידו השניה רשם על גבי הנייר ניגונים שונים.

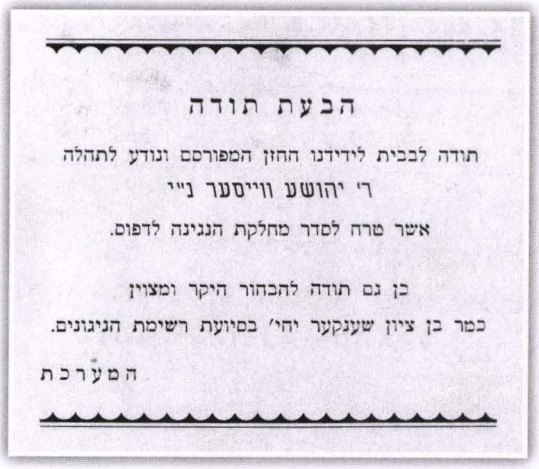
הניגונים שכתבו בהזדמנויות אלו, היו רובם ניגוני הרבי ה'אמרי שאול', אך עליהם נמנו אף רבים מניגוני אביו ה'דברי ישראל', ביניהם ה'ניגון למחוסרי בית' ה'אזכרה הקטן' וכן ה'אזכרה הגדול' שהולחן על גבי שולחן הניתוחים בעיר ברלין ועוד.

חלק נכבד מניגונים אלו שולבו בשבעת קונטרסי 'תפארת ישראל', שהוציאו צעירי מודז'יץ לאור באותם הימים מדברי תורתו של הרבי.

שעות ארוכות שימש ר' בן ציון את רבו בתקופה פורייה זו, בהם שמע מפיו הק' אין ספור התייחסויות בקשר לניגונים שונים

ניגונים פון היינטיגען טאָדזשיצער רבין שליטא
297 סאושה 5 טע' ספר. ברוקלין נ.י.
"אנא"
Adagio
Moderato
יהושע וויסער
Copyright May, 1942, By RABBI S. TAUB

ניגון אחד מני רבים שכתב מר יהושע וויזר

הבעת תודה

תודה לבבית לידידנו החזן המפורסם ונודע לתהלה
ר' יהושע וויסער נ"י
אשר טרח לסדר מחלקת הנגינה לדפוס.

כן גם תודה להבחור היקר ומצוין
כמר בן ציון שענקער יחי' בסיועת רשימת הניגונים.

המערכת

מודעת ברכה בקונטרס 'תפארת ישראל' עבור ר' יהושע וייזר אשר טרח לסדר מחלקת הנגינה וכן להבחור היקר ומצוין כמר בן ציון

ומהותם, ובמהלכם השכיל להבין כיצד לכל ניגון יש תפקיד ומהות, גוף ונשמה.

בתי אוצרות

ניצני תקופה זו של ר' בן ציון בצל ה'אמרי שאול', המשיכו לנבוט ביתר שאת אף לאחר פטירת רבו, וביחוד בכל מה שקשור לנגינתה השמימית של חסידות מודז'יץ, אך גם לניגונים חסידיים עתיקים רבים מחצרות האדמורי"ם השונים, כשכל הווייתו נשאבת לעולמם הקסום, ובתי אוצרותיו מלאו ברבות הזמן באלפי ניגונים שתועדו בדיוק ובסדר מופתי.

ערך זה של תיעוד ניגוני החצר, לא נתפס אצלו מלכתחילה כמטרה לשמר את הניגונים ולאוצרם תחת קורת גג אחת, אלא שמתוך חביבותם וידיעת ערכם של כל אחד מהם, ליקטם אחד לאחד, צירף לכל אחד מהם את סיפורו, מקורו ויחודו, ולאחר מכן הניחם במשמר כמרגליות יקרות ערך על פי סיווג מוגדר וברור.

חלקם של הניגונים תועד באמצעות כתיבה בתווים, אחרים השתמרו באמצעות ההקלטות שנאגרו ברבות השנים, שרבים מתוכם הוקלטו באורח אקראי בהזדמנויות שונות, אך ברובם הגדול נערכו בצורה יזומה ועל פי סדר עם יעדים מוגדרים.

מאות רבות של ניגונים, הוקלטו במהלך עשרות שנים בסעודות מרעים שנערכו בבית החסידים שבפלטבוש, או בזיצים שונים שהתקיימו בבתיהם

מהחזן יהושע וייזר... על מנת להבין את הניגונים לאשורם צריך לשמוע אותם מהרבי ממודז'יץ בעצמו - מן העיתונות

של מכיריו ואוהביו, כאשר מעיינו מפכה עדיין ביתר שאת להעשרת האוצר מקולו וגרונו.

מאידך, ישנם ניגונים שר' בן ציון הקליט את עצמו, בזמרו מתוך תווים ובליווי פסנתר עבור קהל שוחרי הניגונים, כשבמרכזם ניתן למנות את תכריך 'תווי ווילנא' שאותם שר לפני כמה עשורים, בימים בהם נסע לצורך נופש ומנוחה במדינת קליפורניה שבארה"ב. כמו"כ, מספר שנים מאוחר יותר, אף שר באותו אופן את כל הספר 'מור מבשמים' שבהם נכתבו כמאה ושמונים מניגוני ה'אמרי אש', כאשר הערך המוסף שיש לניגונים המוקלטים הוא בכך, שלפני כל ניגון מספר ר' בן ציון כמנהגו הקבוע את סיפורו של כל אחד מהם, וכמובן באם קיימת גרסה נוספת לניגון, אזי דאג לצרפם לזה הכתוב בספר.

מאגר נוסף של ניגונים קיים מזה עשרות שנים, בזכות יהודי בשם ר' איצ'א מאיר הגר, שנהג להגיע לביתו של ר' בן ציון במשך תקופה מידי מוצאי שבת עם מכשירי הקלטה משוכללים, כשר' בן ציון היה מזמר בכל פעם במשך מספר שעות ניגונים ארוכים וקצרים, מארשים וולסים מאוצרות נגינת החסידות, כיד הזיכרון הטובה עליו.

לכל זאת מצורפים כאמור לעיל, עשרות רבות של תקליטים שניתנו לו ברבות השנים מבעלי מנגנים שונים, שבהם זימרו את אשר זכרו מהבית הישן שבפולין, או אף מניגוני הרבי ה'אמרי אש' ומאוחר יותר מה'נחלת דן' זי"ע.

תכתב לדור אחרון

משנת תשל"א ואילך, החל ר' אברהם בקנרוט להוציא לאור סדרת קונטרסים 'תפארת ישראל' ולאחר מכן חוברות 'אש תמיד' מתורתם של אדמור"י בית מודז'יץ, כשמדור נכבד בחלקו האחרון של כל אחד מהם הוקדש ללקט מובחר מניגוניהם, ולצורך כתיבתם ועריכתם נעזר רבות בר' בן ציון ששלח עבורו את כל אשר ביקש מן הנמצא באוצרותיו, ומכאן

נזרעו שנות הכרות קרובה, שהולידו מקרבם פריצת דרך משמעותית בכל מה שקשור לכתיבתם של ניגוני החצר בתווים.

הקשר שהחל בתחילה אך באמצעות מכתבים או תקליטי שמע שבהם העבירו מסרים זה לזה, התפתח עד מהרה לקשר אישי חם ואדוק, עד שר' אברהם רואה בר' בן ציון כמורהו הרוחני שלימדו את משמעות הניגון המודז'יצאי.

יום אחד ניגש ר' אברהם - שברבות הזמן למד בעצמו את מלאכת כתיבת התווים - לר' בן ציון בהצעה להעלות את כל ניגוניו על מחשב בצורה מסודרת, תחת שישארו כרוכים ככתבי יד ששן העת אוכלתם, ור' בן ציון שהתלהב מהרעיון הביע על אתר את הסכמתו לעניין.

אך אם בתחילה שלח אליו ר' בן ציון רק מניגוניו שלו לצורך כתיבה ותיוק, הרי שכעבור תקופה של עבודה מרוכזת ומאומצת בה בירך על המוגמר בקטלוג מאות ניגוניו, גלשה עד מהרה עבודתם המשותפת לפרוייקט שנמשך כבר מספר שנים ועדיין נמצא בעיצומו, שבמסגרתו דולה ר' אברהם בצורה זו, ממאגריו של ר' בן ציון רבים מניגוני אדמור"י החסידות לצד גדולי בעלי המנגנים שביניהם, מעלה מהם על הכתב בתווים, וממחשב אותם בזה אחר זה, דבר דבור על אופנו ומקומו.

ראשיתו של מכון

אך יותר מכל, נראה שפרויקט הדגל שהפך אלפים מניגוני חצר בית מודז'יץ לנגישים עבור כל דורש ומבקש, הוא הקמת ה'מכון לשימור ותיעוד ניגוני חצר הקודש'.

ראשית צמיחתו של ה'מכון' עוד בטרם ניתן לו שמו זה, נמצאת בדירת קרקע קטנה שברח' רלב"ג בבני ברק. כל זאת החל כתחביב חסידי של הרה"ח ר' שאול ידידי' קרימלובסקי, שנהג לאגור קלטות שונות מניגוני מודז'יץ, אם לשם אוסף אישי או אף למען יוכל כלל הציבור שוחר הניגונים להעתיק מהם לצורך שמיעה ולמידה. ואכן עד מהרה הפך ביתו למעין

גמ"ח מרכזי לניגוני החסידות, שבמסגרתו קנה ר' ידידי' מספר חבילות של קלטות וכמובן 'טייפ דבל' (כפי שהיה מכונה באותם הימים) לצורך שכפול הקלטות, כאשר כל דורש היה נענה בסבר פנים יפות, וכל זאת למרות הזמן הרב שנדרש להעתקת כל אחת מהם, שכלל הרצתם של סרטי השמע משתי הקלטות במקביל.

מאוחר יותר, משיצא שמו בין בני החסידות ואף מחוצה לה כ'אספן', שבצל קורתו מאופסנים ומשתמרים קלטות ותקליטי סלילים של ניגוניה, החל רעיונו לצבור תאוצה בזכות פניות שהחל לקבל מאישים שונים, שגילו בעיזבונותיהם של יקיריהם קלטות ותקליטי שמע ישנים, בהם הקליטו עצמם זקני החסידים.

ראשון פנה אליו דודו ר' שאול קרימלובסקי, באומרו לו שמצויים בביתו מספר הקלטות ישנות עם ניגונים מהשנים כ"ח וכ"ט, וברצונו, מוכן הוא לתנו לו.

ברם, בהגיעו לבית ר' שאול, גילה ר' ידידי', שהקלטות המדוברות המה תקליטים גדולים מן הסוג שכבר אינם בשימוש מסחרי מזה עשרות בשנים, ולמספר רגעים לא ידע לשית עצות, כיצד והיכן יוכל להאזין להם או לפחות להעתיק את תוכנם של התקליטים הישנים והגדולים על גבי החדשים והקטנים. ר' שאול שראה את מבוכתו של אחיינו, פנה אליו ואמר: מצוי כאן בביתי טייפ גרודניק ישן שאינו בשימוש זה עידן ועידנים, שעמו תוכל לשמוע את התקליטים הללו, ובאם תרצה תוכל ליטול אותו עמך.

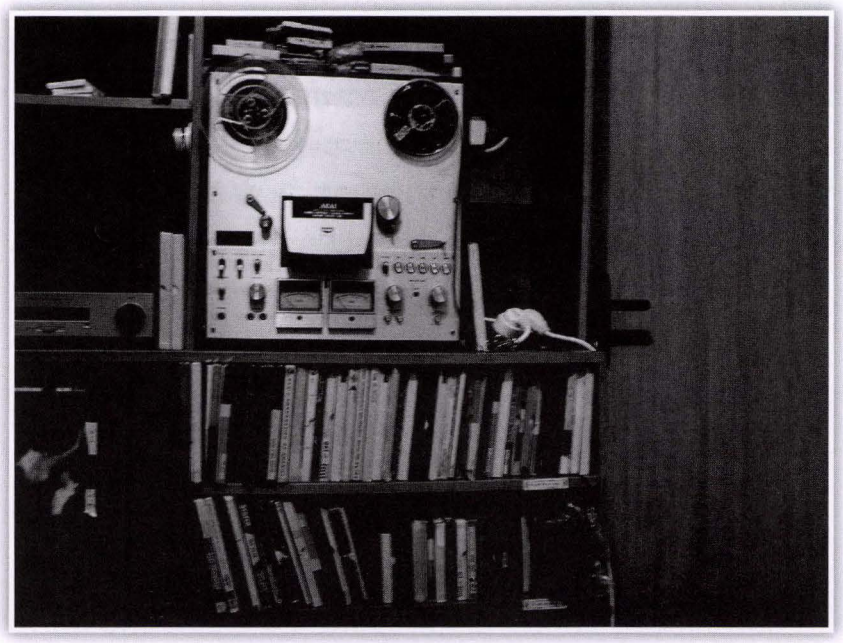
כעוטה שלל רב, נטל ר' ידידי' את הטייפ הגדול שמשקלו היה כשלושים קילו ויותר, ופינה עבורו מקום של כבוד בביתו הקטן מאותם שנות נישואים ראשונות, ומכאן החלה התפנית הגדולה הן בכמות התקליטים שהגיעו לידו והן באיכות האוצרות.

תיכף לאחריו, הגיע ר' צבי אורלנסקי מתל אביב, בהציעו לו שמונה סלילים שהכילו מספר טישים וסעודות, כשאף הוא צירף למנחתו העשירה,

מכשיר הקלטה ישן ששכב אצלו בבוידעם מזה שנים רבות, שבו יוכלו לשמוע את הניגונים.

הערך המוסף של המכשיר שקיבל זה עתה מר' צבי, היה בעצם היותו קטן בהרבה מהטייפ גדל הממדים שקיבל מדודו ר' שאול. ברם, הגומיות שהתניעו את גלגלי סליליו התייבשו ברבות השנים, ועל כן לא ניתן היה להפעיל ולסובב בעזרתם את סלילי השמע. אך לא אחד כר' ידידי' יירתע מכגון דא, ולאחר דרישות וחקירות חוזרות ונשנות בין חנויות שונות, הצליח למצוא גומיות דומות שיכלו להתאים אף למטרה זו. לאחר שבחר לעצמו ר' ידידי' גומייה ארוכה דיה, עמד ומדד כפי צרכו, ותפרו בעזרת חוט תפירה עד שהתאים למידות המכשיר, שהחל לנוע במרץ ולהשמיע את ניגוני הק'. וכך עד עצם היום הזה, לאחר שכבר עברו כעשרים וחמש שנים, עדיין עומד מכשיר זה ומשרת את אדוניו וקהל לקוחותיו ביעילות ובנאמנות.

מאוחר יותר, קיבל ר' ידידי' מכשיר הקלטה נוסף מהרה"ג ר' משה לרנר, שאף בו היו חסרים חלקים שונים, וכמו כן, בכדי להתאימו לדור ההמשך

מכשיר התקליטים במשכנו הנוכחי במשרדי המכון

ועל מנת שניתן יהיה לחבר אליו נקודות הקלטה פנימיים, ולהמיר דרכם את התקליטים הישנים בקלטות החדשות, נסע ר' ידידי' לשוק הפשפשים שבדרום תל אביב מספר פעמים, שם עלה בידו לאתר חלקים שהתאימו לדרישתו, ובחכמת ידיים הרכיבם על גבי המכשירים העתיקים והבלים, שכל דורש או מתקן כבר לא נמצא להם. אך גם כעת לא נחה דעתו עד שצחצחו ומירקו על כרעיו וקרבו מכל שמץ של לכלוך וחלודה, ורק לאחר עבודה מייגעת ומתמשכת, יכול היה ר' ידידי' לחזות במכשירו שנראה "חדיש" ונוצץ, כביכול יצא זה עתה מפס היצור, ובהשמיעו את הטישים של הרבי ה'אמרי אש' מלפני עשרות שנים כמו גם זקני החסידים, בבירור ובבהירות מקסימליים.

בחלוף הזמן המשיך מאגר ניגוניו לגדול, כשאליהם הצטרפו ניגונים רבים שנשמעו מפי זקני החסידים, כהרה"ח ר' וועלוול לרר, הרה"ח ר' הערשל כאגן, הרה"ח ר' מרדכי טננבוים, הרה"ח ר' משה יצחק שידלובסקי ועוד.

הקמת המכון

התפנית הגדולה שהביאה את 'המכון' לרמות טכנולוגיות משוכללות, עד שכמעט כל ניגון מבין אלפי הניגונים, יכול להישלף ברגעים ספורים בלבד בצירוף תווית של תאריך הלחנה, שם מחבר ובאיזו הזדמנות או מעמד חוברו וכו', הגיעה ללא ספק ברגעים המכוננים, שבהם נטל עו"ד ר' דוד זעירא את מושכות 'המכון' לידיו.

שכן מלבד זאת שכניסתו של ר' דוד למערכת 'המכון', הכניסה יכולות חדשות מבחינת מכשור חדשני משופר, הרי שהמרץ הבלתי נדלה שבו ניחון, החתירה להגיע לפסגות הגבוהות ביותר, ומעל לכל, האמונה בכך שכל יעד ולו הרחוק ביותר הינו בגדר אפשרי, סחפו עמם את חברי 'המכון' לעבר חזונות רחוקים שלא שיערום עד כה.

את נסיבות הקמת 'המכון' במתכונתו החדשה מגולל ר' דוד: **יום אחד נכנסתי אל הקודש לחדרו של הרבי ה'נחלת דן', על מנת להיוועץ בדבר**

מה, ובתוך דבריו אמר לי לפתע: היודע הנך, היום נפטר אחד מחשובי זקני החסידים הרה"ח ר' שמואל אלי' וויסמאן שזכה לחסות בצל מרן ה'דברי ישראל'... בין דברי ההספד על חשיבותו של אחד ומיוחד, חסיד אמת מפולין של מעלה, הוסיף הרבי ואמר: במוחו אגורים היו מאות ניגונים שזכר עוד מפולין מהשטיבעל בעיירת הולדתו ראדום וכן ממה ששמע מה'דברי ישראל' וה'אמרי שאול' עוד מלפני המלחמה... וכעת לוקח הוא עמו אף אותם אלי קבר...

בשמעי זאת הבעתי את דעתי, שכיום ניתן לשמר את כל הניגונים הקיימים בטכנולוגיה חדשנית, שתאפשר גישה נוחה לכל אחד מהם...

ביציאתי מן הקודש, גמלה בי החלטה להקים מכון חדשני ומשוכלל, שירכז תחת קורת גג אחת את כל הניגונים שאגורים באוצרותיהם או במוחותיהם של זקני החסידים, למען ישתמרו לדור אחרון, ובכדי שישמש כבית מדרש מרכזי, ממנו יוכל כל החפץ לדלות מאוצרות ניגוני הק' ככל שתאבה נפשו.

על לידתו בפועל של 'המכון' שבאה בעקבות החלטה זו, שח ר' ידידי': לעיתים תדירות נהגנו מספר אוהבי נגן להתכנס בליל שישי בבית ר' דוד זעירא, וכטוב ליבנו באווירת ערב שבת קודש נתנו קולנו בשיר כשר' דוד עומד על גבנו בלהט של נגינה...

שבוע אחד, החל ר' דוד לשוח בהתלהבות על החלטתו להקים 'מכון' לשם ולתפארת עבור ניגוני מודז'יץ, ובהוסיפו, שלשם כך כבר בא בדברים עם אחד מאברכי החצר ומן המבינים בנגינתה, הרה"ח ר' יהודה חיים וועגר, שהראה לו כיצד ניתן להעלות קבצי שמע על המחשב ולסדרם על פי ההגדרות שינתנו להם.

אל תוך המכון החדש - המשיך ר' דוד בהתלהבותו - נכנס בעזרת ה' את כל האוסף הגדול שלך - ר' ידידי', וכמובן אליו נוסיף מאוצרותיהם של חסידים ישישים נוספים, ומי יודע אולי גם נוכל להיכנס לחדרי משכיתו של ר' בן ציון, ולקבל ממנו ולו חלק מכל הטוב הצפון שם... כמובן שלצורך

כך אף נקנה מחשבים חדשים ומשוכללים שיענו על כל הנצרך, ובכך לקטלג ולסדר את כלל ניגוני מודז'יץ הקיימים, ולהפיץ דרכם את מעיינות הנגינה השמיימית של רבותינו הק' לכל מבקש.

ר' דוד סחף בהתלהבותו את כולנו, למרות היעדים הגבוהים שהציב, שנראים היו בעינינו כרחוקים מן המציאות, אך למרות הכול - כך חישבנו - אף אם חצי תאוותו תושלם, הרי שרעיונו יביא ברכה לשימורם והפצתם של ניגוני הק'.

בתוך מילותיו, כשדיבר מהתקליטים שעדיין מצויים בבתי אישים שונים, אמר ר' דוד בהחלטיות ובבטחה: עוד תראו שהכול עוד יגיע אל ה'מכון'! גם אלו שנמצאים אצל ר' בן ציון! אתם רק תביאו לי את הרשימה של כל מי שיש תחת ידו תקליטים, ואני כבר אראה כיצד להוציא זאת ממנו...

רגעים מכוננים

ממחשבה למעשה, זימן ר' דוד לאחר מספר ימים את ר' ידידי', שעל בסיס האוסף שבידו התעתד להקים את ה'מכון', וכמו"כ את אחיו הצעיר ר' איצלה ור' יהודה חיים - שנעשו אף הם ברבות הזמן לחלק בלתי נפרד מפעילות ה'מכון' על כל המשתמע - לקומת הקרקע שמתחת למשרדו, שם הקצה ר' דוד חדר מיוחד שבו יתבצעו פעילויות 'המכון'.

לאחר שעמדו על המקום ועל הסבתו לקראת ייעודו, הובילו ר' ידידי' וחבריו את מכשירי ההקלטה וההמרה פירות טיפוחיו ויצירותיו לבית משכנם החדש, בו יוכלו לשמש מהיום והלאה בקצב ובתדירות שאליהם לא הורגלו עד כה.

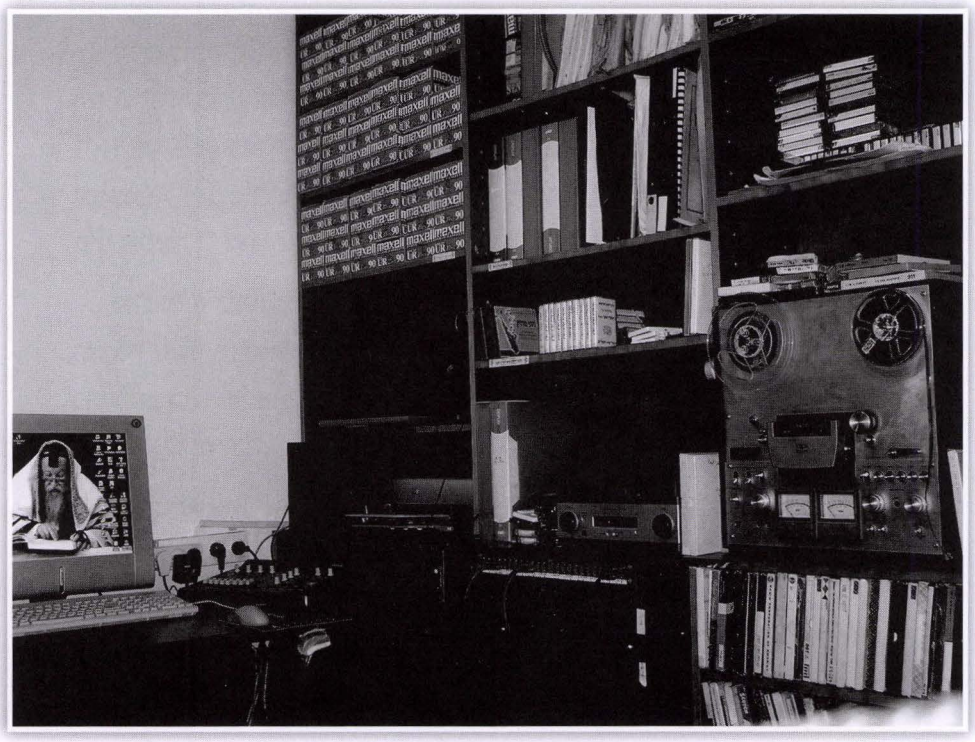
כאברכים חסידים שתחום נגינת בית מודז'יץ תפס אצלם מקום של כבוד, אפפה אותם חדווה עצומה של יצירה, ביודעם ובהכירם את מעלת ערך עבודתם לחסידי מודז'יץ בפרט ולשוחרי נגינתה בכלל.

בתחילה, עד לבוא הציוד הנדרש, עבדו חברי 'המכון' על מחשבו האישי של ר' יהודה חיים, בביתו שבעיר רחובות, כשלצורך חניכת העבודה נטלו

עמם את תקליטי הניגונים של ה'אמרי אש' משנת תשכ"ט ותש"ל, ור' יהודה חיים שהיה היחיד באותה העת שידע כיצד לעבוד על קבצי השמע, המירם כקבצי מחשב וסידרם על מכונם. לאחריהם הביא ר' ידידי' עוד עשרות רבות של תקליטים, והמחשב החל להתמלא מן הגורן ומן היקב משמנם וסלתם של ניגוני מודז'יץ.

מאוחר יותר, בבוא המחשבים החדישים ל'מכון' יחד עם נושאי כליהם - התוכנות שהורכבו עליהם למילוי משימתם, כניקוי והגברת איכות שמיעתם של התקליטים הישנים וכדומה, עלה רף וקצב פעילותם, ומידי יום ביומו, פינו החברים מזמנם היקר לטובת מלאכת המרת הניגונים והעתקתם אל המחשב.

יום ה' לחודש אדר, היום שבו השלימו ר' דוד וחברי צוותו לאבזר את חדר ה'מכון' נקבע ליום 'חנוכת הבית', ולצורך כך הזמין ר' דוד את הרבי מרן

חדר המכון לאחר איבזורו

ה'נחלת דן', שיקבע מזוזה וכמובן אף להראות את יקר תפארת עבודתם של חברי ה'מכון', שתורמים מזמנם היקר למטרה נעלה זו.

כמו כן, זימן אף מחשובי וזקני החסידים כהרה"ג ר' אברהם שנקר ז"ל, הרה"ח ר' יחיאל שנקר, הרה"ח ר' איצ'א ליפא פישביין ועוד, על מנת שיבואו להתרשם מעבודת הקודש של שימור ניגוני החסידות וכמובן בכדי לרותמם לעמוד לימין ה'מכון' ולסייע באיסוף ניגונים רבים ככל הניתן.

תחושה של 'עידן מכונן' ריחפה בחלל האוויר, בעת שהגיע הרבי בזמן המדובר על מנת לקבוע מזוזה ולחנוך את משרדי ה'מכון', שכעת אף ניתן לו שמו הרשמי 'המכון לשימור ותיעוד ניגוני חצר הקודש'.

שומרי הנגינה

בבני ברק נפתח לאחרונה 'המכון לשימור ניגוני בית מודז'יץ' בחסותו ובהנהלתו של עו"ד ר' דוד זעירא מבני ברק. במכון יש אוסף של אלפי ניגונים ושירים מבית מודז'יץ, ביניהם הקלטות נדירות ביותר, שחלקן על גבי סלילי הקלטה ישנים מאד שנשמרו והוקלטו שוב על גבי תקליטורים חדשים.

עו"ד זעירא הוא חסיד מודז'יץ, שבמשך שנים רבות הקליט תיעד ושמר אלפי ניגונים מחצר מודז'יץ הידועה בניגוניה המיוחדים, אותם הצליח לשמר הודות לטכניקה החדשנית והמשוכללת של המיכשור היקר שנרכש על ידו במיוחד לשם כך. במכון יש ניגונים אותם אפשר לשמוע בקולו של האדמו"ר ממודז'יץ זצ"ל בעל ה"אמרי אש", ששר אותם לפני עשרות שנים בהזדמנויות שונות. בפתיחת המכון השתתף קהל רב מחסידי מודז'יץ ומשוחרי ניגוניה, והאדמו"ר שליט"א ממודז'יץ קבע את המזוזה למשרדי המכון.

במהלך האירוע נוצר קשר טלפוני ישיר עם המלחין ובעל-המנגן המפורסם לבית מודז'יץ, ר' בן ציון שנקר המתגורר בניו יורק, שהאזין באמצעות הטלפון והמחשב לכמה ניגונים עתיקים ונדירים, ושוחח עם האדמו"ר על נושא הנגינה.

בעת שתיית "לחיים" עם האדמו"ר ממודז'יץ לאחר קביעת המזוזה. מימין, עו"ד דוד זעירא

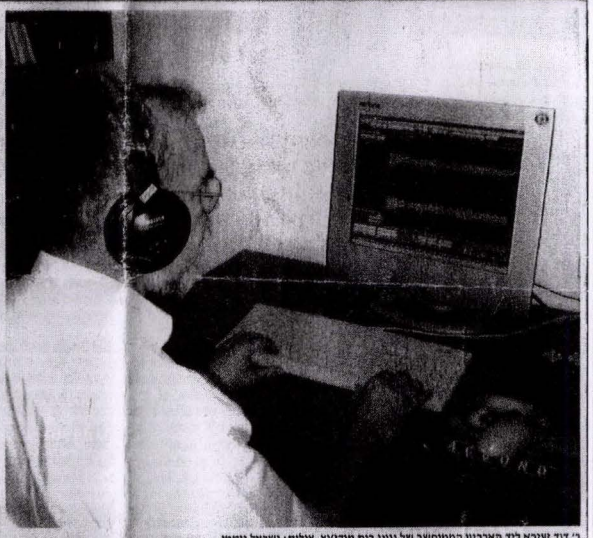

האדמו"ר ממודז'יץ בקביעת מזוזה במכון

מרן ה'נחלת דן' חונך את משרדי המכון - מן העיתונות

לאחר שסיים ה'נחלת דן' לקבוע מזוזה, התיישב לשתות 'לחיים' וחברי המכון הציגו והשמיעו בפניו מספר ניגונים כפי שנשמעו מפיהם של מספר מזקני החסידים, כאשר סך התיקיות שניבטו מן המסך באותה העת, עמד על שלוש מאות ושמונים, שכל אחת מהם הכילה מקבץ של מספר ניגוני שמע.

מספר דקות עקב ה'נחלת דן' אחר פעולותיהם, מה שהראה לחברי ה'מכון' יותר מכל על כי מעשיהם רצויים לשמיים, ושכל דקה מאותם שעות ארוכות של הקרבה והתמסרות אכן הייתה כדאית.

בין הדברים ביקש ר' דוד מה'נחלת דן', שאפשר ואולי ניתן לבקש מישישים שונים שמתקשים להיפרד מאוצרותיהם, שיועילו לתורמם לתועלת הכלל, ובכך ביקש לרמוז לרבי לבוא לעזרתם לפתוח דלתות לבבות עיקשים. אך ה'נחלת דן' שירד על אתר על סוף דעתו, ומאחר ומעודו לא

ר' דוד זעירא ליד הארכיון הממוחשב של נגוני בית מרדז'יץ. צילום: ישראל נוטמן

הוא ראה את ברלין הנשקפת נוכח בירושלים החרבה, ואז חיבר ניגון בן 36 בתים על המלים "אוכרה א-לקים ואהפיה בראותי כל עין" על תילה בנויה ועיר הא-לקים מושפלת עד שאול תחתיה". מספר שבחודר הסמוך שכב כומר שזקן מכאיבים, והרופא אמר לו שיראה את הרבי היהודי שליד מרציא הגה. כששאל אותו הכומר איך הוא מצליח להתגבר על יסוריו, ענה לו ה'רבי ישראל': "גם אני צועק, אבל אני עושה מזה ניגון ביניחיים". ושיר, דוד פאסטאג שחיבר את ה'אני מיימין' הידוע. מספר שכשנסע ברכבת לטרבלינקה הוא הבטיח חצי עולם הבא לפי שיביא את הניגון ל'אמרי שאול' באמריקה. שניים קפצו מהרכבת, אחד נורה והשני הצליח להגיע לאמריקה, הוא הביא עמו את הניגון לרבי במרוצאי שבוחת תורה, ואלפים בכו בעת שהם שרו את זה. בהקפות השניות במרדז'יץ, במרוצאי שמחת תורה, ההקפה השישית היא לזכר מרדשי השואה. מפנים שם יד האור, תיקעים בשופר. שרים

שהמפקד הצבאי של הדרך לירושלים אישר את העליה לירושלים. החזון איש אמר מי שייסע וימוזר, אני ערב לו. בחנאי שהוא יחזור מיד. שאלו את החזון איש למה הוא כל כך קשור לרבי, או הוא אמר "אני שמעתי מה היה בווילנא. האומרי"ר הזה, יהרות התורה חייבת לו את הצלחה".

גולת הכותרת של המכון היא אוסף הניגונים של ר' בן ציון שנקר, אולי המלחין הנודע ביותר של חצר מרדז'יץ. "הוא גאון במוזיקה", אומר זעירא, "הוא קומפוזיטור (מלחין) ברמה בינלאומית, אני לא יודע אם יש קומפוזיטור ברמה שלו שנגר אי פעם ביהדות הדתית. אולי אחרים יגידו שיש בדורנו, אבל בעיני זה לא מחקרב לציפורן שלו. והם גם מודים בזה.

בתור בחור בן 17 נעמד מאחורי הרבי ונקשר אליו, (ובבדך הנאמן גם – אותו סיפור קרה לי בגיל 16, 15, "נדבקתי" לרבי.) והרבי שם לב שמאחוריו יושב מישהו ששר מאוד יפה, והחבר'ה לו שהוא יודע גם תנים. בקיצור זה היה שילוב מנצח. הוא למד באופן בפליא את הניגונים וכתב להם את התנים וכך נשתמרו הרבה מאוד ניגונים".

ר' בן ציון שנקר התגלה לא רק כמלחין כושר אלא גם כאדם מסודר, שמקטלג כל שיר ששר או שמע, קטלג, ושמר בסלילי הקלטה. 60 שנה של עבודת נמלים הניבו סרטיה ענקית שלא תסולא בפז לאוהבי הניגונים החסידיים האותנטים. הרעיון לקבל את האוסף הזה למכון היה שאלה של זמן.

"אחרי שהתעלו כאלף ניגונים על המחשב", אומר ר' דוד זעירא, "התחלנו לחשוב לקבל את האוסף של ר' בן ציון. "לי נוצר אישהו קשר אחו, חמיד כשזאייתי נוסע לאמריקה הייתי שר אחו, הוא שר, הוא אוהב את זה מאוד, הוא חי את זה. הוא מכונה מוזיקלית, אתה יושב אתו וזו חזיזה. אתה רק מתחיל לשיר שיר ר' בן ציון זוכר את הסיפור שמהחורי הניגונים וכמובן את הניגון בעצמו.

לא היה פשוט לשכנע את ר' בן ציון לתת את האוצרות. לצורך העניין נעזרו אנשי המכון הנלהבים באחיו, נשיא ישיבת מרדז'יץ וחתנו של ה'אמרי שאול', אך לבסוף הוא נענה. צוות ובו שלושה האנשים שנסעו אל ביתו של ר' בן ציון באמריקה חזרו עם שלל שלא יסולא בפז. "הוא נתן לנו 600 קלטות, חרץ כ-200 שאחרים נתנו, וכמאה סלילים בני 600 שעות – החשוב שכל ניגון זה חמש דקות, תכפיל את זה תבין איזה סדר גודל של אלפים. חוץ מזה את כל התקליטים שלו שיצאו אי פעם, כולל התזמורה הפילהרמונית של ניו יורק שמנגנת ניגוני מרדז'יץ, ואת אוסף התנים שלו. הוא עשה חשבון כמה שעות אנחנו צריכים כדי להעתיק את החומר ולמיין את זה, והוא אמר שאם נגמור את זה בשנתיים הצלחנו.

את הסלילים המקוריים לקחנו, כי לא היה לנו שם מחשב, ואת 600 הקלטות העתקנו. מספרנו והחזרנו לו לפי אחוז סדר.

ר' דוד זעירא אל מול הארכיון הממוחשב

מרן ה'נחלת דן' בביקורו במכון

נהג לבקש דבר מאף אחד באשר הוא, ענה על אתר בחיוך: כעת, נראה שכולם כבר ירצו לתרום את אשר להם...

אף רבי אברהם שנקר, שלא הסכין מעודו לפלאי הטכנולוגיה כפי שהוצגו בפניו באותם רגעים, הביע את התפעלותו העצומה מן הנגישות המהירה לכל ניגון שהתבקש, ועמד על כך, שאכן מן הראוי לדאוג, שמקומם של כלל הניגונים יתכנסו לקורת גג זו, ולצורך כך אף הבטיח, שהוא באופן אישי ישוחח על כך עם אחיו ר' בן ציון, ויבקשו להעמיד את אוצרותיו הרבים לרשות ה'מכון' לתועלת הרבים בהווה וכמובן לעתיד.

גולת הכותרת

גולת הכותרת לכל מלאכת איסוף אוצרות הנגינה, שהשאיפה להשגתה ריחפה כל העת בין חברי ה'מכון', הייתה ללא ספק ארכיונו של ר' בן ציון, שהלך וצמח מזה שישים שנים ויותר. באילו חומרים מדובר ומהו גודל

היקפם ואיכותם, זאת לא יכלו לשער, אך ברור היה לכולם, שמדובר בממדים נכבדים למדי, ויתכן שהיקפם מעפיל אף ליותר מכל מה שנאגר עד כה מכלל זקני החסידים גם יחד.

ברם, אף ר' דוד ששידר בטחון להגיע לכלל האוצרות עד לאחרון שבהם, הבין שלהוציא מתחת ידו של ר' בן ציון את אוצרותיו, שבהם השקיע את חלבו ותמצית דמו מאז עמדו על דעתו, לא יהיה דבר קל כלל ועיקר, למרות שהמדובר הוא רק בהעתק בלבד ולא במקור עצמו.

ואשר על כן, גייס ר' דוד לצורך כך את כל המי ומי ממקורביו ועד לבני משפחתו הקרובים ביותר, בכדי שישפיעו וידברו אל ליבו של ר' בן ציון, שאכן אך ורק טובתה של חסידות מודז'יץ עומדת לנגד עיניהם, ולא שום מטרה כלכלית או טובת הנאה אישית חלילה, עד שבסופו של דבר התרצה ונתן את הסכמתו לכך שיבואו לביתו, והוא כבר יראה מה ניתן יהיה להוציא מתוככי חדרי אוצרותיו.

ליותר מכך לא היה צריך ר' דוד לצפות, ובתוך ימים ספורים למן נתינת ההסכמה העקרונית מצד ר' בן ציון, כבר עמדו רגליהם של ר' דוד, ר' יחיאל זאב קרימלובסקי ור' חיים יהודה וועגר בשערי בית הנתיבות, בדרכם לארצות הברית.

שני מכשירי הקלטה גדולים ומשוכללים נטלו עמם חברי המערכת בהוראתו של ר' דוד - מי יודע אולי לא נוכל להשתלט על כל מה שיש לו ולא נספיק לסיים בזמן הקצר את המלאכה המרובה שמצפה לנו בביתו, כך אמר. סברו החברים וקיבלו, ואכן לקחו את המכשירים הכבדים בלא לחסוך בעמל.

דמיונו של ר' דוד כשהוא שב עם כמויות בלתי נתפסות הלך וגאה בקרבו, עד שבהגיעו לאמריקה החליט לשכור במקום מכשיר הקלטה נוסף 'שיהיה', מי יודע, הסביר, אולי עוד נצטרך אותו.

בנוסף, תיכף להגעתו, מיהר להתקשר בטלפון אל אחד מקרוביו על מנת שיקנה בעבורו קלטות רבות ככל הניתן... כמה קלטות אתה צריך, שאל קרובו, אני יכול להביא לך גם אלף באם תרצה וכמובן במחיר מוזל... אתה

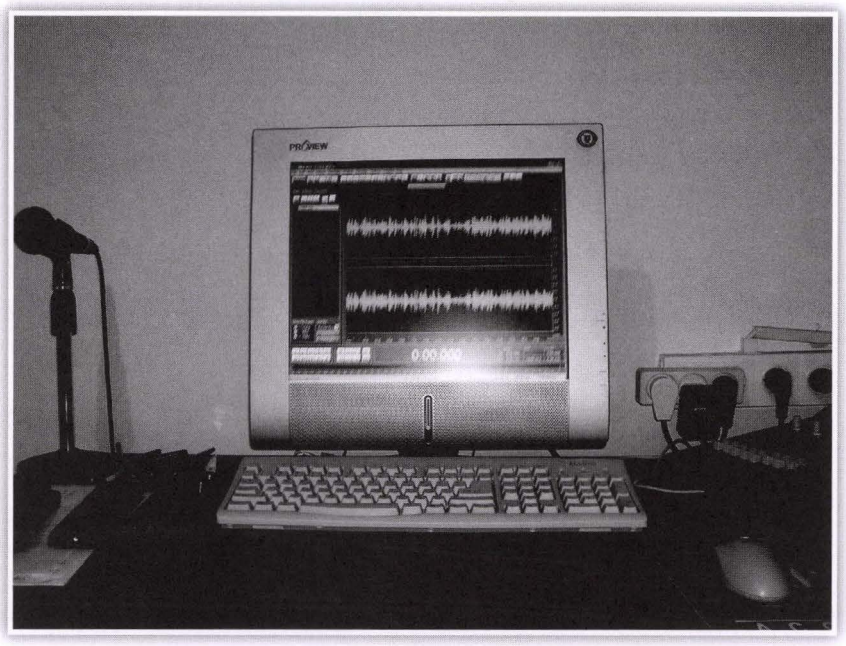
יודע מה, השיב ר' דוד, תביא לי אלף, מה שבטוח הוא - הסביר את עצמו - שאם יישארו בידי עודפים של קלטות ריקות לא אתחרט על כך, ומה אעשה אם חלילה יחסרו לי... מלוויו הביטו וחייכו...

טכנולוגיה פורצת גבולות

בהגיעם לביתו, ציפה להם ר' בן ציון שעדיין לא הספיק להשלים עם כך, שעוד רגעים ספורים יבואו "זרים" בנחלתו וחמדתו הגנוזה מזה עשרות בשנים עומדת להיות לנחלת הכלל.

לאחר מספר מילות נימוסים, החלו בני המשלחת לשוחח על ההיסטוריה המפוארת של חצר בית מודז'יץ, שר' בן ציון הפך להיות לחלק בלתי נפרד ממנה, בהעלותם מעשיות שונות מן העבר הרחוק והקרוב.

ביני לביני, הוציא ר' יהודה חיים את מחשבו האישי והחל להשמיע לו ניגונים נשכחים מן העבר שהוא - ר' בן ציון - שר בהם, בהזכירו לו את האירועים השונים שבהם הושרו.

המחשב ששימש בימי הבראשית במכון

לא עברו אלא רגעים ספורים, ור' בן ציון החל לטייל עמם בזיכרונותיו מהימים ההם, כאשר המה מצדם משמיעים לו ניגונים שאותם שר בכל אותם הזדמנויות והכל ברגע כמימרא, הוא שח ודולה ממוחו מעמדים כאלו ואחרים מתאריכים שונים, כשעוד הוא מדבר ומספר, הם מזכירים לו את אשר שר באותם העיתים.

ר' בן ציון ונוות ביתו ע"ה שנכנסה אף היא לסלון הבית, בכדי לתהות על טיבם של האורחים שזה ממרחק באו, הביטו בהתפעמות גדלה והולכת במעשיהם שחזרו ונשנו שוב ושוב, עד שלאחר כשעה של שיחת חסידים, הפשיר ר' בן ציון בהבטיחו שיראה לעמוד בהתחייבויותיו להעניק להם מאוצרותיו.

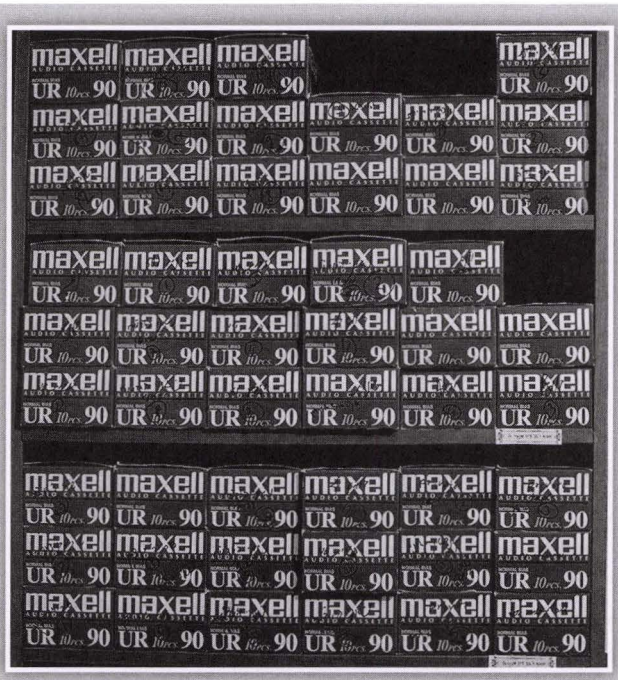
נוות ביתו שראתה שר' בן ציון עדיין מתקשה לפתוח בפניהם פתח רחב כאולם, אמרה לו: בן ציון, תן להם, תן להם את כל מה שהם רוצים... ועדיין לא השכילו חברי המשלחת, את גודל הסכר שפרצו מילים אלו, שהיו למעשה ה'מכה בפטיש', שהביאו בקרבו את ההחלטה להעניק להם את מפתחות בתי גנזיו במלוא מובן המילה.

העבר אל העתיד

עוד הם מדברים ור' בן ציון יצא לחדר השני, כשלאחר זמן מה שב עם חפיסה קטנה בידו ובה עשרים קלטות. הנכם רואים, אמר: כל הקלטות כאן ממוספרים בדייקנות, ונא להשיבם לי בחזרה בצורה זו אחת לאחת ואזי תוכלו לקבל ערכה נוספת.

עד מהרה יצאו חברי המשלחת לבית החסידים דמודז'יץ, שממוקם מספר בנינים ליד ביתו של ר' בן ציון, שם התארגנו במהירות, סדרו את מכשיריהם לצד הקרטונים הענקיים עם אלף הקלטות, והחלו במלאכת תיעוד ניגונים, המסיבי ביותר של ניגוני חסידים מכל הזמנים.

בפתחם את קופסת הקלטות ראו להפתעתם, שלכל קלטת וקלטת ישנה מספר סידורי A1 A2 וכו', ומשכך, הבינו שלכל חפיסה אות משלה ולכל קלטת

הקלטות מאוצרותיו של ר' בן ציון מונחים באותו סדר מופתי במדפי המכון

מס' סידורי משלו, ושעל כן עליהם להיזהר ביתר שאת להשיבם למקומם בדיוק כפי שהיו, וללא כל שינוי. ואכן משהשיבו לאחר שהות מה את הקלטות לביתו, ומשראה שהכל שב כשהיה, העניק להם חבילה נוספת וכן הלאה.

ברבות הזמן והעבודה, משראו שכוחם כלה והקלטות אינם כלים, כשבנוסף, אף שעון הזמן הלך והתקדם, הזמינו אף את שני האחים ר' שאול ידידי' ור' שמואל אלי' שי, בכדי שיעמדו להם על ימינם לעזרם לעמוד בקצב המלאכה, למען יספיקו להעתיק קלטות רבות ככל שניתן בימים הקצרים שנותרו להם.

כך הריק להם ר' בן ציון מהברכה שבביתו עוד ועוד, עד שבלו שפתותיהם מלומר די, חפיסה באה, חפיסה הולכת, ואחרת באה תחתיה וחוזר חלילה.

שלושת מכשירי ההקלטה, עבדו כמעט ללא הפסקה במרוץ כנגד השעון במשך מספר ימים, כשצוות של חמישה עובדים עקשניים אינם נותנים לעצמם מנוחה, העיקר להספיק כמה שיותר.

כמויות החומר שקיבלו היו בלתי נתפסות, שפע עצום של אלפי ניגונים כאשר כמעט לכל אחד מהם מוצמדת תוספת של מספר שניות, שבהם מספר ר' בן ציון את סיפורו האישי של כל ניגון.

קשה לתאר את תחושת עשיית ה'היסטוריה' שריחפה בחלל השטיבעל המודז'יצאי ששוכן כבוד במרכזה של פלטבוש היהודית. נכסי רוח אין ספור מחצר הקודש של בית מודז'יץ, שכבר מזה עשורים רבים מאז החורבן הגדול של יהדות אירופה היו בטוחים כולם שכלו בעשן, והנה עלתה תמונתם כפורחת וגם ניצבה למולם במלוא יפעתה ותפארתה, בדמות אלפי ניגונים ומעשיות שהתמזגו זה בזה מבתי האדמורי"ם ומחצרותיהם שהיו ואינם.

ברכה עד בלי די

כעבור מספר ימי עבודה מאומצים, בהתקרב עתם לארוז את חפציהם, פנה אליהם ר' בן ציון ואמר, זהו זה, אין לי עוד קלטות... ספירה קצרה של חבילות הקלטות שהיו מונחות על פי הסדר שהועתק אף הוא מר' בן ציון, אמרה להם שאכן יש שכר לפעולתם, 'שש מאות' קלטות מלאות מכל טוב ניגוני מודז'יץ, עמדו סדורים זה לצד זה בסדר מופתי, ועיניהם לא שבעו מהביט שוב ושוב מן הנחלה ללא מצרים, שכמותה לא שיערו בחלומותיהם הוורודים ביותר.

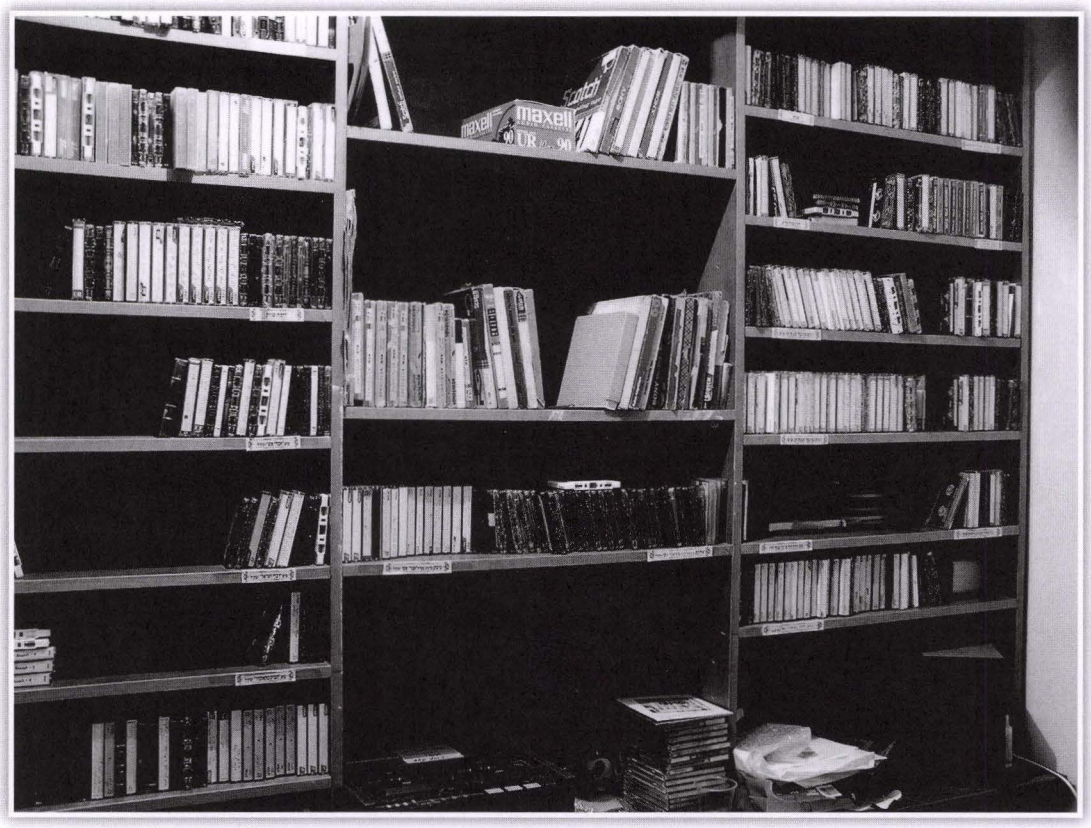
אך אם בכך לא היה די, הרי שביום האחרון לשהותם על אדמת ארה"ב, עודם מסיימים את מלאכתם, הופיע לפתע ר' בן ציון בשערי בית החסידים, וביקשם כממתיק סוד לסור עמו אל מכוניתו שעמדה בחוץ, ובפתחו בפניהם את מכסה תא המטען, הצביע על קופסאות גדולות ואמר: ראו את כל אלו, הרי הם שלכם...

ההנכם רואים, הסביר לבני שיחו: בחבילות אלו ישנם כמאה סלילי שמע בני שמונה שעות כל אחד וכן תקליטי פטיפון רבים, שאיני יכול לשמוע בהם עוד, מאחר שלאחרונה עברתי דירה ואין תחת ידי את המכשירים המתאימים, שאין להשיגם כיום, ועל כן - סיים ר' בן ציון ואמר לנגד עיניהם המשתאות -: את כל אלו טלו עמכם לארץ ישראל מתנה ממני... כי מהיום, שלי, שלכם הוא...

בחישוב מהיר, נוכחו חברי ה'מכון' המופתעים לראות, שאוצר זה שהוצא להם זה עתה, מכיל עוד יותר מכל אשר העתיקו בימים האחרונים גם יחד.

ואם עוד לא נחה דעתו ודעתם, הרי שתוך כדי דיבור, הוסיף ר' בן ציון והגיש בפניהם כמות עצומה של תווים שכתב במשך עשרות שנים, וזאת כמנחת סיום לקראת שובם לביתם.

נקל לשער את אווירת הניצחון וההצלחה שליוו אותם בדרכם ארצה ישראל שלהיקף עצום שכזה לא ציפו כלל. במקלם ובתרמילם עברו את האוקיינוס בדרכם לאמריקה, ואילו עתה שבים הם ברכוש רב שלא יסולא בפז. ניגונים שהוקלטו בעבר מעשרות ישישים, סעודות מרעים בשטיבעל,

תקליטי פטיפון סלילים וקלטות סדורים זה לצד זה לקראת המרתם לקבצי מחשב זמינים

טישים מה'אמרי אש' וה'נחלת דן' זי"ע, הקלטות אין ספור שאותם שר ר' בן ציון בעצמו בליווי פסנתר, ועוד ועוד שאי אפשי לפרטם כי רבים הם, משום שאף כיום כעבור מספר שנים מאותו מסע היסטורי, עדיין לא הספיקו חברי ה'מכון' לקטלג ולו מחצית מכל אשר הביאו עמם.

הפצה חוצה גבולות

לאחרונה העלו ר' דוד ור' איצל'ה יוזמה חדשנית, שמטרתה להנגיש את הניגונים בפני כלל קהל שוחריהם, שבבואם בשערי ה'מכון' אינם יודעים כיצד למצוא את עצמם בתוך הספריה בת אלפי הניגונים שמופיעים במגוון עצום ובאפשרויות שונות כטישים, סעודות מרעים אצל ר' בן ציון או אף בארץ ישראל, ר' בן ציון בליווי פסנתר, זקני אנ"ש, בליווי תזמורות שונות וכו' וכו'.

אשר על כן באו בדברים להוציא סדרת אלבומים יחודית תחת השם **'מן האוצר'**, שכל אחד מהם יכיל מקבץ של ניגונים שבו ישולבו זה לצד זה מספר סגנונות ובצורה מגוונת, ניגונים ארוכים וקצרים, מארשים, וולסים ואופקאלאך, עד לניגוני ריקוד קיצביים שמושרים במקומות שונים, ובאופן שכל אחד ימצא בהם את שחשקה נפשו על פי טעמו האישי.

ואכן לא ארכו הימים והרעיון קרם עור וגידים, כאשר ר' איצל'ה בורר, דולה ושואב 'מן האוצר' מהעידית שבעידית כפי שנשמע מפי טובי מנגני חצר הק', תוך השקעה מרבית בעזרת טכנולוגיות חדשניות על שיפור וניקוי איכות הקולות. לאחר מכן מסדרם, כשלפני כל ניגון וניגון פורט הוא את יחודו, מעמדו, עת הלחנתו וכן עוד אי אלו פרטים שידועים וקשורים עם הניגון. ורק כאשר הכול מסודר בטוב טעם כשולחן ערוך ומוכן, מוגש האלבום בצורה נאותה מתוך הכרת ערכו ומעמדו של הניגון.

לידתו של רעיון זה, החל כניסיון לראות כיצד יתקבל בקרב הקהל הרחב, ובכך להתקדם עם הפרויקט על פי התגובות בצעדים נוספים. ואכן התגובות הנלהבות שלא אחרו לבוא לאחר כל אלבום חדש שיצא מבית

מנגן בוועידה לטובת מוסדות חסידי מודז'יץ שהתקיימה בניו יורק - ר"ח תמוז תש"ע

ה'מכון', גררו אחריהם עוד ועוד אלבומים, עד שבעצם ימים אלו, עומדים לחתום את העשור השלישי מתקליטי 'מן האוצר', כאשר היד עוד נטויה להוסיף ולהשפיע עוד ועוד ככל שידרשו.

אף בפרויקט עצום זה בפרט ובאוצרות ה'מכון' בכלל, שבעצם קיומם ואפסונם בסדר שלא היה מבייש את הספריות המתקדמות ביותר, ושבכך הצילו את מורשת ניגוני חצר בית מודז'יץ לדורות הבאים, ניכרים היטב טביעות ידיו של ר' בן ציון על כל צעד ושעל, כאשר אוצרו מהווה את החלק הארי שבהם.

פרק יא

הפרידה

פרק יא

הפרידה

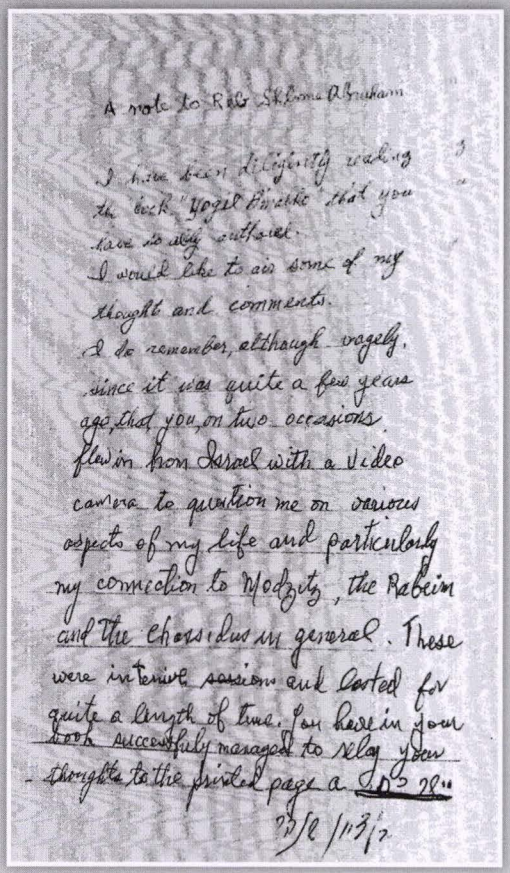
בעת נעילת שער, בעצם הימים שבהם עמד ר' בן ציון לסיים את מלאכת הגהת ספר חשוב זה 'יגיל במלכו' לקראת עלייתו על מכבש הדפוס, הגעתנו הידיעה הקשה על פטירתו הפתאומית. פטירה שחותמת עידן פורה ומפואר של חסידות מודז'יץ בפרט ושל עולם הנגינה היהודי-חסידי בכלל.

לאמיתו של דבר, לעצם רעיון כתיבת הספר, נאות ר' בן ציון רק לאחר שכנועים והפצרות חוזרות ונשנות שספר שכזה, גדול יהא כוחו - מעבר לסיפור חייו - להקנות לדור הצעיר 'סיפור חיים', שהוא בעצם סיפור קורותיה של התחדשות המוזיקה החסידית השורשית בדורנו, להנחיל מורשתה, להאהיבה עליהם, להצית בקרבם את הרגש העתיק כפי שקיבלנוה מרבוה"ק, שאין לשום מוזיקה אחרת חן כחינה ואין סגוליות כסגוליותה, ולמען יכירו וידעו, שלהיות 'בעל מנגן', משמעותו היא לעמוד ולשרת לפני האלוקים באימה יראה והכנעה, ואין מטרתה של המוזיקה, אך ליהנות בהם בני אדם כאמצעי בילוי נוסף של 'בדיעבד', לבל יסטו בשדות זרים.

ורק לאחר ששוכנע ר' בן ציון, שאכן תועלת אמיתית תבוא לאותו רעיון שבשמו ולמענו הוקדשו מירב שנות חייו למן עמדו על דעתו, נאות לכתיבת הספר על תולדות חייו.

כעת, בעמדנו בפתח הוצאת הספר, רואים אנו חובה לעצמנו להוסיף את פרק 'הפרידה', שעוסק בביקור האחרון של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בחודש אלול של שנה זו - תשע"ו באמריקה, בבואו לשבות בשטיבעל שבפלטבוש, כאשר ר' בן ציון היה הרוח החיה של השבת, והוא, עם כל תשעים ושתים שנות חייו, הצליח להבעיר את אישה של הנגינה בתבערת יקוד בלבבות נערים וזקנים, בהטעימו את כולם מטעמה של השבת, בדיוק כפי ששאב וקיבל שבעים שנה קודם לכן מרבו מרן ה'אמרי שאול' זי"ע.

מכתב הערכה ששלח ר' בן ציון בחודש אלול האחרון לאחר קריאתו את הספר 'יגיל במלכו'

A note to Reb Shlomo Abraham

I have been diligently reading the book "Yogil Bimalko" that you have so very authored.
I would like to add some of my thoughts and comments.
I do remember, although vagely, since it was quite a few years ago, that you, on two occasions flew in from Israel with a video camera to question me on various aspects of my life and particularly my connection to Modzitz, the Rebbeim and the Chassidus in general. These were intensive sessions and lasted for quite a length of time. You here in your book successfully managed to relay your thoughts to the printed page a

לכבוד

ר' שלמה אברהאם

קראתי בשקידה את הספר "יגיל במלכו" אשר כתבת בכישרון רב.

הייתי רוצה להביע כמה מהרהוריי והערותיי.

הנני זוכר, אמנם לא בבהירות, היות וכבר עברו לא מעט שנים, שאתה בשתי הזדמנויות, נסעת מישראל עם מצלמת וידאו, בכדי לשאול אותי שאלות שונות על אי אלו זוויות מחיי ובייחוד על הקשר ביני לבין מודז'יץ, האדמורי"ם, והחסידות בכללות.

היו אלו מפגשים אינטנסיביים שנמשכו זמן רב למדי.

בספרך, הצלחת להעביר יפה מאד את מחשבותיך על הכתב ויישר כוח.

בן ציון שנקר

ייחודיותו של פרק 'הפרידה', הוא בהוסיפו נופך ורובד נוספים על מהותו של נשוא הספר - ר' בן ציון -, שאישיותו הכובשת בד בבד עם פשטותו וצניעותו, רק הלכו והשביחו ברבות העת והזמן וגם כי הזקין לא סרו ממנו, וכל כולו אמר שירה וזמרה מחד, הכנעה וענוה מאידך, ועל הכל רצון פנימי וכנה לשמח אלוקים ואנשים.

הר"ר דוד זעירא, שזכה להיות בין המשתתפים במסע המיוחד של כ"ק מרן רבינו שליט"א מספר: **טרם השבת, הגיע הרבי שליט"א לבקר את ר' בן ציון, שכבר במשך תקופה מסוימת חש בחולי וחולשה. בתחילה דרש הרבי בשלומו, ור' בן ציון סיפר, שהרופא צווה לו בראש וראשונה לשורר ולהלחין כל העת, משום שרק חדוות העשייה והחידוש בעולמה של הנגינה שממלאת את כל ישותו, יהא בכוחם לשכך את מכאוביו. ואכן, ללא שיוצרך לדרבון נוסף, החל מוחו ושפתותיו במהלך כל התקופה האחרונה של חודשים אב ואלול, להעלות נעימות ותנועות חדשות של זמרה על מילים מתוך מחזור התפילה, וברוך ה', כך שח ר' בן ציון באוזנינו המשתאות, עלה בידי להלחין שמונה ניגונים חדשים לכבוד הימים הקדושים הקרבים הבאים, שאותם ישיר בעזרת ה' בשטיבעל ה'בעל תפילה' הרה"ח ר' רחמים שי.**

בתוך דבריו, ביקש ממנו רבינו שליט"א לשמוע מאשר חידש, ור' בן ציון פצח קולו בשיר בקול צלול להפליא - ובכן, משיח ר' דוד בהתפעלות - ניתן היה לראות בחוש, כיצד העונג הצרוף שביצירה הפוריה בשירה וזמרה, בכוחו להשתיק מכאובים קשים ומרים ואף לשאת את מחוללה לעולם אחר, קסום וסוחף.

אבל הסיפור האמיתי החל בשבת. היה זה כשר' בן ציון הופיע בשטיבעל בכל שלוש התפילות בכיסא גלגלים והיה נראה חלוש מעט, אך מאידך, נפשו הפנימית התוססת והצעירה פרצה מחסומים וגבולות ואף ליהטה את כל סביבותיו בלהט השבת.

כל זה התרחש הן בטיש בליל שבת שהתקיים בבית הרב של השטיבעל, והן בשבת בבוקר בעת שישבנו כולנו יחדיו בסעודה, וכמו"כ אף בסעודת

ה'מלווה מלכה', שערך בביתו הבעל מנגן המפורסם הרה"ח ר' אביש בראדט. בתחילה, ישב ר' בן ציון נינוח כהרגלו על מקומו אצל השולחן לנוכח הרבי, כאשר לא נראתה כל היענות מצדו להסיט ימינו או שמאלו ללא קבלת רשות. אך בעיצומה של הסעודה, כאשר כיבדו הרבי לתת קולו בשיר, החל ר' בן ציון לזמר נעימה אחר נעימה בקול משתפך, בסחפו עמו את כל הקהל שישב במשך שעה ארוכה, מלווה, שר, מתרונן ומשתפך, כשר' בן ציון עצמו משורר לאיטו כדרכו, בקול דק וחלק שנישא ממעל לכולם... הרגשת מעין עולם הבא ירדה לשרות על באי בית המדרש, שקשה לתארה במילים... היו אלו רגעים נעלים שכבשו בקסמם את כלל הנוכחים, שחשו עצמם נמסים מרוב מתיקות ורגש...

בעיצומה של סעודת צפרא דשבתא, בעוד כולם יושבים על מקומם בתחושת צימאון שאינו יודע רוויה וברצון ששעון הזמן יעצור מלכת, ביקש רבינו שליט"א אף מר' דוד זעירא לכבד את השבת בזמר, ור' דוד, שנישא אף הוא אל על יחד עם כל יושבי המקום, משאך קיבל את רשות

במלוה מלכה בבית הנגיד הרה"ח שמואל דוד שפירא שליט"א בראשות כ"ק אדמו"ר ממודז'יץ שליט"א
ובהשתתפות הרה"צ ר' משה וולפסון שליט"א - פר' משפטים תשע"ו

הדיבור, נפרץ מעיינו והחל לומר בקול רוגש: קודם כל ברצוני להודות לבורא על הזכייה לשהות כאן במקום זה ובזמן זה...

ואז, גבר לפתע טון דיבורו של ר' דוד, ויקרא בקול גדול וחנוק מדמע: **היודעים אתם, כעת אמדתי את מספרם של הקהל הקדוש היושבים פה, וראיתי שישנם כאן כשישים איש... ובכן, ידועים דברי חז"ל, שכל המבקר את חברו החולה, הרי הוא נוטל אחד משישים מחוליו... אם כן, הלוא אנו היושבים פה, הננו יחדיו שישים יהודים... וכאשר כל אחד מעמנו ייטול רק אחד משישים מחוליו של ר' בן ציון, הרי נזכה לראותו עוד שנים רבות בבריאות ובכוח...**

נקל לשער את אווירת התדהמה שאחזה ביושבים, שענו כולם פה אחד אמן ואמן. ואף הרבי, בשמעו את דבריו אלו, חייך והוקירו לר' דוד על מילותיו החמות, שבקעו מפנימיות ליבו הכנה והרוגש, בעוד לבבות כולם פתוחים לרווחה.

• • •

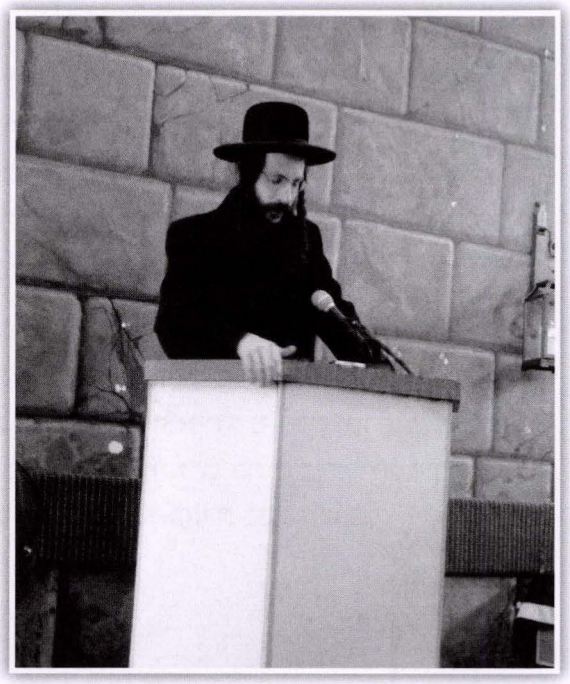
במהלך השבועות האחרונים לחייו נחלש ר' בן ציון ביותר, עד כי ביום א' פרשת חיי שרה - י"ט חשוון תשע"ז, נפטר ר' בן ציון והוא זקן ובא בימים, בהשאירו אחריו חותם עמוק בל ימחה, בדמות מורשת קדושה שקיבל מרבותיו, וש'הוא' ז"ל, בכישרונו הברוך, ידע להעביר את אבוקתה בטהרתה ולהבעירה בקרב בני הדור הבא.

זכה ר' בן ציון, שצאצאיו וצאצאי צאצאיו הרבים, כולם נמנים על יודעי שמו ית' ולומדי תורתו, הולכים בדרכיו, ומקפידים על קלה כבחמורה, ה"ה בנותיו החשובות מרת אסתר רייפמן, מרת איידל ניומרק ומרת ברכה וינברגר הי"ו, בעליהם, ילדיהם ונכדיהם, הצועדים כולם בדרך המסורה מדור דור, זרע ברך ה', עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם.

כבוד גדול עשו לו במותו

ישבנו גם בכינו בזכרנו את בן ציון

הידיעה על פטירתו של ר' בן ציון התקבלה בכאב רב בכל רחבי העולם היהודי, וכלי התקשורת היהודיים מכל קצות קשת העולם היהודי, מארץ ישראל, מאמריקה ואף שמחוצה להם, הרבו להספידו במהלך ימי השבעה, כאשר במהלכם העלו על נס ממורשתו הכבירה ומהטבעת חותמו לדורות עולם.

הרה"צ רבי שמואל אליהו טאוב בן כ"ק אד"ש מספיד בלוויה

בהלווייתו הספידוהו בנו של הרבי ממודז'יץ הרה"צ ר' שמואל אלי' טאוב, הרה"ג ר' דב שטיין שליט"א הרב של השטיבעל דחסידי מודז'יץ שבפלטבוש שבו התפלל ר' בן ציון, הרה"ג ר' משה יגיד שליט"א ועוד.

בין דברי ההספד, דיבר רבי שמואל אלי' טאוב, על היות ר' בן ציון כאליעזר עבד אברהם, שנקרא 'דמשק אליעזר', על שום היותו דולה ומשקה מתורת רבו מתוך התבטלות

הקהל בהלוויה

מוחלטת לתורת רבו, וללא לייחס לעצמו מאום... בין דבריו, הוסיף רבי שמואל אלי' ואמר בכאב: על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרינו את בן ציון - וכעת איך נשיר את שיר ה'...

בהמשך דרכו ננוחם

בשבת שבתוך ימי ה'שבעה' בעת אמירת הדא"ח, האריך כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ממודז'יץ בדברי שבח על הנפטר - ר' בן ציון, ועל כך שמשום מה, רבים הם המספידים

ארונו של ר' בן ציון נישא על ידי מקורביו ומעריציו

ציון לנפש חיה לר' בן ציון שנקר ז"ל

המצבה שהוקמה על קברו של ר' בן ציון ז"ל

אחריו בהתמקדם דווקא בשירתו הלוהטת והסוחפת, כאשר כל מי ששהה במחיצתו בעת תפילתו ועבודתו את בוראו, היה מבחין מיד שהמדובר הוא באישיות מורמת, העובדת את בוראה באמונה תמימה וזכה. תפילתו הייתה נאמרת מילה במילה כמונה מעות, בכובד ראש ובקביעות מקום, ובכל עת עמידתו לפני קונו היה מן הממהרים לבוא ומן המאחרים לצאת.

לרגל יום היארצייט של רבה"ק מרן ה'דברי ישראל', שהייתה להתוועדות החסידים הראשונה בבית החסידים שבפלטבוש ללא שר' בן ציון יעמוד בראשם, שלח הרבי ממודז'יץ אגרת חיזוק מיוחדת עבור מתפללי השטיבעל, שבה כתב בזה"ל:

לקהל אנ"ש ומתפללי בית החסידים 'תפארת שאול' שבברוקלין המתאספים כעת לרגל היא"צ של אא"ז כ"ק רבינו ה'דברי ישראל' זיע"א.

אחדשה"ט

הנני בא במילים אלו לחזק את ידכם, עם השבר הגדול אשר הושברנו, בהלקח מאיתנו המיוחד

חיים שאול טאוב
בהרה"צ מוהרי"ד זצוק"ל
ממאדזי'יץ

רח' חבקוק 20 בני ברק
03-5794512

***

בס"ד, י"ג כסלו תשע"ז יומא דהילולא דכ"ק רבינו הדב"י זיע"א.

לקהל אנ"ש ומתפללי בית החסידים 'תפארת שאול' שבברוקלין המתאספים כעת לרגל היא"צ של אא"ז כ"ק רבינו ה'דברי ישראל' זיע"א

אחדשה"ט

הנני בא במילים אלו לחזק את ידכם, עם השבר הגדול אשר הושברנו, בהלקח מאיתנו המיוחד שבחבורה, דולה ומשקה מתורת רבותיה"ק, בהנחלת הנגינה בטהרתה, כפי הדרך אשר הנחילו רבותינו זיע"א, יראה' מנעוריו, שעשה מלאכתו ארעי ותורתו קבע, **ה"ה החסיד ר' בן ציון שנקר ז"ל בן הרה"ח ר' מרדכי ז"ל,** שנלב"ע בחודש האחרון למגינת כל אנ"ש די בכל אתר וכל בני המשפחה.

ר' בן ציון ז"ל מסר נפשו למען קיום בית החסידים בפרט ולמען בית מודז'יץ בכלל, וזכה לעמוד ולשמש כבעל תפילה עשרות בשנים, וכן בשבתות וימים טובים וסעודות יא"צ כיבד את ה' מגרונו, וזאת תוך התבטלות אמיתית וענוות אמת, ואף לא וויתר על קוצו של יוד בקיום ההלכה והמנהגים המסורים.

בהמשך דרכו ננוחם. ויה"ר שלא נשמע עוד שוד ושבר בגבולינו, ותזכו להרבות פעלים לתורה ולחסידות, ונזכה להפצת המעיינות בקיבוץ חסידים בכל אתר ואתר, להרבות הקדושה והיראה בהיכל הנגינה שהיא היכל התשובה וכדברי זקני זיע"א, ונזכה לביאת גואל צדק ולתחיית המתים בבב"א.

ואחיכון בית החסידים תמימו
חיים שאול
דהרה"צ מוהר"ר נחום מאדזיץ

אגרת החזוק ששלח כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לשטיבעל בפלטבוש
ליארצייט של מרן ה'דברי ישראל'

שבחבורה, דולה ומשקה מתורת רבותיה"ק, בהנחלת הנגינה בטהרתה כפי הדרך אשר הנחילו רבותינו זיע"א, ירא ה' מנעוריו, שעשה מלאכתו ארעי ותורתו קבע, ה"ה ר' בן ציון שנקר ז"ל בן הרה"ח ר' מרדכי ז"ל, שנלב"ע בחודש האחרון למגינת כל אנ"ש די בכל אתר וכל בני המשפחה.

ר' בן ציון ז"ל מסר נפשו למען קיום בית החסידים בפרט ולמען בית מודז'יץ בכלל, וזכה לעמוד ולשמש כבעל תפילה עשרות בשנים, וכן בשבתות וימים טובים וסעודות יא"צ כיבד את ה' מגרונו, וזאת תוך התבטלות אמיתית וענוות אמת, ואף לא וויתר על קוצו של יוד בקיום ההלכה והמנהגים המסורים.

בהמשך דרכו ננוחם. ויה"ד שלא נשמע עוד שוד ושבר בגבולנו, ותזכו להרבות פעלים לתורה ולחסידות, ונזכה להפצת המעיינות בקיבוץ חסידים בכל אתר ואתר, להרבות הקדושה והיראה בהיכל הנגינה שהיא היכל התשובה וכדברי זקני זיע"א, ונזכה לביאת גואל צדק ולתחיית המתים בב"א.

ובחיזוק בית החסידים תנחמו

חיים שאול

בהרה"צ מוהרי"ד זצוקללה"ה

מספד גדול עשו לו

הספד מרכזי התקיים בסיומם של ימי השבעה, בבית המדרש הגדול של כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א ממודז'יץ ובהשתתפותו, ובמעמד רבני החסידות, שהעלו על נס את מהותו כאיש חסיד אמת, ענוותן ושפל ברך הדבק בתורה ובצדיקים, ושהם אלו שעצבו את אופי שירתו בכל ימי חייו.

את משא ההספדים פתח מקורבו ואיש אמונו הרה"ח ר' אברהם בקנרוט הי"ו, שהתמקד על מסירותו העצומה לקדשי בית מודז'יץ, ועל

כך שלא מש לרגע מלדרוש בכל תהלוכותיה והתפתחותה בארץ ישראל עד לרגעיו האחרונים ממש.

הרה"ג ר' ישראל בוק שליט"א, מחשובי רבני חסידי מודז'יץ, עמד בדברי הספדו, בין השאר, על כך שכל מי שמתבונן מעט בייחודיותם של ניגוניו, שם מיד את ליבו לכך שכל נעימה מלחניו, הרי הם כהסבר על המילים שעליהם חיבר את הניגון, ובכל קמט ותנועה, ניתן להבחין היכן נמצאת התחינה והבקשה והיכן נמצאות תרועות השמחה או ההודיה, ובכך מוצאים אנו ביטוי נוסף לאמת הפנימית שטמונה הייתה הן בניגון והן במחברה.

ראש ישיבת 'נחלת דן' הגה"ח ר' שמואל מאיר רטייזר שליט"א, הזכיר את הנסיעה ההיסטורית של מרן ה'אמרי אש' בשנת תשד"מ, כאשר לכל אורך מסע הקודש והדינרים שנערכו לטובת מוסדות מודז'יץ,

מנחה משא ההספדים הר"ר יחזקאל בקנרוט

הר"ר אברהם בקנרוט בדברי הפתיחה

הרה"ג רבי ישראל בוק שליט"א בדבריו

הראש ישיבה הגה"ח רבי שמואל מאיר רטייזר בדברי ההספד

הגאון הרב קסלר רבה של מודיעין עילית בהספד

הרה"ג ר' יחיאל שנקר במשאו

עמד ר' בן ציון על יד ה'אמרי אש', בהיותו רוח חיה ומחיה להצלחת מטרת הנסיעה.

הגאון רבי מאיר קסלר רבה של מודיעין עילית, הדגיש את היותו של ר' בן ציון דוגמא וסמל לדמויות שעלו והתעלו בדרגות עבודת ה' על ידי הנגינה, בהציתו על ידה את ליבו לאהבת ה' וליראתו, ומכך שבכל דרכיו נכחו כל העת שכל מלאכתו הייתה לשם שמיים לחמם לבבות לקרבת האלוקים.

אחיינו של ר' בן ציון הרה"ג ר' יחיאל שנקר סיפר רבות מזווית ראייתו כבן משפחה, על שר' בן ציון שאף בכל דרכיו לידע את דעת התורה שבכל דבר וענין, בלא לנטות מדברי גדולי התורה ימין או שמאל. כמו"כ, שח מיראתו הרבה שקדמה למעשיו, והזכיר שלפני שנים מועטות, כאשר ר' רמי רחמים שי החל למלאות את מקומו

חלק מהקהל בהספדים שנערכו בבית המדרש הגדול של חסידי מודז'יץ

כשליח ציבור בימים הנוראים בשטיבעל, אזי ישב יחד עם ר' בן ציון על מנת שישכילו בתפקיד אחראי זה, ובין דבריו, הדריכו ר' בן ציון להרבות במשך כל חודש הרחמים בלימוד בספרי יראה ומוסר כהכנה לימים הקדושים, שבכך יהא לו פתחון פה לפני אדון הרחמים והסליחות.

את המעמד הנחה הרה"ח ר' יחזקאל בקנרוט ממנהלי מוסדות מודז'יץ, שאף הוסיף וסיפר מרשמיו האישיים מן העת האחרונה, שבהם נוכח בעיניו להתבטלותו העצומה של ר' בן ציון בפני רבותיו, כאשר בכל ביקור של הרבי בארה"ב, למן יום בואו ועד צאתו, באשר הלך, הלך הוא עמו, אף כאשר כרוך היה הדבר בקושי רב, הן במעמדים מיוחדים בהם כיבד את הרבי מגרונו, וכמו"כ בשאר התפילות בשטיבעל או בעת ביקוריו אצל אדמורי"ם שונים, כאשר עצם נוכחותו הוסיפה נופך של חשיבות.

אחת מן האנקדוטות הייחודיות אותם סיפר ר' יחזקאל בהתפעמות, הייתה מביקורו של הרבי באמריקה לפני כשנה, שבה שבת הרבי את שבתו בבורו פארק, ור' בן ציון טרח ללמוד את אחד מניגוניו החדשים, הארוכים

והסבוכים של הרבי, וזאת בכדי שכאשר ישאלוהו האנשים לאמור באשר לזהות מחברו של הניגון, אזי יוכל לומר בפניהם שזהו ניגונו של הרבי.

ר' דוד זעירא בדברי הסיום

בדברי הסיום כובד הר"ר דוד זעירא, שפתח את דבריו בדברי ניחומים לכל בני המשפחה שבאמריקה, שהאזינו לכל דברי ההספדים באמצעות מכשיר הקלטה שהעביר בעבורם את דברי המשא כולו.

בהמשך, הוסיף ר' דוד והאריך בפרוטרוט על אוצרותיו העצומים של ר' בן ציון, שאותם הוריש עבור הכלל ב'מכון לשימור ותיעוד ניגוני חצר הקודש', כאשר ר' דוד מוסיף בהתרגשות, שלאחר התייעצות עם כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, החליט להסב את שמו של 'המכון', שיקרא למן היום הזה על שמו וזכרו של ר' בן ציון. ובסיימו, שמורשתו הכבירה של ר' בן ציון תמשיך ותלווה אותנו, עדי נזכה לשמוע את שיר ה' בבית המקדש בב"א.